

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'. ΤΕΥΧΟΣ 9-10 (177-8)
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1923

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΕΦΩΝΣ :	Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ.
ΡΗΓΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ :	Ἐπὶ Γύρισμα τῆς Ρίμης.
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ :	Πῶς διεκρήφηνος.
ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΑΛΟΥΡΗΣ :	Κατινοβλα.
Ι. ΓΡΥΠΑΡΗΣ :	Ἐνα γράμμα.
ΨΥΧΑΡΗΣ :	Τὸ τραγικόμοιο τῆς Μυρτιάνας.—Τὰ «Ματ- στράλια».
Κ. ΚΑΡΑΪΩΣ :	Τὰρα σακαίνουν δια.
ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ :	Ἐπιγράματα εἰς Σέφοιο.—Ἰωσήφ Ραφτό- πουλος
ΑΝ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ :	Ἐ Σίλλεβ.—Ἐ Ἐνθρμίων τοῦ Κήτος.
ΑΘΗΝΑ Η. ΤΑΡΙΟΥΔΗ :	Ἐ γάμος τῆς Καλόγριας.
CHRISTIAN MORGENSTERN :	Μαγικόμοιο ποιεῖ, Καλὴ νυχτιά, Προσὸν ποιεῖ.
HERBERT KAYSER :	Παίξιες (Μετάφρ. Ἐκ. Μαγγανόση).
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ :	Μὲ ἀγγραφή.
Ἰ. ΠΑΝΑΓΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ :	De Profundis.
ΜΙΣ. ΠΕΤΡΙΑΝΗΣ :	Γιὰ τὴ νέα μας Παιδεία.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΝΔΡΕ :	Γιὰ τοῦ Ἐκδότου καὶ τοῦ Λογογράφου μῶς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ & ΚΑΛΩΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα καὶ Προβλήματα.—Νεοελληνικὴ Φιλολογία.—Ἐτήσι Φιλο-
λογία.—Ἐπιτομὴ καὶ φράσεις.—Ἐπιγράμματα.—Φιλολογικὰ γράμματα
—Νέα Βιβλία.—Περιοχόμενα Β'. ἔκδοσις.—Ἐ, π. Ἐλλενα.

EIKONES

Πέτρος Χάρης (Ἐπίγραμμα Ἀ. Γιοβιόση)
Στέφανος Παναγιωτόπουλος (Ἐπίγραμμα Μαυρολάκου Noir)

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ",
ΕΣΦΟΚΑΚΑΟΥΣ • ΕΠΙΘΑ ΠΛΑΚΗ 57
ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΧΡΟΝΙΑ Κ'. ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1923 ΤΕΥΧΟΣ 9-10 (778-9)

ΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Καθώς μακραίνει στην άπεραντωσία του καιρού ο Ίσκιος του μεγάλου Ποιητή και παίρνει την Ιερότητα των συμβόλων, κάθε δικό του γίνεται έθνικό κειμήλιο, μᾶς μιλεί για τὴ ζωὴ του και μᾶς φέρνει ἐξαιρετικὴ συγκίνηση.

Δυὸ φορὲς τὴν ἔνοιωσα τὴ συγκίνηση αὐτὴ, ἀγγίζοντας πράματα τοῦ Σολωμοῦ, ὕλικὰ μὰ και πνευματικὰ μαζί σημάδια ποῦ ἄφησε τὸ ἥρωϊκὸ του πέρασμα ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο. Ἡ πρώτη φορὰ ἦταν ἐδῶ και δεκαπέντε χρόνια, ὅταν ἤμουν φοιτητὴς. Τὴν ἐπιστὴμὴ τῆς στοχαστικῆς Οὐρανίας ἐσπούδαζα, ὅμως ἀνάμεσα Ἐαστρονομίας και Διαφορικῶν Λογισμῶν, ὁ «Λάμπρος» και οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι» ἦταν ἄλλη δροσιά και τὸ ξεκούρασμά μου. Καθόμενον σ' ἕνα σπῆτι τῆς οδοῦ Κολωνοῦ. Μιὰ φτωχικὰ φαμίλια, ξεριζωμένη ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὑπενόκιαζε δωμάτια και μοῦ εἶχε δώσει τὴ σάλα μὲ κάποια παλιὰ ἐπιπλα ποῦ θύμιζαν χρόνους ξεπεσομένης ἀρχοντιᾶς. Ὁ πατέρας, ἕνας γέρος χρεωκοπημένος ἔμπορος. Ἡ μάνα, μιὰ συμπληθητικὴ γριούλα, πετοὶ και κόκκαλο. Τὰ δυὸ κορίτσια, ἡ Ζωὴ και ἡ Ζιλέττη, δυὸ νόστιμες κοπέλλες, λιγάκι ρομαντικὲς, ποῦ ἀγαποῦσαν τίς κανισονέττες, τὰ φίδια, τὰ ζαχαρωτά, και προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ παντρευτοῦν οἱ καυμένες.

Ἐνα χινοκωριάτικο δειλινὸ, τὴν ὥρα ποῦ ἡ Ζωὴ μᾶς ἐσερβίριζε τὸ τσάι κ' ἐγὼ διάβαζα τὴ μελαγχολικὰ Ζιλέττη τὸ λυπητερὸ τραγούδι τῆς «Φαρμακωμένης», μπῆκε ἄξαφνα ὁ πατέρας νὰ πάρη τὸ συνειθισμένο του τσιγαράκι ἀπὸ τὸ πάντα πρόθυμον πακέττο μου. Στάθηκε λίγο: «Ἄ, τὸν Κόντε Σόλωμον διαβάζετε;» και χάθηκε στὸ δωμάτιό του. Μὰ σὲ λίγο φανερώθηκε πάλι, ἔβριξε ἀπάνω στὸ τραπέζι ἕνα μικρὸ νόμισμα, λέγοντας θριαμβευτικὰ: «Κοιτᾶτε!»

— Ὁθωνικὰ πεντάρα. Ἔ, λοιπὸν;

— Χμ, ἕνα ὄβολο, βέβαια. Μὰ ἔχει ἄλλη ἀξία τοῦτο. Ἀπάνου ἀπὸ πενήντα χρόνια τὸ φυλάω, γιατί μοῦ τῶχει δώσει ἐκεῖνος· ὁ Κόντε Σό-

λωμος! Μιά μέρα πού έκανε τόν περίπατό του στη Σπανιά, τόν ετριγυρίσαμε εμείς τὰ παιδιά. Παραφιλάγαμε τὸ πέρασμά του, κρατώντας γαζίες, γιατί ἔφαμε πόσο τίς ἀγαπούσε. Ἐκείνος χαμόγελωσε, πήρε τὰ μουσικοβλοισμένα λουλουδάκια, στερνά βέγαλε καὶ μᾶς μοίρασε ὄβολα. Σακολούθησε τὸ δρόμο του, κρατώντας τὸ καπέλλο στὸ χέρι, μὲ τὰ μαλλιά φουντωτά, κοιτάζοντας μακριά, εὐχαριστημένος. Τ' ἄλλα παιδιά τρέξανε νὰ πάρουν κάστανα, μὰ ἐγὼ τὸ φύλαξα τ' ὄβολάκι μου καὶ τὸ πήγα στὸν πατέρα μου. «Φύλαξέ το, παιδί μου, μοῦ εἶπε, γιὰ θυμητικό. Θὰ σοῦ φέρει γούρι.» Κ' ἔτσι τὸ φυλάω κλεισμένο στὸ σεντουκι μου ἀπάνου ἀπὸ πενήντα χρόνια. Μὲ θησαυρὸ δὲν τ' ἀλλάζω τ' ὄβολο τοῦ Ποιητῆ!

Δεύτερη φορὰ δοκίμασα τέτοια συγκίνηση, στὰν ἐδῶ καὶ δύο χρόνια ὁ μακαρίτης Διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Νικόλαος Κιάπης μὲ κάλεσε ἕνα πρωὶ στὸ Διευθυντήριο καὶ μοῦ εἶπε ἀπλώνοντας ἕνα χειρόγραφο στὸ τραπέζι :

— Ἴδου ἕνα γράμμα τοῦ Σολωμοῦ, στὴν Ἱταλικὴ γραμμένο. ἴσως καὶ τὸ τελευταῖο του. Τ' ἀγόρασε ἡ Βιβλιοθήκη μας ἀπὸ τὸν κ. Ἴω. Στεφανῆκη ἀντὶ ἑκατὸ δραχμῶν. Θὰ τὸ σφραγίσετε, θὰ τὸ καταγράψετε καὶ θὰ τὸ παραδώσετε εἰς τὸ Τμήμα τῶν χειρογράφων.

Ἐπῆρα τὸ πολύτιμο αὐτόγραφο: Ἀναγνώρισα ἀμέσως τὸ γραφικὸ χαραχτήρα τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ ἄλλα τσιγκογραφημένα χειρόγραφα του. Ἀπάνου σὲ καλῆς ποιότητος χαρτί, σὲ σχῆμα ὄγδοο, ἕνα γράψιμο τρεχοῦμενο, μὲ ψιλὰ γραμματάκια πού πρέπει νὰ προσέξη κανεὶς καλὰ γιὰ νὰ τὸ διαβάσει σωστά. Τὸ γράμμα εἶναι διπλωμένο, μετασχηματισμένο σὲ φάκελλο, ὅπως συνείδιζαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ καὶ πίσω ἔχει τὸ ἑπανάγραμμα.

Al Nobile

Signor Demetrio Conte Solomos

Zante

Στὴ μιὰ μεριά, χτυπημένο σὲ κόκκινο βουλοκέρι, ξεχωρίζει καθαρὰ τὸ Σολωμικὸ οἰκόσημο. Στὴν ἄλλη, ἡ στρογγυλὴ σφραγίδα τοῦ τόπου ἀπὸ τὸν ὁποῖο στάλθηκε τὸ γράμμα: Corfù. Στὴν ἄκρη, ἡ ταχυδρομικὴ σφραγίδα τῆς Ζάκυνθος, ὀρθογώνια αὐτῆ: 11 Decembre. Τὸ κείμενο πιάνει δόξαερη τὴν πρώτη σελίδα καὶ εἶναι τοῦτο :

Corfu 9 Decembre Still Nuovo.

Fratello ! Saprai già che da molto tempo viviamo circondati da mol-

te malattie e da molte morti. Le quali sono meno in numero ma più in intensità, e cambiarono di forma, e regnano sopra tutto i tifi. Io non voglio andare in Italia, e là-là non verò mai. Ond' io devo dirti, che il testamento fatto molti anni fa nel quale ti lascio tutto, fù presentato al Notano Manesi, che ora non esercita più. Al sette del mese passato venne a trovarmi un benevole nella solitudine del mio passeggio, e mi disse che quello era il giorno tuo onomastico. Io andai in casa e non feci altro che piangere. Ma il brindisi ch' io dimenticai, nel pianto, di farti, ti fu fatto da una santa famiglia, ch' io presi con me, per spirazione del buon Dio che ebbe pietà di me. Essa te lo fa ogni Domenica. Ond' io credo che presso il buon Dio ti gioverà.

Il tuo D. S.

Ἡ μετάφραση, πιστὰ στὴν ἔννοια, εἶναι τοῦτη:

* Ἀδελφε! Θὰ ξέρης πὼς ἀπὸ πολλὸν καιρὸ ζοῦμε τριγυρισμένοι ἀπὸ πολλοὺς θανάτους καὶ πολλὰς ἀρρώστειες. Οἱ ὅποιες λιγότερα ἢ ἀρθεύω, μὰ γίνονται πῶς βαρεῖς καὶ κυριαρχοῦν πρὸ πάντων οἱ τύφοι. Ἐγὼ δὲ θέλω νὰ πάω στὴν Ἰταλία καὶ Ἰσως-Ἰσως δὲ θὰ πάω ποτὲ. Λοιπὸν πρέπει νὰ σοῦ πᾶ ὅτι τῆ διαθήκη μου, καμωμένη ἔδω καὶ πολλὰ χρόνια, στὴν ὁποία σοῦ τ' ἀφήνω ὅλα, τὴν ἔχω καταθέσει στὸ Συμβολαιογράφο Μάνεση, ποὺ τώρα δὲν ἐργάζεται πιά. Στὶς ἐπιτά τοῦ περασμένου μηνὸς ἤρθε νὰ μὲ βρῆ ἓνα καλόβουλο πνεῦμα στὴ μοναξιά τοῦ περπατοῦ μου καὶ μοῦ εἶπε πὼς τὴ μέρα κείνη ἦταν ἡ γιορτὴ σου. Ἐπήγα στὸ σπίτι κι ἄλλο δὲν ἔκανα παρὰ νὰ κλάω. Μὰ τὴν πρόποση ποὺ λησμόνησα, στὸ κλάμα, νὰ κάνω γιὰ σένα, στὴν ἔκτασι μιὰ ἁγία οἰκογένεια ποὺ τὴν ἔχω πάρει μαζί μου, ἀπὸ φώτιση τοῦ καλοῦ Θεοῦ ποὺ μὲ λυπήθηκα. Ἀδελφε σοῦ τὴν κάνει κάθε Κυριακῆ. Πιστεύω λοιπὸν πὼς κοντὰ στὸν καλὸ Θεὸ θὰ σὲ ὠφελήσῃ.

* Ὁ δικὸς σου Δ. Σ.

Στὸν εὐγενῆ Κύριο
ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΚΟΜΗΤΑ ΣΟΛΩΜΟ
Ζάκυνθον (*)

(*) Ἐδὼ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ καὶ τοῦτο: Πολλοὶ πιστεύουν (καὶ μάστιχα λόγοι μὲ ἐπίσημα ὀνόματα ἔγραψαν) πὼς ἡ περιφημὴ δίκη ποὺ κίναρε τὴ ζωὴ τοῦ Σολωμοῦ εἶχε ἐποικνητὴ καὶ ἀντιδικὸν τὸν ἀδερφὸν τοῦ Δημήτριου Πιάνη. Γιὰ νὰ μπεῖ στὴ θέση τῆς ἡ ἀλήθεια καὶ γι' ἀποκατάστασι τῆς μνήμης τοῦ στοργικοῦ ἀδερφοῦ, διηγήμασις σύντομα ὅλη τὴν ἱστορία: Ὁ πατέρας τοῦ Ποιητῆ, ὁ Νικόλαος Σολωμός, εἶχε πάρει σὲ πρῶτο γάμο τὴ Μαργαρίτα Κάννη. Ἀδελφὸς ζῶσα ἀκόμα ἔταν ὁ Νικ. Σολωμός ἑπταεὶς ἔτι μὲ

Τὸ χειρόγραφο καταχωρίστηκε μὲ ἀρ. 876)1921 στὸ «Βιβλίον ἀγορῶν» τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Δὲ φαίνεται σὲ ποῖο ἔτος τῷ γραψῆ ὁ Ποιητής, γιὰτι οὔτε στὶς ταχυδρομικὰς σφραγίδες εἶναι σημειωμένο. Μὰ λογαριάζω πὼς θὰ γράφτηκε στὸ 1856, λίγο προτοῦ πεθάνῃ (9 τοῦ Φλεβάρη 1857). Ἐκείνη τῆ χρονιά οἱ ἀρρώστειες θέρριζαν τοὺς Κερκυραίους. Γιὰ νὰ μιλῇ ὁ Σολωμὸς γιὰ τῆ διαθήκη του, σημαίνει πὼς τὸ προμήνυμα τοῦ κοινικοῦ θανάτου κυρίευσεν τὴν ψυχὴν του. Ὁλη του ἡ καλωσύνη, τὸ φιλάδελφο αἰσθημα, ἡ πίστη του στὸ Θεό, δεῖχεται στὴν ἐξομολόγησιν αὐτῆ πού κάνει στὸν ἀδερφὸ του Δημήτριον, στὸν ἴδιον πού τοῦ σιάνθηκε πάντα κ' ἐμπιστος φίλος γιὰ κάθε τῆς καρδιάς του χαλάφρωμα. Ἀληθινὰ Σολωμικὸ φῶς βγαίνει ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦτο, πού ἔρχεται νὰ μᾶς δεῖξῃ, μιὰ φορὰ ἀκόμη, τὸ μεγαλεῖο τοῦ Ποιητῆ, ὄλον τὸν πλούσιον, ἀγγελικὰ πλασμένον κόσμον τῆς ψυχῆς του. Νοέμβριος, 1923. ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

μιὰν ὁμορφὴν Ζακυνθινοπούλα, τὴν Ἀγγελικὴ Νικη, καὶ τεκνοποίησε μαζί της τὸ Διονύσιον καὶ τὸ Δημήτριον. Στὸ 1802 πεθαίνει ἡ Μαρνέττα. Τότε ὁ Νικόλαος Σολωμὸς γιὰ νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ δύο παιδιὰ του, στεφανώθηκε τὴν Ἀγγελικὴν στὶς 28 Φεβρ. 1807 καὶ ἀκριβὸς τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του.— Ἀπὸ τὸν πρῶτον γάμον εἶχε γεννηθεὶ ἓνας γιὸς, ὁ Ροβέρτος. Αὐτός, μετὰ τὸ θάνατον τοῦ πατέρα του, θέλησε νὰ ῥίξῃ τὴν πατρικὴν διαθήκην, πού ὄριζε ὅτι συγκληρονόμοι τοῦ Ροβέρτου εἶναι οἱ Διονύσιος καὶ Δημήτριος, μετὰ τὴν ἐπιτέθεισὴν νὰ δώσῃσαν προίκα στὴ χήρᾳ Ἀγγελικῆ, ἂν ἤθελε νὰ ξαναπαντρευθῆ. Ἡ Ἀγγελικὴ— πού ἦταν ἔγγυος μετὰ τοὺς Ἐμμανουὴλ Λεονταράκη— τὸν ἐστεφανώθηκα, παίροντας ἑαυτὴν καὶ τὸ μερίδιόν της πού τὸ παραχώρησε στὸν νεόνυμφον μετὰ τὸν κοινὸν γάμον τῆς 14 Αὐγούστου 1807. Μὰ τὴν ἴδιαν μέραν, ὁ Ροβέρτος κινεὶ δίκην ἐναντίον τῶν ἐπιτεθειμένων τῶν ἀγγλικῶν Διονυσίου καὶ Δημητρίου. Οἱ ἐπιτεθεινοὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ Ν. Μεσσαλιᾶς καὶ Ν. Δομνεγιάνης. Ὁ Ροβέρτος τοὺς ἔλεγε πὼς ἡ χήρα ἦταν ἔγγυος καὶ τοὺς προσκαλοῦσε νὰ φροντίσουν γι' αὐτὴν, ἀφοῦ— σύμφωνα μετὰ τὸ Κληρονομικὸ Δίκαιον— ἡ γέννησιν παιδιοῦ ἔκανε ἴσος ἄκρον τῆ διαθήκῃ τοῦ πατέρα τους Νικολάου.— Τὸ Δεκέβριον τοῦ 1807 ἡ Ἀγγελικὴ γέννησε ἀγόρον πού βαφτίστηκε στὶς 10 τοῦ Φλεβάρη 1808 καὶ ὀνομάστηκε Ἰωάννης. Ἦταν γιὸς τοῦ Ἐμμ. Λεονταράκη, ὅπως ἤξεραν ὄλον, μὰ ὁ Ἰωάννης, σὰ μεγαλωσας, σκέφτηκε νὰ παραστήσῃ τὸν ἑαυτοῦ παιδὶ τοῦ Νικολάου κόμητος Σολωμοῦ, γιὰ νὰ πάρῃ μερίδιον ἀπὸ τὴν μεγάλην περιουσίαν. Σὲ ἡλικίαν 25 χρόνων ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν στὴ Ζάκυνθον καὶ γράφεται στὰ βιβλία τοῦ Ὑγειονομείου μετὰ τὸ ὄνομα Ἰωάννης Σολωμὸς Λεονταράκης. Ἐκείνον τὸν καιρὸν ὁ Ποιητὴς ἔλειπε στὴν Κέρκυραν. Ἡ ἀπαίτησιν τοῦ Ἰωάννη κοινοποιήθηκε στὸν Δημήτριον Σολωμὸν καὶ στὸν Ἰ. Γαλβάνη, πληρεξούσιον τοῦ Διονυσίου. Ἡ δίκη κράτησε πέντε χρόνια, πῆρε διάφορας φάσεις καὶ τελείωσε μετὰ νίκην τῶν δύο ἀδερφῶν, σὰ 1838. Ντρολισμένον ὁ Ἰωάννης Λεονταράκης, κνηνημένος ἀπὸ τὴν δίκαιαν καταδρομὴν τῆς κοινωνίας, ταξιδεύτηκε. Πῆγε στὴν Ἀγγλίαν ὅπου καὶ πέθανε.

Στ. Δ.

“ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΡΙΜΑΣ,,

(Ο ποιητής κ. Ρήγας Γκόλφης ύστερ' από τὰ «Τραγούδια τοῦ Ἀρκίλη» καὶ τοὺς «Ὑμνους», ἐτοιμάζει μιὰ νέα σειρά ποιημάτων : «Στὸ γύρισμα τῆς Ρίμας», πὸν θὰ βγαί ἀργότερα σὲ βιβλίο. Ὁ συνεργάτης μας μὲ τὸ βαθύ, λεπτὸ καὶ νεωτεριστικὸ λυρικὸ τοῦ αἵσθημα, θεμελιώνει τὴν τεχνικὴν του, στὸν αἰσθηρὸ, ἄψογο, μουσικὸ, μὰ καὶ γραμματικὰ κανονικὸ στίχο. Σημαντικὸ βῆμα, γιὰ ὅσους πιστεύουν πὸς ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα περνώντας ἀπὸ τὴ δοκιμασία ἐνὸς τέλειου στίχου, θὰ ὑψωθεῖ φιλολογικὰ, γιὰ νὰ μπορέσει κατόπι ν' ἀπλωθεῖ στὸν ἐλεύτερο στίχο, καὶ νὰ καλλιεργήσει ἀξιότερα τὸν πεζὸ μας λόγο).

ΣΑ ΒΡΑΔΙΑΖΕΙ

Ξανάρθε τὸ χινόπωρο μὲ τὸ γλυκὸ του πόνο,
 κὶ ὁ κάμπος γέρονι σιωπηλὸς στὴ μπόρα καὶ μονδιάζει.
 Θέλω ἀπὸ σέ, ἀκριβὴ ψυχῇ, νὰ μὴ μ' ἀφίνης μόνο
 τὴν ὥρα πὸν βραδιάζει.

Πές μου τί μοῦ ἔμεινε πιστό, τί δολερὰ μὲ ἀρνήθη
 καὶ ποῖς στὴ μάταιη μοῖρα μου κρύφια γραφῇ διαβάζει.
 Νανούρισέ με ἀνάλαφρα σὲ πλάνο παραμῦθι
 τὴν ὥρα πὸν βραδιάζει.

Εἶμαι σὰν ἄδροσο πρωῖνὸ, σὰ ρόδο στὸ ποτήρι,
 σὰν ἄστρο διαβατάρικο, σὰ γέλιο πὸν ἀχνοσκάζει,
 σὰν τὸ κισσὸ πὸν πάει ψηλά, τὸν κλῶνο πὸν ἔχει γείρει.
 σὰν ὥρα πὸν βραδιάζει.

Ἦ πάει τὸ ζωντανόχρωμο, τὰ κράτο καλοκαίρι,
 πὸν σὲ ρουφοῦσα, θεία ζωῇ, μ' ὄλο τὸ ἀψὸ σου νάζει.
 Σὲ ξαναφέρει ἢ θύμηση, πρὶν ἢ καρδιά σὲ φέρει,
 τὴν ὥρα πὸν βραδιάζει.

Σὲ ξαναφέρει ἡ θύμησις, χαρὰ μου δακρυσιμένη,
 γύρω τὰ ἐλάτια νὰ θροοῦν, κι ὁ νοῦς ν' ἀγαυαλιάζει.
 Κοιμάται ἡ κἀθ' ἐλπίδα μου, στὸν πόθο μου ἀραγμένη,
 τὴν ὥρα ποὺ βραδιάζει.

Ξανάρθε τὸ χινόπωρο, μὲ τὸν ἀβέβαιο τόνο,
 κ' ἐνῶ στήν ἀσπρη μοναξιά τὸ νυχτοπούλι κράζει,
 μ' ἀχιίδα ἀγάπης μὲ κεντᾶ, — ξημέρωμα στὸν πόνο
 τὴν ὥρα ποὺ βραδιάζει.

ΚΟΡΜΙ ΚΑΙ ΨΥΧΗ

Τοῦ Ἰλισσοῦ μου στέροφο ρέμα
 τοῦ ἀπτικῆς βορριάς δαρμοί,
 συντριμοῦ μαρμάρινου αἵμα, —
 νά, τὸ ἀχάριστο κορμί.

Ρουμειώτικ' ἀγριοβούνια,
 — ὁ Ἀσπροπόταμος ἀχεῖ, —
 τὸ Βελούχι μου ὕπνου κούνια
 στήν πρωτόγονη ψυχῆ.

Τῆς πυκνῆς ζωῆς μου Ἀθήνα,
 τοῦ Φαλήρου τρικυμιά,
 Κηφισσιώτικ' ἄνθη, κρῖνα,
 ἡ ψυχῆ μου ἐσεῖς ἡ μιά.

Κ' ἡ ψυχῆ μου ἡ ἄλλη ἀράδα
 ὅπου ἀλύτρωτα κλονιὰ,
 στεναγμοῦς ἡ καμινάδα
 κι ἀνεβαίνει ἀπ' τὴ σκλαβιά.

Όπου μόλεμα ό άγέρας,
 όπου ό σάρακας βαθύς,
 ώ ύπαρξή μου, άνθρ φλογέρας,
 δέν μπορείς νά βουβαθής.

Στου κορμουό τή φυλακή μου
 δίχως ήλιου άπαντοχή,
 μου φωνάζει ό νους μου : «κοίμου,
 τήν άκοίμητη ψυχή!»

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τή νύχτ' άπόψε μου δηγήθηκες
 στην έρημη άκροθαλασσιά,
 τον πόνο, φίλε, πόν σου μάρανε
 κάθε τής νιότης σου δροσιά.

Σπαραχτικό ένός ήλιου αβήσιμο
 στην πρώτη λάμψη μιας αύγής,
 πόν ό μαύρος έρωτας φτερούγιζε
 κακό στοιχίο στη γής.

Εξχωριστή δέν τή φαντάστηκα
 την ιστορία σου τή φριχτή,
 γιατί άπ' τό δράμα μας τ' άνθρώπινο
 δέν είχε τίποτ' άλλαχτεί.

Μά τό τσιγάρο σου, παράταιρο
 μέσ στο σκοτάδι τής βραδιάς,
 φλόγα τό πήρες και φωτόκαμα
 τής ματωμένης σου καρδιάς,

και τ'όρριξες με δρυή στη θάλασσα,
 πόν έμπρός γαλήνευε πλατειά.

Στέναξε, σπάραξε, μαρτύρησε
κ' έσβησε σύψυχη ή φωτιά. . .

ΠΥΡΕΤΟΣ

Δαχταρισμένη ανατολή
στη συννεφιά τής δύσης. .
(Α, πόσο σιάνθηκες τρελή,
καρδιά μου, ν' αγαπήσης).

Του νοῦ μου ή τραγική βραδιά
στο κάρωμα έβυθίστη.
(Μηδέ φεγγάρι στα κλαδιά,
μηδέ σε μένα πίστη).

Του ανέμου λούφαξε ή όργή,
τρόμον σκοτάδι ή σκέψη. .
(Δε θα μπορέση οὔτ' ή στοργή
για να με γαληνέψη).

Με δέρνει τόνειρο. Αγριμιού
χαρά ή ψυχή μου θέλει.
(Δύνονται άγάλια του κορμιού
τά παιδεμένα μέλη).

Χτυπά βραδιά μου όλο σφυρί.
Τά νεῦρα έχει γι' άμόνι.
(Πικνό τό χτύπημα, βαρύ,
κι δλοένα άργά με λιώνει).

Τό τραίνο άπόμακρα περνά.
Ξυπνώ. Τ' όρνίθι κιάζει.
(Στά τζάμια μου αίμα. Τά βουνά
ή ανατολή σπαράζει).

ΝΕΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Λίγο πριν δύση ή όμορφιά σου
 μές στο βραδάκι τής ζωής σου
 σά συνεφάκι αποξεχάσου,
 μές στη θερμή μου αγάπη κλείσου
 και σάν άνθος του όνειρου σβήσου.

Κι όταν θά φύγη ή όμορφιά σου
 και θ' απομείνη ή θύμησή σου,
 μές στη θερμή στοργή μου στάσου,
 και χαραυγή ενός παραδεί σου,
 νέος έρωτας για μέ, άναστήσου.

ΜΕΝΕΞΕ ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ

Μενεξέ του Γενάρη,
 που εύωδιάξεις στο βάζο—
 πριν ο ύπνος με πάρει
 στη θλιμένη σου χάρη
 τή γαλήνη μου τάζω.

Και κοιμοῦμαι άπαλά.
 Το περίγυρο σβήνει...
 Μά ή ψυχή μου δειλά
 μακριά άπ' τήν όδόνη
 σ' άλλους κόσμους κυλά.

Σ' άλλο φῶς με φεγγάρι
 τά όνειρά μου ταιριάζω,
 κι δη εντός μου σταλάζω
 τήν άγνή σου, γλυκειά χάρη,
 μενεξέ του Γενάρη.

ΚΟΝΤΑΥΓΗ

Κονταύγη.
 'Η ὄρ' ἀργεῖ.
 'Ερημιά. Κ' εἶμαι μόνος...

Σκοτινιά.
 Ξαγουπνιά.
 Καὶ βαθὺς γλυκὸς πόνος...

'Η ἐξοχή
 γύρω ἀχει,
 σιγή βροχή, σὶὸν ἀγέρα.

Κ' ἡ καρδιά,
 σὰ βραδιά
 ποὺ προσμένει τὴ μέρα.

Ξάφνου φῶς!
 ('Ο κρυφὸς
 ὁ ἔρωτας μου πλάϊ στέκει).

Καὶ κονιά
 μου, βροντᾶ
 τὸ σκληρὸ ἀστροπελέκι.

Δυστυχιά
 μου, στοιχιά
 στὰ πλαϊνὰ μου πλατάνια...

Μὰ ἡ βοή
 σὰν πνοή
 ξεψυχᾶ στ' ἀκουράνια...

Κονταύγη.
 'Η ὄρ' ἀργεῖ,
 κ' ἔχει ἡ μπόρα κρατήσει.

Σιγαλιά..
 Γιὰ μιλιὰ
 τρέχει μόνο μὰ βροση.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΠΙΟ ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ

Ἡ ἡμέρα εἶταν ὠραία, ὁ οὐρανὸς καθαρός. Πάνω ὅμως στὸν Ἰμπετὸ σύννεφα ἄσπρα εἶταν ξαπλωμένα καὶ φεύγανε σιγά, ἀργά, μὲ τὴ ράχη τους φωτισμένη δυνατὰ ἀπ' τὸν ἥλιο.

Ἄνθρωποι ἔζωναν κάτω τοὺς λόφους. Καὶ ἡ χλόη ἀπλώνόταν ἀργυροπράσινη, γύρω μας..

Καθισμένοι πάνω σὲ ἀγκωνάρια χυμένα ἔξω ἀπὸ μιὰ οἰκοδομή, ἀπολαμβάναμε τὴν ὠραία μέρα, τὸ λαμπρὸ τοῦ ἡλίου. Κοντὰ μας, πρὸ πρῶ ἀπὸ μᾶς, παιδιὰ μικρὰ παίζανε.

Καλεῖς μας δὲν ἐπρόσεχε σαυτὰ, στὰ παιχνίδια τους. Ἀλλὰ ξαφνικὰ ἓνα κλάμμα παιδιοῦ δυνατὸ, σπαραχτικὸ, μᾶς ἔκανε νὰ τιναχτοῦμε ταραγμένοι καὶ νὰ ρωτήσουμε τι συνέβαινε.

Ἐίδαμε ἓνα παιδάκι νὰ κλαίει περικυκλωμένο ἀπ' τὰλλα. Πρὸ πέρα, λίγα βήματα, ἓνας ψηλὸς ἄντρας ἔφευγε σιγά στηριγμένος σ' ἓνα χοντρὸ ραβδί σὰ νὰ τὸν πονοῦσαν, ἢ νὰπασχε ἀπ' τὰ πόδια του...

— Μὰ τι εἶναι; ρωτήσαμε, τι ἔπαθε τὸ μικρὸ;

— Νὰ αὐτὸς ὁ κύριος ποὺ πάει πέρα, μὲ τὴ μαγκούρα, τὸ χτύπησε, τοῦδωσε μιὰ στὰ μούτρα!. Ἐλάτε νὰ δεῖτε!. Τοῦ μάτωσε τὰ δόντια καὶ τὴ μύτη!.

— Μὰ γιατί! ἔτσι στὰ καλακαθούμενα; ρωτήσαμε.

— Ὅχι, στὰ καλακαθούμενα, τὸν ἔκανε πὼς πάει, ἢ αὐτὸς τὸδε καὶ τὸ χτύπησε.

— Ἄ, ἔτσι;

Κάτι εἶπαμε δικαιολογώντας τὸν ψηλὸ ἄνθρωπο, καὶ θελήσαμε ἔπειτα, νὰ ποῦμε ἄλλα πράγματα. Ἀλλ' ὁ φίλός μας ὁ Στράτοης δὲ μᾶς ἄφησε...

— Γιὰ νὰκούστετε, μᾶς εἶπε, μιὰ ἱστορία, ἢ ἓνα ἐπεισόδιο ἐνὸς σκύλου! Μοῦ τὸ θύμησε ἡ διαγωγὴ αὐτουνοῦ ἐκεῖ, τοῦ γίγαντα ἀνθρώπου!.

Καὶ μᾶς ἔδειξε τὸν ψηλὸ ἄνθρωπο, ποὺ εἶχε ἀπομακρυνθεῖ κ' ἔτοιμαζότανε νὰ χαθεῖ πίσω ἀπὸ κάτι μάντρες.

— Στὸ σπίτι μας, ἄρχισε νὰ λέει ὁ Στράτοης, δταν εἶμουνα νέος... τι νέος! . παιδί... εἶχαμε ἓνα σκύλο, ποὺ τὸν εἶχαμε βγάλει Κέρβερο. Ὁ Κέρβερος αὐτὸς εἶτανε μαυρὸς καὶ ἄσπρος καὶ ἀρκετὰ μεγαλόσωμος. Εἶχε ἓνα κομμάτι οὐρᾶς μόνο, καὶ τὸ κρατοῦσε ὀρθιο σὰ δάχτυλο μαθητῆ, ποὺ ζητᾶ κάτι ἀπ' τὸ δάσκαλο. Δυνατὸς ὅσο παίρνει. Τρομο-

κρατούσε τὰ σκυλιὰ τῆς γειτονίας. Καὶ τὸνομά του θάχε τρέξει, καὶ στὶς ἄλλες γειτονιές, ἢ καλύτερα αὐτὸς θάχε τρέξει, γιατί ἔδου περνοῦσαμε τὰ σκυλιὰ χαμηλώνων μπροστά του τὶς οὐρὲς τους σὰ νικημένοι τῆ σημαία τους.

Εἶχε ὅμως, κἔνα ἀλλὸ ὁ Κέρβερος. Δὲ μπορούσες, δταν εἶταν ἐμπρός, νὰ βάλεις χέρι σὲ δικό του, νὰ τὸν χτυπήσεις!

Θὰ ὀρμούσε μὲ μιὰς ἐπάνω σου, καὶ δύσκολα θὰ ξεμπέρδευες. Καὶ ἂν εἰσώνα μεγάλος, θὰ τὴν πάθαινες, ἔπως τὴν ἔπαθε κάποιος, ποὺ θέλησε νὰ δαίρει ἓνα ἀδελφάκι μου, θάμπηγε τὰ δόντια του στὸ κρέας σου καὶ θὰ τραβοῦσες τὸ διάολο σου νὰ γλυτώσεις! Ἐν πάλι, εἰσώνα μικρός, θὰ σέκανε νὰ παρουσιαστῆς στοὺς δρόμους σὰν τὸν Ἀδάμ, καὶ δίχως μάλιστα, νάχεις γιὰ νὰ σπεπάζεσαι λίγο, τὰ φύλλα τῆς σκυλιάς.

Μιά μέρα συνόδευε τὸν πατέρα μου. Καὶ τὸν συνόδευε μὲ τὸ ἔτσι θέλω. Αὐτὸ τὸκανε συχνά, τὸν πήγαινε ἴσαμε τὸ κατάστημά του, τὸν ἀφινε ἐκεῖ, κέπειτα γύριζε πίσω, στὸ σπίτι. Καὶ βιάζε πάντα ἐμπρός σὰν πρόσκοπος μὲ τὴν οὐρά του τὴν κομμένη, ὀψωμένη σὰν κοντάρι σημαίας.

Ἐτσι πήγαιναν κι αὐτὴ τὴν ἡμέρα. Αὐτὸς ἐμπρός, καὶ πίσω ὁ πατέρας μου. Κάποτε γύριζε καὶ κοίταζε τὸν πατέρα μου, νὰ δει τί γίνεται, ἂν πηγαίνει κοντὰ του.

Δὲν εἶχανε ἀπομακρυνθεῖ πολὺ, ἀπ' τὸ σπίτι μας, κ' ἓνα σκυλάκι μικροσκοπικό, ποὺ στεκόταν ἔξω ἀπὸ ἓνα καφενεῖο, μόλις εἶδε τὸν Κέρβερο τοῦ ρίχνεται καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν γαυγίζει. Ὁ Κέρβερος, τῆ δουλιὰ του, τὸ δρόμο του, χωρὶς νὰ κάνει ἔτι ἀκούει, ἢ τὸ βλέπει. Ἄλλὰ καὶ τὸ σκυλάκι ἐκεῖ, νὰ τὸν ἀκολουθεῖ γαυγίζοντας μὲ μανία καὶ κοντὰ στὰ πόδια του. Ὁ Κέρβερος τίποτα, τὸ δρόμο του.

Προχώρησαν ἀρκετά. Πέρασαν ἓνα δρόμο, ἄλλον, τὸ σκυλάκι δὲν ἔφρευγε, ἀλλ' ἐκεῖ πίσω ἀπ' τὸν Κέρβερο, κοντὰ του, καὶ νὰ γαυγίζει.

Ξαφνικὰ σὲ μιὰ πλατεία, ὁ Κέρβερος στάθηκε ἀπότομα, καὶ ὀψωσε τὸνα του πόδι, τὸ πσινό. . . Καὶ τί ἐγινε τότε; Τίναγμα θερμοῦ νεροῦ λούζει τὸ σκυλάκι καὶ τὸ κάνει νὰ φύγει δραματὸ σὰ νάχε πάθει τρομερὸ πανικό! . .

ΚΑΤΙΝΟΥΛΑ

Ξίτασα καλά καλά αυτό ιδώ τὸ σπιτάκι, ὅπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσουμε μὲ τὸ σύντροφό μου τοὺς δυὸ στεγνοὺς μῆνες τοῦ καλοκαιριοῦ, κ' ἔμεινα εὐχαριστημένος.

Εἶναι στὴν πλαγιὰ ἐνὸς λόφου, ποὺ βρέχει τὰ πόδια του στὴ θάλασσα. Πέτρινο μισορειπωμένο, ἔχει δυὸ πατώματα. Στὸ κάτω τοποθετηθήκαμε ἐμεῖς μαζί μὲ τὸν ψαρά πὸ μᾶς φιλοξενεῖ καὶ μὲ τὴν κόρη του. Τὸ ἀπάνω εἶναι σκοτεινὸ καὶ κλειστό. Ἀπὸ τὰ σπασμένα τζάμια ἐνὸς μικροῦ παράθυρου μπαινοβγαίνουν ἐλεύθερα νὰ φωλιάσουν μέσα στὶς τρύπες τὰ νυχτοπούλια. Ἄν ἀνέβεις θὰ ἰδεῖς τὰ μάτια τοὺς κίτρινα νὰ καίουν μέσα στὸ σκοτάδι. Ὅλη τὴ νύχτα οἱ φωνές τοὺς ἀκούονται πένθιμες μὲ κυρίαρχο ἀνάμεσά τους τὸ γαύγισμα τῆς κουκουβάγιας.

Ἄς εἶναι αὐτὰ δὲ μᾶς πειράζουν.

Ὁ σύντροφός μου εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ἀπλός, ἀγράμματος σχεδὸν καὶ τὸν λένε Μιχάλη Καλδῆ. Γέρος ἐξηνταπεντάρης μὰ δυνατὸς καὶ καλοστεκάμενος. Τὸν γνώρισα πολὺ λίγο κι ὅμως δὲ δυσκολεύτηκα νὰ τὸν ἀκολουθήσω σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ καττάπι.

Ξαίρει κατάβραθα τὸ κυνήγι καὶ τὴν ψαρική καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἐχτίμησα ἀμέσως. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὰ γνωρίζει κι ἄλλες πολλές τέχνες καὶ δούλεψε μαραγκός, σιδεράς, χτίστης καὶ ἄλλα, ποὺ ἓνα ἓνα κάθε μέρα τὰ μαθαίνω.

Καλομλιητος καὶ βολικός. Ταιριάζαμε καὶ πολὺ γρήγορα ἀπάνω στὰ μερτικά. Ἐγὼ θάπαιρνα ἓνα μερτικὸ ἀπάνω στὸ κυνήγι καὶ στὸ ψάρι καὶ δυὸ μερτικά στὰ ἔξοδα, ἐκείνος ἓνα μερτικὸ στὰ ἔξοδα καὶ δυὸ στὸ κέρδος.

Πολὺ ὠραία.

Ὅταν φορτώσαμε τὰ πράματα στὸ καΐκι γιὰ νὰ ξεκινήσουμε γιὰ ἐδῶ, ὁ σύντροφός μου ἔψαξε καλά καλά τὶς τσέπες καὶ τὰ ροῦχα μου, μὴ τυχὸν κι ἀνακαλύψει κανένα χαρτί καὶ κανένα βιβλίο. Εἶχε ἀκούσει πὼς ἔγραφα μυθιστορήματα καὶ πὼς διάβαζα χιλιάδες τόμους κ' ἤθελε νὰ μοῦ κόψει κάθε σχέση τοὺς δυὸ αὐτοὺς μῆνες μὲ τὴν πέννα.

Ἄν κι ἀγράμματος δὲν τρέφει καμιάν ἐχτίμηση γιὰ τοὺς καλαμαράδες, καθὼς μ' ὀνοματίζει ἐμένα.

Δὲν μπορῶ νὰ νοιώσω πὼς ἔτσι μοῦ πήρε τὸν ἄερα καὶ τὸν ἀκούω μὲ μαθητικὴ πειθαρχία. Δὲν εἶμαι καὶ κανένα μικρὸ παιδί, τὰ μαλλιά

μου είναι φερά, έχω γραμμένους καιιά δεκαριά τόμους κ' είμαι από τούς πιό ξακουσμένους δικηγόρους τής Πόλης. Κι όμως ο Μιχάλης μου δίνει μύριες δρμήνιες και συμβουλές, με διατάζει να του φέρω καρέκλα, να του σηκώσω τὰ έργαλεία του.

Παράξενο, μά τήν ἀλήθεια.

Άμα ξεκινήσαμε, τὸ καίκι εἶταν γεμάτο. Φορτώσαμε τροφές, καινὸ, τουφέκια, μπαρούτια, τὰ πέντε σκυλιά μας. Ὁ σύντροφός μου φόρτωσε και τὰ σύνεργα τής μαραγκοσύνης, πριόνια, ροκάνια, τρυπάνια, τὸν κοραστάρη, γιατί εἶχε σκοπὸ νὰ δουλέψει και μαραγκοσύνη. Ὅσο γιὰ δειχτὰ εἶχε ὁ Μπάρμπα-Δαμπρινός, ὁ ψαράς μας.

Ἔτσι ἐγκαθιδρυθήκαμε στὸ κατατόπι μας.

Σὲ λίγη ἀπόσταση ἕνα μικρὸ χωριὸ, ὅπου μπορούσαμε νὰ πάμε μὲ τὴ βάρκα. Τριγύρω μπαξέδες ἀπέραντοι φυτεμένοι μὲ χορταρικά ντομάτες, μελιτζάνες, μπάμιες. Ἀπὸ ἀπόσταση σὲ ἀπόσταση πελώρια ἄγρια δέντρα.

Ὁ ψαράς εἶναι καλὸς φίλος τοῦ συντρόφου μου. Πενηντάρης, ἀψηλός, μὲ πυχτὰ μουστάκια. Φιλιωθήκαμε ἀμέσως μ' αὐτὸν και μὲ τὴν κόρη του. Ἡ Κατινούλα εἶναι κορίτσι δεκαπεντάρικο, μὲ ξανθὰ μαλλιά, ξασπρισμένα ἀπὸ τὸ κάψιμο τοῦ ἡλίου. Τὰ γαλανὰ τῆς μάτια φέγγουν παράξενα μέσα στὸ μελαχρινὸ τῆς πρόσωπο. Φορεῖ ἕνα κοντὸ ταῖτινο φουστανάκι και περπατεῖ ζυπόλυτη ἀπάνω στις πέτρες και στὸν καυτὸ ἄμμο τοῦ ἀκρογιαλιοῦ.

Ὁ Μιχάλης μόλις ἤσυχασε λίγο, φανέρωσε πὼς εἶχε σκοπὸ νὰ διορθώσει και τὸ σπίτι, νὰ σοδανίσει τούς γκρεμισμένους τοίχους, νὰ μπαλώσει τις σαρακιασμένες θύρες γιατί θὰ ξανάρχονταν τὸ χειμῶνα κ' ἐδῶ εἶχε φόβο κι ἀπὸ λύκους.

Θέκοφτε και κάθε συγκοινωνία μὲ τὰ νυχτοπούλια. Ἐγὼ κρέμασα στοὺς τοίχους τὰ τουφέκια και ξεφόρτωσα ἀπὸ τὸ καίκι τις κάσες.

Κατὰ τὸ βράδι ὁ σύντροφός μου ἐβγαλε μέσα ἀπὸ τὰ πράματα μιὰ μεγάλη ἰδιαίτερη θήκη, ὅπου εἶταν κλεισμένες οἱ πίπες του. Ἔταν μιὰ συλλογὴ ἀπὸ ὀγδόντα-ἐννενηντα κομμάτια, μὲ ἔξωρο ἢ κάθε μιὰ σχῆμα και βαφτισμένη μὲ τ' ἔνομά τῆς.

Γέμισε μιὰ κ' ετοίμασε μιὰν ἄλλη γιὰ μένα. Τράβηξα κατὰ τὴν ἀκρογιαλιά γιὰ ν' ἀπολάψω μὲ ἡσυχία τὴν ἀπέραντη θάλασσα. Εἶχα τόσον καιρὸ νὰ τὴν δῶ.

Ἔταν σχεδὸν πιὰ νόγχα και τὸ μισοφέγγαρο, ποὺ πλανιόταν ἀχρωμάτιστο και ξεθωριασμένο στὰ ὕψη, δυνάμωνε ὀλοένα. Σὲ λίγο, ἔλυσε τὴν ἀσημένια του κόμη ἀπάνω στὴν ἀπέραντη ἔκταση. Οἱ τελευταῖοι τῆς θύσανοι ἔφταναν ὡς τὰ ὕγρά πόδια τῶν βράχων.

• Δεφνα μιὰ φωνή με προσκάλεσε.

— Έλα δώ, εἶνε καλύτερα.

Εἶταν ἡ Κατινούλα. Παρατήρησα πὼς με φώναζε ἀπὸ τὴν ἀψηλὴ κορυφὴ ἑνὸς ἀπόγκρεμου βράχου.

— Ἀνέβα ἐδῶ ἀπάνω.

Τὸ κράμα δὲν εἶταν καὶ τόσο εὐκολο. Ἔβγαλα τὶς κάλτσες καὶ τὰ παπούτσια μου, σήκωσα τὸ πανταλόνι, ἔσφιξα στὰ δόντια τὴν πίπα κι ἄρχισα ν' ἀνεβαίνω πατώντας στὶς χαραμίδες καὶ τὶς κουφάλες. Ἀρ-
γοποροῦσα κ' ἡ Κατινούλα με φώναζε ὀλοένα.

— Καλέ, μὰ γιατί ἀργεῖς ἔτσι, κάμε γρήγορα.

• Ὅταν πλησίασα στὴν κορυφὴ με τράβηξε ἀπὸ τὸ γιανὰ γιὰ νὰ με βοηθήσει.

— Κάθισε ἐδῶ μού εἶπα, μ' ἀρέσει πολὺ νὰ εἶμαι μαζί σου.

• Ἀπ' ἐδῶ ἡ φεγγαρολουσιὰ εἶταν πῶ πλατιά καὶ καθάρια.

— Εἶνε ὀμορφος ὁ τόπος, εἶπα.

— Ὅα σου δείξω καὶ πῶ ὄρατο.

• Ἀρχίσαμε ὀμιλία. Ἡ Κατινούλα μιλοῦσε ζωηρά, πετώντας ἀπὸ τὴ μιὰ κουδέντα στὴν ἄλλη.

— Ἀῦριο θάρθω μαζί σας στὸ ψάρεμα.

— Ὁράτα, πολὺ ὄρατα.

— Ὅταν ὁ πατέρας ρίχνει τὰ μπαρμπουνέρα, ἐγὼ πετῶ πέτρες στὴ θάλασσα γιὰ νὰ φοβηθοῦν τὰ ψάρια καὶ νὰ πέσουν στὰ δίχτυα, ὕστερα τὸν βοηθῶ νὰ τὰ ξεναριάσουμε.

— Μπράβο.

— Πέρα ἐκεῖ ἔχει μάντρες. Κάθε πρωτὸ πᾶω καὶ φέρνω γάλα, ἀῦριο θὰ φέρω καὶ γιὰ σένα.

— Δὲ θέλω νὰ κάμεις κόπο.

Μείναμε λίγη ὄρα χωρὶς νὰ μιλήσουμε.

— Ἡ ὀμορφὴ τοποθεσίᾳ, πῶ σου εἶπα, εἶναι ἐκεῖ κάτω στὰ πόδια τοῦ βράχου. Ἔχει μιὰ κουφάλα ὅπου μποροῦμε νὰ καθίσουμε. Ἄν θέλεις κατεβαίνουμε.

Κοίταξα τὸν ἀπόγκρεμο κατήφορο καὶ συλλογίστηκα πολὺ. Ἡ Κατινούλα ἄρχισε νὰ κατεβαίνει. Ἔφτασε γρήγορα ἐκεῖ πῶ ἦθελε. Τώρα τὰ πόδια τῆς ἄγγιζαν τὸ κῶμα. Τὰ κινῶσε γιὰ νὰ παῖξει κι ἄνοιγε κύκλους πλατειοῦς ἀπάνω στὸ σεληνόφεργο. Ὁ ἦχος τῶν νερῶν πῶ σάλεψαν, ἔρχόταν μ' ἀνείπωτην ἀρμονία ἐκεῖ ἀψηλὰ πῶ στεκόμουν.

• Ἐτοιμαζόμενον νὰ κατέβω κ' ἐγὼ ὅταν οἱ φωνὲς τοῦ Μιχάλη με σταμάτησαν.

— Ρομάντζες πάλι ἀρχίσαμε; Φεγγάρια!

Είχαμε τόση δουλειά και γώ έχανα τὸν καιρό μου. Ἐπρεπε ν' ἀδειάσουμε τίς κάνες, νὰ καθαρίσουμε τὰ τουφέκια, νὰ δώσουμε φαί στὰ σκυλιά. Κ' ἐγὼ ἤμουν ἕνας ἀνώφελος ἀκαμάτης.

Κατέβηκα δυσσαρεστημένος. Ὁ Μιχάλης φοροῦσε τώρα ἕνα ζευγάρι ἀψηλά ποδήματα κ' ἕνα ναυτικὸ σκουφο. Κάπνιζε μιὰ μακριὰ πίπα ἔπου στὸ μακρὸ της σωλήνα παρασμένα, χτυποῦσαν σὲ κάθε κίνηση μικρὰ ξύλινα δαχτυλίδια.

— Βλέπεις αὐτὴ τὴν πίπα, μοῦ εἶπε σὲ λίγο, τὴν κάπνιζα ἔταν φύλαγα τὸ φάρο.

Συλλογίστηκε μιὰ στιγμή.

— Δύο χρόνια ὀλομόναχος σὲ μιὰν ἄγρια ἀκρογιαλιά τῆς Μαύρης Θάλασσας μ' ἐκάτῳ γρόσα μηνιάτικο. Ἀπόμακρο τὸν εἶχα διαλέξει γιὰ νὰ πάρω εἴκοσι γρόσα περισσότερο.

Βυθίστηκε σὲ λογισμούς.

Δουλέψαμε πολλὴ ὥρα. Τὸ μισοφέγγαρο χάθηκε στὰ οὐρανοθέμελα. Ἐξῶ ἀκούγονταν κάπου κάπου οἱ φωνές τῶν σκυλιῶν μας.

Ἄξαφνα ἀντήχησε ἕνα μακρυσμένο και ξακολουθητικὸ λάλημα κουδουνιῶν. Θὰ εἶταν τὸ κοπάδι ποῦ μοῦ εἶχε πει ἡ Κατινοῦλα.

Ἄφησα κάθε δουλειά κι ἄκουα τὸ μυστηριακὸν ἐκεῖνον ἦχο. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ξεχωρίζουνταν τὰ σφυρίγματα τῶν τσομπάνηδων. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτά χάθηκε κάθε ἦχος ἀπὸ τὸ ξωτικὸ ἐκεῖνο ὀδοιπόρημα, ποῦ μακρῦθηκε μέσα στὰ βάθη τῆς νύχτας, ὀδηγημένο ἀπὸ τὸ περπάτημα τῶν ἀστρῶν.

Ἐύνησα μὲ τὸ χάραμα.

Ἀπάνω στὸ τραπέζι, στὴ θέση μου, ἦδρα ἕνα μεγάλο ποτήρι γάλα στεφανωμένο μὲ φύλλα καρυδιάς. Μάντεψα τὸ χέρι τῆς Κατινοῦλας.

Ὑστερα πῆρα τὸ τουφέκι και βγήκα στοὺς κάμπους. Σκυλιὰ δὲν πῆρα μαζί μου γιατί πῆγαινα γιὰ δεντροπούλια. Κυνήγησα πολλὴ ὥρα. Τὰ τρυγόνια, τὰ μπασταρδοτρυγόνια εἶταν ἄφθονα. Περνοῦσαν τσαλαπεταινοί, συκοφάγαι. Γέμισα γρήγορα τὴν τσάντα μου. Κατόπι κάθησα κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο. Ἐαπλώθηκα στὸ χῶμα. Πλάι μου ἕνας ἀπέραντος κηπος, καταπράσινος ἀπὸ χορταρικά. Στὴν ἄκρια του ἕνα ἄλογο μὲ δεμένα μάτια γυρνοῦσε τὸ μάγγανο ἐνὸς μεγάλου πηγαδιοῦ, ἐνῶ τὸ νερὸ ἀδειάζοντας ἀπὸ τοὺς μικροὺς κουβάδες τραγουδοῦσε τὸ μονότονο ἄσμα του.

Ήταν ο μόνος ήχος που άκούονταν μέσα στην άπέραντη ήσυχία.
 'Ο Ήλιος έκαιε.

Έμεινα πολλή ώρα, χωρίς την παραμικρότερη κίνηση, παίρνοντας μέρος στην πελώρια έκείνη ήσυχία. Ήμουν κ' εγώ τώρα ένα δέντρο, μία πέτρα, ένας βώλος χώμα.

Στά βράθεια, άπάνω στο ήσυχο πέλαγο, άρμένιζαν κάποτε ανοιχτό-πανα κατκια που πήγαιναν να φορτώσουν, πέρα από κάποιο άκρωτήριο όπου είχαν οι μεγάλες άλκυες.

Ξαφνικά βήματα άκουστήκανε ανάμεσα στα θάμνα.

— Έδω είσαι και σε γυρεύω τόση ώρα ;

Ήταν ή Κατινοβλα.

Γέλοσε και τά μάτια της άστραφταν με μία πλέρια ζωή—κάμποι και θάλασσες.

— 'Ο Μιχάλης ξεφωνίζει και σε γυρεύει. Τό φαί, όλα είναι έτοιμα.

— Κάθισε να ξεκουραστείς και πάμε. Έσύ μούφερες τό γάλα τό πρωτ ;

— Ναι.

Της χάιδεφα τά μαλλιά. Ήταν άδρια από τό ήλιόκαμα και την άρμόρα του πελάου. Τήν κοίταξα.

— Είσαι όμορφη, θά γίνεις ώραία κοπέλλα.

Μ' άτένισέ με άπορία.

— Έγώ όμορφη . . . Έγώ . . .

Κοκκίνησε.

— Πάμε.

Ξεκινήσαμε. Μ' έπιασε από τό χέρι.

— Άφισε με εγώ να σ' όδηγώ, άμα είμαι εγώ μτζι μη φοβάσαι.

— Έγώ να φοδηθώ !

— Ναι έσύ. Έχει έδω μάντρες κι άγρια τσομπανόσκυλα. Έγώ τά γνωρίζω όλα. Είναι ό Μούργος, ό Καραμπάσης, ό Κουλακβίτζης . . . .

Μέ κρατούσε γερά κ' έννοιωθα τό χέρι της μικρό και με παλάμη σκληρή από κάλους. Μιλήσαμε για πολλά πράματα.

Αυτή άναφτε και διατηρούσε τή φωτιά του πυραφανιοϋ, όταν ήταν τό ψάρεμα της σαρδέλλας. Κολυμπούσε ώρες. Ήξαιρε που ή θάλασσα, ήταν έπικίνδυνη γιατί είχε πηγάδια κι άναρουφήχτρες. Μπορούσε να βουτήξει με τό κεφάλι από τον τρίγγο της μπρομπάρδας.

Τήν κοίταξα στα μάτια. Άρχιζα να νοιώθω για τό μικρό αυτό κορίτσι μία άρχή θαυμασμοϋ.

Μία ξαφνικιά ιδέα μου πέρασε από τό νοϋ. Τήν έδειξα άμέσως . . .

— Είταν ποτέ δυνατό... εγώ... με τὰ ψαρὰ μαλλιά μου!..

Στὸ σπίτι ὁ σύντροφός μου με δέχτηκε με ξεφωνητά. Ποῦ χάνου-
μου; Γιὰ τίποτα δὲν ἤμουν. Ἔτασε με περιφρόνηση τὰ πουλιὰ ποῦ
εἶχα στὴν τσάντα. Τίποτα δὲν ἔκανα. Ἐκεῖνος εἶχε βρεῖ και λαγὸ σὲ
κάποια κατηγορία. Ἄν πῆγαινα ἔτσι θὰ χαλούσαμε τὴ συντροφιά.

Εἶδα πὼς ὁ Μιχάλης εἶχε στήσει πιὰ και τὸν μαραγκοῦδικο πάγκο
κι ἄρχισε νὰ δουλεύει ἀνάμεσα σ' ἕνα σωρὸ ροκανίδια. Ἐγὼ ξεκρέ-
μασα τίς πόρτες.

Βοηθώντας στὴ δουλειά, ἔρρηχνα κάποτε τὸ μάτι και στὴν Κατι-
νουλα. Ἄπαντοῦσα τὸ δικό της στηλωμένο ἀπάνω μου πάντα.

Τὸ βράδι ξηγηθήκαμε με τὸ γρίπο... Ἡ μικρὴ ἀναψε τὴ φωτιὰ
στὴν πρύμη κι ὀλόκληρη ἢ γαληνεμένη κ' ἴσια θάλασσα φωτίστηκε.
Ἄν ἔδλεπες ἀπὸ μακριὰ τὸ καίκι μας, ἔλεγες πὼς καίγονται, ὅσο προ-
χωρούσαμε, προχωροῦσε μαζί μας κ' ἡ ἀντιφεγγιά. Οἱ σαρδέλλες πιά-
νουνταν κοπάδια κ' ἡ Κατινουλα ἔρρηχνε ὀλοένα στὴ φωτιὰ φρύγανα
και θάμνα.

Ὁ Μιχάλης εἶταν πάλι στὰ καλά του... Κάπνιζε τώρα μιὰ πίπα με
σκαλισμένο κεφάλι λεονταριοῦ ἀπάνω της. Τὰ μάτια του ζῶου ἔλαμπαν
παράξενα.

Γέλοσε γιατί εἶχε θυμηθεῖ πάλι μιὰ ἱστορία.

Εἶχε ζήσει κάποτε σ' ἕνα μικρὸ χωριὸ φιλοξενημένος ἀπὸ ἕναν
παπᾶ, ποῦ εἶταν πρὶν ληστής και εἶχε ἱερωθεῖ κατόπι. Κάθε στιγμὴ
Χριστοῦς και Παναγίς δλαστημοῦσε ὁ Πάτερ Ἰωακείμ. Καμιὰ γυ-
ναίκα δὲν πῆγαινε στὴν ἐκκλησία του γιὰ νὰ μὴν κολαστεῖ, κι δταν ὁ
Μητροπολίτης τὸν φοβέριζε πὼς θὰ τὸν καθαιρέσει, ὁ παπᾶς πῆγαινε
νὰ τὸν ἀνταμῶσει ἔχοντας κρεμασμένη, με τρόπο ποῦ νὰ φαίνεται, τὴν
κάμα κάτω ἀπὸ τὸ ράσο.

Ἔτσι τι νὰ σοῦ κάμει κι ὁ Δεσπότης;

Ὁ σύντροφός μου εἶχε καλοπεράσει με τὸν πάτερ Ἰωακείμ, φαί,
πιοτί, ὄλα ἀφθονα. Εἶταν τόσο κεφλῆς και χορατατζής ὁ παπᾶς, ποῦ
σ' ἔκανε γουστο νὰ περάσεις ὄλη σου τὴ ζωὴ μαζί του.

Τραδῆξαμε τὸ γρίπο. Εἶταν γεμάτος. Καθίσαμε νὰ χωρίσουμε τὰ
μερτικά. Ἡ Κατινουλα κάθισε κοντά μου νὰ με βοηθήσει. Παρατή-
ρησα πὼς ὑποστήριζε τὸ δίκιο μου σὰ νάταν δικό της.

— Αὔριο θάρθω μαζί σου στὸ κυνήγι, μοῦ εἶπε.

Στὸ δείπνο κάθισε κοντά μου. Ἄρχισαμε μακριὰ ὀμίλια. Ὁ Μιχά-
λης κατέβαζε ἀπανωτὰ ποτήρια κρασί. Τοῦκανα συντροφιά.

Τὸ χειμῶνα θὰ ξανάρχουνταν γιατί ἔδω θὰ εἶχε μπεκάτσες και ἴμπε-

κατσόνια. Σε κάποιο δάσος που ήταν πέρα μπορούσε νάχει και ζαρκάδια κι άγριογούρουνα. Μά χρειάζονταν μεγάλη παρέα. Γι' αυτό έπρεπε νά καλοσιαχτεί τὸ σπίτι.

Ἡ Κατινοῦλα άκουε. Σιγά σιγά ἔμωε ἔδλεπα τὰ μάτια της νά κλείουν.

Σὲ λίγο ξαπλώθηκε ἀπάνω στὸν καναπέ κι ἀποκοιμήθηκε ἀκουμπώντας τὸ κεφάλι στὰ γόνατά μου.

Ἀργά τὴν πήρα στὴν ἀγκαλιά μου και σηκώνοντάς την με προσοχή τὴν ἀκούμπισα στὸ σκληρὸ τῆς στρώμα, κάτω ἀπὸ τὸ κούφωμα τῆς σκάλας.

Ἔτσι ἡ μικρὴ λάμπα τοῦ τραπέζιου τῆς φώτιζε τὸ ἥσυχο πρόσωπο ἔπου πλανιόταν ἐν' ἀλαφρὸ χαμόγελο.

Ἡ Μιχάλης θύμωνε κάθε μέρα. Ἡ Μπάρμπα Λαμπρινὸς τὸν ἔκλεπτε πάνω στὴν πούληση τοῦ κυνηγιοῦ και τοῦ ψαριοῦ στὸ γειτονικὸ χωριὸ. Ἐπειτα δὲ σύμφερε και ἡ τιμὴ. Ἄν θέλαμε τὸ καλὸ μας ἔπρεπε νά κατεβαίνουμε νά πουλοῦμε στὴν Πόλη.

Θὰ τὸ κάναμε στὴν πρώτη καλὴ ψαριά και στὸ καλὸ κυνήγι. Γι' αὐτὸ κάθε βράδι ξέταζε ὁ Μιχάλης τὸν οὐρανὸ και τὸν ἀέρα γιὰ νά καταλάβει ἂν θὰ εἶχε τὴν ἄλλη πολλὰ ὀρτύκια.

Γρίνιαζε ἀδιάκοπα.

— Λεδάντης, πἀνάθεμά τόν, λεδάντης' μικροδουλειές.

Κάθε αὐγὴ ἡ Κατινοῦλα μ' ἀκολουθοῦσε στὸ κυνήγι. Ὁρες περπάτημα ἀνάμεσα ἀπὸ κάμπους θερισμένους, ἔπου ἔμεναν ἀκόμα ὄρθια ἀπομεινάρια καλαμιῶν σιταριοῦ. Τὰ σκυλιὰ ἔψαχναν δεξιά κι ἀριστερά, ἔκείνη μ' ἕνα μακρὸ καλάμι στὸ χέρι χτυποῦσε τὰ θάμνα και τ' ἀγκάθια γιὰ νά σηκωθοῦν τὰ ὀρτύκια.

Τὸ πρωτὸ κατὰ τὸ γλυκοχάραμα ἔπετιοῦνταν ἄγρια κι ἔλα μαζί με δυνατό φτεροκόπημα, πὸ τρόμαζε τοὺς ἀκάτεχους. Ὑστερα με τὸ ἀνέδασμα τοῦ ἡλιοῦ ἔστρωναν κ' ἔβγαίνουν ἀργά και ἡμερα. Κάποτε τᾶδλεπες νά περπατοῦν ἀπάνω στὸ κοκκινόχωμα λιγερὰ και καμαρωτὰ σὰ νύφες.

Ἐνα ἀπομεινάρια μου ἦρθε τηλεγράφημα ἀπὸ τὴν Πόλη. Μοῦ ἔλεγαν γλήγορα νά κατέβω. Εἶχα φύγει ἀφίνοντας ἔλες τίς δουλειές μου στὴ μέση και τώρα εἶχαν γίνει ἄνω κάτω. Δυὸ παλάτες μου εἶχαν μπᾶ στὴ φυλακὴ, ἄλλους ἔκαμαν κατάσχεση, ἄλλον πῆγαιναν νά φτωχέψουν.

Ἀνησῦχησα και μιὰ στιγμὴ σκέφτηκα νά φύγω. Ἡ Μιχάλης πήρε τὸ τηλεγράφημα στὸ χέρι και τὸ ἔσκισε κομματάκια κομματάκια.

— Κουταμέρες, είπε, δὲν τὸ κουνᾶς ἀπὸ δῶ.

Ἵστερα γύρισε τὰ μάτια καὶ ζήτησε προσεχτικὰ τὰ σύννεφα. Ἐνα χαμόγελο ξεχωρίστηκε ἀνάμεσα στὰ μουστάκια καὶ στὰ γένεια του.

— Βορειαδάκι, μουρμούρισε, βορειαδάκι. Θᾶχουμε πουλιά.

Δὲν ξανασυλλογίστηκα οὔτε βούλειά οὔτε τηλέγραφο. Τὸ βράδι ἐνῶ καθόμουν στὴν ἀκρογιαλιὰ ἦρθε κοντὰ μου ἡ Κατινοῦλα.

— Θὰ φύγεις; μ' ἀρώτησε

Παρατήρησα πῶς εἶταν συγκινημένη.

— Ὅχι θὰ μείνω, δὲν πάω πουθενά.

— Τρόμαξα μ' ἐκεῖνο τὸ χαρτί, δὲ θέλω νὰ φύγεις.

Ἔμεινε σιωπηλή.

— Κί όμως θάρθει καιρὸς ποὺ θὰ φύγεις.

— Θὰ μείνω ὅσο μπορῶ περισσότερο.

Σκέφτηκε λίγο κ' ἔπειτα σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἐαυτὸ της.

Ἡ φωνή της ἔτρεμε. Τῆς χάιδεφα τὸ μάγουλο. Κατάλαβα πῶς ἔδραζε ἐλπὴ τῆς δυνάμει της γιὰ νὰ κρατηθεῖ.

Τὴν πῆρα στὴν ἀγκαλιὰ μου καὶ τῆς φίλησα τὸ μέτωπο.

Μοσφιξε τὸ χέρι. Κατόπι ἐνοίωσα ἕνα φιλὶ σιγανὸ σιγανὸ ἀπάνω του καὶ δὺδ σταλαγματιὰς νὰ τὸ καλοῦν φλογερὲς σὰν τὰ κάρβουνα.

Ἀρχισα νὰ φοβοῦμαι τῶρα πᾶ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἱστορίας...

Ὁ Μιχάλης εἶχε δίκιο. Τὸ πρῶτ τὰ ὀρθύκια εἶταν ἀμέτρητα. Μὲ τὰ ξύλα μποροῦσε νὰ τὰ χτυπήσεις.

Ποτὲ μου δὲ σκότωσα τόσα. Τὸ τουφέκι μου ἔκαιγε.

Ὁ γρίπος τὸ βράδι γέμισε εἰδῶν εἰδῶν ψάρια. Τὰ κοφίνια εἶχαν πιασμένους μεγάλους ἀστακούς. Ἐπρεπε νὰ τὰ πάμε στὴν Πόλη. Ξεκινήσαμε νύχτᾶ. Μᾶς ἀκολούθησε κ' ἡ Κατινοῦλα.

Φοροῦσα ἕνα παλιὸ πανταλόνι τοῦ Μπάρμπά - Λαμπρινοῦ, ναυτικὴ φανέλλα κ' ἕνα μουσαμαδένιο κασκέττο. Ἦμουν ἀξοῦριστος ἐνάμισο μῆνα καὶ κατάμαυρος ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἔτσι εἶταν ἀδύνατο νὰ γνωριστῶ καὶ νὰ ρωτηθῶ γιὰ πράματα ποὺ δὲν ἦθελα. Τὸ πρῶτ φτάσαμε. Οἱ ἀγοραστὲς μᾶς τριγύρισαν. Δὲ θυμοῦμα νὰ παζάρεψα βιβλιό μου σ' ἐκδότῃ, οὔτε δίκῃ μὲ πελάτῃ, μὲ τόσο πείσμα κ' ἐπιμονή ὅσο τὸ κυνήγι ἐκεῖνο καὶ τὰ ψάρια.

Παρακαλοῦσα, ὀρκιζόμουν πῶς δὲ μ' ἐσύμφερε, πῶς ἄλλοι εἶχαν θῶσει τιμὴ ἀψηλότερη.

Ἵστερα προσπάθησα νὰ κλέψω στὸ ζῦγι, στὸ μέτρημα. Ἡ Κατινοῦλα μὲ βοήθησε.

«Ο συντροφός μου μάζευε τους παράδες και τους έρρηχνε στη σακ-
κούλα.

Πουλήσαμε ως τὸ βράδι. Κατὰ τὸ σούρουπο ξεκινήσαμε γιὰ πίσω.
«Ο Μιχάλης εἶταν γεμάτος χαρά. Χτυποῦσε τὶς λίρες καὶ τὰ μετζήτια
καὶ ξεφώνιζε κοιτάζοντας ἐμένα.

— Νὰ δουλειά, μωρέ, νά. Τὶ κατάλαβες ὡς τώρα μὲ τὰ μυθιστο-
ρήματα καὶ μὲ τὴ δικηγορικὴ; Μούντζωστα κ' ἔλα.

Ταξιδεῦαμε μὲ πρίμο ἀεράκι μέσα στὸ σκοτάδι. Πρόσεχα καλὰ τὰ
σημάδια ποῦ μ' ὄδηγοῦσαν τὸ δρόμο. Ἐνα ἀκρωτήρι, μιὰ κορυφὴ βου-
νοῦ, ἕνας φάρος ποῦ γυρνοῦσε.

«Ο Μιχάλης μ' ἔβριζε ὅταν λάθευα.

Ἡ Κατινοῦλα εἶχε στριμωχθεῖ κοντὰ μου. Τὴν σκέπασα μὲ μιὰ
χοντρή φανέλλα. Μοσφιγγε τὸ ἀριστερὸ χέρι. Μὲ τὸ δεξι κρατοῦσε τὸ
δοῦάκι.

— Νὰ ποῦ εἴμαστε πάλι μαζί, μοῦ μουρμούρισε. Νόμισα πὼς θάφευ-
γες στὴν Πόλη καὶ πήγαῖνα νὰ τρελλαθῶ.

«Ο σύντροφός μου στὴν πλώρη ἔσκασε στὰ γέλια. Εἶχε θυμηθεῖ
πάλι μιὰν ἱστορία καινούρια.

Τὸν εἶχε κυνηγήσει μιὰ νύχτα ὁ ὄξαποδός, ὄρες δλόκληρες. Χρόνια
τώρα, ὅταν ὁ Μιχάλης εἶχε ταβέρνα στὴ Σμόρνη κ' εἶταν ὁ πόλεμος
μὲ τὴ Ρωσία. Κατέβαναν τότε ζεμπέκια ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ σὰν τὸν
ἄμμο τῆς θαλάσσης. Μιὰ χαρὰ εἶταν νὰ τὰ βλέπεις. Μὲ τὰ μεγάλα τους
τα φέσια, τὰ κοντάτους τὰ βρακάκια, τὰ μεταξωτά τους τὰ ζωνάρια, τὰ
ταραμπολούζικα, ἀπ' ὅπου κρέμουνταν τὰ μαχαίρια καὶ τὰ χαντζάρια.
Ζωὴ καὶ γλέντι πέρασα μαζί τους. Μιὰ νύχτα ὁμοῦ ποῦ εἶχε βγεῖ μαζί
τους ἔξω ἔπαθε τὴν ἱστορία. Τὰ ζεμπέκια ἀφανίστηκαν ξαφνικὰ καὶ
φανερῶθηκε ὁ ὄξαποδός. Ὁρες τὸν κυνήγησε τὸ Μιχάλη, ἀλλάζοντας
δλοένα μορφές. Τώρα γίνονταν βουβάλι, τώρα ἀλογο, ὕστερα λεοντάρι.
Μόλις μπόρεσε νὰ σωθεῖ ὁ σύντροφος μου μπαίνοντας στὸν ἀυλόγυρο
μιὰς ἐκκλησίας. Ἄλλιμονο ἂν τὸν ἔπιανε. Θὰ τὸν γυρνοῦσε ὅλη τὴ νύ-
χτα σὲ κάμπους καὶ βουνὰ ξεσκίζοντάς του τὰ ρούχα καὶ δέρνοντάς τον
μ' ἕνα γαιδουροπόδαρο.

Εἶχαμε διορθῶσαι πιά τὶς τρύπες τοῦ σπιτιοῦ καὶ σοβαντίσει τοὺς
χρεμισμένους τοίχους. Κλείσαμε ἄλῶτελα τὴ συγκοινωνία μὲ τὸ ἀπάνου
πάτωμα κ' ἔτσι οἱ φωνὲς τῶν νυχτοπουλιῶν ἀκούγονταν μακρυσμένες.

Ἐμεῖνὰν ἀκόμα νὰ σιαχτοῦν οἱ κλειδαριές, τὰ κάγγελα τῶν παραθυριῶν.

«Ο σύντροφός μου μεταχειρίζονταν τώρα λίμες, σφυριά, ἀμόδι.

Παρατηρούσα κάθε μέρα και ζέταζα την Κατινούλα.

'Από την ημέρα εκείνη του τηλεγράφου μιὰ ἀνησυχία και μιὰ βα-
θειὰ ὑπόνοια ζωγραφίζονταν στο πρόσωπό της. Οἱ τρόποι της εἶταν
παράξενοι. Ἐνώ κάποτε οὔτε ἓνα βήμα ἤθελε νὰ μακρύνει ἀπὸ μένα,
ἄλλες φορές τὴν ἔχανα γιὰ πολλές ὥρες. Ἔδλεπα πὼς συχνὰ τὰ μάτια
της εἶταν κλαμένα. Συχνὰ χαϊδεύοντάς της τὰ μαλλιά τὴν εἶχα ρωτήσει.

— Εἶσαι ἄρρωστη;

'Απαντοῦσε ἀρνητικὰ κ' ἔπειτα κάθονταν κοντά μου μὲ σκεπτικὸ
τὸ παιδικὸ της μέτωπο.

— Φθινόπωρο, μοῦ εἶπε μιὰ μέρα.

— Ναι.

'Αληθινὰ, τὰ πρωτοβρόχια εἶχαν ἀρχίσει κι ἓνας μικρὸς χεῖμακρος
βογγούσε πίσω ἀπὸ τὸ σπίτι μας, κατεδάζοντας τὰ νερά του κατὰ μά-
κρος τῆς πλαγιάς. Τὰ σύννεφα γίνονταν ὀλοένα πῶ μαυρα.

'Ανοίξα τὸ καλαντάρι γιὰ νὰ βρῶ τὴν ἡμερομηνία ποῦ εἶχαμε. Κα-
τάλαβα πὼς εἶχαμε ἀρχὲς τοῦ Ὀχτώβρη. Τὸ κρῦο ἔτσουζε κι ὁ Μπάρ-
μπα Λαμπρινὸς ἀνοίγοντας τὴν κασέλα ἔβγαλε γιὰ τὴν Κατινοῦλα ἓνα
χαλασμένο ζευγάρι παπούτσια κ' ἓνα φθαρμένο πανωφόρι, κληρονο-
μιά τῆς μάνας της.

'Ἔτσι τὴν ὥρα ἡ μικρὴ εἶχε μιὰ παράξενη ὁμορφιὰ δταν περπατοῦσε
μὲ τὸ μακρὸ παλτό της, χῶνοντας τὰ χέρια της στὶς μεγάλες του τσέπες.

Τὸ κυνήγι τῶν ὀρυκτιῶν εἶχε σκαδὸν πιά τελειώσει. Δὲ σύφερε νὰ
κατέδουμε πιά γιὰ πούληση στὴν Πόλη.

Πῆρα δύο ἀκόμα τηλεγραφήματα νὰ κατέδω. Οἱ δουλιές μου στο
γραφεῖο πῆγαιναν νὰ χαντακωθοῦν. Εἶχαμε ἀργήσει περισσότερά ποῦ εἶ-
λογαριάζαμε . . .

— Πλουδιέρες, πλουδιέρες, εἶπε ἓνα πρωτὸ ὁ συντροφός μου, δείχνον-
τάς μου στὰ δψη σημάδια πουλιῶν ποῦ κατέβαιναν. Χειμῶνιασε.

'Αθέλητα γύρισα πρὸς τὴν Κατινοῦλα. Τὴν εἶδα νὰ κινεῖται και
νὰ κλείει τὰ μάτια. Κλονίστηκε μιὰ στιγμή. Ὑστερα ἔφυγε ἔξω.

Τὴν ὥρα τὶς νύχτες τὸ λάλημα τῶν κουδουνιῶν τοῦ κοπαδιῶ ἀρχισε
νὰ ξανακούγεται, πλησίαζε ὀλοένα κοντότερα. Τὰ ἀνοιχτόπανα κατκία
πλήθαιναν πηγαίνοντας νὰ φορτώσουν ἀπὸ τὶς ἀλυκὲς τοῦ ἀκρωτηριῶ.

'Ο Μιχάλης εἶπε πὼς θὰ φεύγαμε σὲ μιὰ βδομάδα. Ἀρχίσαμε νὰ
ἐτοιμάζουμε πάλι τὶς κάσες.

Τὴν ὥρα ἡ Κατινοῦλα δὲν ἔλειπε πιά ἀπὸ κοντά μου. Ἡ ἀνησυχία μου
κορυφόνονταν γι' αὐτή. Τὸ ρόδινο χρῶμα εἶχε φύγει ἀπὸ τὰ μάγουλα

της κ' ένας μαυρος κύκλος σκίαζε κάτω από τὰ μάτια της. "Ένα βράδι έρχόntας κοντά μου φάνηκε πώς κάτι ήθελε νὰ μου πει.

— Τὰ πράματα έτοιμάστηκαν, μου είπε.

— Ναι.

— Πάρε με μαζί σου στην Πόλη.

Τήν κοίταξα καλά καλά στα μάτια.

— Στην Πόλη ;

— Ναι, είμαι τόσο καλά μαζί σου.

Τῆς έπιασα τὸ χέρι.

— Κατινούλα ήσύχασε, συλλογίσου.

— Πώς θὰ ζήσω χωρίς εσένα. Πάντα τὸ πρόσωπό σου είναι στὸ νοῦ μου, τὴ νύχτα σὲ βλέπω στ' ὄνειρο μου.

Στάθηκε μία στιγμή.

— Κάτι νοιώθω γιὰ σένα πὸν δὲν τὸνοιωσα ποτέ. Μία τρελλή ἀγάπη, κάτι πὸν δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ, μίᾱ ἀγάπη, μίᾱ ἀγάπη.

"Ἦμουν ἄνω κάτω. Ἡ ἀνησυχία μου είχε γίνει ένας δυνατὸς φόδος.

Τῆς έπιασα τὸ κεφάλι καὶ γύρισα τὰ μάτια της ἀπάνω μου.

— 'Εσὺ ἀγαπᾶς ἐμένα, ἐσὺ ἕνα δεκαπεντάρικο κορίτσι. Δὲ βλέπεις τὰ μαλλιά μου ;

"Αρχισε νὰ κλαίει. Τὴν πῆρα στην ἀγκαλιά μου καὶ τὴ φίλησα πολλές φορές. Προσπάθησα νὰ τῆς μιλήσω γιὰ ἄλλα πράματα.

— "Αν φύγεις θὰ πεθάνω, μου είπε μέσα σ' ἀναφυλλήτά.

"Αρχισα νὰ τρέμω σύγκορμος.

Μετὰ πολλὴ ὥρα μίᾱ ἰδέα με ήσύχασε. Είταν λόγια παιδιοῦ, πὸν δὲν είχαν κανένα βάρος . . .

Είμασταν έτοιμοι γιὰ νὰ φύγουμε τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτ. "Όλο τὸ ἀπόδραδο ἢ Κατινοῦλα ξμεινε σιωπηλὴ κοντά μου. Τὸ ἄλλο πρωτ στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὴν εἶρω. Γύρισα τὴν ἀκρογιαλιά, τίς κουφάλες τοῦ λόφου. Τίποτα. Τὸ καίκι είταν έτοιμο κι ὁ σύντροφός μου βιάζονταν. Ξεφώνησε καλώντας με.

"Εσφιξα τὴν ψυχὴ κι ἀποφάσισα νὰ φύγω χωρίς νὰ χαιρετήσω τὴν Κατινοῦλα, χωρίς νὰ τῆς δώσω ἕνα φιλι ἔπου νὰ κλείσω ὅλη τὴ θλίψη τοῦ χωρισμοῦ.

"Ὁ ἀέρας φυσῶσε δυνατὰ καὶ ξεκινήσαμε κόφτοντας ἀργὰ τὰ ταραγμένα νερά. Προχωρήσαμε.

"Αἶφωνα ένας κρότος κορμιοῦ, πὸν έπεφτε ἀπὸ ψηλά στη θάλασσα, μ' ἔκαμε νὰ καρδιοχτυπήσω.

"Ἡ Κατινοῦλα ξαναφάνηκε στην ἐπιφάνεια κολυμπώντας με δύναμη

πρὸς τὸ καίκι. Φώναζε δυνατὰ τ' ὀνομά μου παρακαλώντας νὰ τὴν πάρω. Εἶδα τὸ σύντροφό μου φοβερὰ θυμωμένο. Μὲ κοίταξε ἀγρια κι ἔρπαξε τὸ κουπί νὰ μοῦ σπάσει τὸ κεφάλι. Ἐσποῦσε ἀπότομα κάτι ποὺ φαίνονταν πὺς ἔδραζε μέσα του ἀπὸ καιρὸ.

— Ἄτιμ, μούγγρισε, πήρες τὸ παιδί στὸ λαμὸ σου. Σὲ εἶδα τι ἔκανες ἔλο τὸ καλοκαίρι.

Τραβήξαμε μισολιγοθύμιστη τὴν Κατινοῦλα ἀπὸ τὰ νερά. Ἐπειτα στρέψαμε πίσω τὴν πλώρη. Ἀποθέσαμε ἀναίσθητο σκεδὸν τὸ κορίτσι στὸ κρεβάτι του. Φαίνονταν ἄρρωστη καὶ παραμιλοῦσε.

— Πάμε, εἶπε ὁ Μιχάλης ὕστερα ἀπὸ ὧρα.

— Ὅχι θὰ μείνω.

— Πάμε, ξαναεἶπε. Ὑστερα μ' ἔρπαξε μὲ μιὰ φοβερὴ δύναμη ἀπὸ τὸ λαμὸ καὶ μὲ τράδηξε χωρὶς νὰ θέλω στὸ καίκι.

Πέρασαν μῆνες χωρὶς νὰ μάθω τίποτα γιὰ τὴν Κατινοῦλα, ἔταν ἀξαφνα ἕνα πρωτὶ εἶδα τὸν Μπάρμπα-Λαμπρινὸ νὰ μπαίνει στὸ γραφεῖό μου. Ἔιταν κατακίτρινος κι ἔδυνατισμένος.

— Ἄν θέλετε ν'ἄρθετε ὡς ἔξω, μοῦ εἶπε. Ἡ Κατινοῦλα εἶναι ἄρρωστη στη βαρειά κι ἔλο σὰς ζητάει.

Πετάχτηκα ἀπάνω.

— Πολὺ βαρειά εἶπες;

— Ναι πολὺ.

Ἐτοιμάστηκα ἀμέσως. Στὸ δρόμο, περνώντας ἀπὸ τὸ καφενεῖο φωνάξαμε μαζὶ καὶ τὸ Μιχάλη.

Πήραμε ὡς τὸν πιὸ κοντινὸ σταθμὸ τὸ σιδηρόδρομο. Κατόπι μισή ὧρα μὲ τὴ βάρκα.

Ἔιταν Φλεβάρης καὶ χιόνιζε δυνατὰ. Ὅταν φτάσαμε ἔξαγιασμένοι, ἡ Κατινοῦλα δὲ ζούσε πιά. Ὁ δραγάτης μόνου τοῦ σιμοτινοῦ κήπου, εἶταν ἐκεῖ καὶ τὴν φύλαγε ὡς τὸ γυρισμὸ τοῦ πατέρα της.

Γονάτισα μπροστὰ στὸ στενὸ νεκρικὸ στρώμα, κάτω ἀπὸ τὸ κούφωμα τῆς σκάλας.

Ἔιταν ἀδύνατο νὰ γνωρίσεις στὸ λιγνὸ καὶ σκελετωμένο κορμί τὴν παλιὰ ζωηρὴ Κατινοῦλα.

Ὁ Μιχάλης ἔκοψε ξύλα γιὰ τὸ φέρετρο καὶ γιὰ τὸ σταυρὸ. Ὁ δραγάτης πήγε νὰ εἰδοποιήσει τὸν παπὰ γιὰ τὴν ταφή τὴν ἄλλη μέρα.

Ὅταν ἐτοιμάστηκε τὸ νεκροκρέββατο πήρα τὴν πεθαμένη στὴν ἀγκαλιά μου καὶ τὴν ἀπόθεσα μέσα, σκεπάζοντάς τὴν μὲ τὸ παλιὸ μάλ-

λινο πανωφόρι όπου φορούσε τὸ φθινόπωρο χώνοντας μέσα στις τσέπες του τὰ χέρια.

Πόσο εἶταν ὄλα ἀλλαγμένα ἀπὸ τὴ νύχτα ἐκείνη πὸς εἶχε κοιμηθεῖ στὰ γόνατά μου καὶ τὴν εἶχα ἀποθέσει στὸ μικρὸ της κρεββάτι κάτω ἀπὸ τὸ κάρφωμα τῆς σκάλας!

Ἔμεινα ὀλη τὴ νύχτα ἀγρυπνός.

Τὸ κλάμα τῶν νυχτοπουλιῶν ἔρχονταν θρηνηρὸ ἀπὸ τὸ ἀπάνω πάτωμα.

Ἡ θάλασσα καὶ ὁ ἄνεμος βογγοῦσαν...

Τὴνε θάψαμε σκάφτοντας τὸ χιόνι καὶ ἀνοίγοντας ἓνα λάκκο βαθὺ μέσα στὸ ὑγρὸ χῶμα. Ἐκεῖ πλάι στὸ μνήμα τῆς μάνας της.

Κατόπι ἔγραφα ἀπάνω στὸν ἀσπρὸ σταυρὸ ἓνα λυπητερὸ τετράστιχο.

Εἶταν οἱ στερνοὶ στίχοι πὸς ἔγραψα.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ κ. Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

(Με τὴν ἄδεια τοῦ ποιητῆ κ. Ἰ. Γρυπάρη δημοσιεύεται τὸ ἀκόλουθο γράμμα του, πὸς ἔστειλε στὴν κυρία Αἰμιλία, Στεφ. Δάφνη γιὰ τὸ καινούριο της ποιητικὸ βιβλίο).

Ἀξιότιμη Κυρία,

Θερμότατα Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὰ «Χρυσὰ Κύπελλά» Σας, καὶ γιὰ τὴν ἀμβροσία πὸς μ' αὐτὰ μᾶς κερνάτε.

Ποιήματα ὡς τὸν «Καλὸ Σπορέα» καὶ τόσα ἄλλα εἶναι, κατὰ τὴν ταπεινὴ κρίση μου, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα πὸς ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἡ σύγχρονή μας Νεοελληνικὴ ποίηση.

21—XI—23.

Με πολλὴ τιμὴ
Ι. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΤΟ

ΤΡΙΑΝΤΑΧΡΟΝΟ ΤΗΣ ΜΥΡΙΑΝΑΣ

Τέτοια βραδεία, τὶς εἴκοσι πέντε τοῦ Νοέβρη—τοῦ Σποριᾶ μας!— στήν Ἀθήνα, σ' ἓνα σπιτι φιλικό, στίς Πιπεριές ἐκεῖ κάτω, σωστά ἢ ὥρα δέκα, μπήκες μαβρομαλλούσα μου, σὸ σαλόνι κι ἀστράψανε τὰ μάτια σου τὰ μεγάλα. Καθήσαμε πλάι πλάι και μιλούσαμε. Μιλούσαμε και κοίταζα τὰ μεγάλα σου τὰ μάτια. Τὰ μάτια σου τὰ μεγάλα! Τόσο μεγάλα ποῦ μοῦ φαινότανε ὠκεανός. Ἐνας ὠκεανός, Μυρριάνα μου Ἔσού, ὅπου ἐπλεγε ἡ Ἑλλάδα ὅλη, πότε μὲ τὴ θλίψη ἐκείνη ποῦ σὲ κάνει και κλαίς, πότε μὲ τὴν ἐλπίδα ποῦ σὲ κάνει κι ἀναγαλλιᾶσαι. Ἔτσι και σύ, Δοξασμένη μου, ἔτσι ἔζησες, ἀνάμεσα χαρὰ και λύπη, ἀνάμεσα δάκρια και χαμόγελα. Θλίψη κ' ἐλπίδα, χαρὰ και λύπη, χαμόγελα και δάκρια, εἶναι τὰ κύματά σου, Ὁκεανέ μου. Μὰ εἴτε δακρυόφεγγα εἴτε χαμογελαστά, ἓνα νόμο ξαίρουνε τὰ κύματά σου, τὴν παλαιώνια τὴν Ἀγάπη.

Γιὰ τοῦτο, βλέπεις, ὁ καιρὸς Ἔσένα δὲ σὲ πειράζει, δὲ σὲ πειράζουνε, δὲ σὲ χαλνοῦνε οἱ ἀλλαγές. Τριάντα χρόνια περᾶσανε ἀπὸ τὴ βραδεία μας ἐκείνη και πάντα μπροστά μου τὰ βλέπω ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ.

(Εἴκοσι πέντε τοῦ Νοέβρη, Κεραική, 1923,
ἢ ὥρα ὀχτώ σὸ Παρίσι,
ἐννιά και τριανταπέντε στήν Ἀθήνα).

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΩΡΑ ΣΩΠΑΙΝΟΥΝ ΟΛΑ

Τώρα σωπαίνουν όλα· μὲς στάσημα
 τῶν ἤσυχων νερῶν τὸ ὠραῖο νησί
 κοιμάται· τὸ φεγγάρι μὲ χρυσή
 χρυσώνει σκέπη τὰ παλιὰ συντρόμματα.
 Στοργικὰ μοῦ χαϊδεύει τὸ ἀεράκι
 τοὺς μερωμένους πόνους τῆς ψυχῆς μου.
 Μιὰ μένει τώρα ἐλπίδα τῆς ζωῆς μου. —

Ἄν τὰ τραγούδια μου ἀγαπᾶς, ἀηδόνια
 θὰ γίνουν· καὶ τὰ βράδια σιγαλὰ
 ἢ βάρκα μου, ἄσπρος κύκνος, θὰ κυλᾶ
 κάτω ἀπ' ἀκροθαλάσσια σου μπαλκόνια.
 Μαλακὰ θὰ σηκώνει τὸ ἀεράκι
 τὶς ἀνοιχτὲς φτεροῦγες τῆς ψυχῆς μου.
 Μιὰ μένει τώρα ἐλπίδα τῆς ζωῆς μου. —

Κι ἂν τὰνθια μου ἀγαπᾶς, θὰνθίσουν πάλι
 τοῦ ὄνειρου μου οἱ ἐρημιές, καὶ τὶς αὐγὲς
 ροδόφυλλα θὰ σπέρνω σὰν εὐχὲς
 πάνω ἀπ' ἀγαπημένο σου κεφάλι.
 Χαρωπὸ θὰ σοῦ φέρνει τὸ ἀεράκι
 τοὺς μυρωμένους πόθους τῆς ψυχῆς μου.
 Μιὰ μένει τώρα ἐλπίδα τῆς ζωῆς μου. —
 Νὰ μ' ἀγαπᾶς καὶ Σὺ λιγάκι.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟ ΞΕΦΩΤΟ

Μετά τις «Δροσοσταλίδες» και τα «Λυρικά», νέα ποιητική συλλογή του κ. Πάνου Δ. Ταγκόπουλου κυκλοφορεί αυτές τις μέρες. Τα «Γυρίσματα στο Ξεφωτό», Έκδοση Βιβλιοπωλείου Σιδέρη. Το βιβλίο αυτό από έφτα τυπογραφικά φύλλα, εκατόν είκοσι περίπου σελίδες, χωρίζεται σε τέσσερα μέρη. Το πρώτο και τέταρτο μέρος: «Γυρίσματα στο Ξεφωτό» και «Με νέα φτερά» είναι από τα εύτυχισμένα έκτινα λουλουδίσματα του Έλληνικού ύπαιθρου, τραγούδια της Χαράς και του Ήλιου, που τάζησε και τα αίστάνθησε ο Ποιητής, γυρνώντας στα ξανθά περιγιάλια του Αιγαίου και της Ίωνίας ή ψηλά στ' Αρκαδικά βουνά ή πέρα στον πλατύχαρο Θεσσαλικό και Μακεδονίτη κάμπο. Το δεύτερο και τρίτο μέρος: «Με σπασμένα φτερά» και το «Χρυσό Δαχτυλίδι» είναι μιά καινούρια νότα στην ποίηση του κ. Πάνου Δ. Ταγκόπουλου, είναι από τα ποιήματα που διαπιστώνουμε, θαρρείς, τον επιγραμματικό στίχο του Shelley πώς «τα πιο γλυκά τραγούδια μας είναι κείνα που μιλάνε για τους πιο πικρούς διαλογισμούς μας» (Our sweetest songs are those that tell of saddest thought).

Από τη νέα αυτή συλλογή παίρνουμε όχτω ανέκδοτα ως τώρα ποιήματα, που δίνουνε μιάν ένταπωση γενικότερη:

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Fare well, Maid of Athens

Byron

Έχε γειά! Τό στερνό τό τραγούδι σου γράφω
 μέ κοντύλι άπαλό στά γραμμένα σου χείλη,
 σαν ψαλμό νεκρικό σ' ένα ορθάνοιχτο τάφο,
 σά στερνόν άσπασμό στο τρεμάμενο δειλί.

Έχε γειά! Τό ξανθό βλέφαρό Σου σφαλάει.
 Νύχτα μαύρη περνά στο γαλάζιον αϊθέρα.
 Τό τραγούδι-καπνός, τόσο λίγο κρατάει
 στ' άψηλά τά βουνά, προ χαθεί στον άγέρα.

Έχε γειά! Μή θαρρείς κι άν περάσω στα ξένα
 πώς μπορεϊ μιά στιγμή-νά ξεχάσω δυό χείλη,
 τά μαλλιά τά ξανθά, τά φιλά τά γραμμένα,
 τό στερνόν άσπασμό στο τρεμάμενο δειλί!...

ΤΑΞΙΔΙ

Τὸ μεγάλο τραγοῦδι πρὶν ἀρχίσει τελειώνει.
 Τὸ ταξίδι μὲ κράζει σὲ καινούρια Κολχίδα.
 Πρὶν ἀκόμα βραδιάσει, — τί γλυκὰ ξημερῶναι
 σ' ἕναν τόπο καινούριο, σ' ὅποια νᾶναι πατρίδα.

Μὰ πρὶ φύγω στὰ ξένα, — ταξιδιάρη καημέ μου,
 ἀπ' τὴν ἥσυχη μέρα παίρνω κάποια ἀχτίδα
 καὶ τὴν κλείνω βαθειά μου, — φυλαχτὸ τοῦ πολέμου,
 σ' ὅποια γύρω ἂν ξεσπάσει ψυχικὴ καταγίδα.

Καὶ μισθῶ! Μὰ πάντα μὲ μιὰ σκέψη διαβαίνω:
 Πρὶν κατέβει τὸ βράδι στὰ φωτόλουστα κρῖνα
 πῶς ξανά τραγουδώντας τὸ καράβι θὰ δένω
 στὸ ξανθὸ σου ἀκρογιάλι, Πρώτη Ἀγάπη μου, Ἀθήνα!

ΧΑΛΑΣΜΕΝΑ ΠΑΛΑΤΙΑ...

Χαλασμένα παλάτια, γκρεμισμένοι ναοί,
 κ' ἐρμολήσια παλιά, ξεχασμένα
 καὶ στὸ κῦμα πὸν φεύγει μ' ἀφρισμένη πνοή
 τὰ ναυάγια τοῦ ὄνειρου σπαρμένα.

Τρεχαντήρια, γαλέρες καὶ σβησμένοι καπνοί,
 τὰ καράβια πὸν χάνονται πέρα.
 Δακρυσμένα δυὸ μάτια σὲ βραδιὰ σκοτεινὴ
 καὶ λυμένα μαλλιά στὸν ἀγέρα.

Μάτια, χεῖλια-κοράλλια! Περασμένοι καιροί.
 Κάποια λόγια δοσμένα ἔ' ἀνέμου,
 κ' ἡ ζωὴ πὸν διαβαίνει, τρεμοσβήνει ὡς κερὶ,
 στὶς πνοὲς ἀγριεμένου πολέμου.

ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἡ Ἀνατολή σὰ θάλασσα βογγάει κι ἀναστενάζει
ἀπ' τὸν πικρὸ σεβντά.

Τὸ γιαρεδάκι κι ὁ ἀμανές, μαχαίρι ποὺ σὲ σφάζει,
δυσὸ χεῖλια ἠδονοτρέμουλα κ' ἕνας ρυθμὸς κοντά.

Τὸ γιαρεδάκι ἕνας κρυφὸς καημὸς ποὺ ἐρωτοτρέμει
στὴν ἄγνωρη χαρά,
κι ἀπ' τὸ καφάσι τὸ κλειστό, τοῦ πόθου τὸ καλέμι
ποὺ γράφει χεῖλια κόκκινα καὶ μάτια φλογερά.

ΟΛΟΓΥΡΑ ΣΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ

Allez, je veux rester seule avec les tombeaux.
Ctesse de Noialles

Εἶπες : Θὰ μείνω μόνη μου στὸν τάφο ποὺ μὲ ζώνει
καὶ θάμαι τ' ἀγριολούλουδο κ' ἡ πιὸ ἀνθηρὴ ἀνεμώνη,
μὰ ὅταν ἀγρίκησες ξανά τὸ γέλιο τοῦ θανάτου
σωριάστηκες σὰν ἔλατο στὸ κρύο ἀνάβλεμμα του.

Κ' εἶπες : Μὴ φεύγεις, Ἔρωτα, κ' ἐσὺ, ὃ ζωὴ μου, στάσου
σὰν τὸ σπουργίτη στὸ γυμνὸ τ' ἀκρόκλωνο τοῦ δάσου,
μὰ εἴταν ἀργὰ κι ἀπόμεινες, ὅπως ζητοῦσες, μόνη
στοὺς τάφους γύρω ἢ πιὸ γλυκιά κ' ἢ πιὸ ἀνθηρὴ ἀνεμώνη.

ΦΩΤΟΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ

Ἀπ' τὸ κορμί Σου ἀπόμεινε στὸ χέρι μου τὸ χνούδι
ὅπως ἀπ' τὸ βραδιάτικο χνουδάτο πεταλούδι,
κ' εἶναι ἀπαλὸ τὸ χέρι μου κι ἀπλώνεται σὲ χᾶδι
ὅπου γελοῦνε ἀστερισμοί, σ' ὅποιο φριχτὸ σκοτάδι.

Καὶ κλείνω στ' ἄλλο χέρι μου φωτομαργαριτάρια
κάποιες βραδιὲς ὀλόφωτες καὶ κάποια νέα φεγγάρια,

κι δπου γελοῦνε ἀστερισμοὶ τὰ μάτια Σου ξανοίγω
καὶ σὲ πλημμύρα φωταυγῆς τὸν Ἔρωτά μου πνίγω.

ΤΟ ΣΥΝΝΕΦΟ ΜΑΥΡΙΖΕΙ...

Ὅχι ποτέ! Καλήτερα νὰ μὲ συντρίψει ὁ κεραυνὸς
σὲ μανιασμένην ὥρα,
παρὰ νάρθῶ σὰ θλίβερὸς συννεφιασμένος οὐρανὸς
σὲ μιὰ ζωὴ ἀνθοφόρα.

Ἐγὼ ἴμαι ἢ νόχτα, — πῶς καὶ τί, δὲν ξαίρω κι ἄδικα ρωτᾶς,
— τὸ σύννεφο μαυρίζει,
κ' εἶναι βαρεῖα ἢ πικρὴ ζωὴ, καὶ τ' ἄνθια τ' ἄῦλα πὸν σκορπᾶς,
ὁ κρύος βοριάς τ' ἀγγίζει.

(Μὲ σπασμένα φτερά)

ΔΕΙΛΙΝΕΣ ΖΟΓΡΑΦΙΕΣ

Κοίταξε πέρα τὴ παράξενη γιορτὴ στὸ δειλινό!
Τὰ σύννεφα σκαλίζουν δαχτυλίδια,
κι ἀρραβωνιάζουνε τὴ γῆ μὲ τὸν ἀπέραντο οὐρανὸ
κι δλοῦθε ἀντιλαοῦν βιολιά, παιγνίδια.

Μὰ πάλι, κοίτα, πρόβαλε μιὰ νόχτα μαύρη, παγερὴ,
καὶ πᾶνε, Ἀγάπη, σβῆσανε κ' ἐκεῖνα,
καὶ τώρα δὲν ἀπόμεινε παρὰ μιὰ θύμηση πικρὴ
νὰ σπέρνει στὸν αἰθέρα μαῦρα κρίνα.

(Χρυσὸ Δαχτυλίδι)

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΣΕΛΛΕΪ

(PERCY BYSSHE SHELLEY)

Ἔργατο ἀπαραίτητο βοήθειας σὴ δράση γιὰ τὸν κόσμον ποὺ πάσχει, εἴσοι ἐκωιδε τὸν ἔρωτα ὁ Σέλλεϋ. Ἀκολουθώντας, λοιπόν, τὴ μεγάλη μοῖρα τοῦ ὁ Ποιητῆς, δὲ θὰ ξαφνίσει, τοῦλάχιστο ἐμᾶς, μὲ τις ἀντιλήψεις του, ποὺ ἀστραφαν ἀντίθετ' ἀπὸ τις ἀντιλήψεις τῆς φιλολογικῆς ἐποχῆς του, ποὺ κλαίγει πεισιθάνατη κατ' ἀπ' τὸ βάρος ἄρρωστου ρωμαντισμοῦ. Ἡ Μοῖρα τὸν ἔπλασε στὴν περίοδο τῆς σπουδαιότερης ζύμωσης τοῦ κόσμου: γεννήθηκε διατ' ὁ Ρουζὲ σὺνθετε τὴ «Μασσαλιώτιδα» (1792), ζῶσε καὶ μεγαλοεργοῦσε διατ' ἀντιριβουσιαν ἢ ναπολεόντια ντροπὴ (1815) καὶ πέθανε διατ' ἡ Ἑλλάδα ἀντιριβε τις ἀλυσίδες τῆς (1822). Τὸ πνεῦμα, βέβαια, δὲν ἔχει ἐποχὴ· μὰ ἔτυχε νὰ γεννηθεῖ σ' ἐποχὴ ποὺ τὸ ἀπὸ λευτεριά κ' ἐλπίδα ἀνφασιμένο Πνεῦμα τῆς φουθήθηκε μὲ μεγάλη δύναμη στὴν Πενδαρική καὶ Χριστιανική ἐποχὴ του. Μ' ἄς μὴν ξεχνέμαί οὐ κρείσεις ποῦχουν τὴ θέση τους ἄλλοι.

Ἔταν τότες (1814) εἴκοσι δύο χρόνων «Ἐρωμασιμένος πιά, κύριος κάθε πράξης κ' ἰδέας του». Ἡ Μαρία πέντε, πάνω-κάτω, χρόνια νεώτερη του. Ἡ συμβίωση δυὸ τέτοιων ὄντων (καὶ τὸνα, μάλιστα, ἔγγαμο!) δὲν εἶταν εὐκόλο νὰ συγχωρεθεῖ ἀπὸ τὴ σεμνοτυφία καὶ τὸ μπλαζέισμὸ τῆς κοινωνίας, καὶ κατὰ συνέπεια, νὰ βαστάξει περισσότερο πάνω οὐ ἀγγλικὸ χῶμα. Ὁ Σέλλεϋ, λοιπόν, ἄφησε δλόκληρο τὸ ἀπὸ 6,000 (ἢ, σύμφωνα μὲ τις πληροφορίες ἄλλων 4,000) δραχμὲς (ἀναλογία ὄχι σημερινή, βέβαια...) εἰσόδημά του στὴν Ἐρριέτα, τὴ νόμιμη γυναῖκα του, καὶ σὰ. δυὸ του παιδιὰ, ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία μὲ τὴ Μαρία, τὴ φυσική του γυναῖκα, καὶ ἄρχισε νὰ γυρίζει τὴν Εὐρώπη, γυρεύοντας τὴ γαλήνη καὶ τὴν ποθητὴ γωνιά, ὅπου θὰ κινιόταν ἡ δημιουργική του πίστη, κατ' ἀπὸ πῶδ ἐλεύτερος καὶ φωτεινὸς ἀπὸ τὸ σκοπικὸ οὐρανοῦς.

Ἡ ὕλική φτώχεια εἶχε τυλίξει τις δυὸ πλούσιες ἐκεῖνες ψυχές· μὰ ἡ κατάξερη θλίψη ἀπὸ τὴν ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ αἶμα, ἀφανίζονταν μπροστὰ στὴν ιπάνιαν ἀντοχὴ ποὺ χάριζε σ' αὐτὲς ἡ ἀδύρακεια τοῦ ἔρωτα καὶ ὁ ἐνθουσιασμοῦς τοῦ ἴδιου καὶ σὶς δυὸ τους θεῖου σκοποῦ: ὅσο στενάξ' ἡ ἀνθρωπότητα, πάντοτε ὑπάρχει ἡ χαρὰ τῆς ἐνέργειας γιὰ τὸ λιγότεμα τῶν στεναγμῶν τῆς. Αἶ, τί λοιπόν εἶταν ἡ ὕλική δυστυχία μπρὸς σὶους φατόλουσιους παράδεισους τέτοιων συγκινήσεων καὶ προθέσεων! Ὁ τέτοιος πόνος περνάει, μὰ, καὶ ἂν ὄχι (Πόε, Φάσκολος, πόσοι ἄλλοι), δὲκ

Έχει καμιά δύναμη για την ψυχή που πλημμυρίζει από έρωτα και φως προφητικό. Ἡ φύση είναι άμετοχη στα χειροκροτήματα της σιγμής, και δεν υποφέρει δριστικούς νικητές της, αυτή δίνοντας τα σκήπτρα. Ὅπως, δηλαδή, ζή κανένας, έτσι και πεθαίνει και ζή έτσι, γιατί έτσι γεννήθηκε. Οι εναντιότητες των περιστάσεων,—περσότερο σ' αυτή την περίοδο της ζωής του Ποιητή μας,—είταν τα κύματα της τρικυμίας που δρμούν ενάντια στους αδερφωμένους βράχους στην έρημιά του άκε-ανού. Στέκουν αυτοί στο φως δλόρθοι, άτράνταχοι και σωπηλοί, σαν την αυτοπεποίθηση, με τη γραντένια άνοχη της Αιωνιότητας. Ἡ λύσσα της τρικυμίας, γύρω, αφήνει τη σφραγίδα της άπάνω τους,—σφραγίδα όμως που την καταδικάζει περισσότερο σε κακοτυχία : περισσότερη λειότηια στην επιφάνειά τους.

Ἔτσι πέρασ' ένας χρόνος (1815). Ἀπόχτησαν ένα παιδάκι, τὸ William («the delightful child»—«τὸ μαγευτικὸ παιδί») μὰ δὲν πρόφτασαν νὰ τοῦ φουσήξουν τὴ μεγάλη τους πνοή, γιατί ὁ θάνατος τ' ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ τοὺς γονιούς του σὲ τέσσερα χρόνια. Ἀπὸ περιπέτεια σὲ περιπέτεια, βρέθηκαν στὴ Γενεΐη. Οἱ ξένοι τῆς ἔλβετικῆς αὐτῆς πόλης βλέπουν καὶ σήμερα, ὕστερ' ἀπὸ 102 χρόνια, τὸ ξενοδοχεῖο ποῦμεν τὸ ζευγάρι καὶ γνώρισε τὸ σκνθρωπὸ Ποιητὴ πὺ πολλὴ τῆς Ἑλλάδας παρὰ τῆς Ἀγγλίας (ἐὰν ὑπάρχει πατριδα ὠρισμένη γὰρ τὸ τὸ πνεῦμα ποῦ διατρέχει τὴ γῆ σὰ φωτεινὸ μετέωρο). Στὸ ξενοδοχεῖο αὐτό, σ' αὐτὴ τὴν ἐκκλησιά τῆς μνήμης σήμερα, δέθηκε ἡ φιλία τῶν δυὸ πνευμάτων καὶ συγγενῶν φύσεων, μὰ καὶ τῶν δυὸ ἀντίθετων αὐτῶν χαρακτήρων: Ὁ Σέλλεϋ, ὡς τὴ σιγμὴ, ἔχει γίνεῖ κάπως γνωστός στὸ Κοινὸ ποῦ μὲ διαβάζει ἐνῶ ὁ Μπάϊρον εἶναι πολὺ γνωστός. Δυὸ ἀντίποδες. Ἡ σχέση τους όμως βάσταξε παντοινά, ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ πρώτου, ποῦ σαγήνεψε τὸν ἄλλο, κ' εἶχε ἐπίδραση μεγάλη καὶ στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ πνεῦμα καὶ στὸν τεχνίτη—Μπάϊρον, ποῦ δὲν ἀναγνώριζε ἀξία σὲ ἄλλον ἄνθρωπο. Ἀπὸ τότε αἰσιάνθηκε βαδύτερη ἀνάγκη νὰ ζήσει κοντὰ στὸν ἀσύγκριτο φίλο του, κ' ἔζησε, ὅπως θὰ ἰδοῦμε στὴν καινούρια αὐτὴ σοβαρὴ περίοδο τῆς βιογραφίας του.

Τὸ Δεκέβρη τοῦ χρόνου αὐτοῦ τέλειωσε τὸν «Ἀλάστορα» ἢ τὸ «Πνεῦμα τῆς Μοναξιάς» («Alastor» or: the Spirit of Solitude) ἐπικολυρικὸ ποίημα (720 στίχοι) ὠρμότερο ἀπὸ τὴ «Βασίλισσα Μάβ» («Queen Mab»). Μία ἀπ' αὐτὸ περνοῦν, σὰν ἄρμονικὸς καὶ διάφανος χείμαρρος, τὰ τόσα αἰσθήματα κ' οἱ ἰδέες τοῦ Ποιητῆ, καὶ πολεμείται ἡ ἀποτραβηγμένη κ' ἐγώπαθη ζωὴ—κείνη ποῦχει ἀνάγκη ἀπόνα κοντὰ τῆς ὁμοιο πλάσμα γὰρ νὰ τραβήξει στὸ σκοπὸ ποῦ γι' αὐτὸν γεννήθηκε.

Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ζωῆς του εἶναι ἡ σοβαρότερη. Εἶναι ἡ πιὸ ὁμορφὴ καὶ ὀριμασμένη καὶ πιὸ γόνιμη, μὰ κ' ἡ πιὸ θλιβερὴ. Κοντὰ στὴν ἄξια σύντροφό του, φανερώθηκε τὸ τιτάνιο πνεῦμα του καὶ οὐ σύνθεση καὶ οὐ πράξη, καὶ πόνοις βαθεῖα ἡ ἀσύγκριτη ψυχὴ του. «Ἄν μὲ βοηθήσεις μὲ τὴν ἀγάπη σου» εἶχε πεῖ στὴ Μαρία· κ' ἡ Μαρία τὸν βόηθησε· καὶ ὁ Σέλλεϋ κράτησε τὴν ὑπόσχεση ποὺ τῆς εἶχε δοσμένη νὰ ἐργαστεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πάσχουν καὶ νὰ γράφει τὸνομά του δίπλα στὰ ὀνόματα τῶν ὑπερασπιστῶν τους.

Τὰ γεγονότα, ζηλόφθονοι πάντα πρόσκοποι τῆς Μοίρας ἐνάντια σὲ κάθε φανερώματα τοῦ Ὁραίου, δὲν ἔπαυαν νὰ ζητοῦν νὰ πνίξουν τὴ μεγάλη του ἔπαρξη βγόνοντας τὴν ἀπ' τὴν τροχίαν τῆς. Εἴπαμε ὅμως: ἡ φύση δὲν ἀναγνωρίζει νικητὲς τῆς, καί, κατὰ συνέπεια, τὰ γεγονότα ἀπότυχαν ὀλίγη :

Ἡ κοινωνία πρώτη κατηγοροῦσε τὸν Ποιητὴ διὸ ἐγκατάλειπε τὴ γυναῖκα του τὴν Ἑρριέτα! Μὰ ὁ Καιρὸς εἶναι τὸ δυνατὸ καὶ ἀσφαλισμένο στὴ φωλιὰ του θεοῦ, τὸ ἀσίμωτο ἀπὸ τὰ κνηγιάρικα σκυλιὰ ποὺ γαυγίζουν· μὴ μπορώντας νὰ καταφέρουν τὸ σκοπὸ τους, ἀλαργεύουν σιγά-σιγά καὶ σωμαίνον, καὶ ἀφοῦ διαλυθεῖ τὸ νεφέλωμα τῆς μάταις καὶ πρόστυχης ἐλπίδας, τοῦ πόθου καὶ τῆς πρόληψης, μένουν μονάχα, καθαρὸδιάκροια, τὸ δικαίωμα τῆς δύναμης κ' ἡ ὑποχρέωση τῆς ἀδυναμίας: ὁ Σέλλεϋ κ' ἡ Ἑρριέτα: ἡ ἐξαιρετικὴ δύναμη τῆς αἰώνιας κίνησης κ' ἡ συνειδησμένη ὑποχρέωση τῆς ἀκηνοσίας. Ἦ ἀλαφρὸ κ' εὐκολοσύνητροφο μοχόφυλο μπορεῖ νὰ ζητήσει ἀπὸ τὸ πελώριο καὶ δυνατὸ πλοῖο νὰ μὴ βγεῖ στὴν ἀνοιχτὴ καὶ τρικυμισμένη θάλασσα, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲ μπορεῖ καὶ αὐτὸ νὰ κάνει τὸ ἴδιο; Τὸ μεγάλο πλοῖο, γιὰ χάρη τοῦ μικροῦ, πρέπει νὰ σαπίσει σὲ λιμάνι; Ὁ ὀρίζοντας ποὺ κινεῖται ὁ μέγας, γιὰ τὸ μικρὸν εἶναι φόβος, δισταγμὸς, συντριβή. Δὲ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει συντροφιά. Ὁ Σέλλεϋ προχώρησε, κ' ἡ Ἑρριέτα ἔμεινε στὰ ὄρια τῆς φύσης τῆς. Δὲ βλέπουμε πῶς μποροῦν νὰ δικαιολογηθοῦν ἡδῶ ἡ ἀπαίτηση κ' ἡ κρίση τῆς κοινωνίας. Ποιὸ καθήκον καὶ ποιὰν ὑποχρέωση τοῦ ζητοῦσε; Ἐνα καθήκον καὶ μιὰ ὑποχρέωση ἔχει ὁ μεγαλοφυῆς: τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καλλιτέρευση τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε ὡς ἀτόμον, εἴτε ὡς μάζας. Ἄλλομονο, ἔκρηξε ὁ Πέτρος Σέλλεϋ νὰ ὑποταχτεῖ, νὰ διπλώσει τὰ φτερά, νὰ σβήσει τὸ δημιουργικὸ ἠφαίστειο τῆς καρδιάς, νὰ νεκρώσει ἑαυτὸν σὲ πρόσωπο ἰου μιὰν ἀπ' τις μεγαλειότερες ἐλπίδες τῆς Ἀνθρωπότητας, γιὰ χάρη μιᾶς ἀνάξιας γυναίκας ποὺ ἀπὸ τὸ πλήθος τῆς μάζης κατ' ἀπ' τὰ φτερά του μόνο σὰ θυμὰ ποὺ ζήτησε τὴν προστασία του. Ὁ Σέλλεϋ ἀγαποῦσε τὴν Ἑρ-

ριέτα όπως κάθε άνθρωπο, κι όπως δεν αρνήθηκε τη βοήθεια του σε κανένα, δεν την αρνήθηκε και σ' αυτή. Τη ζωή της την ελχ' εξασφαλισμένη, αφήνοντάς της το αρκετό για τότες εισόδημα του. Ἀκόμη η διάθεση του γι' αυτή κ' η φρονίδα του φάνηκαν περισσότερο ἀφού και ζήτησε μ' επιμονή ἀπὸ τῆς Μαρίας νὰ τὴν δεχτεῖ στὸ σπίτι τους σὰ μέλος τῆς οἰκογένειάς τους· και χρειάστηκε νὰ μποῦν στὴ μέση φίλοι, γιὰ νὰ μὴ γίνει αὐτὸ τὸ πράμα. Πόθναι, λοιπόν, ἡ ἐγκατάλειψη κ' ἡ ἀδιαφορία, ποῦ, ἂν αἰστανόταν, δὲ θάταν ὁ Ζέλλεθ,— ὁ γενικός, δηλαδή, ἕρωτας τῶν ἀνθρώπων;

Ἡ κοινωνία κατόπι, τὸν κατηγοροῦσε, δι' εἶταν ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου της. Μὰ ἡ κοινωνία, ποῦ ζητᾷ ἓνα θῦμα πάντοτε, μιὰ μονάχα ἐξήγηση τῆς σκέψης της ἔχει, ὅταν μάλιστα' αὐτὸ τὸ θῦμα εἶναι παραπάνω ἀπ' τις συνθήκες και ἀντιλήψεις της: φθόνος! Ἡ Ἐρριέτα ἡ ἴδια, ἡ ἀδύνατη και συνειδησμένη φύση της, εἶταν ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου της. Ἀφού παρατήθηκε (γνώμη ποῦ ὑποστηρίζει κι ὁ Richerin) ἀπὸ τὸν ἀριστοκράτη Ἰρλανδοῦ ἐραστή της, ποῦ ἔχουμε πεῖ ἄλλου, και δὲν ἔγινε δεχτὴ ἀπὸ τὸν πατέρα της ὅταν ξαναγύρισε, αἰστανόθηκε τέτοιο —ἐκδηλονόητο—αἰσθημα μίσους, ἐκδίκησης κ' ἐγώπαθης ταραχῆς γιὰ τὸν ἄντρα ποῦ εἶταν ἀνίκανη νὰ νοιώσει, ποῦ ἀρνήθηκε νὰ προσέξει, ποῦχε παραιτήσει και βαρεθεῖ, γιὰ τὸν ἄντρα ποῦχε ἰδνομά του, ὥστε ἔπεσε στὴ λίμνη Σερεντινά τοῦ Λονδίνου και πνίγηκε. Ὁ ξαφνικός της θάνατος δὲν εἶχε ἄλλην αἰτία ἀπὸ τὴν πρόστυχη ἀπελπισία ποῦ ζωγραφίσαμε. Ὁ Ποιητὴς ταραχτήκε μαθαίνοντας τὸ πράμα, κ' ἡ θλίψη του σιδήθηκε βαθειὰ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἡ κοινωνία ἐξακολούθησε νὰ φωνάζει, νὰ καταριέται, νὰ κακολογεῖ· ἀλλ' αὐτὸς δὲν γνοιαζόταν γιὰ τὴ γνώμη τοῦ ἄλλου· ἡ θλίψη του εἶχε ἄλλη ἀφορμὴ. Τὸ ξαφνικὸ τέλος τοῦ θύματος ποῦχε προστατέψει, ποῦχε ἀγκυλιάσει μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ καλλίτερου, μὲ τὸν εὐγενικότερο οἶχτο—κι ὁ οἶχτος εἶν' ἡ θλίψη τῆς ἀγάπης.

Ἄλλ' ἡ καταφορὰ δὲ σταματᾷ ἐδῶ: Ἀφού ἡ μητέρα δὲν ὑπόφερε πιά, ὁ πατέρας, μὴν ἔχοντας τώρα νὰ λυτῆσει κανένα, ξαναπαίρνει τὸ φυσικὸ του δικαίωμα· γυρίζει στὴν Ἀγγλία και ζητάει τοῦ Βέσπρονκ (τοῦ πεθεροῦ του) τὰ δυὸ ἀπ' τὴν Ἐρριέτα παιδιά του. Ὁ Βέσπρονκ ὅμως ἀρνιέται και φέρνει τὸ ζήτημα στὰ δικαστήρια, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ πῶς ἓνας «ἀντάρτης» τῆς κοινωνίας, ἓνας «ἄθεος» (και γι' ἀπόδειξη κατὰθεσε στὸ δικαστήριον τὴν ἐκδοση τῆς «Βασίλισσας Μάβ») εἶταν ἐπικίνυνο νὰχε τὸ δικαίωμα νὰ πλάσει τρυφερὲς ψυχές, ἔχτος κι ἂν τὸ δικαστήριον δὲν εἶχε ἀντίρρηση γιὰ μιὰ τέτοια βλάβη, κοινωνικὴ και θρη-

σκευτική, πού είχαν φόβος να συμβεί στα δυο αυτά παιδιά. Τα λόγια πάντοτε είναι ή σκέπη του πάθους—ευκολονόητου έδώ· μα δ,τι κι αν είναι τ' αποτέλεσμα είναι πώς το δικαστήριο, με συνειδημένους ανθρώπους για δικαστές, βρήκε δίκαιη τή λογική του Βέσπρουκ κι αρνήθηκε στον πατέρα το δικαίωμα να ξαναπάρει τα παιδιά του. 'Η απόφαση του, μάλιστα, σχετικά με τις ιδέες τις τότε, βγήκε αιτιμωτική.

'Η δίκη αυτή έδωσε άμέσως καινούριο πάτημα στην κακολογία πού παραμόνευε, στην προστυχιά πού μυριζόταν τον υπέροχο διαλεχτό. 'Η ποικιλμορφη μοχθηρία κι ο φθόνος φωνάζανε τώρα για βοήθεια και τους φυσικούς υποταχτικούς—την άμάθεια και τή μωρία—κι δμαδικά ρίχνονται του Ποιητή. 'Η κατάρα της κοινωνίας και του δικαστηρίου δυναμώνει με τήν κατάρα του Τύπου: οι πρόχειροι κριτικοί, πού ξεφτυρώνουν σ' έποιον καιρό και τόπο, αρχίζουν να καταφέρονται, να λιβελλογραφοῦν για τις μεγαλόπνοες σελίδες, πού, ως τή στιγμή, ειλ' εκδώσει ο ίδιος: «Μίγμα προστυχιάς κι άνοησίας» χαρακτηριστήκανε οι σελίδες της «Βασίλισσας Μάβ» και του «Πνεύματος της Μοναξιᾶς». Ένα κατώτερο πνεῦμα, ή μιὰ πιά αδύναμη θέληση, δε θά βάσταγαν πολὺ οὐ τόση καταφορά· θά ξεραίνονταν μέσα τους κάθε πηγή ένθουσιασμοῦ κ' ενέργειας και θά συνεπαίρονταν από το μεγάλο ποτάμι της συνειδημένης ζωῆς ή του θανάτου (καθώς ο Keats και τόσοι άλλοι). Μα ο καταχθίνιος σκοπός δὲν πραγματοποιήθηκε: το σημάδι του είναι ο Σέλλεϋ. 'Ο άλόβωτος. 'Η ακούραστη ψυχή κατ' άσυναγώνιστο πνεῦμα. Τίποτα δὲ μπόρεσε να του οβήσει απ' τή συνείδηση τήν πίστη στη μεγαλοφνία του. 'Ολα του φώναζαν ἔχι· μα ή μυστική φωνή της φύσης, δει γεννήθηκε δημοουργός. Και δὲν υπάρχει πιστότερος κι άληθινότερος σύμβουλος κι άδηγητής γι' αυτούς πού νοιώθουν τή γλώσσα της. 'Η συνείδηση του γεννοῦσε τή δύναμη της αυτοκυριαρχίας· και δείγμα, πώς, μέσα οὐ τέτοια καταδρομή, μπόρεσε να γράψει και να δημοσιέψει με υπογραφή «ο έρημίτης του Μάρλοου» ένα φυλλάδιο, πού σ' αυτό ξετύλιξε επιχειρηματικά καινούρια θεωρία πολιτικῶν δικαιωμάτων: δει δὲν έχουν έκλογικό δικαίωμα παρὰ μόνο οι οικονομικά ελεύθεροι πολίτες. Τήν ιδέα αυτή, πάνω-κάτω, αναγκάστηκε ή άγγλική βουλή να κάμει άργότερα νόμο, ἔστερα από πενήντα δάκρυα χρόνια, στα 1867 («Παρασάδς» 1891—Π. Δρακούλης).

Είμαστε στα 1817. 'Ο διαγμένος έτσι Ποιητής γυρίζει τότε στο σπίτι της ίδιας του καρδιάς («mine own heart's home»), κοντά στο «Παιδί της άγάπης και του φωτός» («Child of love and light»), κοντά δηλαδή στη Μαρία, πού ανεμπόδιστα κάμει παιά νόμιμη γυναίκα

του. Τίποτα, — καθὼς αὐτὴ ἀργότερα λέει, — δὲ θὰ μπορούσες νὰ δώσεις τὴν ἰδέα τῆς ἀγωνίας τοῦ Σέλλεϋ γιὰ τὸ θάνατο τῆς Ἐρριέτας καὶ τὴ στήρηση τῶν δυὸ του παιδιῶν. — Μεταφράζω πρόχειρα λίγους στίχους ἀπὸ τὸ γραμμένο τὸ χρόνον αὐτὸ ποιηματάκι στὸ μονάκριβο ἀπὸ τὴ Μαρία παιδί του, τὸ William, ποῦ δὲν τοῦ ἄφησε, ὅπως εἶπα, ὁ θάνατος:

Ἔλα μαζί μου, χαριτωμένο μου παιδί, ἔλα μαζί μου. Τὸ κύμα εἶν' ἀκόμη ἄγριο κι ἂν χάθηκαν οἱ ἀνέμοι· δὲν πρέπει νὰ μείνουμε περισσότερο, γιὰτ' οἱ σκλάβοι τοῦ νόμου μπορεῖ νὰ σὲ πάρουν καὶ σένα.

Πῆραν τὸν ἀδερφό σου καὶ τὴ γλυκιὰ σου τὴν ἀδερφή, τοὺς χάρισαν ἀπὸ σένα· μάραναν τὸ χαμόγελο καὶ ξέραναν κάθε δάκρι τους ποῦ θάταν σὲ μέν' ἀφιερωμένο. Ἀπὸ τόσο τρυφερὴν ἡλικία τοὺς ἔκαμαν σκλάβους φθισικῆς πίστεως κ' ἐγκληματικῆς ἀρχῆς, καὶ θὰ καταριοῦνται πὰ τὸ δικό σου καὶ τὸ δικό μου τόνομα, γιὰτὶ δὲ γνωρίζουμε φόβο καὶ σκλαβιά.

Μὴ φοβᾶσαι τοὺς τυράνγους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς κακῆς πίστεως· θὰ φύγουν γιὰ πάντα· στέκουν στὴν ὄχτη τοῦ λυσσασμένου ποταμοῦ, ποῦ τὰ κύματά του εἶναι χρωματισμένα μὲ θάνατο. Θρέφεται αὐτὸς ὁ ποταμὸς ἀπὸ τὰ βάρη χίλιων κοιλιάδων καὶ γύρω τους ἀφρίζει καὶ λυσσᾷ καὶ φουσκώνει· νά, βλέπω τὰ σπαθιά καὶ τὰ σκήπτρα τους νὰ κινιοῦνται, σὰ συντρίμματα στὴ φουσκο-θαλασσά τῆς αἰωνιότητος.

Μεῖνε, μεῖνε, καὶ μὴ φοβᾶσαι καθόλου, εὐγενικό μου παιδί.

Ἡ ὄρ' αὐτὴ θάνατο στὴ μνήμη σου σὰν ὄνειρο ξεχασμένων ἡμερῶν. Γλήγορα θὰ κατοικήσουμε κοντὰ στὴ ζαφειρένια θάλασσα τῆς ξάστερης καὶ χρυσῆς Ἰταλίας, ἢ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μάνας τῶν ἐλεύθερων· ἐκεῖ θὰ τὴ μάθω τὴν παιδικὴ σου φωνή νὰ κράζει μὲ τὴν ἴδια τους γλῶσσα τοὺς παλιούς ἐκείνους ἥρωες, καὶ θὰ χύσω τὸ θρεμμένο πνεῦμα σου στὴν πυρίπλεχτη μήτρα τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, ἔτσι ποῦ νὰ μπορέσεις μιὰ μέρα μ' ὄνομα τέτοιου πατριώτη νὰ ζητήσεις κρωτοτόκια.

Πόνεσε ὁ ἄνθρωπος, πόνεσε ὁ πατέρας, πόνεσε ὁ τεχνίτης, συνεχίζω, μὰ τὸ πνεῦμα του βρισκόταν σὲ στενὴ σχέση μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ σβῆσει· ἔκλαιγε μονάχα, κ' εἰδειχνε τὸ Μέλλον μὲ μεγαλειότερη τώρα πίστη, ἐνέργεια καὶ συγκέντρωση, μὲ τὴν ἀλάδευτη δευδέρκεια τῆς λύπης.

Ποιὲ παιὶ δὲ θέλησε νὰ ξαναἰδεῖ τὴν Ἀγγλία, — τὸν τόπο ποῦ τόσο

του. *Τίποτα, — καθώς αὐτὴ ἀργότερα λέει, — δὲ θὰ μπορούσες νὰ δώσεις τὴν ἰδέα τῆς ἀγωνίας τοῦ Σέλλεϋ γιὰ τὸ θάνατο τῆς Ἑρριέτας καὶ τὴν στέρηση τῶν δυὸ του παιδιῶν. — Μεταφράζω πρόχειρα λίγους στίχους ἀπὸ τὸ γραμμένο τὸ χρόνα αὐτὸ ποιηματάκι στὸ μονάκριβο ἀπὸ τὴ Μαρία παιδί του, τὸ William, ποῦ δὲν τοῦ ἀφησε, ὅπως εἶπα, ὁ θάνατος:*

«Ἐλα μαζί μου, χαριτωμένο μου παιδί, ἔλα μαζί μου. Τὸ κῆμα εἶν' ἀκόμη ἄγριο κι ἂν χάθηκαν οἱ ἀνέμοι· δὲν πρέπει νὰ μείνουμε περσότερο, γιὰτ' οἱ σκλάβοι τοῦ νόμου μπορεῖ νὰ σὲ πάρουν καὶ σένα.

Πῆραν τὸν ἀδερφό σου καὶ τὴ γλυκειά σου τὴν ἀδερφή, τοὺς χώρισαν ἀπὸ σένα· μάραναν τὸ χαμόγελο καὶ ξέραναν κάθε δάκρυ τους ποῦ θάταν σὲ μέν' ἀφιερωμένο. Ἀπὸ τόσο τρυφερὴν ἡλικία τοὺς ἔκαμαν σκλάβους φθισικῆς πίστεως κ' ἐγκληματικῆς ἀρχῆς, καὶ θὰ καταριούνται πιά τὸ δικό σου καὶ τὸ δικό μου τῶνομα, γιὰτι δὲ γνωρίζουμε φόβο καὶ σκλαβιά.

Μὴ φοβᾶσαι τοὺς τυράννους καὶ τοὺς ἱερεῖς τῆς κακῆς πίστεως· θὰ φύγουν γιὰ πάντα· στέκουν στὴν ὄχτη τοῦ λυσσασμένου ποταμοῦ, ποῦ τὰ κύματά του εἶναι χρωματισμένα μὲ θάνατο. Θρέφεται αὐτὸς ὁ ποταμὸς ἀπὸ τὰ βάθη χιλιῶν κοιλάδων καὶ γέρω τους ἀφρίζει καὶ λυσσᾷ καὶ φουσκώνει· νά, βλέπω τὰ σπαθιά καὶ τὰ σκῆπτρα τους νὰ κινιῶνται, σὰ συντερίματα στὴ φουσκοθαλασσιὰ τῆς αἰωνιότητος.

Μεῖνε, μεῖνε, καὶ μὴ φοβᾶσαι καθόλου, εὐγενικό μου παιδί.

Ἡ ὥρ' αὐτῆ θάναι στὴ μνήμη σου σὰν ὄνειρο ξεχασμένων ἡμερῶν. Γλήγορα θὰ κατοικήσουμε κοντὰ στὴ ζαφειρένια θάλασσα τῆς ἑξίστηρης καὶ χρυσῆς Ἰταλίας, ἢ τῆς Ἑλλάδας, τῆς Μάνας τῶν ἐλευθέρων· ἐκεῖ θὰ τὴ μάθω τὴν παιδικὴ σου φωνὴ νὰ κράζει μὲ τὴν ἴδια τους γλῶσσα τοὺς παλοὺς ἐκείνους ἥρωες, καὶ θὰ χύσω τὸ θρεμμένο πνεῦμα σου στὴν πυρὶ φλεχτὴ μήτρα τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας, εἶσι ποῦ νὰ μπορέσεις μιὰ μέρα μ' ὄνομα τέτοιου πατριώτη νὰ ζητήσεις πρωτοτόκια.»

Πόνεσε ὁ ἄνθρωπος, πόνεσε ὁ πατέρας, πόνεσε ὁ τεχνίτης, συνηχίζω, μὰ τὸ πνεῦμα του βρισκόταν σὲ στενὴ σχέση μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ σβῆσει· ἔκλαιγε μονάχα, κ' ἔδειχνε τὸ Μέλλον μὲ μεγαλειότερη τῶρα πίστη, ἐνέργεια καὶ συγκέντρωση, μὲ τὴν ἀλάθευτὴ δξυδέρκεια τῆς λύπης.

Ποτὲ πιά δὲ θέλησε νὰ ξαναἰδεῖ τὴν Ἀγγλία, — τὸν τόπο ποῦ τόση

λαδή, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν δογμάτων στὴ ζωὴ. Κ' ἤρθε στὸ Μεσολόγγι, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ φίλου του, ἀφοῦ εἶπε σὲ κάποιον, δείχνοντας τὰ κρεμασμένα στὸν τοῦχο τοῦ δωμάτιου ἄρματα, « ἡ ποίηση; νὰ ἡ ποίηση ! »

Κάποτε οἱ δυὸ Ποιητὲς ἰστιοδρομοῦσαν στὴ λίμνη τῆς Γενεύης. Ἀπὸ κάποιον ἀβασάνιστο χειρισμό, ἡ βάρκα ἀναποδογυριστικῆ καὶ βρέθηκαν κ' οἱ δυὸ στὸ νερό. Περιφνημος κολυμπητὴς ὁ Μπάδρον (γνωστὸ πῶς πέρασε τὸ στενὸ ἀπὸ τῆ Σησιὸ στὴν Ἄβυδο), κινήθηκε νὰ βοηθήσει τὸ φίλο του ποὺ κιντύνευε νὰ πνιγεῖ, γιατί δὲν ἤξερε κολύμπι. Ὁ Σέλλεῦ ὅμως ἀρνιέται τὴ βοήθεια του. Τὴν ἐξήγηση τῆς παράξενης γιὰ τὴ στιγμή ἀρνήσεως του ἀτιῆς δίνει ὁ ἴδιος ἀργότερα σὲ κάποιον γράμμα του: « Διστάθηκα ταπεινώσῃ μὲ τὴ σκέψη, πῶς ἡ ζωὴ του μποροῦσε νὰ κιντύνει γιὰ νὰ σώσει τὴ δική μου. Βέβαια, δὲ θάχε ὀνειρευτεῖ καλλίτερο ἀπόστολο ὁ Χριστός. Κ' ὑπάρχουν κι ἄλλα, ποὺ δείχνουν πῶς καλὰ τὴ χριστιανικώτερη, ἀπ' ὅσες γεννιήθηκαν καὶ ζήσανε μὲς στὶς ἐκκλησίες, ψυχὴν αὐτὴ τοῦ Θεοῦ (!)

Ἡ καλὰ ἐξηγημένη ἐλευθερία κ' ἡ ἀλληλοβοήθεια εἶναι οἱ πηγὲς κάθε του πράξεως. Στὴν Ἰταλία, γύρισε κάποτε στὸ σπίτι του χωρὶς παπούτσια, χωρὶς καπέλλο καὶ χωρὶς πανωφόρι. Ἡ Μαρία ξαφνίστηκε, μὰ ὁ Σέλλεῦ, ποὺ μποροῦσε νὰ τ' ἀντικαταστήσει αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶχε βοηθήσει στὸ δρόμο φτωχοὺς ποὺ δὲ μποροῦσαν νὰ τᾶχουν. Ἄλλοτε, παρουσιάστηκε σπῆτι του φέρνοντας στοὺς ἄρτους του μὰ γυναίκα φτωχὴ, κουρελιάρα κι ἀνήμπορη. Τὴ στιγμή ποὺ τὴν ἀπάντησε στὸ δρόμο, δὲ μποροῦσε νὰ τὴ βοηθήσει μ' ἄλλον τρόπον, καὶ γιὰ νὰ προλάβει τὸ θάνατό της στὸ δρόμο, τὴν πῆρε ἀδίσταχτα στοὺς ἄρτους του. Ἄλλοτε πάλι, γύρισε τέσσερες φορὲς σπῆτι του γιὰ νὰ πάρει χρήματα καὶ βρεῖ ἀμάξι ποὺ ζητοῦσε, γιατί ἔδινε κάθε φορὰ τὰ χρήματα ποῦχε ἀπάνω του στὸν πρῶτο ποὺ συναντοῦσε δυστυχημένον ὄμοιο του. Τὸ πῶς βαθὺ μῖσος του εἶταν ἡ κοινωνικὴ ἀσκήμια κι ἀτέλεια, κ' οἱ συνθήκες κ' οἱ ὁροι τοῦ πολιτικικοῦ status quo. Τὸ μῖσος αὐτὸ, ἀφορμὴ τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῶν μεγάλων ὑπάρξεων, κι ὄχι ἡ μισανθρωπία, ὅπως λέει ὁ ὄχλος (ἀφοῦ ὑπάρχει ἀγάπη στὰ ἔργα τους) ξηγᾷ πολλά του συμβάντα: — Πῆγε κάποτε μὲ τὴ Μαρία σ' ἓνα μοναστήρι ὄξω ἀπὸ τὴ Γενεύη. Ἐκεῖ κάθε ξένος υποχρεώνεται νὰ γράφει κάτω τι γι' ἀνάμνηση σ' ἐπὶ τούτου βιβλίῳ. Γυρίζοντας τις σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ Σέλλεῦ, γιὰ νὰ γράφει κι αὐτός, καὶ βλέποντας τὴ λιτανεία τῶν κοινοτικῶν κι ἀηδιαστικῶν φράσεων ἄλλων ξένων, παίρνει νευρικὰ τὴν πένα καὶ γράφει τὸνομά του μὲ τις ἀκόλουθες λέξεις ἐλληνικά: « Εἰμι

λαδή, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν δογμάτων στὴ ζωὴ. Κ' ἤρθε σὺ Μερσολόγγι, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ φίλου του, ἀφοῦ εἶπε σὲ κάποιον, δείχνοντας τὰ κρεμασμένα στὸν τοῖχο τοῦ δωμάτιου ἄρματα, « ἡ ποίηση; νὰ ἡ ποίηση ! »

Κάποτε οἱ δύο Ποιητὲς ἰστιοδρομοῦσαν στὴ λίμνη τῆς Γενεύης. Ἄπὸ κάποιον ἀβασάνιστο χειρισμό, ἡ βάρκα ἀναποδογυρίστηκε καὶ βρέθηκαν κ' οἱ δύο στὸ νερὸ. Περιφνημος κολυμπητὴς ὁ Μπίδρον (γνωστὸ πῶς πέρασε τὸ στενὸ ἀπὸ τῆ Σησιὸ στήν Ἄβυδο), κινήθηκε νὰ βοηθήσει τὸ φίλο του πὺν κιντύνευε νὰ πνιγεί, γιατί δὲν ἤξερε κολύμπι. Ὁ Σέλλεῦ ὅμως ἀρνιέται τὴ βοήθεια του. Τὴν ἐξήγηση τῆς παράξενης γιὰ τὴ στιγμή ἄρνησης του αὐτῆς δίνει ὁ ἴδιος ἀργότερα σὲ κάποιο γράμμα του : « Αἰσιάνθηκα ταπεινωσὴ μὲ τὴ σκέψη, πῶς ἡ ζωὴ του μπορούσε νὰ κιντύνει γιὰ νὰ σώσει τὴ δική μου ». Βέβαια, δὲ θάχε δνευρενιεῖ καλλίτερο ἀπόστολο ὁ Χριστός. Κ' ὑπάρχουν κ' ἄλλα, πὺν δείχνουν πὺν καλὰ τὴ χριστιανικώτερη, ἀπ' ὅσες γεννήθηκαν καὶ ζήσανε μὲς στὶς ἐκκλησίες, ψυχὴν αὐτὴ τοῦ ἁθῆου (!)

Ἡ καλὰ ξηγημένη ἐλευθερία κ' ἡ ἀλληλοβοήθεια εἶναι οἱ πηγὲς κάθε του πράξης. Στὴν Ἰταλία, γύρισε κάποτε σὺν σπύι του χωρὶς παπούτσια, χωρὶς καπέλλο καὶ χωρὶς πανωφόρι. Ἡ Μαρία ξαφνίστηκε, μὰ ὁ Σέλλεῦ, πὺν μπορούσε νὰ τ' ἀντικαταστήσει αὐτὰ τὰ πράματα, εἶχε βοηθήσει σὺν δρόμο φτωχὸς πὺν δὲ μπορούσαν νὰ τᾶχουν. Ἄλλοτε, παρουναιόστηκε σπύι του φέροντας στὸν ὄμο του μὰ γυναῖκα φτωχὴ, κουρελιάρα κ' ἀνήμπορη. Τὴ στιγμή πὺν τὴν ἀπάντησε σὺν δρόμο, δὲ μπορούσε νὰ τὴ βοηθήσει μ' ἄλλον τρόπον, καὶ γιὰ νὰ προλάβει τὸ θάνατό της σὺν δρόμο, τὴν πῆρε ἀδίσταχα στὸν ὄμο του. Ἄλλοτε πάλι, γύρισε τέσσερες φορὲς σπύι του γιὰ νὰ πάρει χρήματα καὶ βρεῖ ἀμάξι πὺν ζητοῦσε, γιατί ἔδινε κάθε φορὰ τὰ χρήματα πὺνχε ἀπάνω του σὺν πρῶτο πὺν συναυτοῦσε δυστυχημένον ὅμοιο του. Τὸ πὺν βαθὺ μῖσος του εἶταν ἡ κοινωνικὴ ἀσκήμα κ' ἀτέλεια, κ' οἱ συνθήκες κ' οἱ ὅροι τοῦ πολιτειακοῦ status quo. Τὸ μῖσος αὐτὸ, ἀφορμὴ τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῶν μεγάλων ὑπάρξεων, κ' ὄχ' ἡ μισανθρώπια, ὅπως λέει ὁ ὄχλος (ἀφοῦ ὑπάρχει ἀγάπη σὺν ἔργα τους) ξηγᾶει πολλὰ του συμβάντα : — Πῆγε κάποτε μὲ τὴ Μαρία σ' ἓνα μοναστήρι ὄξω ἀπὸ τὴ Γενεύη. Ἐκεῖ κάθε ξένος ὑποχρεῶνεται νὰ γράφει κάτ'ι γι' ἀνάμνηση σ' ἐπὶ τούτου βιβλίο. Γυρίζοντας τίς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὁ Σέλλεῦ, γιὰ νὰ γράφει κ' αὐτός, καὶ βλέποντας τὴ λιτανεία τῶν κοινοτικῶν κ' ἀηδιαστικῶν φράσεων ἄλλων ξένων, παίρνει νευρικὰ τὴν πέννα καὶ γράφει τὸνομά του μὲ τίς ἀκόλουθες λέξεις ἐλληνικά : « Εἶμι

ψυχικής και φρονικής μορφωῆς της. Ὁ Σέλλεϋ, λοιπόν, σὺν διάστημα τῆς λίγης ζωῆς του, εἶχε κι ἄλλα ἐπεισόδια φύσης ἐρωτικῆς εἶχε τὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ Γκαῖτε, ποὺ διαν πλησίαζε γυναῖκες ἀνώτερου τύπου κυριευόταν ἀπὸ πᾶρξενο αἰσθημα φιλίας κ' ἐρωτα μαζί. Καὶ τοῦ συνέβηκε, μάλιστα, ν' ἀγαπηθεῖ ἀπὸ ἀγγλίδα ἀριστοκράτισσα. Στὸ 1814 (εἶχε γνωρίσει τὴ Μαρία) ἡ lady ποὺ εἶπαμε, παντρεμένη, πλοῦσια κι ὁμορφη, τὸν ἀγάπησε μόλις διάβασε τὸ ποίημα του «Βασίλισσα Μάβ» ποῦχε δημοσιευεῖ στὸ 1813. Τέτοιο σφοδρὸ ἐρωτα αἰσιτάνθηκε γιὰ τὸν ποιητῆ, ποὺ τὸν βρῆκε καὶ τοῦπε: «Μ' ἀρέσ' ἡ ποιησι σας' εἶμαι ἡ γυναῖκα ποὺ πρέπει νὰ γίνει φίλη σας. Ἀφήνω κάθε τι καὶ ζητῶ νὰ φύγω μαζί σας». Κι ὁ Σέλλεϋ τῆς ἀποκρίθηκε: «Ἀγαπῶ μὰ καὶ μόνη γυναῖκα, ποὺ θὰ μείνει δική μου σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ καὶ λέγεται Μαίρη Γκόντβιν' δὲ μπορῶ ν' ἀνταποκριθῶ στὴν ἀγάπῃ σας' βλέπω τὴ λάμψη τῆς ὄλης, ὄλης τῆς τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ γλύκα, μὰ δὲ μπορῶ». Ἔτσι, ἔμεινε πιστὸς στὴ Μαρία. Ἡ lady ὅμως δὲν ξέχασε τὸν ἐρωτα τῆς. Περιοριζόταν νὰ βλέπει τὸν Ποιητῆ, — ἔτσι κι ἀπὸ μακρὰ. Ὅπου κι ἂν πῆγαινε μὲ τὴ γυναῖκα του, τὸν ἀκολουθοῦσε, στὴν Ἑλβετία καὶ Ἰταλία καὶ κάποια φορὰ στὸν κόλπο τῆς Νάπολης, στὸ Σορρέντο, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν ζυγώσει καὶ νὰ τοῦ εἰπεί: «Καταλαβαίνω τὴν ἀγάπῃ σας' στὴ γυναῖκα σας, καταλαβαίνω τὴν εὐτυχία σας' δὲ θέλω νὰ τὴν ταράξω' μὰ εἰμ' εὐτυχισμένη ποὺ οἶς βλέπω γιὰ νὰ οἶς πῶ δι' ἡ δική μου ἀγάπῃ δὲν ἄλλαξε καὶ πῶς μείνατε πάντα γιὰ μένα ὁ Θεὸς τῆς ζωῆς μου». Σὲ κάμποσον καιρὸ ἀπὸ τὴ συνάντησι τῆς αὐτῆς μὲ τὸ Σέλλεϋ, ἡ lady πέθανε. (J. Richerin. Conf 1916.)

Στὴν Πίζα κατοῖσι, ἡ κόμησσι Αἰμιλία Βιβιάνη τοῦ γέννησε τὸ παρξενὸ αἰσθημα ποὺ ἀνάφερα. Ἐκεῖ ὁ Σέλλεϋ σχετίστηκε μὲ τὸν καθηγητῆ ἀββᾶ Πακκιάνη, ἄνθρωπο ξεδομένο, ποὺ παύτηκε ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον γιὰ τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιον: Κάποια νύχτα συντρόφευε μὰ γυναῖκα κοινή. Περνοῦσε ἀπὸ μέρος φρουρημένο, κι ὁ σκοπὸς τὸν σταμάτησε. Στὸ μεγαλόφωνον ἐρώτημά του, ὁ Πακκιάνη ἀποκρίνεται μεγαλόφωνα: «Son un uomo pubblico, in una strada pubblica, con una donna pubblica» (εἰμ' ἓνας ἄνθρωπος δημόσιος, σ' ἓνα δρόμον δημόσιον, μὲ μὰ γυναῖκα δημόσια).— Ὁ καθηγητῆς, λοιπόν, αὐτὸς καλὰ πληροφορημένος γιὰ κάθε σκάνδαλον καὶ μυστικὸν τῶν οἰκογενειῶν τοῦ τόπου, διηγῆθηκε στὸν ποιητῆ τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογένειας Βιβιάνη: Τὰ δυὸ κοράσια τοῦ κόντε Βιβιάνη, τυραννημέν' ἀπὸ τὴ μητρικήν τους κλειστικότητα σὲ μοναστήρια. Ἡ Αἰμιλία κατάφυγε στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἄνας. Ὁ καθηγητῆς παρακίνησε τὸ Σέλλεϋ, κι αὐτὸς, ὑπά-

ψυχικῆς καὶ φυσικῆς ὁμορφίᾳ της. Ὁ Σέλλεϋ, λοιπὸν ἐν τῷ διάστημα τῆς λίγης ζωῆς του, εἶχε καὶ ἄλλα ἐπεισόδια φύσης ἐρωτικῆς· εἶχε τὴν ἰδιουσυγκρασία τοῦ Γκαίτε, ποὺ διὰν πληροῖαζε γυναῖκες ἀνώτερου τύπου κυριευόταν ἀπὸ παράξενο αἰσθημᾶ φιλίας καὶ ἐρωτα μαζί. Καὶ τοῦ συνέβηκε, μάλιστα, ν' ἀγαπηθεῖ ἀπὸ ἀγγλίδα ἀριστοκρατίσσα. Στὰ 1814 (εἶχε γνωρίσει τὴ Μαρία) ἡ lady ποὺ εἶπαμε, παντρεμένη, πλούσια καὶ ὁμορφη, τὸν ἀγάπησε μάλιστα διάβασε τὸ ποίημα του «Βασίλισσα Μάρβ» ποῦχε δημοσιευεῖ στὰ 1813. Τέτοιο σφοδρὸ ἐρωτα αἰσιάνθηκε γιὰ τὸν ποιητῆ, ποὺ τὸν βρῆκε καὶ τοῦπε: «Μ' ἀρεσ' ἡ ποίησός σου· εἶμαι ἡ γυναῖκα ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ φίλη σου. Ἀφήνω κάθε τι καὶ ζητῶ νὰ φύγω μαζί σου». Καὶ ὁ Σέλλεϋ τῆς ἀποκρίθηκε: «Ἀγαπῶ μὴ καὶ μόνῃ γυναῖκα, ποὺ θὰ μείνῃ δική μου σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ καὶ λέγεται Μαίρη Γκόντβιν' δὲ μπορῶ ν' ἀνταποκριθῶ στὴν ἀγάπὴ σου· βλέπω τὴ λάμψη της ὅλην, ὅλη της τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴ γλῶσσαν, μὰ δὲ μπορῶ». Ἔτσι, ἔμεινε πιστὸς στὴ Μαρία. Ἡ lady ὁμως δὲν ἔτρεφε τὸν ἐρωτα της. Περιοριζόταν νὰ βλέπει τὸν Ποιητῆ, — ἔτσι καὶ ἀπὸ μακριὰ. Ὅπου καὶ ἂν πῆγαινε μὲ τὴ γυναῖκα του, τὸν ἀκολουθοῦσε, στὴν Ἑλβετία καὶ Ἰταλία καὶ κάποια φορὰ στὸν κόλπο τῆς Νάπολης, ἐντὸς Σορρέντο, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν ζυγώσει καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ: «Καταλαβαίνω τὴν ἀγάπην σου στὴ γυναῖκα σου, καταλαβαίνω τὴν εὐτυχίαν σου· δὲ θέλω νὰ τὴν ταράξω· μὰ εἰμ' εὐτυχισμένη ποὺ σὺ βλέπεις γιὰ νὰ σὺς πῶ ὅτι ἡ δικὴ μου ἀγάπη δὲν ἄλλαξε καὶ πῶς μείναιτε πάντα γιὰ μένα ὁ Θεὸς τῆς ζωῆς μου». Σὲ κάμποσον καιρὸ ἀπὸ τὴ συνάντησίν της αὐτὴ μὲ τὸ Σέλλεϋ, ἡ lady πέθανε. (J. Richerin. Conf 1916.)

Στὴν Πίζα κατόπι, ἡ κόμησσα Αἰμιλία Βιβιάνη τοῦ γέννησε τὸ παράξενο αἰσθημᾶ ποὺ ἀνάφερα. Ἐκεῖ ὁ Σέλλεϋ σχετίστηκε μὲ τὸν καθηγητῆ ἀββᾶ Πακκιάνη, ἄνθρωπο ξεδομένο, ποὺ αὐτίκα ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον γιὰ τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιον: Κάποια νύχτα οὐντροφένε μὴ γυναῖκα κοινῆ. Περνοῦσε ἀπὸ μέρος φρουρημένο, καὶ ὁ σκοπὸς τὸν σταμάτησε. Στὸ μεγαλόφωνον ἐρώτημά του, ὁ Πακκιάνη ἀποκρίνεται μεγαλόφωνα: «Son un uomo pubblico, in una strada pubblica, con una donna pubblica» (εἰμ' ἓνας ἄνθρωπος δημόσιος, σ' ἓνα δρόμον δημόσιον, μὲ μὴ γυναῖκα δημόσιον).— Ὁ καθηγητῆς, λοιπὸν αὐτὸς καλὰ πληροφορημένος γιὰ κάθε σκάνδαλον καὶ μυστικὸν τῶν οἰκογενειῶν τοῦ τόπου, διηγήθηκε στὸν ποιητῆ τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας Βιβιάνη: Τὰ δύο κορίτσια τοῦ κόντε Βιβιάνη, τυραννημέν' ἀπὸ τὴ μητριὰ τους κλείστηκαν ἐν μοναστήριον. Ἡ Αἰμιλία κατάφυγε ἐντὸς μοναστηρίου τῆς Ἁγίας Ἄνας. Ὁ καθηγητῆς παρακίνησε τὸ Σέλλεϋ, καὶ αὐτὸς, ἐπά-

στοιχείου, εργάζεται αντικειμενικά. Κι όμως δε μπορεί να ξεφύγει δόλο-
 τει' απ' το καθρέφτισμα του «άνθρωπιστικού ιδανικού» που σε κάθε
 βήμα του τον ακολουθεί. Ύψος, δύναμη, αλήθεια, σοφία και τέχνη, μὲ
 παντού και πάντοτε κι ὁ ἄνθρωπος και τὸ ἰδανικό του.

Τὸν ἴδιο χρόνο γράφτηκε και τὸ ἀριστούργημά του : ὁ «*Προμηθεὺς
 Ἀνόμενος*» (Prometheus Unbound). Γιὰ τὸ αἰσχύλειο αὐτὸ ἔργο, γι'
 ἄλλα ποιήματά του, και γιὰ τὴ σκεπὴ τοῦ οἰκοδομηματός του — τὴν
 «*Ἑλλάδα*» (Hellas) — τὸ λυρικό αὐτὸ δράμα πούγραψε τὸ φθινόπωρο
 τοῦ 1821 κι ἀφιέρωσε στὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο — θὰ μιλήσω,
 καθὼς και γιὰ ὄλο τὸ ἔργο του, στὸ Β'. Βιβλίο τῆς μελέτης αὐτῆς.

Τὴν ὥρ' ἧς παρακολογήσουμε τὴν ἐπόλοιτη ζωὴ του σὴν Πίζα.

Ἡ ζωὴ τοῦ Ποιητῆ σὴν πόλη αὐτὴ δὲν εἶταν πιά μοναχική. Κάθε
 βράδι μετροημένοι φίλοι ἐρχόνταν σπιτι του και πέραγαν λίγες ὥρες μ'
 αὐτὸν και τὴ γυναίκα του. Ὁ κύκλος αὐτὸς εἶχε τώρα : τὸ Γουίλλιαμ
 και τὴ γυναίκα του Ἰωάννα, τὸν περίφημο αὐτοσχεδιαστὴ Σκρίτζι, τὸν
 Ἔντουαρντ Τρελώνεθ, τὸ Λόρδο Μπάϊρον, και τὸν Ἀλέξανδρο Μαυρο-
 κορδάτο. Ἡ Ἰωάννα, πὸν διακρινόταν γιὰ τὸ μουσικό της ταλέντο,
 ἔκανε ἀπολαυστικές τις οἰκογενειακὲς αὐτὲς βραδιές, τις κλειμμένες σὶ
 πλαίσιο τῆς ἀγάπης, τῆς εὐκρίνειας και τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὴν ὁ
 Σέλλεϋ αἰσθανόταν ὄχι και γιὰ τὴν Αἰμιλία Βιβιάνη. Ὁ Σκρίτζι εἶχε τα-
 λέντο ν' αὐτοσχεδιάζει ποιήματα· σὶς συννααστροφές αὐτὲς αὐτοσχεδιάζε
 κ' ἐνθουσίαζε τὸν Ποιητὴ, πούγραψε μάλιστα και σχετικὴ μελέτη σὲ
 κάποιο ἰταλικὸ περιοδικό. Ὁ Μπάϊρον εἶναι γνωστὸ πὸς φερόταν σὶς
 συννααστροφές : εἶταν σιωπηλός· ἀλλὰ, μὰ κι ἄρχιζε νὰ μιλεῖ, ὁ ἐνθου-
 σιασμὸς ἀνάβρυνε ἀπ' τὰ χεῖλη του, ἡ ψυχὴ του καθρεφτιζόταν σὶ
 μάτια του, συνέπαιρνε δσους τὸν ἀκουγαν κι ἀδέληγά του τοὺς ἔφερνε
 σὶ τοὺς πεσιμοτικὸς ἡσκιους τῆς λύπης πὸν τὸν πλημμυροῦσε, γιὰ νὰ
 ξαναπέσει σὴν πρώτη του σιωπῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος πὸν
 ζήτησε τὴ γνωριμία τοῦ Ποιητῆ γιὰ πολιτικὸς λόγους (ἡ Ποίηση εἶταν
 ἡ κυριώτερη δύναμη, πὸν κερδίστηκε μ' αὐτὴ ἡ συμπάθεια τῆς Εὐρω-
 πης γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκλάβας Ἑλλάδας) δέθηκε, σὶς συννααστροφές
 αὐτὲς, μαζί του στενότερα· Σὶς ψυχὲς τῶν δυὸ ἀντρῶν γεννήθηκε,
 σιγά-σιγά, αἰσθημα θερμῆς φιλίας. Παίζοντας σκάκι κάθε βράδι, μι-
 λοῦσαν μ' ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα πὸνχε ἀρχίσει νὰ σπάσει τις
 ἀλυσίδες της. Σὶς ὀμιλίες αὐτὲς ἔπαιρνε μέρος κι ὁ Μπάϊρον. Ἔτσι τοῦ
 γυγαντώθηκε ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἑλλάδα, πὸν ὁ Σέλλεϋ, ὅπως εἶπα,
 τὴν ἔλεγε «ἀγία γῆ τῆς καρδιάς και τοῦ πνεύματός του». Τὴν ἀνάστασή
 της τὴν παρεδέχονταν γιὰ προοίμιο τῆς ἀνάστασης τοῦ Ἀνθρώπινου

στοιχείου, εργάζεται αντικειμενικά. Κι όμως δε μπορεί να ξεφύγει διότι «ἀπ' τὸ καθρέφτισμα τοῦ «ἀνθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ» πὸν οὐ κάθε βήμα του τὸν ἀκολουθεῖ. Ὑψος, δύναμη, ἀλήθεια, σοφία καὶ τέχνη, μὰ παντοῦ καὶ πάντοτε κι ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἰδανικὸ του.

Τὸν ἴδιο χρόνο γράφτηκε καὶ τὸ ἀριστούργημά του : ὁ «*Προμηθεὺς Ἀνόμηνος*» (Prometheus Unbound). Γιά τὸ ἀσχύλειο αὐτὸ ἔργο, γι' ἄλλα ποιήματά του, καὶ γιὰ τὴ σκεπὴ τοῦ οἰκοδομήματός του — τὴν «*Ἑλλάδα*» (Hellas) — τὸ λυρικὸ αὐτὸ δράμα ποῦ γράφηκε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1821 κι ἀφιέρωσε στὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο — θὰ μιλήσω, καθὼς καὶ γιὰ ὅλο τὸ ἔργο του, στὸ Β'. Βιβλίο τῆς μελέτης αὐτῆς.

Τὴν ἄρ' ἄς παρακολουθήσουμε τὴν ἐπιδιοικητὴ ζωὴ του στὴν Πίζα.

Ἡ ζωὴ τοῦ Ποιητῆ στὴν πόλη αὐτὴ δὲν εἶταν πιά μοναχική. Κάθε βράδι μετρημένοι φίλοι ἐρχόνταν σπίτι του καὶ πέραγαν λίγες ὥρες μ' αὐτὸν καὶ τὴ γυναῖκά του. Ὁ κύκλος αὐτὸς εἶχε τώρα : τὸ Γουίλλιαμ καὶ τὴ γυναῖκα του Ἰωάννα, τὸν περίφημο ἀποστοχαστὴ Σκριτζι, τὸν Ἐπιτοναρτ Τρελώνεϋ, τὸ Λόρδο Μπάϊρον, καὶ τὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ἡ Ἰωάννα, πὸν διακρινόταν γιὰ τὸ μουσικὸ τῆς ταλέντο, ἔκανε ἀπολαυστικὲς τίς οἰκογενειακὲς αὐτὲς βραδιές, τίς κλεισμένες σὲ πλαίσιο τῆς ἀγάπης, τῆς εὐκρίνειας καὶ τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὴν ὁ Σέλλεϋ αἰσθανόταν ὄχι καὶ γιὰ τὴν Αἰμιλία Βιβιάνη. Ὁ Σκριτζι εἶχε ταλέντο ν' ἀποστοχειάζει ποιήματα· σὺς συναναστροφές αὐτὲς ἀποστοχειάζε κ' ἐνθουσίαζε τὸν Ποιητὴ, ποῦ γράφηκε μάλιστα καὶ σχετικὴ μελέτη σὲ κάποιον ἰταλικὸ περιοδικό. Ὁ Μπάϊρον εἶναι γνωστὸ πὼς φερόταν σὺς συναναστροφές : εἶταν οἰωνηλός· ἀλλὰ, μὰ κι ἔρχιζε νὰ μιλεῖ, ὁ ἐνθουσιασμός ἀνάβρυζε ἀπ' τὰ χεῖλη του, ἡ ψυχὴ του καθρεφίζετο στὰ μάτια του, συνέπεινε ὅσους τὸν ἄκουγαν κι ἀδελφιά του τοὺς ἔφερνε στοὺς πεσιμοτικὸς ἥσκιους τῆς λύπης πὸν τὸν πλημμυροῦσε, γιὰ νὰ ξαναπέσει στὴν πρώτη του οἰωνή. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος πὸν ζήτησε τὴ γνωριμία τοῦ Ποιητῆ γιὰ πολιτικὸς λόγους (ἡ Ποίηση εἶναι ἡ κυριώτερη δύναμη, πὸν κερδίστηκε μ' αὐτὴ ἡ συμπάθεια τῆς Ἐδραπῆς γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκλάβας Ἑλλάδας) δέθηκε, σὺς συναναστροφές αὐτὲς, μαζί του στενώτερα· Σὺς ψυχὲς τῶν δυὸ ἀντρῶν γεννήθηκε, σιγά-σιγά, αἰσθημα θερμοῦς φιλίας. Παίζοντας σκάκι κάθε βράδι, μιλοῦσαν μ' ἐνθουσιασμό γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποῦχε ἀρχίσει νὰ σπάζει τίς ἀλυσιδεῖς τῆς. Σὺς ὁμιλίες αὐτὲς ἔπαιρνε μέρος κι ὁ Μπάϊρον. Ἐπὶ τοῦ γιγαντώθηκε ἡ ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἑλλάδα, πὸν ὁ Σέλλεϋ, ὅπως εἶπα, τὴν ἔλεγε «ἀγια γῆ τῆς καρδιᾶς καὶ τοῦ πνεύματός του». Τὴν ἀνάσταση τῆς τὴν παρεδέχονταν γιὰ προοίμιον τῆς ἀνάστασης τοῦ Ἀνθρώπου.

τὸ πραγματικὰ τελευταῖο του (ὁ θάνατος τ' ἄφησε ἀτέλειωτο) εἶν' ὁ «Θρίαμβος τῆς Ζωῆς». (The triumph of Life.)

Ὁ Ἐντουαρντ Τρελώνεϋ μπήκε τελευταῖος στὸν οἰκογενειακὸ κύκλο τοῦ ποιητῆ. Ὑπάρχει μιὰ περιγραφή του, γιομάτη χάρη, γιὰ τὴν πρώτη συνάντησή του μὲ τὸ Σέλλεϋ. Τὸν βόηκε νὰ μεταφράζει τὸν «Magico prodigios» τοῦ Κάλντερον. Σιγὰ-σιγὰ, ἔγινε ἀπαραίτητος στὴν οἰκογένεια τοῦ ποιητῆ, κι αὐτὸς τοῦ ὑπόδειξε τὰ ναυπηγήσει τὸ μικρὸ γιῶτ, ποὺ ὁ Μπάιζον βάρφισε Νιδν-Ζουάν, κι ὁ Σέλλεϋ κατόπιν Ἀριστ, ἀπὸ τὸ ὄνδρ' ἀννομο πνεῦμα τῆς «Τρικυμίας» τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ τοῦ ἄρσε ν' ἀπαγγέλλει τοὺς τρεῖς στίχους τῆς :

Nothing of him that doth fade,
But doth suffer a sea- change
into something rich and strange. («Tempest» act 1)

Ἀηλαδῆ :

Τίποτ' ἀπ' αὐτὸν δὲ σβόσθη
Μὲς σὲ κῆμα ποὺ βυθίσθη
Κάτι ἐγένη θαυμαστό.

Ἡ, κατὰ τὴ μετάφραση τοῦ Πολυλά :

Κάθε φθασιὸ τῆς φύσης του,
Μέσα σὲ κῆμα παίρνει
Ξένη μορφὴ πολύαιμη.

Ἔτσι κυλοῦσε ἡ ζωὴ στὴν Πίζα. Ὠραῖα αἰσθήματα, ὠραῖες μορφές, ὠραῖα ἔργα. Ἡ δημοφιλιὰ ξάπλωνε τὸν οὐρανὸ τῆς πάνω ἀπ' τ' ἀθάνατο αὐτὸ σύμπλεγμα, ποὺ αὐτὴ καὶ μόνη ὑέργωνε ἐνάντια σὲ κάθε χαμηλὴ καὶ στενὴ διάθεση ποὺ γεννάει τὴ δυστυχία.

Ἡ οἰκογένεια, τώρα, ἐτοιμάζεται νὰ φύγει ἀπ' τὴν Πίζα, ποὺ δὲ βροῖκεται μακρὰ ἀπ' τὴ θάλασσα τῆς Γένονας, γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ σὲ τὸ παλιὸ ἰησονεῖτικὸ μοναστήρι ποὺ ὑπάρχει στὴν ἀκρογιαλιά τῆς. Τὸ μοναστήρι αὐτὸ, μεγάλο κι ἀψιδωτὸ χτίριο, μὲ πλατὺ δῶμα πρὸς τὴ θάλασσα, διάλεξε ὁ Σέλλεϋ γιὰ θερινὴ διαμονή.

Μὰ πρὶν τὸν ἀκολοθήσουμε στὴν κατοικίαν αὐτὴ, ποὺ εἶταν κ' ἡ τελευταία του, ἄς ἀναφέρουμε δυὸ γεγονότα ποὺ τὸν ζωογραφίζουν ζωντανότερα, — τὸ ἓνα ὡς ἐραστὴ τῆς ἐλευθερίας, ἢ, καλλίτερα, ἐχθρὸ τῆς τυραννίας, καὶ τὸ ἄλλο ὡς δνειροπόλο τῆς ἀνθρωπιστικῆς μεσ' ἀπ' τὴν ἑλληνικὴν, ἰδέας, ποὺ δὲ συχωροῦσε καὶ τὴν παραμικρὴν ἀσκήμια σ' αὐτὴ.

Στὴ Λούκα (μικρὴ πόλη ὄχι μακρὰ ἀπ' τὴν Πίζα) καταδικάστηκε

κάποιος, γιά Ιερουσαλία, νά καεῖ. Ὁ Σέλλεϋ ἀμέσως μαζεύει δλους τοὺς φίλους του, καὶ τὸν Μπαίρον μαζί, καὶ τοὺς κάνει τὴν πρόταση νά λευτερώσουν τὸ θῦμα μ' ἐνοπλι βία. Ὁ Μπαίρον ἀντιστάθηκε στὴν πρόταση αὐτὴ κ' ἐπόδειξε πὼς θάταν πιδ ἀποτελεσματικὸ νά στείλουν ὑπόμνημα σὺς ἀρχὲς τοῦ τόπου. Ὁ Σέλλεϋ πείστηκε. Ἐγραψαν, λοιπόν, σὺ δόρδο Γκίλφορντ, πρεσβευτὴ τῆς Ἀγγλίας στὴ Φλωρεντία. κ' εἰτείλαν καὶ σχετικὸ ὑπόμνημα σὺ μέγα δοῦκα. Ἔτσι, κατὰφεραν νά μειωριαστεῖ ἡ πωιὴ σὲ ἰσόβια δεσμὰ.—Τὸ δεῦτερο τώρα :

Εἶχε μάθει πὼς σὺ διβόρνο (νοιοδονικὰ ἀπ' τὴν Πίζα) εἶχε ἀράξει κάποιο καρὰβι ἑλληνικὸ. Κάθε τί πὺν σχετιζόταν μὲ τὴν Ἑλλάδα, τὸν ἐμάγευε. Ἀμέσως, λοιπόν, μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς φίλους του, κατεβαίνει καὶ πάει σὺ δαρὰβι. Σὺ δὸ κατάστρωμα, βρῖσκει τὸν πλοίαρχο (καπετὰν Ζαργίτας τ' ὄνομά του) ἀνάμεσα σὺ δ πληρωμὰ του. Ἐτρωγαν, ἔπιναν, χειρονομοῦσαν, φώναζαν, ἀπαράλλαχτα ὅπως κ' οἱ ἄγριοι. Σὺ δ θέαμ' αὐτὸ ἀπογοήτευη κυρίως τὸ Σέλλεϋ. Ὁ φίλος του τὸν ρωτᾷ ἂν βρῖσκει στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τίποτα πὺν νά τοῦ θυμίζει τὸν ἑλληνισμό; κὶ ὁ Ποιητὴς ἀπαντᾷ μὲ τὸ πικρὸ καλαμποῦρι: «Μοῦ θυμίζει» εἶπε «Hellenism hell!» (Hell ἀγγλικὰ θὰ πεῖ κόλαση). Ὁ καπετὰν Ζαργίτας περιποιήθηκε τοὺς δνὸ ξένους στὴν καμπίνα του. Τοὺς ἔδωκε καφὲ καὶ καπνὸ. Ἡ κουβέρτα του ὅμως εἶταν μὰ ἀτέλειωτη καταφορὰ ἐνάντια στοὺς πολέμους, μόνο καὶ μόνο γιὰ τὸ «τοῦ χαλοῦσαν τὶς δουλιές του»! Χλωμὸς τότε ἀπὸ θυμὸ κὶ ἀπογοήτευη ὁ Σέλλεϋ, σέρνει ἀπότομα τὸ φίλο του λέγοντάς του: «Πᾶμε-πᾶμε! ἔδῶ δὲν ὑπάρχει οὔτε σταλιά ἀπὸ αἷμα ἑλληνικὸ. Αὐτοί, βέβαια, δὲν εἶναι κῆνοι πὺν. θὰ ζωντανέψουν τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φωτιά' τὸ ἐμπόριο τοὺς ἔσβησε τὶς καρδιές». Ὁ κ. Π. Δρακούλης (ἔγραψε σῦντομα, ἀλλὰ ζωντανὰ γιὰ τὸν ποιητὴ πρὸ ἀρκετῶν χρόνων) συμπεραίνει: «Τὶ εὐτυχία πὺν δὲν εἶδε τὸν καπετὰν Ζαργίτα πρὶν γράψει τὴν «Ἑλλάδα» του!» Καὶ δὲν ἔχει ἄδικο: Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ ἑλληνικὸς πατριωτισμὸς, ἀνάγκη ἐλευθερίας, εἶταν θρησκεία, κ' ἡ θρησκεία αὐτὴ, καθὼς κάθε ἄλλη, εἶχε τοὺς ἀπίστοις τῆς, πὺν ἔνυχὲ νά βρεθοῦν μονάχοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδας μίτροστὰ στὸν πιδ θερμὸ ὑπερασπιστὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς μὲ τὸν τρόπο πὺν βρέθηκαν! Πολλὸ δίκια, λοιπόν: Ἔτσιρ' ἀπὸ τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ, ποὺς ξέρει ἂν θᾶβγαυε ἡ «Ἑλλάδα;» Γιατὶ ἡ ἐντύπωση ἀπόνα πρᾶμα μεγαλώνει ἡ σβήνει τὴ δὶ-μουργικὴ διάθεση γι' αὐτὸ.

Καὶ τὴρ' ὅς πᾶμε στὴ θάλασσα τῆς Γένουας, στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ κόλπου τῆς Σπείταιας, καὶ σὺ ἰησουϊτικὸ μοναστήρι, πὺν ξαγνιστικὴ ἀπ' τὴ στιγμή ποῦπεσε πάνω του ὁ ἥμοιος τοῦ ὑπέροχου ποιητῆ.

Τὸ ἄσπρο μεσαιωνικὸ χτίριο, ποῦχε διαλέξει ὁ Σέλλεϋ γιὰ σπιτί του, βρίσκεται ἀνάμεσα στίς δυὸ μικρὲς πόλεις Zericì καὶ S. Terenzo, καὶ λέγεται Casa Magni.

Πίσω του κατάφυτος λόφος, δεξιά του οἱ κορφές τῶν Τοσκανικῶν βουνῶν, μπροστά του ὁ μαγικὸς ὄρμος μὲ τ' ὀμαλὸ ἀκρογιάλι ὅπου τὸ κῆμα ἀπαλοφλοίσβητο ἢ παραγμένο ἀπὸ τὸ δυτικὸν ἄνεμο, ποῦ τραγουδοῦσεν ὁ Ποιητὴς («Ode to the west wind»), φέρνει στὴν Ἰταλικὴ γῆ τὸ χαιρετισμὸ τῆς ἀπέναντι ἠμορφῆς Νίκαιας.

Μαγευτικώτερο καταφύγιο δὲν εἶταν εὐκόλο νὰ βρεθεῖ γιὰ τ' ὠραῖο καὶ ψηλὸ πνεῦμα ποῦ παρηγόρησε τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία, γιὰ τὴ λεπτὴ καὶ γιομάτη εὐαισθησία, ἀγάπη καὶ ἁρμονία ἕπαρξη τοῦ Ποιητῆ τοῦ «Προμηθεΐα», τῆς «Ἑλλάδας» καὶ τοῦ «Θρίαμβου τῆς Ζωῆς» Χωμένος μέσα στὴν πλούσια βλάστηση, στίς ἀρχές, στὰ φαράγγια, στὰ χρώματα καὶ τοὺς ἤχους τῆς μαγικῆς αὐτῆς φύσης ἀνάμεσα, ἀπόδωσε σὰ ζωγράφος καὶ σὰ μουσικὸς τὴ γύρω του ἠμορφιά καὶ στήριξε πάνω τῆς τὴ μεγαλόπνευστη σύλληψη τοῦ τελευταίου αὐτοῦ μὲ τὴ δαντικὴ στροφή ἔργου, ποῦ διάκοψε, ὅπως εἶπα, ὁ θάνατος.

Στὸ τελευταῖο του αὐτὸ σπιτί ὁ Ποιητὴς εἶχε συντρόφους τὴ γυναῖκα του τὴ Μαρία, τὸν Γουίλλιαμ μὲ τὴ γυναῖκα του τὴν Ἰωάννα, καὶ τὸν Τρελώνεϋ. Ὁ Μπαίξον κατοικοῦσε σὲ ἰδιαίτην ἑπαυλὴ κοντὰ στὴν Πίζα, ὁ δὲ Χόνντ εἶχεν ἔρθει τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρὸ στὸ Λιβόργο γιὰ ν' ἀνταμωθεῖ μὲ τὸ Σέλλεϋ. Τρόφιμα ἔπρεπε νὰ φέρουν ἀπὸ ἀρκετὴ ἀπόσταση ἄλλὰ τὸ σπιτί τοῦ Ποιητῆ ἐφωδιάστηκε σὲ λίγο, γιὰ πολὺν καιρὸ, μ' ὄλα τὰναγκαῖα. Οἱ κάτοικοι τοῦ γύρω τόπου εἶταν μισάγριοι, κ' ἡ καινούρια αὐτὴ κοινότητα σὰν ἀποστολικὴ ἀνάμεσά τους. Οἱ δυὸ πόλοι τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Κι ἄρχισε ἡ ζωὴ, ἡ πιδὸ ἠμορφῆ, ἢ πιδὸ γαλήνια, σὰν τελευταῖα ποῦ εἶταν, ζωὴ τοῦ μεγάλου Ποιητῆ.

Στὴν Casa Magni ἔφτιασε σὲ λίγο κι ὁ «Ἄριελ», τὸ μοιραῖο πλοῖο (κομποτεχνήμα τοῦ ναυπηγοῦ Ρόμπερτζ), μὲ τὸ εὐκολοκυβέρνητο σκάφος του σιεφανωμένο ἀπὸ τὰ λευκά του πανιά. Τοῦτο εἶταν τὸ ρεκόρ τῆς χαρᾶς τῶν ὠραίων Ἑρημιτῶν, ποῦ θὰ μπορούσαν τώρα ν' ἀνακατευτοῦν μὲ τὸ ἀγαπημένο στοιχεῖο καὶ νὰ τρέξουν στίς μακρονῆς του ἀκρογαιῆς. Δὲν ἔλειπε πιδὸ τίποτ' ἀπὸ τὴν Casa Magni. Κάθε βράδι, στὴν ταράτσα τῆς, ἢ διαλεχτὴ συντροφιὰ πνευοῦσε ὠρὲς ἀξέχαστες, εὐγενεῖς, ἢ μὲ τὴ μουσικὴ (τὴν κιθάρα τῆς Ἰωάννας) ἢ μὲ τὴν κουβέντα κάτω ἀπὸ τῶσρα τὰ λαμπρὰ τῆς Ἰταλίας καὶ μὲς στὴν ἁρμονικὴ σιωπὴ τῆς ἐρημικῆς ἐκείνης φύσης. Ψυχὴ καὶ ζωὴ τους ἔφτιασαν ἐν' ἁρμονικὸ σύνολο. Κάθε τι ποῦ μπορεῖ νὰ πιθυμῆσει ὁ

ἄνθρωπος, εἶταν ἐκεῖ μέσα, στήν κοιλότητα τοῦ Τοσκανικοῦ γιαιοῦ, στήν τελειότερή του μορφή: νοῦς, πνεῦμα, αἰσθημα, ἐργασία γιά τοὺς ἄλλους, χρῆμα, δημοφιλία καὶ δύναμη γιά τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν πραγματοποίηση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,—ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ ἀδάρκεια—ἢ δυνατή, δηλαδή, εὐτυχία τῆς γῆς. Ἡ κοσμικὴ πλήξη, τὰ χαμηλά πάθη τοῦ πλήθους, ὁ φθόνος, ἡ συκοφαντία, κάθε λογῆς μικρότητα, δὲν ἔφταναν στὸ μοναχικὸν ἐκεῖνο παράδεισο· μὰ κι ἂν γινόταν ἀπὸ καμιά φορὰ, ἢ ἀδιαφορία γιά τὴν κατηγορία ἢ τὸν ἐπαινο, γιά τὸ φθόνο ἢ γιά τὴν κολακεία, ἔδιωχνε κάθε ἕσαιο ἀπὸ τὰ φωτερὰ μάτια τοῦ Ποιητῆ, ποὺ καμιά ἐναντιότητα δὲ μπορούσε νὰ βγάλει ἀπὸ τὸ μεγάλο του προορισμό. Οἱ διάφοροι τύποι τοῦ Μίλμαν (ἔδνομα τοῦ πιδ αἰσχροῦ ἀπὸ τοὺς φιλολογικοὺς κατηγοροῦς του) ἐνῶ ἐξαργύωναν τὸν Μπαίρον, αὐτὸν τὸν πλημμύριζαν μὲ τὴν περιφρημὴ ἐκείνη περιφρονηση, ποῦναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἀληθινῆς δύναμης. Ὁ μόνος ἕσαιος κ' ἢ μόνη φοβέρα ποὺ περνοῦσαν πάνω ἀπ' τὴ βλογημένη ἐκείνην ἄσση, εἶταν οἱ φτεροῦγες τοῦ ἀνίκητου νόμου τῆς φθορᾶς, ἢ σκέψη, πὼς ὅλα ἔχουν ἓνα τέλος· ἀλλὰ ποῖο τέλος; ὁ θάνατος δὲν εἶχε σκορπίσει, σὰν ἄχνα πρωῒνῃ, μπρὸς στὸ φλογοβόλο καὶ ζωοδότην ἥλιο τοῦ πνεύματος τοῦ Σέλλεῦ; Ἐἰ μὴ στιγμῇ, ποῦναι γιά τοὺς ἀνθρώπους τὸ ὄριο τὸ μικρὸ τῆς ὑπαρξῆς τους, εἶταν ἐδῶ ἡ αἰωνιότητα ὅλη. Ἐρως, ἀγάπη, πνεῦμα, ἐλευθερία, εὐγενεῖς θλίψεις γιά τὴ θλίψη τῶν ἄλλων καὶ χαρὲς εὐγενεῖς, μὲ τὴν ἐργασία γιά τὸ λιγότεμα τῆς νύχτας τοῦ Κόσμου—νὰ ἢ ψυχὴ τῆς Casa Magni!

I wish no living thing to suffer pain (Prom. Unbound)

Δὲ θέλω πλάσμα ζωντανὸ ποὺ νὰ πονάει

Ἐἶταν ἡ μεγάλη δέση ποὺ ἀνάβρουζε, σὲ γάρφαρο νερό, ἀπὸ τὰ βιάθη τοῦ γιγάντιου ἐκείνου πνεύματος, ποὺ, πρὶν ζωογραφίσω τις στερεὲς του δραματικὲς καὶ μεγαλόπρεπες ὥρες, θέλω νὰ συμπληρώσω τὴν ἠθικὴ καὶ φυσικὴ του μορφή.

Ὁ Σέλλεῦ στὰ 1822 εἶταν τριάντα χρονῶν. Τὸ τοσκανικὸ κλίμα εἶχε καλλιτερέψει τὴ σαλεμένη ὄγεια του. Τὸ πρόσωπο του εἶχε φυλάξει τὴν παιδιάστικη ἔκφραση, ποὺ βλέπει κανεὶς στήν εἰκόνα του. κ' εἶταν ὁ πιστὸς καθρέφτης τῶν πολυσύνθετων αἰσθημάτων καὶ στοιχασμῶν τῆς ψυχῆς του. Λεπτοκαμωμένος, ἀχραντος σὰν κορίτσι, ἔκανε σ' ὄσους τὸν πρωτογενῆζαν ἐντύπωση μικροῦ παιδιοῦ· εἶταν ὁμοῦς ἐξαιρετικὰ δυνατὸς ἀντρας, εἶχε θέληση ποὺ, μόνο σιδερένια ἂν τὴν ποῦμε, μπορούμε νὰ δώσουμε τὴν ἰδέα τῆς. Μάγευε, κυριεῦε καθένα ποὺ τὸν πλησίαζε.

Αιχμαλωτίζει και κοιμοῦσε σὲ τέτοιο σημεῖο τὶς θελήσεις αὐτῶν ποὺ τὸν συνανασιτρέφονταν, ποὺ ὄλοι τὸν αἰσθάνονταν γιὰ κυρίαρχο. Κι ὅμως δὲν εἶχε τὴν ἀποτομότητα γιὰ ὄπλο του, μήτε τὸ δεσποτικὸ λόγο, μήτε τὴν προσβλητικὴ γιὰ τὴ φιλιαντία τοῦ ἄλλου ἔκφραση, μὰ τὴν ἀπλότητα, τὴ γενναιοφροσύνη, τὴν ψυχικὴ εδρυχωρία τέτοια, πρὸ τὸ μυστήριο τῆς ὑποταγῆς τῶν ἄλλων μόνο ἀπὸ τὸ ξάφνημα και τὸ σεβασμὸ ποὺ τοὺς γεννοῦσε ἢ εδρυχωρία αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ. Ἔδινε θάρρος, παρηγοροῦσε κ' ἐπειθε· δὲ φόβιζε και δὲν ἀνάγκαζε. Ὑπόμενε κι ἄκουε κάθε γνώμη, κάθε πεποιθήση. Μ' ἓνα λόγο, εἶταν ἡ ἄλλη ἄκρη τοῦ Μπαζιρον. Μὰ δὲ βρισκότανε λοιπὸν κακία σὲ πλάσμα αὐτὸ ; καί'ενα ἄκοημο φανερῶμα δυσσεβείας ἀπὸ τοὺς ἄλλους ; Φυσικὸ τὸ ερώτημα κ' ἡ ἀπάντηση ἀπόλυτη : ποτέ ! Δυσσεβεῖς, βέβαια, βρισκονται πάντοτε, και τόσο πῶς πολλές και πῶς μεγάλες· ὅσο κ' ἡ ψυχὴ ποὺ τὶς κλείνει εἰν' ἀνώτερη και καθολικώτερη· μὰ ὄχι ὅμως κ' ἔχτρος παθάρεις, οὔτε μοχθηρίες, οὔτε ἐκδικήσεις, κι ἄλλες τέτοιες γάγγραινες· —αὐτὰ δὲ βρισκονται στὴν ὄραία και δυνατὴ ψυχὴ τοῦ Ποιητῆ. —Κυριεύονταν αἰφνίδια ἀπὸ ἀναίτιες ἀντιπάθειες και συμπάθειες γιὰ μερικὰ πρόσωπα. Τέτοια ἀντιπάθεια αἰσθάνονταν γιὰ ἓν' ἀπ' αὐτὰ ποὺ τὸν πλησίαζαν, ἀπὸ τὰ πᾶρα ἔξω. Μιὰ μέρα, τὸ βλέπει νῶρχεται ἀντίθετα, σὲ τὸν ἴδιο ἀγροτικὸ δρόμο ποὺ πῆγαινε κι αὐτός. Ἐπρεπε νὰ τ' ἀποφύγει, Μὰ πῶς ; Δρασκελλίζει ἀμέσως ἓνα φράχτη δίπλα του, και πέφτει ταμπροῦμοντα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Ἐκεῖ, θέρριζαν λίγες γυναῖκες, ποὺ, μόλις τὸν εἶδαν νὰ πέφτει, νόμισαν πῶς κάτι ἔπαθε κ' ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν. Μὰ ὁ Σέλλεϋ, γιὰ νὰ μὴ σύρει τὴν προσοχὴ τοῦ προσώπου ποὺ περνοῦσε μὲ τὸ μάλζωμα τῶν γυναικῶν, τοὺς φωνάζει : «Φευγαῖτε ! δὲ βλέπετε αὐτὸν ἐκεῖ ποῦρχεται ; εἶναι δημόσιος εἰσπράχτρος ! » Οἱ γυναῖκες σκορπίστηκαν ἀμέσως τρομαγμένες (φαίνεται πῶς εἶταν γὲ μεγάλη τάξη μὲ τὸ Ταμεῖο τοῦ τόπου τους !) κ' ἔτσι γλύτωσε ὁ Ποιητῆς ἀπὸ τὸ ἀνυπόφορο συναπάντημα. Ὅμοια ἀντιπάθεια τοῦ γεννοῦσε και ἀγανάχηση και ὄλχο μαζί, κάθε ἀνόητος, κάθε κακόπιστος, κάθε ἀστοικεωτος, δοκησιόφορος, ἢ ἀθθάδης, —ὁ κάθε ποὺ κοννιόταν ἔξω ἀπὸ τὴ φύση του και τὴ δύναμη του. Παραδεχόταν, λοιπόν, και δίδασκε πῶς ὁ ἀνθρώπος γεννιέται γιὰ κάτι τι, δὲ γίνεται· ἔτσι κι ὁ ποιητῆς, ποὺ τὸν ἀκοῦς γιὰ νὰ μάθεις κι ὄχι γιὰ νὰ γίνεις και οὐ τέτοιος. Και τὴν ποίηση τὴν ἔλεγε δημιουργία και ζύγιαζε τὴ δύναμή της ἀνάλογα μὲ τὰ νερκωμένα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου συναισθήματα ποὺ αὐτὴ ἐτυγᾶ. Σ' αὐτὸ τὸ νόημά της τὴν Ποίηση τὴ σεβόταν βαθειά. «Οἱ

ποιητής» Ελεγε «είναι οι σάλπιγγες που σημαίνουν τον άθωνα, είναι οι άγνωστοι νομοθέτες του κόσμου».

Όλα είναι πρωτότυπα στην ύπαρξη του Σέλλεϋ. Ίδέες, τέχνη, πράξεις, συμβάντα. Η ζωή του είναι γεμάτη από πρωτοτυπία, δημοφιλιά και τραγικότητα μαζί. Δέρνει την προσοχή του ποιητή, του κοινωνιολόγου, του φιλόσοφου και του μεταφυσικού. Και χρειάζεται μεταφυσική σκέψη για να παρακολουθήσει κανείς μερικά από τα επεισόδια της ζωής του,—και μάλιστα δύο, που πρέπει να σημειωθούν, γιατί είναι ούν προμηνύματα του τέλους που πλησιάζει: Μιά μαγιάτικη νύχτα, ο ποιητής κι ο φίλος συγκατοικός του Γουίλλιαμ περπατούσαν στο δώμα του σπιτιού τους. Ήταν ήσυχοι και φεγγάρι. Ξάφρον ο Σέλλεϋ, άποψάζει το χέρι του φίλου του και του λέει ταραγμένος δειχνοντας προς τη θάλασσα: «κοίτα! κοίτα! κοίτα!» Είχε ιδεί ένα παιδάκι να βγαίνει από τα κύματα γυμνό, μ' άπλωμένα σ' αυτών τα χέρια και χαμογελώνας του! Το παιδάκι αυτό έμοιαζε με τη μικρή κόρη του Μπάιρον, την Άλλέγγρα, πουχε πεθάνει τρεις βδομάδες πριν.—Τόν ίδιον καιρό, μία νύχτα (κατά τα μεσάνυχτα) που δλ' είχαν πάει για ύπνο, άκουσαν το Σέλλεϋ να φωνάζει δυνατά. Τρέχουν, και τον βρίσκουν στη μέση της μεγάλης αίθουσας με τη ματιά καρφωμένη στο κενό. Είχε ιδεί να φανερώνεται, προσπερνώντας δίπλα στο κρεβάτι του, μία μορφή τυλιγμένη με μανδύα καλόγερον ιησούτη,—άπό κείνους που ζούσαν άλλοτε στο σπίτι εκείνο. Η μορφή τούκαμε νόημα να τον ακολουθήσει. Σηκώθη και την ακολουθήσε ως τη μεγάλη αίθουσα. Εκεί μέσα τότε, το μυστηριακό φάντασμα άνασήκωσε την κουκούλα του μανδύα κ' έδειξε το πρόσωπό του: Ήταν όμοιο το πρόσωπο του Σέλλεϋ! Αμέσως του λέει ιταλικά: «siete soddisfatto», και χάνεται.

Αυτό, πιθανά, είναι της φαντασίας του Ποιητή, πουχε τις μέρες κείνες διαβάσει το παράξενο δράμα του Κάλντερον «El embozado, ó el encapotado» πουχε κάτι τέτοιο μέσα. Μπορεί νάναν και καθαρός δραματισμός, και φριχτή αποκάλυψη του μεταθανάτιου μυστήριου της ψυχής,—άπό κείνες που άρνιέται ή κοινή αντίληψη μ' όχι κι ο φιλοσοφημένος νους, και που παρουσιάζονται ούν προαισθήματα ζωτανά στους μελλοθάνατους. Όπως κι αν έχει το πράμα, δέν είναι άπό κείνα που μπορεί και να μήν ξεταστούν, άφου είναι δεμένο με την καταστροφή, ύστερ' άπό λίγο, του ανθρώπου που τ' δραματιστήγε. Και το τέλος του Σέλλεϋ ήρθε ξαφνικό, λίγες μέρες έπειτα, με άγρια μεγαλοπρέπεια και τραγική όμορφιά, μέσα σ'ε μιάν υπερκόσμια πομπή

π' ἀργάνωσαν τὰ Στοιχεῖα, γιὰ νὰ σκεπάζουν γιὰ πάντα τὸν «Ποιητὴ τῶν Ποιητῶν», ὅπως ἀργότερα ὀνομάστηκε.

Ἐίχε πάει στὸ Λιβόρνο μὲ τὸν «Ἀριέλ» νὰ ἰδεῖ τὸ φίλο του ποιητὴ Χῶντι, πῶς δὲ ἀπ' τὴν Ἀγγλία νὰ τὸν ἀνταμώσει, ὅπως ἔχουμε πῆ. Μαζί του κι ὁ Γουίλλιαμς, ἐκεῖ πέρα κι ὁ Τρελώνεϋ. Προαισθήματα τοῦχαν κυριέψει τὴν καρδιά καὶ τᾶφθε νὰ ζωγραφιστοῦν στὰ τελευταῖα του γράμματα πρὸς τὴν Casa Magni. Ἡ Ἰωάννα Γουίλλιαμς τοῦ ἀπατᾷ: «Γιατὶ τόση μελαγχολία στὰ τελευταῖα σου γράμματα; Μήπως σκοπεύεις νὰ ἐπισκεφτεῖς τὸ φίλο σου τὸν Πλάτωνα σὲ ἄλλον πλανήτη;» Τὸ στεγνὸ-στεγνὸ γράμμα τοῦ Σέλλεϋ, κ' οἱ στεγνὲς λέξεις πῶς γράφει, εἶταν στὴ γυναῖκα του. Τῆς γράφει τ' ἀκόλουθα σὲ post-scriptum: «Βρῆκα τὸ χειρόγραφο τῆς μετάφρασῆς μου τοῦ «Συμπόσιου».—Στὰ 1814, τρεῖς χρόνια πρὶν (μέσα σὲ δέκα μέρες, τίς προωθῶντες ὥρες) εἶχε μεταφράσει θανμάσια τὸ «Συμπόσιον» τοῦ Πλάτωνα, κ' εἶχε μάλιστα χάσει τὸ χειρόγραφο πὸν τὸ ζήτησε γιὰ τὰ τὸ δημοσίευσαι. Τὸν ἴδιον καιρὸ εἶχε γράψει καὶ «Μελέτη γιὰ τὰ Γράμματα, τίς Τέχνες, καὶ τὰ Ἡθῆ τῶν Ἀρχαίων».—Ἄς εἶναι.

Ἐίταν Δευτέρα, 8 Ἰουλίου τοῦ 1822. Ἐίχε περάσει τὸ μεσημέρι. Στὸ λιμάνι ὁ «Ἀριέλ» ἔτοιμος γιὰ τὸ μικρὸ του ταξίδι. Δίπλα του καὶ τὸ θαλαμηγὸ τοῦ Μπάιρον «Βόλιβαρ» πὸν δὲ θάφενγε αὐτὸ, γιατί δὲν εἶχε προφτάσει νὰ ἐτοιμάσει τὰ χαρτιά του. Μὰ ἀπὸ τίς περιγραφὰς λέει: «Ἐκανε ζέση φοβερή, κ' ἡ γαλήνη εἶταν βαρεῖα καὶ πληκτικὴ. Σύννεφα μαζευόνταν ἀπ' τὰ νοτιὰ καὶ ἀπ' τὴ δύση, μαύρα καὶ ξεσκισμένα. Ὁ μούτοος τοῦ «Βόλιβαρ» ἔλεγε οὐδὲν Τρελώνεϋ, κουνιώνας κανοσημάντι τὸ κεφάλι: «Κάτι μαγερεύει ὁ διάβολος». Ἄξαφρα καταχνιὰ σηκώθηκε καὶ σκέπασε τὸ γιῶνι ἀπ' τὰ μάτια ὄσων ἔδβλεπαν ἀπ' τὸ ἀερογιάλι, Ὁ Σέλλεϋ εἶχε πάρει ἀπ' τὸν τραπεζίτη του ἓνα σακκοῦλι μὲ τοσκανικὰ τάλληρα κ' εἶχε ἀποχαιρετήσῃ τὸ Χῶντι μ' αὐτὰ τὰ καθαρὰ προαισθανικὰ λόγια: «Ἄν ἀῦριο πεθάνω, ἔξῃς ἀρκετὰ γιὰ νὰμαὶ μεγαλειετος ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Νομίζω πὼς εἶμαι ἐννενηντὰ χρόνων». Κι ὁ «Ἀριέλ» ἔφηνγε μ' ἀνοιχτὰ τὰ πανιά πρὸς τὴν Casa Magni, φέροντας, μαζί μὲ τὸν Ποιητὴ, καὶ τὸ Γουίλλιαμς καὶ τὸ μούτισο Κάρλο Βίβιαν. Ὅπως πάντοτε, κυβερνοῦσαν μόνοι τους τ' ἀλαφρὸ πλοῖο. Σὲ λίγο ἡ θύελλα ξέσπασε. Ὁ Τρελώνεϋ διηγείται ἔτσι: «Γιὰ λίγη ὥρα, σάπασαν οἱ ἀνθρώπινοι θόρυβοι καὶ δὲν ἀκούγονταν ἄλλο ἀπὸ τοὺς ἀχοὺς τῆς βροντῆς, τῶν ἀνέμων καὶ τῆς βροχῆς. Ὅταν ἡ μαγία τῆς θύελλας, πὸν δὲν ἐβάσταξε παραπάνω ἀπὸ εἰκοσι λεπτά μαλάκωσε, κι ὁ δριζοντας καθάρισε κάπως, ποῖταφα ἀνήσυχος

πρός τή θάλασσα, μέ τήν ἐπίδα πώς θάβλεπα τὸ πλοῖο τοῦ Σέλλεϋ ἀνάμεσα σὲ πολλά σκορπισμένα δῶ καὶ κεῖ παραβάκια». Κι ὁ Ρόμπερις, ὁ ναυπηγὸς τοῦ «Ἄριελ», κοίταζε μὲ τὸ τηλεσκόπιό του ἀπὸ τὴν κορυφή τοῦ φάρου τοῦ Διβόρον. Μὰ κι ὁ Τρελώνεϋ κι ὁ Ρόμπερις, ἀνώφελα κοίταζαν ὁ Σέλλεϋ δὲν θπαρχε πιά.

Στὴν Casa Magni, ἡ Μαρία κ' ἡ Ἰωάννα περίμεναν τοὺς συντροφους τους. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα, Τρίτη, τὸ πρωτὶ, ἄρχισαν ἡ ἀνησυχία κ' ἡ ἀγανάκη τους. Τὴν Παρασκευὴ τὸ ταχυδρομεῖο τοὺς ἔφερε γράμμα τοῦ Ἀλὶ Χῶνι πρὸς τὸ Σέλλεϋ, ποὺ τὶς βεβαίωσε πάνω - κάτω γιὰ τὴν σφοδρὰ τους. «Ἀμέσως νὰ μᾶς γράψετε» ἔγραψε ὁ Χῶνι «τὸ φτάσιμό σου, γιατί ἀκούω πὼς εἶχαι ἔλεεινὸν καιρὸ μόλις φύγατε ἀπὸ δῶ τὴ Δευτέρα». Ἡ Μαρία γράφει ὕστερ' ἀπόνα μῆνα: «Τὸ γράμμα ἔπεσε ἀπ' τὰ χέρια μου τὸ διάβασ' ἡ Ἰωάννα. «Δοιπὸν, τετέλεται» εἶπε. «Ὁχι, Ἰωάννα μου» τῆς ἀποκρίθηκα «ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίδα, μὰ ἡ ἀβεβαιότης αὐτὴ εἶναι τρομερὴ». Κ' οἱ δύο τους πῆγαν νύχτα, μεσάνυχτα, στὴν Πίζα, στὴν ἑπαυλὴ τοῦ Μπάρον. Τὸν βρῆκαν χλωμό, ταραγμένο, μὰ δὲν ἤξερε τίποτα καινοῦρο. Σαναγούριαν στὴν Casa Magni καὶ περίμεναν τὸν Τρελώνεϋ ποὺ τὸν εἶχαν στείλει νὰ μάθει. Ὁ Τρελώνεϋ γύρισε σὲ λίγες μέρες φέροντας τὴ φορητὴ ἀλήθεια. Δὲν τόλμησε νὰ μπεῖ σὲ οἷον ἄφησε τὶς δύο γυναῖκες νὰν τὴ νοιώσουν.

Στὶς 22 Ἰουλίου ἡ θάλασσα ξέβρασε δύο πτώματα στὴν ἀχτὴ τοῦ κόλπου τῆς Σπέτιόας, στὴν παραλία τοῦ Βιαρέζο: τὸνα τοῦ Γουίλιαμς, πρῶτο ἑλλὸ τοῦ Σέλλεϋ, ἔπειτα. Τρεῖς βδομάδες ἀργότερα βρέθηκε καὶ τὸ πτώμα τοῦ μούτσου, καὶ τὸ Σεπτέμβρη κι ὁ «Ἄριελ». Εἶχε βουλιάξει σὲ δεκαπέντε ὀργιὰς βάθος. Δὲν εἶταν ἀναποδογυρισμένος, κ' εἶχε μιὰ τρύπα μεγάλη στὴν πρῶμῃ Τὸν ἐφύταξαν, μὰ ναυάγησε καὶ πάλι σὲ κάποιαν ἀχτὴ τῆς Ἐφτάνησος, ἄπου καὶ τὸν παράτησαν. Καὶ φουικὰ τὸ πλοῖο τοῦ Σέλλεϋ δὲ μπορούσε παρὰ σι' ἀκρογιάλια τῆς Ἑλλάδος νὰ χαθεῖ.

Τὸ κορμὶ τοῦ Ποιητῆ εἶταν ὀλότελα παραμορφωμένο. Ἡ σάρκα εἶχε φύγει ἀπ' τὸ πρόσωπο κι ἀπ' τὰ χέρια. Ὁ Τρελώνεϋ τὸ γνώρισε, μόνο γιατί βρῆκε σὲ μιὰ ἀπ' τὶς τσέπες του ἕναν τόμο τῶν Ἑλλήνων τραγωδῶν, καί, σὲ ἄλλη, ἀπ' τὰ ποιήματα τοῦ πεθαμένου φίλου του ποιητῆ, τοῦ Κῆτις. Βρέθηκαν τὰ βιβλία αὐτὰ τσαλακωμένα, σά' νὰ διακόπηκε σὲ διάβασμά τους ἀπὸ τὸν κίντυνο καὶ τᾶβαλε ἀπότομα στὴν τσέπη, γιὰ νᾶχει τὰ χέρια του λεύτερα γιὰ κανένα ναυτικὸ χειρισμό. Ὁ ἑλληνικὸς τόμος λένε πὼς εἶταν Δισχύλος, μὰ σύμφωνα μὲ τὰ χαρτιά ποὺ ὑπάρχουν σὲ τὸ μουσεῖο, στὴ σελλιαντῆ ἑταιρία, εἶταν

Σοφοκλής. *Ο άγγλικός του Κήτε, εΐταν η «Δάμια». Ο Τρελώνεϋ βεβαιώθηκε στην αναγνώριση του νεκρού κι από τὰ ρούχα του.*

Τὰ πτώματα πού ξεβράζε η θάλασσα, ώριζε ο τοσκάνικος νόμος να κάθονται, και τούτο από τὸ φόβο μήπως γεννιόνταν επιδημίες στον τόπο. Ἡ ἀπόφαση, λοιπόν, τῆς γυναίκας και τῶν φίλων τοῦ Ποιητῆ νὰ κάθουν τὸ σῶμα του δὲν εΐταν μόνο ποιητικὴ φαντασία. Μία σύμπτωση όμως κι αὐτὸ, ἀπὸ τις τόσες μ' ἑλληνικὸ χρώμα πού δέθηκαν μὲ τὴ ζωὴ και μὲ τὸ θάνατό του. Παντοῦ ἡ Ἑλλάδα. Καὶ πέρ' ἀπὸ τὸ θάνατο, λοιπόν, ἡ Ἑλλάδα: ἡ ὀλοκαύτωση θὰ γινόταν σύμφωνα μὲ τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸν τρόπο. Παίρουμε ἀπ' τὴν περιγραφή τοῦ Τρελώνεϋ τὴ σκηνή:

16 Αὐγούστου 1892. Ἡ μέρα ἀχτινοβολοῦσε κι ὁ ἥλιος φλόγιζε. Στοιβαγμένα στον ἄμμο τὰ ξύλα τῆς φωτιᾶς, Πάνω τους ἔχυσαν μυρωδικὰ, λάδι, κρασί, σκόρπιαν λιβάνι κι ἄλατι. Μεγαλόφωνη και λαμπρὴ φλόγα ἄρχισε γ' ἀναδίνεται γύρω ἀπ' τὸ νεκρὸ κορμὶ πού ξαναγύριζε στὰ Στοιχεῖα πού τὸχαν πλάσει. Ἀμίλητοι γύρω παρακολουθοῦσαν ὁ Τρελώνεϋ, ὁ Μπάιρον, ὁ Χῶντ, ὁ πλοίαρχος Σάνλεϋ. Ἀπ' τὴ στιγμή πού πρωτόλαμψε ἡ κένθιμη φλόγα ὡς τὴ στιγμή ποῦσβησε (και βάσταξε αὐτὸ ὀλημέρα), ἕνα θαλασσοχειλίδονο φτερούγιζε μ' ἐπιμονὴ γύρω τῆς, χωρὶς κανεὶς νὰ καταφέρει νὰ τὸ διώξει. Τὸ σῶμα ἐπὶ τέλους γίνθηκε στάχτη, μά, και πέρ' ἀκόμη ἀπ' τὴ φθορὰ, τὸ θαῦμα δὲν ἔπαψε νὰ παρακολουθεῖ τὸ θανασιτό: Μέσα στὴν ἀνθρακιά, εἶχε ἀπομείνει ἄγγιχτη ἡ καρδιά του! Ὁ Τρελώνεϋ, μάλιστα, καβάλισε τὸ χέρι του, γιὰ νὰ τὴν πάρει ἀπὸ κρι. Τὰ λείψανα τοῦ Σέλλεϋ κ' ἡ καρδιά του,—ἡ μεγάλη ἐκείνη καρδιά ποῦχε κ' ἡ φωτιὰ σεβαστεῖ,—μετακομίστηκαν ἀργότερα στὴ Ρώμη. Θάφτηκαν στὸ προτεσταντικὸ νεκροταφεῖο, πού εΐταν θαμμένοι και τὸ παιδί του ὁ Γουίλλιαμ κι ὁ φίλος του ὁ Κήτε, κοντὰ στὴν πυραμίδα τὴν ἀφιερωμένη στὸ Σίξτο. Στὴν πλάκα τοῦ τάφου, κατω ἀπ' τὸνομά του, ὁ Λάι Χῶντ χάραξε τὴ φράση «cor cordium» (καρδιά μὲς στις καρδιές) και κάτωθι τῆς τ' ἀγαπημένο τοῦ νεκροῦ τρίστιχο τῆς «Τρικυμίας».

Στὴν πλάκα αὐτὴ πού σκεπάζει τὰ ὀλικὰ ἀπομεινάρια τοῦ Σέλλεϋ, οἱ ξένοι ἀπευθύνουν τὰ λουλούδια τῆς λατρείας τους,—ὄχι χωρὶς νὰ θυμοῦνται κάποιον/προαισθαντικὸ πόθο τοῦ Ποιητῆ, ὅταν, ζωγραφίζοντας (ἕνα χρόνο προτιήτερα) τὸ ἴδιο αὐτὸ μέρος πού κοιμήθηκε (πρόλογος τοῦ ἔλεγγιου του στον Κήτε «Ἀδοναῖς») ἔγραφε: «Τὸ νεκροταφεῖο αὐτὸ εἶν' ἐν' ἀνοιχτὸ μέρος ἀνάμεσα σὲ χαλάσματα πού τὸ χειμῶνα σκεπάζουν βιολῆτες και μαργαρίτες. Θὰ μπορούσε κανεὶς γ' ἀγαπήσει τὸ θάνατο, μὲ τὴ σκέψη πὼς μπορεί νὰ θάφτει σ' ἕναν τόπο τόσο γλυκό».

Ἐτσι ἔκλεισε τὸ δράμα τῆς ὄραίας και λίγης ζωῆς τοῦ ἄγγλου ποιητῆ, πού ὁ θάνατός του, ἀπὸ τὸ ἀκόλουθα γεγονός, δὲ φαίνεται

πιά τυχαίος σιὰ μάτια τῆς ιστορίας: Πενήντ'α τρία χρόνια κατόπι, δη-
λαδὴ σιὰ 1875, ἡ κόρη τοῦ Τρελώνεϋ πὸν βρισκόταν στὴ Ρώμη, ἔγραψε
στὸν πατέρα της γιὰ κάποια φήμη, πὸν κυκλοφοροῦσε ἐπιμονα γύρω
ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σέλλεϋ, ἀπὸ τὰ 1863. Τὸ χρόνο αὐτὸ εἶχε πεθάν-
νει στὴ Σπέτσια ἓνας γέρος ψαράς. Τὴν ὥρα τῆ στεγρῆ κάλεσε τὸν
παπᾶ και τοῦ ξομολογήθηκε, πὸς εἶταν ἓνας ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἐκεί-
νους ποῦχαν ρηγιεὶ σιὰ πλοῖο τοῦ Σέλλεϋ μόλις ἔφυγε ἀπ' τὸ Λιβόρνο,
νομίζοντας πὸς εἶταν μέσα ὁ Μπαίτρον μὲ μεγάλα χρηματικὰ ποσά, γιὰ
νὰν τὸν σκοτώσουν κι αὐτὸν και τοὺς συντρόφους του, και τ' ἀρπά-
ξουν. Ἐξεραν πὸς ὁ Σέλλεϋ εἶχε πάρει μαζί του ἓνα σακκοῦλι τάλ-
ληρα. Δὲν εἶχαν σκοπὸ νὰ βουλιάξουν τὸ πλοῖο· μὰ ἤρθε ἡ θύελλα,
και τὸ πειραικὸ καράβι, συρμένο ἀπ' τὴν δρμὴ της, χτύπησε μὲ δύ-
ναμη τὸν «Ἀριελ» και τὸν βούλιαξε.

Ὁ Τρελώνεϋ ὑποστήριξε μὲ πίστη τὴν ἀλήθεια τῆς φήμης αὐτῆς,
πὸν ὁ καθηγητῆς De Gubernatoris, σιὰ περιοδικὸ «Athenceum»,
τὴ νομίζει μονάχα παραμῦθι. Μὰ, ὅσο κι ἂν ὁ παπᾶς πὸν ξομολό-
γησε τὸν ψαρά, δὲ θέλησε ποτέ του νὰ φανερώσει τὰ ὀνόματα τῶν κα-
κούργων, κι ὁ De Gubernatoris, κατὰ συνέπεια, ἀρνιέται τὴν ἀλή-
θεια τῆς φήμης αὐτῆς, ἐμεῖς πιδ μακρινοὶ ἀπ' ὄλους κριτές, δὲ μπο-
ροῦμε παρὰ νὰ ταχτοῦμε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Τρελώνεϋ ποῦχε ἰδεῖ τὴν
τροπὰ στὴν πρόμνη τοῦ «Ἀριελ», Πὸς θάταν δυνατὸ νὰ γίρει ἡ τροπὰ
αὐτὴ σὲ μιὰ θάλασσα δίχως κανένα ὑφαλο και δίχως βράχια κοντὰ στὸν
τόπο τοῦ νανάγιου, ἂν δὲ μεσολαβοῦσε ἡ σύγκρουση τοῦ πλοῖου μὲ
ἄλλο ὄψμα — τὸ πειραικὸ, λογικὰ, πλοῖο τῆς ξομολόγησῆς τοῦ ψαρά:

Τί μοῖρα! Ὁ Πέρου Σέλλεϋ, ἡ πιδ διάφανη ψυχὴ ἀπ' ὄσες σιάθη-
καν πάνω ἀπὸ χαμηλά συμφέροντα και σκοτεινοὺς πόθους, μὲ τῶνερο
τῆς τελειότητας και τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου και τὸ χέρι τ' ἀπλω-
μένο πάντα πρὸς τὴ δυστυχία, γραμμένο εἶταν ἔτοι νὰ χαθεῖ ἀπὸ τὴ
μοχθηρία τοῦ ἀνθρώπου! Ἡ κακία και σατανικότητα τοῦ κόσμου γλύ-
τωσαν ἔτοι ἀπὸ τὸ μεγαλειερό τους ἐχτρὸ, γιὰ νὰ μπορέσει ἡ γῆ νὰ
τὸν ἀγαπήσει, ἀφοῦ δὲ θὰ τῆς εἶταν πραγματικὸ πιδ ἐμπόδιο σιὰ σκο-
τεινὸ της τὸ δρόμο.

i feel but see thee not i scarce endure
the radiance of thy beauty. (Pr. unb. act II.)

Σ' αιστάνομαι μὰ δὲ θεωρῶ μόλις μπορῶ κι ἀντέχε
στὴν ὀλοφῶς ὀρασιότη σου.

ΑΝ.-ΜΙΛΑΝΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΛΟΓΡΗΑΣ

— Κόσμος χαλάει απόψε στ' Αρτεμεία. Βιολιά και λαγούτα, χορός και τραγούδια, αχ μανούλα μου. Παντρεύουν την Άννιω την καλογοριά με του μακαρίτη του Παπαγιάννη το γιό.

— Και ξέρεις σήμερα αύριο θα χειροτονηθῆ κι αυτός παπάς.

— Ναι τὸ ξέρω, γι' αὐτὸ βιάστηκε νὰ κάμῃ και τὸ γάμο.

— Γάμος και τοῦτος, πρωτάκουστος !

— Δὲ βαριέσαι τί ἔχει, καλὸς και ἀξιὸς εἶναι. Ἡ Άννιω ἔκανε τὴν καλύτερη δουλιὰ και πέταξε τὰ ράσα, κορίτσι σὰν τὰ κρῖνα νερά, γεμάτο εὐφροσνία και ὁμορφάδα πῆγε και μπαμπούλωθηκε κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μαντίλι και φόρεσε και τὴ μακριὰ πόλλα ὡς κάτω στὸν ἀστράγαλο, κουταμάρα της μεγάλη.

— Δὲ φταίει αὐτὴ, κορίτσι πράμα, ξεγελάστηκε. Φταίει ἐκεῖνος ὁ ψευτοκαλόγερος πὸν τὴν πῆρε στὸ λαιμό του, ὅπως πῆρε και τόσα ἄλλα κορίτσια, νοικοκυροπούλες, πὸν ἄλλες χτικιάσανε ἀπὸ τίς νηστείες και ἄλλες γίνηκαν νευρικές ἀπ' τὴν κλεισούρα, ὅπως καλὴ ὥρα ἦ Ἑλένη.

— Μὰ οἱ πὸν ἔξυπνες, ὅπως ἦ Μαριγούλα τοῦ Παυλῆ, πῆγανε στ' ἀδέφφια τους στὴν Ἀμερικὴ κ' εἶδανε πῶς ζῆ ὁ κόσμος. Τὴν εἶδα τίς προῶλλες στὴν ἐκκλησιὰ με στόφα μεταξωτὴ, με φέσι, μωρὲ μάτια μου, και ὁ ἀρραβωνιαστικός στὸ πλάι της, ἕνας λεβέντης ὡς κει ἀπάνω, ἀπὸ κει πὸν εἶχε φῦγει κιτρινάρα και μυροφορεμένη...

Αὐτὰ λέγανε ὁ Ἀλέκος με τὴ γυναίκα του, τρώγοντας κάτω ἀπὸ τὸ ὑπόστεγο τῆς καλύβας τους τὸ ἥσυχο ἐκεῖνο καλοκαιρινὸ βράδι τοῦ Αὐγούστου.

— Ἡ Άννιω στάθηκε πὸν ἔξυπνη ἀπ' ὅλες και χωρὶς νὰ πῆ στὴν Ἀμερικὴ ἔδανε τὸ θάμα της. Τοῦ κάκου πάσκισε ἠ φιλενάδα της ἠ Ἑλένη νὰν τῆνε σταματίση, μπάρε μου, νὰ μὴν παντρεφτῆ μιά κ' εἶχε φορέσει και αὐτὴ τὸ ράσο, και γιὰ τὴν ψυχὴ της ἄλλα και γιὰ τὸ ρεζιλί και τοῦ κόσμου.

— Ἡ Ἑλένη ; τί λὲς ἐκεῖ, γι' αὐτὸ τίς ἄλλες σήκωσε ὄλο τὸ χωρὶο στὸ πόδι ἀπὸ τίς φωνὲς και τὰ σκουζήματα. Σὰ νὰν τὴ σκότωναν μούγκριζε και τινάζονταν χεροπόδαρα. Τὴν ἔπιασε τὸ νευρικό, πὸν τὴν πιάνει, και τὴν τράνταξε.

— Μούλλεγ' ἠ Χρισταῖνα πὸς οἱ συγγενεῖς της φωνάζανε τὸ γιατρό και τοὺς εἶπε οἱ εἶναι στερικιά, ὄλο τὰ ἴδια τοὺς λέει, μὰ τί θὰ πῆ στερικιά ;... και τὸ παθαίνει γιὰτι περιορίσε τὸ φουικό, μαθὲς, Ἄλλ'

αὐτὴ σὺν ἤρθε στὰ συγκαλά της ἔλεγε πὼς εἶναι δαιμονικὴ πείραξη, καὶ πὼς ἔτσι πείραξε τοὺς Ἁγίους ὁ δὲ ἀποδῶ.

— Κολοκύνθα. Παντρεσιά θέλει κι ὅλα θὰν τῆς περάσουνε, λέει ὁ Ἀλέκος. Ὅλα τὰ θεραπεύει βλέπεις αὐτοῦν ἢ παντρεία, παναθεμάτηνε Κοντζάμ νταρντάνα ποὺ ἂν ἔστιβε τὴν πέτρα θὰ τῆς ἔβγαζε ζουμί, κάθεται νὰ διαβάξη τὴν ἀμαρτωλὴ σωτηρία, κλεισμένη σὲ μιὰ κάμαρη, καὶ νὰ μετρήη τίς χάντρες τοῦ κομπολογιοῦ!

— Εἶδες ὅμως ἂν καὶ καλογερούανε μαζί, τρία χρόνια τώρα, ἢ Ἄντιὼ φαίνονται πάντα πὺδ σκεφτικὰ καὶ διάβαινε χαμηλοβλέποντας μὲ τὴ μπαμποῦλα ρηχημένη χαμηλά καὶ τὰ χέρια της σταυρωμένα μὲς ἀπ' τὰ φαροδόμνικα τῆς πόλκας της. Ὡστόσο τᾶφτιαξε μὲ τὸ παπαδοπαίδι ἢ καλὴ σου χωρὶς νὰ τὸ πάρουμε μυρουδιά.

— Ἄμ ἀπὸ κάτι τέτοιες νὰ φοβᾶσαι...

Τὸ βραδινὸ ἀπαλὸ ἀεράκι, ποὺ ἀνάλαφρα γλυστρούσε μὲς ἀπ' τ' ἀμπελόφυλλα τῆς τρυγημένης σταφίδας, σκόρπιζε τοὺς ἤχους τῶν βιολιῶν καὶ τὰ ξαφωνητὰ τῶν τραγουδιῶν στὴ βραδινὴ γαλήνη τοῦ χωριοῦ. Κ' εἶταν μιὰ νύχτα φεγγαρόλουστη καὶ γλυκειά, λές κι ὁ σὺρανὸς μὲ τ' ἀστέρια του γιόρταζε, γιὰ τὴ φύση, ἢ μεγάλη καὶ σοφὴ, κέρδιζε γιὰ ἑκατομμυριοστὴ φορὰ τὴ νίκη της καὶ κυριαρχικὰ παραμέριζε τὴ στενοκέφαλη θρησκοληψία τῶν ἀνθρώπων γιὰ νὰ στηση τὸ θρόνο τῆς ἀλήθειας της, τῆς ἀπέραντης θρησκείας, στὴ νεοφώτιστη τώρα ψυχὴ τῆς κλανεμένης ἀπὸ τὴν κουταμάρα τῆς Ἄντιὼς. Γι' αὐτὸ στὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ ἀπόψε γινόταν ὁ γάμος, καθῶς καὶ στὴν αὐλὴ καὶ στὸ χαγιάτι, τὸ φεγγάρι σπάταλα ἔρρηχνε τ' ἀσημένια του νάματα καὶ πλημμύριζε τὸν τόπο γύρω ὡς τίς ἀλόμακρες γωνιές. Μὰ κι ὁ Ἀλέκος ἤπιαε κάτι παραπάνω κείνο τὸ βράδι στὴν ὑγεία τῆς Ἄντιὼς καὶ τοῦ γαμπροῦ, κι ὅς μὴν τὸν εἶχανε καλέσει στὸ γάμο. Τί, ὅλο τὸ χωριὸ πιά θὰ καλνούσανε! Κ' ἔτσι λίγο στὸ κέφι καθῶς εἶτανε ἔλεγε στὴ γυναῖκα του :

— Ἄντε, μοῦρὲ γυναῖκα, σὰ δὲ σὲ πῆρε καὶ σένα τὸ ρέμα τῆς καλογεροσύνης καὶ σέχω τώρα καὶ σὲ χαίρομαι, λεβέντισσα.

— Ὁρεξὴ ἔχεις λέω γῶ... τοῦ ἀπαντοῦσ' ἐκείνη χαμογελώντας. Καὶ δὲν ἀκούστηκαν διόλου κείνο τὸ βράδι οὔτε τοῦ γκιῶνῃ τὸ κωφίμο οὔτε τῆς κουκουβάγιας τὸ νιαοῦρισμα, ποὺ σχεδὸν κάθε βράδι τάρταζαν τὴ γαλήνη τῆς ἔξοχῆς δίνοντάς της ἕναν τῆνο μελαγχολικὸ. Ἀὐς καὶ τὰ νυχτοπούλια πῆγαν καὶ κούρνιασαν στὶς τρύπες τους φοβισμένα στὸ ἄκουσμα τῆς ἀπροσδόκητης χαρῆς ποὺ γέμιζε τὸν ἀέρα μὲ τὸν τραντα-

χρό της αντίλαλο, και μ' ένα δικαίωμα αναμφισβήτητο, διώγοντας τής νύχτας τὰ φανιάσματα, θριαμβευτικά περνούσε αυτή, ή χαρά, ακολουθούμενη από τὰ καλόκαρδά της τ' αδέρφια : τήν αγάπη, τὸ γέλιο, τὸ τραγούδι, τὸ μεθύσι.

— Ἀκούς τὸν παλιοκαλόγερο τί πῆγε νὰ κάνη ; Ἦρθε σ' αὐτὸ τὸν κουτότοπο και μᾶς πέρασε γιὰ Ἅγιοι. Τῆς μάζεψε ὄλες σ' ἓνα σκοταδιερὸ τοῦ κάστρου, κ' ἐκεῖ τῆς δασκάλεψε ὅτι ὄλα εἶναι μάταια, πὼς τὰ σκουλίκια θὰ μᾶς φᾶνε, πὼς μέσα σ' ὄλα τὰ πράματα τῆς ζωῆς εἶναι κρυμένος ὁ ὀς' ἀποδώ, πὼς πρέπει νὰ τυραννᾶμε τὸ σῶμα μας κ' ἡ κοιλιά μας νὰ παίξῃ ταμπούρα.

— Δέν τ' ἀφήνεις τώρα, τὰ ξέρουμε.

Μὰ ὁ Ἄλέκος ποῦχε ὄρεξη γιὰ λίμα ἑξακολουθοῦσε.

— Τί νὰ σοῦ πῶ, βρε γυναίκα, μ' αὐτὰ τὰ λίγα γραμματάκια πού ξέρω, τόνε κατάλαβα τί θεομπαίχτης εἶναι. Μιά μέρα γιὰ νὰ τοῦς δείξῃ πὼς εἶναι ὁ χάρος τί ξιασε κ' ἔφτιασε ; Σ' ἓνα ραβδιστήρι μακρὸ κάρφωσε ἀπάνω μιὰ νεκροκεφαλὴ κ' ἔρρηξε ἓνα μαῦρο πανλὸς κάτω και εἶχε εἰδοποιήσει ἓνα παιδί τὴν ὄρα πού θὰ τοῦς ἔλεγε και «θ' ἀνοίγουν οἱ θύρες; τῆς κόλασης και τότε ἐκείνος θὰ ἔλθῃ νὰ ζητήσῃ τίς ψυχές μας» ν' ἀνοίξῃ μιὰ παράμερη πόρτα και νὰ φανερωθῇ, μὰ νὰ βαστάει ψηλά τὸ ξύλο και αὐτὸς νᾶναι ἀπὸ κάτω σκεπασμένος και νὰ τὸ περπατᾷ μες' στὸ σκοταδιερὸ ! Ἔτσι κ' ἔγινε τῶν κοριτσιῶν κόπηκε τὸ αἷμα, μιὰ ἔγκυος πού πῆγε και αὐτὴ ν' ἀκούσῃ τὸ λόγὸ τοῦ Θεοῦ ἀπόβαλε, και τὸ μικρὸ ἀδερφάκι τῆς Βαγίτσας πού τῆς πάρει μαζί τῆς ἔπαθε συγκοπή και πέθανε τὸ κακόμοιρο.

— Τὰ ξέρω, τὰ ξέρω.

— Κάποιος μούλεγε πάλι τίς ἄλλες πὼς ἔχει στὸ κελλί του δυὸ τρεῖς ἀπ' αὐτὲς τίς δόκιμες καλογοιούλες και τοῦς λέει νὰ κοιμούνται κάθε βράδι στὴν κάμαρά του ἔτσι γιὰ νὰ νικᾶνε, λέει, τῆς σάρκας τὸν πειρασμό. Ἀκούς ἐσὸν πράματα, γυναίκα μου ;

— Φτοῦ στὸν κόρφο μου, μὲ κόλασες ἀπόψε μὲ δαύτονε. Πᾶψε πιδ γιατί μοῦ φούσκωσε τὸ πλεμόνι μου. Τί τόνε φυλάνε και δέν τόνε τσακίζουνε ;

— Τῶπαν στὸ δεσπότη και τὸν ἔστειλε στὸ μοναστήρι μακριὰ ἑξορία.

— Στὸν ἀγύριστο, στὸν ἀμελέτητο νὰ πάη.

Αὐτὴ τῆ στιγμῆ περνώοντας ὁ κουμπάρος ὁ Πανάγος σταμάτησε νὰ τοῦς πῆ μιὰ καλησπέρα. Εἶχε πάει και αὐτὸς στὸ γάμο κ' ἡ κουβέντα, ὅπως εἶταν φυσικὰ γιὰ αὐτὸν ἀρχίνησε. Πανηγύρι τρικουβέρτο, καίγεται τὸ σπῆτι. Τί σφαχτά, τί γλέντι !... Παπαδόγαμος σωστός.

“Οι οί παπάδες, απ’ τή χώρα, απ’ τὸ μοναστήρι δ Παπᾶ Στέλιος, ὁ διάκος τ’ ἄη Δημήτρη κι ὁ γέρο παπᾶ—Φράγκος θέριψε κι αὐτός. Νὰ δῆτε χωρὸ πὸν κάνουνε, ἀνεμίζονται τὰ ράσα τους, πετᾶνε τὰ καζάνια τους, τὰ μαλλιά τους κολλήσανε στὸ σβέροκο τους απ’ τὸν ἰδρωῶτα. Κόσμο χαλαίε, ἀκοῦτε τὰ τραγούδια!; Αὐτουνῶν εἶναι, βγάζουνε τὸ ἄχτι τους.

— Καλὰ κάνουνε. Νὰ ζήσουνε οἱ νιόνφοι καὶ νὰ κατορθώσουνε νὰ κάνουνε καὶ μιὰ στάνη παιδιά. Ὅσο γιὰ τοὺς παπάδες ὡς ξεσκᾶσουνε κι αὐτοί. Βλέπεις τὸ φυσικὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔνα εἶναι καὶ στοὺς παπάδες καὶ σὲ μᾶς τοὺς λαϊκούς.

— Καλὸ καὶ τοῦτο, πρώτη μου φορὰ τ’ ἀκουσα νὰ χορεύουν κ’ οἱ παπάδες, λέει ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀλέκου. Πῶς κατάντησε δ κόσμος. Ἄει αὔριο νὰ πάρης κι ἀντίδερο απ’ τὸ χέρι τους. Ἄμ δέ!

Τὸ φεγγάρι τ’ ὀλόγιομο ἀφοῦ πέρασε απ’ ὄλες τις ρεματιές, τ’ ἀμπέλια, τις ἔμμουδιές καὶ σκόρπισε μαζὶ μὲ τὸ εὐλογημένο του φῶς καὶ τὴ χαρμόσυνη εἰδηση πάνω ἀπὸ στεριές καὶ θάλασσες, πῆγε τῶρα πίσω απ’ τὰ βουνὰ νὰ ξεποστάση σὲ καμιὰ ἀπόμερη γωνιά τ’ οὐρανοῦ. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὸ χωριὸ βυθίστηκε σ’ ἓνα γλυκύτατο κι ἀπαλὸ σκοταδάκι. Στὸν ἀέρα πλανιόντανε ἀκόμη οἱ τελευταῖοι ἤχοι τοῦ βιολιοῦ καὶ τοῦ λαβούτου κι ὄλοι κείνοι πὸν γλέντησαν μὲ τὴν καρδιά τους στὸ πανηγύρι τῆς ἀγάπης, γύριζαν σιὰ σκίτια τους νὰ κοιμηθοῦνε ἀφήνοντας χίλιες καλές εὐχὲς στὸ ταιριασμένο ζευγάρι.

Ἄργᾶ, πολὺ ἀργᾶ, κατὰ τὰ ξημερώματα, πὸν ὄλοι εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ, ἀπὸ τὸ σκίτι τῆς Ἐλένης τῆς καλόγριας ἀκούστηκαν μουγκρητὰ κ’ ὕστερα φωνὲς ἀγριές καὶ σπαραχτικές, πὸν ἔκαναν τοὺς ξενυχτισμένους γειτόνους νὰ ξεπεταχτοῦνε τρομαγμένοι μόλις λίγη ὥρα τὸν εἶχανε πάρει. Τὴν εἶχε πιάσει τὸ νευρικὸ πὸν τὴν ἔπιανε, ἡ διαβολικὴ πείραξη Ἀπόψε βρέθηκε;

Τ’ ἀκουσε κ’ ἡ Ἄννιῶ, πὸν γλυκὰ εἶχ’ ἀποκοιμηθεῖ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀνδρός της.

Καὶ σὰ μέσα σ’ ὄνειρο ψιθύρισε, σὰ νὰ παραμιλοῦσε.

— Ἀμοίση Ἐλένη! Ἄφοῦ δ Κύριος εὐλόγησε τὸ γάμο, εἰ κάθεσαι κουτὴ καὶ σκούζεις ἄδικα ; ..

CHRISTIAN MORGENSTERN

ΜΑΓΙΑΤΙΚΟ ΠΡΩΓ

Τόσο τὸ λαχταροῦσεν ἡ τυφλὴ Νυχτιά
ξανά σὲ ἀγνόιατην ἀγῆ ν' ἀνθίσει,
κι ἀπ' τῆς ζωῆς τῆ δύναμη μίαν εὐτυχιά
σὲ μὴ καινούρια λάμψη γὰ γεννήσει.

Ἡ καταχνιά πετάει γοργά, σὰ νὰ πετᾷ
ὁ λόγγος ὁ ἴδιος καὶ τὸ δάσο ἀκόμα,
κ' εἶν' ἡ ψυχὴ μου ἕνα τραγοῦδι πὸ πηδᾷ
ψηλά ἀπὸ τῶν κορυθαλῶν τὸ στόμα.

ΚΑΛΗ ΝΥΧΤΙΑ

Μία καταχνιά σκεποῦσε ὅλα τὰ μέρη,
καὶ τὰ δέντρα μουρμούριζαν πνιχτά,
μοῦδωκε τότιες τὸ καλὸ σου χέρι
τὴν πρώτη σου γλυκειὰ «Καληνυχτιά».

Κ' ἐπῆγα ἐγὼ στὴν καταχνιάν ἀκόμα—
καὶ τὰ δέντρα μοῦ σάβαν τὴν καρδιά—
κ' εἶρεμα, κ' ἐμιλοῦσε μου τὸ στόμα—
κ' εἶταν γεμάτη δάκρυα ἡ ματιά.

ΠΡΩΓ' Ἡ ΣΚΙΤΣΑ

I

Ἐν' ἄλογο μὲς στὸ μακρὸν ἀγρὸ
στὸν προῶνδόν ἤλων ὀρθό,—
μόνο τ' ἀτιά του
καὶ τὴ μακριὰ κουνάει οὐρά,—
κάτω του μὴ πλατεῖα μαύρη σειρά,
ἡ σκιά του.

II

Κοίταξε πῶς αὐτὴ ἡ στρατιὰ
ἀπὸ τὸ λόφο κατεβαίνει—
ὑστερα, μόλις ποὺ ἀνασαίνει—
κι ὄμως ξανά
σιγανά,
συλλογισμένη,
τὸν ἄλλο λόφον ἀνεβαίνει.

III

Πεῖτᾶ μιὰ πεταλούδα πάνωθ᾽ ἐ μου.
Γλυκεῖα ψυχὴ, γιὰ ποὺ πετᾶς;—
Ἄπ' ἀνθι σ' ἀνθι—
ἀπ' ἄστρι σ' ἄστρι!—
στὸν Ἥλιο πᾶς.
(Ein Sommer)

HERBET KAYSER

ΠΑΤΕΡΕΣ

Οἱ πατέρες μου ποτὲ δὲν εἶχανε καιρὸ,
γιὰ νὰ κάθονται μαζί και νὰ ἱστοράνε,
κι οὔτε τέτοια χάρη νὰ γλεντᾶνε,
ἔπρεπε μὲ τυραγνιά,
νὰ βαστᾶν στὴ ζήση,
τὴν ταλαιπωρῆ αὐτὴ ζήση,
μὰ ἴμω ἑκατοχρονιά,
κι ὄχι πλιό!
Μὰ ποτὲς καιρὸ,
μόνο στὴ δουλειά.

Εἶχανε τὰ μέλη τους σωστά
μὲ πειοὶ και δοτᾶ,
και κεφάλια ἀγύριστα, πρόσωπα στεγνά,
κι ἀπ' τὸν κόπο τσακισμένα θώρια,
τὴ σκληρὴ τους στράτα ὄλο τραβοῦσαν

και ποτες πουθενά δε σταματούσαν.
Δε δυνόταν να γελάσουν το στενό καιρό,
και δέν, είχανε καιρό
από τη δουλειά τους χάρια.

Συλλογιόντανε συχνά το θάνατο τους,
και ποιεύανε σ' αυτών ποσιά και σιέρια,
τόν επρόσμεναν, σάν ένα γνώριμό τους,
πού τον καρτερούν καιρό, μ' ανοιχτά χέρια.
Πού και πού κάπιο παράπονο έλεαν,
οάν οι' δρόμοι σιέκαν μπρός τους πετρωμένοι
και καινούριοι πόνοι είχανε σπαρμένοι.
Είχανε καρδιά' όλο μπής να βλέπουν,
όλα ό χρόνος να τα φέρει μόνος,
ή Δουλειά κι ο Χρόνος.

Και πεθάνανε με τη δουλειά στα χέρια,
είτανε δέν είχανε στα πενήνια άκέρια.
Ούτε να πεθάνουν άρκετός καιρός,
μόνο λίγες μέρες κ' ύστερα πιά πάνε,
μās αφήσανε στα δάκρια και στα πλούτη μπρός
και για κλάμα πιά ο καιρός μας θάναι,
μα πούδς καιρός.

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΟ ΣΚΟΚΟ

Άφου «Άριστειο» σήμερα
θέ νάχει ό κάθε λόγιος,
έπρεπε νάχεις πιά κ' έσόν
καθό... ήμερολόγιος.

ΕΙ ΔΑΔΟ ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Όλοι το λέν αυτό πού λές
στα φληναφήματά σου
πώς ο Ψυχάρης άγνοεί—
ώ, ναί!—τα Έλληνικά σου!

ΠΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΜΙΑ ΕΓΓΡΑΦΗ

Τὸ φαρμακεῖο διανυχτέρευε κλειγὸ τὸ βράδι.

Ἡ ὥρα εἶταν περασμένη. Ὁ τελευταῖος πελάτης εἶχε φύγει ἔδῳ καὶ δύο ἄλλοι. Κι οὔτε φαινόταν πῶς θάρθει ἄλλος. Ἡ νύχτα πέραγε ἀπόξω ἡσυχῆ. Γλύστραγε ἀθόρυβη. Καμιὰ κραυγὴ, κανένας πυροβολισμὸς ἀπὸ μακριά. Ἡ νύχτα ἐκείνη δὲν εἶχε τυχαῖα δυστυχήματα.

Ἄστόσο τὸ φαρμακεῖο εἶχε ἀναμένα ὅλα τὰ φῶτα του, σὰ νὰ εἶταν ὥρα δουλειᾶς. Ὁ φαρμοκοποιὸς δὲν ἐνοιῶθε ἔτσι τὴ νυχτερινή του μοναξιά. Ἐλαμπαν ὅλα τὰ γυαλάκια, τὰ μπουκαλάκια, τὰ μάρμαρα. Ἐβλεπε γύρω του κάποια ἐγγήγορη. Ἐφευγε ἡ νύστα.....

Φαινόταν πῶς νέος ἂν' ὅ,τι εἶταν. Οἱ ἄσπρες τρίχες εἶχαν μοιραστῆ μετὶ τις μαύρες τὸ κεφάλι του καὶ γὰρ πολὺν καιρὸ ἔδειχναν μιὰ συμφωνημένη στασιμότητα. Ἐκεῖνος ὅμως εἶταν πάντα ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Ἐβρισκε πῶς στὴν ἡλικία του μποροῦσε νὰ χει καὶ περισσότερες ἄσπρες τρίχες. Καὶ τότε σήκωνε τὰ μάτια στὴν ἰδρυτικὴ πλάκα τοῦ φαρμακείου καὶ διάβαζε: «Φαρμακευτικὸς Οἶκος Κ. Π. . . Ἰδρυθεὶς τῷ 1861». Τριάντα χρόνια πρὶν εἶχαν περάσει κ' εἰκοσιτέσσερω-εἰκοσιπέντε πού εἶταν τότε. . . Κρατιόταν πολὺ καλά. . .

Ἔσουρε τίς παντοφλες του γιὰ ν' ἀκουστῆ κάποια κίνηση. Ἐπειτα ἀπλωσε καὶ πῆρε τὴ βραδινὴ φημερίδα. Δὲ διάβαζε. Ἐψαχνε νὰ βρεῖ ποιὰ μέρη δὲν εἶχε διαβάσει. Ἀλλὰ τὴ φημερίδα τὴν εἶχε διαβάσει σχεδὸν ὅλη ἀπὸ πρὶν καὶ δὲν τὴν κράτησε πολὺ.

Κοίταξε μὴν ἄφησε καμιὰ συνταγὴ ἀνεχτέλεστη. Τίποτα. Τότε χασμουρήθηκε. Ἔσουρε πάλι τίς παντοφλες του. Σὲ λίγο σηκώθηκε καὶ πῆγε στὴν πόρτα. Τὴν ἀνοίξε κι ἄκουσε ἔξω. Γαλήνη. Μόνο ἓνα παιχτιδιάρικο ἀεράκι θορυβοῦσε στίς στέγες τῶν σπιτιῶν. Ἡ νύχτα πέραγε σὰν ἓνα ὁροσερὸ τραγούδι. . .

Ἐκλείσε καὶ γύρισε μέσα. Στὴ μέση τοῦ βάρους, οἱ ψηλὲς μύστρες μετ' ἄπειρα μπουκαλάκια ἄφηναν ἀνοιχτὴ μιὰ χαμηλὴ πορτούλα, πού ἔμπαζε σ' ἓνα μικρὸ καμαράκι. Εἶταν τὸ γραφεῖο του. Πρὸχώρησε καὶ πέρασε μέσα. Ἴσως νὰ βρισκε καὶ νὰ ταχτοποιήσει τίποτα.

Ἀμέσως ἔπεσε τὸ μάτι του σὲ κάτι πού ἤθελε διόρθωμα. Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ τοίχου ἔδειχνε ἓνα μεγάλο δύο, ἐνῶ ὁ μῆνας εἶχε ἔξη. Πλησίασε καὶ ἐξεκόλλησε τὰ τέσσερα φυλλαράκια. Σιγὰ σιγὰ καὶ μετὰ πολὺ δισταγμὸ ἐξεκόλλησε καὶ τὸ πέμπτο προετοιμάζοντας τὴν ἡμέρα πού ἐρχόταν.

Ἀλλὰ ἔπειτα δὲν ὑπῆρχε τίποτ' ἄλλο πού νὰ τὸν ἀπασχολήσει. Στὸ γραφεῖο ὅλα εἶταν στὴ θέση τους. Κ' ἡ πολυθρόνα περίμενε σὲ μιὰ σοβαρὴ στάση. Ἡ καμπυλωτὴ πέτοινη ράχη της γυάλιζε σὰν ἐπίσημη φαλάκρα. Ὅλα φαινόταν ταχτοποιημένα ἀπὸ πρὶν. Ἴσως ὅμως ἀπὸ μέσα, στὰ συρτάρια τοῦ γραφείου νὰ εἶταν καμιὰ ἀνωμαλία.

Πέρασε και κάθισε μ' ενεργητικότητα μπρός στο γραφείο. "Ανοιξε το μεσαίο συρτάρι. 'Αμέσως έβγαλε ένα μεγάλο φάκελλο. 'Απόξω έγραφε με μεγάλα γράμματα: «'Αλληλογραφία». Τόν άνοιξε και σκόρπισε τό περιεχόμενό τόν πάνω στό γραφείο. Είταν λίγα γράμματα, χρήσιμα, πολύ γνώριμά του. Δέν είχαν κανένα ενδιαφέρον. Τάβαλε πάλι στό φάκελλο και τόν τοποθέτησε στη θέση του. "Επειτα βρήκε ένα χαρτί γραμμένο, τουρρηξε μιá γρήγορη áστυρημάτιá, τό ζάρωσε στό χέρι του και τό πέταξε στό καλάθι.

"Ανοιξε έν' άπό τά πλαϊνά συρτάρια. "Όλα στη θέση τους. Μόνο ένα μονόφυλλο χαρτί, έντυπο και με λίγες λέξεις τού χειροσφ, φαινόταν ξένο, άποκαθήμενο. Τό διάβασε κ' έμεινε συλλογισμένος. Σέ ποιό συρτάρι έπρεπε νά τοποθετηθεί; Ουμήθηκε γρήγορα κι άνοιξε με σταθερότητα έν' άπό τά πλαϊνά συρτάρια τής άλλης σειράς.

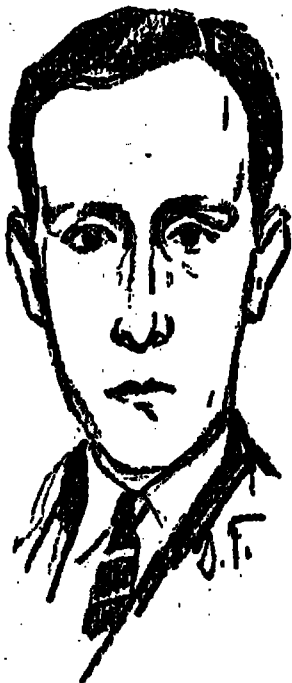
'Αμέσως βρήκε κείνο πού ήθελε. Ένας μεγάλος σωρός άπό όμοιόμορφα χαρτιά, έντυπα, έκπαινε τό μεγαλύτερο μέρος τού συρταριού. "Άφησε άπάνω τό χαρτί πού έφερε άπό άλλο συρτάρι, σά νά τό άποκατάστησε. Κ' έκανε νά κλείσει τό συρτάρι. 'Αλλά τού ήρθε μιá ξαφνική σκέψη κι άπλωσε τό χέρι του στό χαρτί πού άφησε. Τό διάβασε σά νά εΐταν τό πρώτο άπό 'τή σειρά τών τώσων όμοιόμορφων χαρτιών. Στό τέλος στάθηκε περισσότερο. Τότε γύρισε και κοίταξε τό ήμερολόγιο. 'Η χρονολογία τού χαρτιού εΐταν περασμένη έδώ και τέσσερις μήνες. Συλλογίστηκε άκόμα κ' έπειτα συμπέρανε:

— Θα διαλύθηκε ό σύλλογος. . . . .

Και κοίταξε λίγες στιγμές με μικρό χαμόγελο τό σωρό με τά όμοιόμορφα χαρτιά.

Είταν όλα προσκλήσεις συνεδριάσεων ενός θρησκευτικού συλλόγου. "Επειτα με τά δυό του χέρια έβγαλε τό σωρό και τόν τοποθέτησε πάνω στό γραφείο. Είχε έρθει ή ώρα του νά ξεταστεί, νά ξανακοιταχτεί, σάν έργο πού έφτασε στό τέλος του.

Γύρισε τό σωρό άνάποδα, για νάρχίσει τόν άπολογισμό του άπό τήν άρχή. Τό πρώτο χαρτί εΐταν ή γνωστοποίηση τής έγγραφής του στό θρησκευτικό εκείνο σύλλογο. "Αρχισε νά διαβάξει με παιδρότητα. Στό τέλος μιá ύποσημείωση έλεγε: «Τό μέλος Κ. Π... ένεγράφη τή ένεργεια τής κυρίας Α. Χ...». Τό πρόσωπό του έγινε άμέσως σκυθρωπό. 'Η κυρία Α. Χ... Τότε εΐταν νέος, ούτε είκοσιέκente χρονών. Τί ώραία έποχή... Κ' ή κυρία Α. Χ., έδειχνε τόση συμπάθεια γι' αυτόν... Μά δέν εΐταν άπλή συμπάθεια. 'Αλλοιώς δέ θα τήν

άκουγε ποτέ να γραφτεί σ' ένα θρησκευτικό σύλλογο. Ξαναδιάβασε την υποσημείωση μήπως βρει καμιάν άλλη λεπτομέρεια. Τίποτ' άλλο. Ή κυρία Α. Χ... Πού να είχαν τώρα; 'Ανάσαινε γρήγορα. Ή συγκίνηση ξανάνιωσε τὸ γεροντικό στήθος του μ' ένα νεανικό παλμό.

Προχώρησε στὸ σωρό τῶν χαρτιῶν. "Όλα ὁμοια. "Όλα προσκλήσεις συνεδριάσεων. 'Εντελῶς ὁμοιες. Μόνο ἡ χρονολογία ἀποτελοῦσε μιὰ διαφορὰ. Τίποτα τὸ ἐνδιαφέρον. Ξεφύλλιξε τὸ σωρό, λὲς κ' ἐξέταξε μιὰ—μιὰ τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς του. Παντοῦ συνεχιζόταν ἡ ἴδια μονοτονία. . . .

"Ένα χαρτί τοῦ φάνηκε πὼς εἶταν ἐντελῶς ὁμοιο μ' ἐν' ἄλλο πού εἶχε περάσει πολὺ πρῶτερα, χωρὶς τὴ διαφορὰ τῆς χρονολογίας. Στάθηκε καὶ γύρισε πρὸς τὰ πίσω. "Υστερ' ἀπὸ ἀρκετὸ ψάξιμο βρῆκε τὸ ὁμοιο χαρτί: 27 Αὐγούστου τὸ ἕνα, 27 καὶ τὲλλο. Μόνο ὁ τέταρτος ἀριθμὸς τῆς χρονιάς στὸ ἕνα εἶταν 3 καὶ στ' ἄλλο 5. 'Αλλὰ τὸ 5 δὲν εἶταν ἀληθινὸ. Εἶταν 3 διορθωμένο σὲ 5 μὲ μελάνι. Θὰ εἶχαν τυπώσει πολλές προσκλήσεις τὴ χρονιά τοῦ.... 3. Τὶ ὁμοιότητα! Τὰ ξαναγυρίσματα τῆς ζωῆς. . . .

Προχώρησε στὸ σωρό. 'Αλλὰ γρήγορα βαρέθηκε. "Όλο τὰ ἴδια. Καὶ μ' ἕνα συγκινητικό μίξιμα ἔφτασε στὴν τελευταία πρόσκληση, σ' ἐκείνην πού εἶχε φέρεῖ ἀπὸ τὲλλο συρτάρι. Κοίταξε τὴ χρονολογία τῆς. Εἶταν πρὸ τεσσάρων μηνῶν. Γύρισε στὴν ἀρχὴ καὶ κοίταξε τὴ χρονολογίαν τῆς γνωστοποίησης τῆς ἐγγραφῆς του. Λογάριασε: Εἰκοσιπέντε ὀλίκερα χρόνια. Μιὰ ἐγγραφή, — γιὰτι οὐτε εἶχε κάνει δεύτερη, — τοῦ κράτησε γραφτὴ τὴν πορεία τῆς ζωῆς του.

'Αλλ' ἄρχισε νὰ νοιώθει τὴν καρδιά του πολὺ πλακομένη. "Ἐπρεπε νὰ γελάσει. Καὶ κοίταξε τὸ σωρό. Μὲ τὸν ἴδιο σωρό, πού τὸν μελαγχόλησε, μπορούσε καὶ νὰ γελάσει. Μὲ μιὰ δραχμῆ, — τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς, — τοῦ στείλωνε τόσο χαρτί! Τὸ φαρμακευτικὸ του κεφάλι τῶν συνδυασμῶν καὶ τῶν ἐνώσεων κατέβασε ἀμέσως μιὰ περίφημη ἰδέα. Γέλασε ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ σηκώθηκε φαιδρός. Πῆρε τὸ σωρό μὲ τὰ ὁμοιόμορφα χαρτιά κ' ἔκανε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ γραφεῖο. 'Απάνω—ἀπάνω εἶταν ἡ γνωστοποίησις τῆς ἐγγραφῆς μ' ἐκείνη τὴν υποσημείωσις. "Ἐγινε πάλι μελαγχολικός. 'Αλλὰ μὲ μιὰν ἀδρὴ χειρονομία πῆρε ἀπὸ τὸ σωρό τὸ πρῶτο αὐτὸ χαρτί καὶ τῆφσε μὲ στοργὴ στὸ τραπέζι. Μαζὶ μ' αὐτὸ ἔφησε καὶ τὴ μελαγχολία τῆς συλλογῆς του. Καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο μὲ τὸ σωρό τῶν χαρτιῶν φαιδρός.

Πλησίασε στὸ μαρμάρινο πιάγκο τῆς ἐργασίας, ἔφησε τὸ σωρό, ἔφερε κοντὰ του μιὰ μεγάλη φαρμακευτικὴ μπουτίλλια μὲ σκόνη σχεδὸν ἀχρωμῆ καὶ ἄρχισε νὰ διπλώνει σκονάκια μὲ τὰ χαρτιά τοῦ σωροῦ. Μὲ τὴ δραχμῆ μιάς ἐγγραφῆς εἶχε τὸ χαρτί γιὰ διακόσια σκονάκια. . . .

Τὰ γυαλιά, τὰ μπουκαλάκια, τὰ μάρμαρα ἔλαμπαν σ' ὅλες τὶς μεριεὶς τοῦ φαρμακείου χαρούμενα γύρω στὴ χαρὰ τοῦ κυρίου τους. Μόνο στὸ μικρὸ γραφεῖο, ὅπου τὸ φῶς εἶταν πῶ ἀδύνατο, ἀνάσαινε ἀδύρυστα μιὰ γλυκεῖα μελαγχολία. Εἶχε μείνει τὸ χαρτί μὲ τὴν υποσημείωσις καὶ τὸνομα τῆς κυρίας.

DE PROFUNDIS

Ἐρωτας πιά ρομαντικός δὲν εἶν' αὐτὸ ποὺ μὲ τραβᾷ
μ' ἐπιμονή και δύναμη κοντὰ σου σὰ μαγνήτης.
Τὰ χεῖλη τῆς Ἐπιθυμιάς μένουν γιὰ μὲ τῶρα βουβά,
γιατὶ τωρὶς ἀσώτεια τὴν πλάστρα δύναμὴ τῆς.

Και συλλογίζουμαι γιατί νὰ σ' ἀγαπῶ τόσο πολὺ,
και λέω πῶς μ' ἔχουν σκλάβο τους ἢ πλάνη κ' ἢ συνήθεια
μὰ ὅσο ζητῶ τὴ λημονιά, τόσο σπαράζει σὰν πουλὶ
ποὺ ἐπληγῶσαν, ἢ δύστυχη καρδιά μου μέσ στὰ στήθια.

Σὰν κάποιου φίλου γκαρδιακοῦ, ποὺ χρόνια ἀκέρια αὐτὸς κ' ἐγὼ
ἀδερφικὰ περῶσαμε τὴ νιότη μας ἀντάμα
και τῶρα ξετιτεύηκε, τὴ συντροφιά σου νοσταλγῶ
γιὰ νὰ ξεσπᾶζω τῆς Ζωῆς τὸ γέλιο και τὸ κλάμα.

Ζωὴ ποὺ δὲν τὴν ἔζησα, μὴ ποὺ δὲ χάρημα χαρὰ,
ἢ ἀγάπη σου: δὲν ξίωσα τωρὶς τὴ δόξαμὴ τῆς!—
Κ' ἐνῶ μοῦ κρᾶζει ὁ νοῦς «μακριὰ» μὴνῶντας κάποια σφοδρὰ
κάτι μὲ σέρνει ἀθέλητα κοντὰ σου σὰ μαγνήτης.

17-18-23

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ

Ἀφιερωμένο τοῦ δημοθέτη Ποιητῆ
ΠΑΝΟΥ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐνα ἄρθρο τοῦ κ. Α. Κουκούλα καταχωρισμένο στὸ 1ο φύλλο τῆς «Κριτικῆς» ποὺ μόλις τῶρα—ἄστερ' ἀπὸ μὴνῶν ἀρρώστια μου—ἔλαβα τὴν εὐκαιρία νὰ τὸ διαβάσω, μ' ἀναγκάζει νὰ παραθέσω τὶς ἀκόλουθες γραμμές, μερικὲς ὡς συμπληρωματικὲς στὴ μελέτη μου «Ἡ νέα μας ποίηση», τὴ δημοσιεμένη στὸ «Νουμά» τοῦ Ἀρχίλη, και μερικὲς ἀπαντητικὲς σὲ ὅσα ὁ κ. Α. Κ. μὲ ὕφος ὄχι ψύχραιμα συζητητικὸ μὰ πολεμικὸ ἔγραψε.

Ἡ σύντομη μελέτη μου ἐκείνη, χωρὶς νὰ ἔχει ὡς ἀφορμὴ καμιά «ἐπαγγελματικὴ συνήθεια», νομίζω πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ πόρισμα, ὅπου θὰ φτάσει χωρὶς ἄλλο ἐκείνος, ποὺ ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὴ γύρω μας δεγιάζουσα

ξενομανία, παρακολουθεί σταθερά κι ανοιχτόματα τη σημερινή Λογοτεχνική μας κίνηση, αφού πρώτα θεώρησε απαραίτητο να μελετήσει προσεχτικά και συστηματικά α') την εξέλιξη της Νεοελληνικής ποίησης από το Σολωμό έως τον Παλαμά, β') την ποίηση των πέντε μεγάλων έθνών της Ευρώπης, όπου του εΐτανε κατορθωτό στο πρωτότυπο κι όπου δέν του εΐτανε από δόκιμες μετάφρασες, γ') τη Λατινική ποίηση και δ') την αρχαία Έλληνική ποίηση. Στη μελέτη του αυτή θα εΐταν αναγκαιότατο να μὴν έχει προσέξει μόνο στην ολόκληρη έρμηνεία των κειμένων, στην κατανόηση δηλ. του περιεχομένου, ήτοι της οδσίας κάθε ποιητικού έργου, μὰ και να έχει «εγκύψει» στην πλήρεια καλλολογική του έμβάθυνση, στην καλλιτεχνική εξέτασή κι ανάλυση της μορφής του κι ακόμη στη δικαιολογημένη σχέση και στην αληθινή αρμονία, που υπάρχει απαραίτητα ανάμεσα στα δυο στοιχεία τέποτελεστικά καθ' έργου Τέχνης, δηλ. στην εσωτερικήν οδσία ή ιδέα και στην εξωτερική μορφή ή γλωσσική διατύπωση.

Πρέπει όμως να σημειωθεί πως οὐ μιά τέτια καλλολογική έπεξεργασία κατά τη μελέτη ενός «γραπτού καλλιτεχνήματος» εΐμαστε τελείως άπροκατασκευάστοι κι άσυνείθιστοι. Ήμεις οί Νεοέλληνες. Μήτε στα Γυμνάσια μας μήτε στο Πανεπιστήμιο γίνεται καν λόγος γι' αυτήνα. Σχολαστικά περιοριζόμαστε μόνάχα οὐ μιά γραμματική και συνταχτική ανάλυση. Καμιά έξήγηση δὲ μὰς δίνεται για τη θέση, τὸ βάρος, τὸ ρυθμό κάθε λέξης και κάθε πρότασης, για τὸ μουσικό σχηματισμό κάθε περιόδου, για τὸ φραστικό τόνο που υποδηλώνει τὸ πέν σημαντικό τὸυ στίχου νόημα, για τὴν ανάγκη που υπάρχει να ταιριάζει κάθε φορά τὸ μέτρο με τὸ εΐδος της ποίησης και με τὴν υπόθεση τὸυ έργου, για τὴ σχέση που έχει των φθόγγων ὁ ήχος, πρὸς τὸ ήρεμο ή τραγὸν νόημα τὸυ στίχου, για τὴν αΐτία που κάποτε γίνεται χρήση περιφραστικῶν ἀντι μονολοχικῶν τύπων, για τὴν παρήχησή και τὸς' ἄλλα, που ή έρευνα κ' ή γνώση τους θα ξεσκεπάσει μπροστά στα μάτια της ψυχῆς μας άγνωριστες καλλιτεχνικές απόλαυσες. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνάχα ὄλοι οί γραμματισμένοι κ' οί έπιστήμονες μας, μὰ κ' ήμεις ακόμα που καταγινόμαστε με τὴ δημιουργική φιλολογία ή λογοτεχνία—έξὸν έννοείται ἀπὸ λίγες εξαιρέσεις—μήτε τὸ άσύνγκριτο κάλλος τὸυ αρχαίου λόγου μπορούμε να νοιώσουμε κ' ήξιμήσουμε ὅπως πρέπει, μήτε τὸ καλαισθητικό συναίσθημα μας κατορθόνουμε να κάλλιεργήσουμε και διαμορφώσουμε κατά τὰ αΐώνια της τέχνης πρότυπα.

Ή σχολαστική κι άτελέστατη διδασκαλία, που γίνεται στα σχολεία μας έξενός, κ' ή εξαιρετική δυσκολία που παρουσιάζει ή πλούσια με τὴν ευστροφία κ' εὐλυγισία της αρχαία Έλλ. γλῶσσα έξάλλου, έχουν κατορθώσει να μὰς απομακρύνουν ἀπὸ τὰμίμητα καλὰ κείμενα, ἀπ' ὅπου ξεκινήσανε, τελείως έφωδιασμένοι αισθητικά, ὄλοι οί πέν μεγάλοι λογοτέχνες των νεωτέρων Ευρωπαϊκῶν λαῶν, για να δημιουργήσουν τὴν έθνική τους φιλολογία, κι ὅπου μπορούμε να βρούμε κ' ήμεις τὰ αΐώνια υποδείγματα και τὸς ἀμετάβλητους της Τέχνης νόμους, για να πλάσουμε σύμφωνα μ' αὐτούς, πρωτότυπα κι ὄχι

μιμητικά, τῆ Νεοελληνικῆ μας Λογοτεχνία. Κ' ἔτσι χωρὶς μερόνυχτα νὰ φυλομετρούμε καὶν, κατὰ τὴν παραγγελία τοῦ Ὁρατοῦ, τοὺς παλιούς μας ποιητές, ἀφοῦ δὲ μπορούμε αἰσθητικὰ νὰ ἀφελήθῃμε ἀπ' αὐτούς, καταφεύγουμε πρόχειρα καὶ ἀξεκούραστα, μὲ τὰ πέντε-δέκα Γαλλικουῦδια ποὺ ξέρουμε, στὰ τυχόντα περιοδικὰ τοῦ Παρισιοῦ, γιὰ μιμηθῆμε δουλικὰ καὶ στὴν ἐμπνευσή καὶ στὸ ὕψος καὶ στὴ στιχοτροπία κάθε ποιητὴν ἀξίας ἢ ἀπαξίας ποὺ θ' ἀπαντήσουμ' ἐκεῖ μέσα· καὶ ἀπὸ κάτι ἑλεεινῆς μεταφράσεις καὶ ἀπὸ κάποια γραμματολογικὰ σημεῖωματα ποὺ βρίσκουμε σκορπισμένα ἐδῶ κα' ἐκεῖ καὶ στὸ Lagousse λαβαίνουμε μιὰ λεπτὴ γνῶση τῶν Εὐρωπαϊκῶν συγγραφέων, ποὺ δὲν παύουμε ν' ἀναμασούμε τὰ ὀνόματα τοὺς ἐπιδειχτικὰ καὶ νὰ τὰναφέρουμε στὴν κουβέντα καὶ στὰ ῥοθρα μας «κατὰ κόρον», γιὰ νὰ δείξουμε ἔτσι πῶς εἴμαστε συγχρονισμένοι, modernes, μ' Εὐρωπαϊκὴ μόρφωση καὶ ὄχι μὲ παλιὰς ἰδέες, δασκάλοι, προγονοπλήκτοι. Γιατί, κατὰ τὸν κ. Α. Κ., ἐν ὧς Λογοτέχνες θελήσουμε «νὰ προσκειμεθα στὸ ἀρχαῖο Ἰδανικόν», ἐν δηλ. ἔχουμε ὡς ὀδηγούς καὶ πρότυπα Τέχνης τοὺς Ἑλληνες κλασσικούς «μὲ τὴν παιθάρχησιν καὶ τὴν δόμματα γαλήνη τους» «εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ γυρεύουμε (hear, hear-«ἀκουσον-ἀκουσον!») νὰ γυρίσουμε πίσω στὴ θρησκεία, στὶς βιωτικὰς συνθήκας, στὸν πολιτισμὸ καὶ στὴ γλῶσσα τῶν ἀρχαίων» (1). Κ' ὑποστηρίζοντας τὰ παρὰδοξα αὐτὰ ὁ κ. Α. Κ. ἀπορῶ πῶς δὲν ὑποβάλλει στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀκλή αὐτὴ ἐρώτησι: Μήπως ὅλοι τῆς Εὐρώπης οἱ λαοί, ποὺ ἔχουν ἐγκύψει κα' ἔχουν ἀντλήσει ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες κλασσικούς, γιὰ νὰ δημιουργήσουν τὴν ἔθνικὴ τους φιλολογία σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα ἐκείνων, ὑποχρέωσαν τὸν ἑαυτὸ τους νὰ γυρίσει πίσω στὴ ζωὴ καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν παλιῶν Ἑλλήνων καὶ κατακιάστηκαν νὰ μιλοῦν σὰν τὸν Ξενοφῶντα καὶ νὰ ντύνουνται σὰν τὸν Περικλῆ καὶ νὰ θυσιάζουν στοὺς Θεοὺς σὰν τὸν Ἀριστείδη καὶ νὰ τρώων «κεκλιμένοι» σὰν τὸν Ἀριστοφάνη; Εἶναι γελοῖο καὶ νὰ τὸ φαντασθεῖ κανεὶς. Κ' ἐνῶ ἄταχτα, μὲ δουλικὴ δόμῳ ἀφοσίωσι, παρακολουθοῦμε οἱ σημερινοὶ Ἑλληνες κάθε ξένη φιλολογικὴ ἐκδήλωσι (δὲ λέω πῶς δὲν πρέπει νὰ τὴν παρακολουθοῦμε προσεχτικὰ), παραμελοῦμε νὰ ἐμβαθύνουμε στὴν πρῶτὴ καὶ ἀφαστῆ πηγὴ τῆς ἀνθρώπινης διανοητικῆς ἀνθισσι, τοὺς παλιούς μας τεχνίτες, καὶ δὲ ζητᾶμε νὰ λαβαίνουμε κάθε μας ἐμπνευσή ἀπὸ τὴ γύρω μας ἀπαράμιλλη ἑλλ. φύσι καὶ ἀπὸ τὴ γύρω μας γνώριμη ἔθνικὴ ζωὴ, παρὰ μόνον ἐξεναντίας καταγινόμεστε νὰ μεταδώσουμε μὲ τὰ ἔργα μας στὸ λαὸ μας ἀσυνείθιστες γι' αὐτόνα σκηνές τοῦ βίου, νὰ τοῦ σερβίρουμε περιγάρφους μιᾶς φύσις ποὺ δὲν εἶναι ἡ γλαστὰ φωτεινὴ Ἑλληνικὴ (ποὺ καὶ πολλοὶ ξένοι, ποὺ δὲν τὴν εἶδαν, φιλοτιμοῦνται μὲ τὴ φαντασίαν τους νὰ τὴν περιγράφουν στὰ ἔργα τους) καὶ νὰ τοῦ περιγράφουμε ἄγνωστα τῆς ψυχῆς συναισθηματικὰ κινήματα, δανεισμένα ἀπὸ λαοὺς ψυχολογικὰ καὶ ψυχικὰ διαφορτικούς πολὺ ἀπὸ μᾶς γιὰ λόγους ἱστορικούς, κλιματολογικούς, διαιτητικούς, ἐκπαιδευτικούς. Καὶ στὴ γραφτὴ διατίκωσι αὐτῶν τῶν ξένων, τῶν δὴθεν πρωτότυπων, πραγμάτων μπερδεύουμε «ἀπὸ σκοποῦ» τὴ φράση μας μέχρι βαθμοῦ πολλῆς φορῆς ἀκατονησίας, παραγεμίζοντάς τινε μὲ μεταφορῆς

γελοίες (πρβλ. δσα κοροϊδεύει ο Νουμάς, φυλλ. 768 : τοφες άόρατων σκοπών άρχινάνε να ζούνε στριφογυρίζοντας σε κυματισμούς ξένων κέντρων κ.λ.π.) κι άφίνουμε τον Πήγασο μας άχαλίνωτο, τί λέω ; άφηνιασμένο να τρέχει όπου του κατέβει και λέμε χωρίς περιορισμό κάθε τι που ή νοσηρή μας φαντασία έρχεται να μάς υπαγορεύει πλάθοντας μάλιστα τη φράση μας υπερδεμένη γιατί αυτό νομίζεται της μόδας, άφου κατά τον κ. Α. Κ. «ή παιθάρχηση της ποιητικής ούσίας στους νόμους της Τέχνης, ή αυτοκυριαρχηση κ' ή διαύγεια κ' ή λιτότης» δέν είναι ύποχρεωτική για όλους τους τεχνίτες του λόγου, παρά μόνο για κείνους «πού άπό ιδιοσυγκρασία θα μπορούσαν να κινηθούν μέσα στην περιοχή του κλασσικού ιδανικού» (1). Και άκόμα για να μην άπομακρυνόμαστε τάχατες άπό τό esprit de siècle και για να είμαστε σύμφωνοι με κάτι λόγια του Δροστογέφσκι, πού τάναφέρει ο κ. Α. Κ., ισχυριζόμαστε πώς μπορούμε στα έργα της φαντασίας κάθε θέμα να πραγματευόμαστε (όχι δηλαδή τα καθαρώς ποιητικά θέματα, όπως έμεις οι καθυστερημένοι νομίζουμε κ' ύποστηρίζουμε) «άφου άκόμη κ' ή παράκρουση κ' ή τρέλλα κι-ό-έκφυλισμός γίνονται Τέχνη» (1). Και ξερετε για ποιό λόγο ; 'Ακούσατε. Γιατί ο σημερινός άνθρωπος ζή σ' εποχήν «άναβρασμού» κ' έπαθεν «ελλέπτηνσιν» και δέν εδχαριστιέται πιά ούτε άρκείται στην Τέχνη την κλασσική, πού δείχνει «πειθάρχηση κι δλύμπια γαλήνη» (1). 'Αλλά τολμώ να πιστεύω, πώς μ' αυτό τον τρόπο άντις ή Τέχνη να είναι μιá δροσερή πνευματική δαση μέσα στη θλιβερή Σαχάρα της ζωής, κι άντι να είναι μιá αλώνια όμορφιά πού ξεφυγνίζει ψυχικά κι ανασύρει για μερικές στιγμές τον άνθρωπο άπό την άσκήμια και τον κόπο της ζωής, θα είναι ένας καταθλιφτικός πυρετός, ένας έξαντλητικός έννευρισμός, μιá επίταση της ψυχικής υπερανηρουχίας της εποχής μας.

Νά μου επιτρέψει ο άγαπητός κ. Α. Κ. να μη συμφωνώ μ' αυτές τίς γνώμες. Παραδέχομαι κ' έγώ μαζί του πώς περνάμε «εποχή ζυμώσεως», νομίζω όμως κοινωνικής μάλλον παρά καλλιτεχνικής. Κι άχην τό σημερινό σάσιο κοινωνικό καθεστώς τό άντικαταστήσει ένα καλύτερο, ή Τέχνη μπορεί να πάρει καινούρια θέματα, νάνοιχτεί σε νέους όρίζοντες ύποθέσεων, νάποχτήσει περισσότερο βάθος, οι νόμοι της όμως οφ αιώνοιο, όπως τους έχουνε θεσπίσει οι παλιοί τεχνίτες της χώρας αυτής, άδύνατο νάλλάξουν. Γιατί δά μπορούμε να ξεχάσουμε ποτέ πώς οι άρχαιοί Έλληνες άν και στην 'Επιστήμη έκαναν ώρισμένα βήματα (άφου κ' ή φιλοσοφία τους ή άσύγκριτη άπό τη βαθειά ποιητική σκέψη έξωρηθήηκε κι άποσχίσθηκε σε ξεχωριστό κλάδο, πού τόσην ανάπτυξη έλαβε), στην Τέχνη όμως τρέξανε όλο τό δρόμο, τον άνοιγμένο μπροστά στα μάτια ενός λαού, πού και γεννιόταγε κι άπό τό κλίμα και άπό τη γύρω φύση και άπό την άγωγή πού λάβαινε διαμορφονότανε μονάχα καλλιτέχνης, ενός λαού πού πρώτος αυτός στον κόσμο δημιούργησε άληθινή Τέχνη κι αυτός την άνάπτυξε ίσαμε τό πιά δυνατά άψηλότερο σημειο. Χωρίς τους παλιούς Έλληνες σήμερα θα ύπήρχε 'Επιστήμη, γιατί θα ήηνε δημιοργ-

γούσαν οι υλικές και βιοτικές ανάγκες του ανθρώπου, που δεν παύει να προ-
σπαθεί να υποτάξει τα στοιχεία και τις δυνάμεις της φύσης και να καλλιεργήσει
την ύπαρξή του, δε θα υπήρχαν όμως εξάπαντος οι σημερινές Ευρωπαϊκές
φιλολογίες κ' ή Λατινική, κατ' ακολουθία δε θα υπήρχαν κ' οι τόσον αγαπη-
μένες στον κ. Α. Κ. «σχολές» (ρομαντισμός, νατουραλισμός, συμβολισμός, φου-
τουρισμός), που αν και στο βωμό τους έχουνε μυσταγωγήσει θεσπέσιες μεγα-
λοφυίες, επιμένω μ' όλα ταύτα να νομίζω πως δεν ανταποκρίνονται σήμερα
στά καλλιτεχνικά μας ιδεώδη και δε μᾶς Ικανοποιούν συναισθηματικά (ποιός
λ. χ. ποιητής σήμερα θέλει να παρουσιαστή ως ρομαντικός;) και πως ο
άνθρωπος σήμερα, στην πρωτόφαντη παραξένη της πολυτάραχης εποχής μας,
γυρεύει ως αντίδοτο Τέχνη που νάναδίνει Έλληνική διαύγεια, Όλύμπια γα-
λήνη, κλασική λιτότητα και την ψυχική εκείνη εδωσσία, που Ισορροπη-
μένα μυαλά μονάχα μπορούν να εμψυχήσουν στα έργα τους.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΗΣ

ΤΑ ΜΑΪΣΤΡΑΔΙΑ

(Με την έγκριση του Ψυχάρη, που μᾶς δόθηκε στις 29, του
Νοέβρη, δημοσιεύουμε παρακάτω δυο σπουδαία κριτικά γράμματά του
στο νέο ποιητή κ. Σπύρο Παναγιωτόπουλο, όπου σ' αυτά εξετάζονται
διάφορα ζητήματα, λογοτεχνικά και γλωσσολογικά).

Α'.

Senat — Πέμπη 4 του Οκτώβρη 1923.

Φίλε συνάδερφέ μου,

Έλαβα τα *Μαϊστράδια* σου, καμάρωσα την αφιέρωση μ' δλη τη
δόξα της, καμάρωσα και το σκίτσο που μᾶς χαρίζει την εικόνα σου.
Είσαι πολύ δημορφος. Έχεις όμως και μιὰ ματιὰ μαργιόλικη που με τρο-
μάζει, σὰ νὰ μνηοδουε του αναγνώστη πως νὰ προσέχη μπάς και του
ξεφύγει καμιά χοντρή άνοησία, σὰ σὲ διαβάση και θελήσῃ νὰ σοῦ πῆ
τὴ γνώμη του. Κι ὥστόσο εἶχα τὸ θάρρος νὰ σὲ διαβάσω, ἔχω τώρα
και τὸ θάρρος νὰ σοῦ πῶ τὴ γνώμη μου. Μεγάλη ἐλπίδα μοῦ δίνεις.
Θὰ κόψης δρόμο, μιὰ μέρα θὰ γίνης ἀπὸ καινούς. Ένας ποιητὴς που
στοχάστηκε *βαρνακία ὄνειροπόλα, τοῦ πόθου τοὺς γιαλοὺς*, που τόσο
κατάλληλα, τόσο μαγεφτικά μᾶς ἔβλε στο τέλος μιὰς ὥραίας στροφῆς
τὴν *ἀπεραντοσύνη*, ένας ποιητὴς που νιώθει ἀμέσως τὴν εἰλικρί-
νεια τῆς καρδιάς του, που ξαίρει τί σημαίνει προσοχή, που προσέχει
στὴν ὀρθογραφία τὴ σωστή (στὸ νιώθω μὲι), που προσέχει στὴν πλού-

σια βίμα (χλόη, μελισσολόι), ένας τέτοιος ποιητής, βέβαια πώς δεν είναι της ντουζίνας. Κάμε μου όμως την τιμή να διαβάσης στις *Λογοτεχνικές σελίδες* της Κρήτης, ένα γράμμα δικό μου όπου προσπαθώ να εξηγήσω την άγια σημασία της πρόζα· που είναι γέννημα και θρέμμα, τιμή και μεγαλειότητα της Εβρώπης μας. Τότες θα καταλάβης τι πόθο έχω να σε δω καιιά μέρα να μάς προβάλης στη μέση με πεζά δικά σου.

Η ποίηση πάντα στην ουσία της ατομική και κάπως λοιπόν αναρχική. Παραδέχεται λόγου χάρη, έτσι τουλάχιστο τα βλέπω τα πράματα, παραδέχεται πολυτυπία, γελουσία, γέλια, γέλαγα κι άλλες τέτοιες νοστιμάδες, με πάντα ως εια βαθμό έγνωειται, του λόγου σου το παράκαμες κάποτες, μά· σκάρωσες και κάτι άληθινά έγκλήματα (ό Νέρων, *Άξαφνα*, σελ. 72—και κοίταξε τι δύναμη που την έχει ένας Νέρωνας της *εφημέριου*, που είναι ντροπή). Σήμερα, γιατί δεν είμαστε πια στο μεσαιώνα, κατάλαβε ό κόσμος πώς ή ποίηση έχει το χρέος να στηρίζεται στην ίδια γραμματική όπου στηρίζεται και ή πρόζα. Έτσι το καταλάβανε άπαρχής κ' οι γιγαντένιοι προγόνοι, ένας Σοφοκλής, ά· πουμε, που μια δοτική του πληθυντικού δευτερόκλιτη (έμοισιν κτλ.), επειδή κ' εΐτανε άκόμη ζωντανή δοτική, μά δε σου λέει πια μήτε *Θεά*, μήτε *Άτρείδαιο* γιατί άφτά εΐτανε του περασμένου καιρού. Στην ίδια την εποχή βλέπεις πώς ό πεζός λόγος μήτε το *έμοισιν*, *έμοισι* δεν το χωνέδει, παρά και στις πολυτυπίες του την πολυτυπία τη ζωντανή μονάχα θα σου φιλοξενήση.

Έμεις όμως σήμερα, δλοι δηλαδή του πολιτισμού οι λαοί, ξεπεράσαμε άπάνω σ' άφτά τους αρχαίους στο πεζό και στην ποίηση άκόμη, άφού ένας Victor Hugo μάς φανερώνει γραμματική *άλλάθρη* στού· στίχους του όσο και στα πεζά του. Καθένας έγνωειται πρέπει να παραβαθώνη και της ίδιας της γλώσσας του το γνώρισμα και την ψυχή. Ο Ρωμύς θέλει και λιγάκι *άκαταστασία* να του την παραχωρήσουμε όπως λέγαμε πιά άπάνω. Να του δείξουμε ώστόσο και τα όρια.

Μά· καθίζεις κάτι άναμυσοφωνήεντά ν που θα μάς τα περνάς για χαριτωμένα και της *εδφωνίας*, ένα *πρόβαλεν έμπρός*, (σελ. 27), ένα *ψυχόν ό πόθος* (σελ. 21), που είναι όσο μπόσικα μπορεί να φανταστή του ανθρώπου ό νούς, γιατί με άφτά σκοτώνεις το ρυθμό, τη γλύκα της λαλιάς μας—και τόν κανόνα της άκόμη. Ένας πλούτος, μια χάρη μάλιστα της λαλιάς άφτης· είναι να παίζη με τους διπτόγγους, να πλάθη και να ξεπλάθη συνακόλουθα φωνήεντα ώστε ή πλοκή ψυχής, ό πόθος, που του λόγου σου την άποφεύγεις, της είναι πολλή άρεστή. Το *πρόβαλεν έμπρός* άκόμη πιά τρανά μάς φανερώνει πόσο μεγάλο είναι το λάθος σου, γιατί το καθαυτό δημοτικό είναι *δμπρός*, κ' έτσι

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

(Σκίτσο Μανουιλάνου-Noir)

Έχουμε *πρόβαλε* *δμπρός*, που είναι το μόνο δυνατό και παραστατικό.

Νά μη σέ σκοιίλω. Προτού τελειώσουμε το κεφάλαιο αυτό, πρέπει να σε παρακαλέσω να βίξεις μια και καλά στο γιαλό, τον απόστροφο του *κι*, που είναι *αηδία* και *κακούργημα*. Νά γράψης κι με *συνακόλουθα ου, ο, α'* και με *συνακόλουθα σύφωνχ, κ'* με *συνκώλουθα ε, ι*.

Γιά τὸ λεχτικό, νά σου σημειώσω ἀκόμη πὼς τὸ *μοιρόγραφο* πιδ ρωμαϊκό ἀπὸ τάνάλατο *μοιραίο*. Ἡ λέξη *τοπειο* ἀπὸ τις πιδ ἀνίδες, *Προσεφκή* λείι ὁ κοσμάκης. Τὴ ζήλεια θαρῶ πὼς τὴς ἀξίζει πιά νά γίγη ζούλια. Ὁ *αητός* γράφεται *αἰτός*. Τὸ ἀλλὰ εἶναι *μά*. Τὸ *έλιωσε* με *ι* (ἀπὸ τὸ *ὀλιγώνω, λιγώνω, λιώνω* ἀπὸ τὸ *λύω νόημα δὲ βγαίνει).*

Ἐρωτα και νόμιμο ἔρωτα ἔχεις γιά τὴ βίμα—ὄχι ὀμως τὸ δικαίωμα

χάρη τῆς βίμας, νὰ μᾶς χαλνᾷς τὸ νόημα' νυχτιά, (σελ. 27) θὰ πᾶι μιὰ νύχτα, ὄχι νύχτα μὲ ἀντίθεση πρὸς τὴ μέρα, καὶ σὺ, (σελ. 27) ἔτσι τὴν ἔννοεις (στὸ ἴδιο λάθος καὶ στὴ σελ. 77.) Ἐντὸς μου—μέσα μου—Τὸ ἦσαν ἀδύναμο φοβερό. Κάποτες βάζεις ἀχτίδα (ποῦ εἶναι τὸ σωστό) κάποιες ἀχτίνα, ὅπως σὲ τραβᾷ ἡ βίμα.—Ἡ γλῆς εἶναι τὸ ντίπ δημοτικόν.—Καμιὰ ὄχι καμμιά. Δὲ χωρεῖ περισπωμένη στὰ χρυσά, ποῦ ἀφωμοιωθήκανε στὰ ἀσυναίρετα καλὰ κτλ.

Μὴ νομίζεις πὼς εἶναι πράμα ἡ γραμματικὴ ἀδιάφορο στὴν τέχνη. Στὴν ἀφιέρωση σου μὲ ὀνομάζεις τεχνίτη. Ἄφτὸ μοῦ προξένησε χαρὰ περίσσια, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ δικοὶ μας μὲ περνοῦνε γιὰ σκέτο γλωσσολόγο. Ἡ γλωσσολογία μὲ βοήθησε καὶ σίγουρο. Μὰ πὼς; Νά, ὄσο μεγαλύτερη προσοχὴ ἔδινα στὸν κανόνα τόσο μεγαλύτερη ἔδινα καὶ στὴν τέχνη. Γύμναση τοῦ νοῦ ὁ κανόνας.

Τὰ ποιήματα σου τὰ ὁμορφότερα μοῦ φανήκανε κείνα ποῦ βρίσκονται: σελ. 14, 21, 24, 32, 46 (Θεῖα ἢ γενικὴ Πάνα), 57, 61, 65, 71, 76.

Φρόνιμα ἔκαμες ποῦ μοῦ ἔστειλες τὸ βιβλιαράκι σου. Δὲν προφταίνω πάντα νὰποκριθῶ σὲ ὅλους. Θὰ προσπαθῆσω καὶ νὰ τοῦ; τὸ πῆς. Μὰ πάντα καλὸ νὰ βρίσκονται τὰ ἔργα του; στὴ βιβλιοθήκη μου, ποῦ θὰ γίνῃ δημόσια, γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦνε σ' ἓνα μέρος τὰρχεῖα τοῦ σημερινοῦ μας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Καὶ τώρα πῆγαινε, παιδί μου, μὲ θάρρος, μ' ἐλπίδα, μὲ χαρὰ. Εἶσαι στὰ χαράματα τῆς ζωῆς κ' ἴσως νὰ μὴν ὑποψιάζουσαι τὴν ἐφτυχία σου, ἢ ἐφτυχία σου εἶναι ποῦ θὰ γνωρίσης τὴ δυστυχία, τὰ δάκρυα, τοὺς πόνους, τοὺς καημούς. Κι ἀφτὰ θὰ σὲ κάμουνε ποιητὴ.

Ὁ φίλος σου
ΨΥΧΑΡΗΣ

B'.

Senat—Τετάρτη δεκατέσσαρης τοῦ Νοῦβρη 1923

Φίλε Σπύρο,

Τιμὴ μου ποῦ ὁ Πάνος μας σοῦ γύρεψε τὸ γραμματάκι μοι γιὰ τὸ «Νουμάς». Καὶ βέβαια, γενικὰ ζητήματα. ὥστε εἶναι γιὰ ὅλους. Δὲν εἶπα ὅμως πὼς τὸ καλὸ ποῦ λέω γιὰ ὄνα, δὲ θὰ ποθοῦσα νὰ τὸ διαδάσουνε ὅλοι.

Σήμερα ὥστόσο θαρρῶ πὼς θὰ μαλλώσουμε. Κι ὁ καθγάς μας δὲν εἶναι καθαφτὸ γιὰ τὸ ν' ἐκείνο τὸ ἀντιχασμωδικόν, ποῦ νὰ ποθῆμε, εἶναι...εἶναι γιὰ τὴν ἠθική! Μοῦ γράφεις πὼς εἰσως τὸ συχνὸ ἀκου-

σμα στα τραγούδια, στο μιλημα, στο διάβημα, ίσως και μιὰ παρά-
 ξενη τῆς ιδιοσυγκρασίας σου ἀδυναμία σ' ἔχουνε κάμει νὰ θρίσκη
 κι ὁμορφιά κ' ἠδονὴ στοὺς ἑκτείνου», τὸ ἐφελκυστικὸ δηλαδὴ. Ἐδὼ
 πιά θὰ τὰ χαλάσουμε καὶ θὰ τραθῆξουμε ὁ καθένας ἀπὸ τὴ μεριά του.
 Ἰδιοσυγκρασία, ἠδονὴ ἀτομικὴ, ἀκούσματα, μιλήματα, διαβάσματα, δὲν
 ξαίρω τί σημασία ἔχουνε. Σημασία ἔχει τὸ ἔθνος, ἔχει λοιπὸν κ' ἡ
 ἐθνικὴ πνευλλήνια γλώσσα—ἡ γραμμικτικὴ. Τέτοις ἀτομικὲς ἠδονὲς
 εἶχα πολλὰ στ' Ὀνειρο τοῦ Γιαννίρη. Ἀπότομα τίς ἔκοψα, γιὰτι κα-
 τάλαθα πὼς ἔτσι τὸ ἦθελε τὸ χρέος, καὶ γιὰ τοῦτο σοῦ ἀνάφερα πιδ
 ἀπάνω τὴν ἠθικὴ. Πρέπει νὰ σοῦ ἀναφέρω καὶ τὴ Μυρριάνα, μιὰ καὶ
 σοῦ κἀνω λόγο γιὰ τὸ Γιαννίρη· στὴν ἠθικὴ, τὸ νοῦ τῆς καὶ τὴν καρ-
 διά τῆς εἶχε πάντα ἡ Μυρριάνα. Βέβαια πὼς ἀναρχικὸς ἀπὸ γεν-
 νησιμιὸ τοῦ ὁ Ῥωμιός. Ἀφτὸ πρέπει νὰ πολεμήσουμε καὶ νὰ κατα-
 πολεμήσουμε, ἀν ὁ σκοπὸς μᾶς εἶναι-καὶ εἶναι- ν' ἀποχτήσῃ ἐνότητα
 τὸ ἔθνος.

Νὰ τὸ λοιπὸν ποῦ καὶ ἡ πολιτικὴ, νὰ ποῦ κι ὁ πατριωτισμὸς ἀπα-
 γορέδουνε τίς ἀγαπημένες σου τίς ιδιοσυγκρασίες.

Τὸ μόνο ποῦ πρέπει νὰ ζητάσουμε εἶναι ἀν τὸ ν σου τὸ ζηλημένο
 εἶχει ἀξία γενικὴ, ὅξω ἀπὸ τὰ γούστα τοῦ καθενὸς μᾶς.

Δὲν χεῖ.

Κἀτι βέβαια, ποῦ τὸ συνήθιζε ὁ Σολωμός, κἀτι μάλιστα σεβαστό.
 Νὰ μὴν ξεχνόμνε ὅμως πὼς στὰ χρόνια τοῦ δὲ γλωσσολογούσανε, μῆτε
 εἶχανε τὰ μέσα νὰ γλωσσολογούνε οἱ δικοὶ μᾶς. Γιὰ τοῦτο προσέχανε
 στὶς ντοπιολαλιές. Ἐμεῖς σήμερα βλέπουμε τὴν Κοινὴ.

Ἐνα' σίγουρο, ἀλάθεφτο, τεχνικὸ γνῶρισμα τῆς Κοινῆς, εἶναι ἡ
 γλυκειά, ἡ ποικιλότροπη, ἁρμονικὴ συνίληση. Καὶ συνίληση ἔχουμε,
 ἀμα θρεθοῦνε πλάι πλάι δυὸ ἢ καὶ τρία φωνήεντα συνεχικὰ, εἴτε στὴ
 λέξη τὴν ἴδια εἴτε ἀπὸ τὴ μιὰ λέξη στὴν ἄλλη, ἀξαφνὰ λέω, κλαίω,
 κλαίει, γελᾶει, ἀκούει, ἀόριστος, κι' ἀπειρα τέτοια ἢ ὁ ἴδιος, ἔλεγε
 ἀφτὸς, εἶδα ἐκεῖ, τὸ εἶπα (ποῦ καταντᾶ κιόλας στὴν Ἀθῆνα τὸ εἶπα),
 σοῦ ἔφερα, κι ἀριθμητα πάλε τοῦ εἶδους ἀφτοῦ. Νὰ μὴ νομίσουμε πὼς
 τὸ λέω, μαζὶ κι εἶλα τᾶλλα πρὸ ἀραδιάσαμε, ἀποτελοῦνε πάντα δυὸ
 συλλαβές. Ἀπὸ τὰ πανάρχαια τὰ χρόνια παρατηρήθηκε πὼς ὁ Ῥω-
 μιὸς μιλεῖ γλήγορα γλήγορα. Κ' ἔτσι τὸ λέω κάποτε, θάκουστῆ
 δισύλλαβο, κάποτε μονοσύλλαβο, ἄς τὸ ποῦμε δίφτογγο. Καὶ τότες ἀμέ-
 σως μᾶς παρουσιάζεται ἡ γλώσσα μᾶς σὰ θάλασσα γλυκουματοῦσα
 ὅπου κάθε κῶμα καὶ μιὰ δίφτογγο, δίφτογγο ποῦ σηκώνεται καὶ πέ-
 φτει, ποῦ κάθε στιγμὴ στιγμοῦλα γίνεται, ξεγίνεται καὶ ξαναγίνεται.

Είναι σὸν πανόραμα, σωστότερα σὸν πανάκουσμα ποὺ κατάντησε σωστή μουσική. Τὴ μουσική μᾶς τὴν ἀφανίζεις μὲ τὸ ν σου, ἀφῆσε ποὺ ἀδύνατο νὰ τὰ χώσης στὴ μέση τῆς λέξης καὶ νὰ κάμης ναοὺ τὸ ναοὺ κτλ.

Νὰ διοῦμε τώρα τί θὰ πῆ χασμωδία.

Ἡ γλώσσα μας, στὸν ἱστορικό της ξετυλιγμὸ, ἔνα μᾶς δείχνει θεοφάνερα, πῶς δηλαδὴ τὰ φωνήεντα ποὺ ἔχουνε διαφορὰ τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο, τὰ παραδέχεται ὠραία· ὡς κ' ἡ δημοτικὴ, τὴν παρέα, παρέα θὰ σοῦ τὴν προσφέρῃ, δίχως νὰ σοῦ τὴν κάμη παριά. Ὅταν ἔμω; τὰ συνεχικὰ φωνήεντα εἶναι τὰ ἴδια, ἡ γλώσσα μας ἤσυχία δὲν τοῦς ἀφίνει· ὡς κι ὁ καθαρεβουσιάνος, τὸ διήγημα, δῆγημα θὰ σοῦ τὸ πῆ· τὰ παιδάκια, σκολειό, τὸ ποίημα, ποίμα τὸ ξαίρουνε. Πρατήρησε μάλιστα πῶς τὸν ποιητῆ, μ' ἕνα κάποιον μισό ε τῆς πρώτης συλλαβῆς (οι)· τὸ συνηθίζουμε, γιὰ τὸν πολλὸ περίεργο λόγο ποὺ ἡ προσοχή τους στὸ ποίημα μονάχα πάει, ὄχι στὸν ποιητῆ, ποὺ δὲν τοῦς μέλει γιὰ τὸ μούτσονό του καὶ δὲν ξετάζουμε. Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι ποὺ δυὸ παρόμοια συνεχικὰ φωνήεντα, φτάνει νὰ εἶναι ἡ λέξη ἀπὸ τίς συνηθισμένες, καὶ γίνονται ἀμέσως ἕνα φωνήεντο! ἀκόμη καὶ σὰ δὲν εἶναι μασημένες ὅπως ὁ ποιητῆς γιὰ τὰ παιδάκια, δὲν μπορεῖ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ τὸ πρῶτο φωνήεντο· πέφτει γλήγορα μισό.

Λοιπὸν ἂ συμμορφώσομε καὶ μεῖς σὰ ὅσα μᾶς διδάξε ἡ κοινὴ μας ἡ μιλημένη, μιὰ χασμωδία θὰ παρατηρήσομε, τὴ χασμωδία ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ παρόμοια συνεχικὰ φωνήεντα. Γιὰ τοῦτο λέμε στὴν κίττατικὴ μιὰν ἀλήθεια, μὰ μιὰ ὁμορφὴ γυναίκα. Ἐγραφα βολάντζο ἀλάκρο ποὺ λογαριάζει τετρακόσιες ἐξήντα σελίδες—τὰ δυὸ Ἀδέρφια—καὶ καμιά τέτοια χασμωδία δὲ θάπαντήσης στὸ βιβλίο μου, ὅπως καὶ στὸ γράμμα μου τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ.

Κι ὥστόσο, ἕνας τεχνίτης, ὡς καὶ τὴ χασμωδία ποὺ λέμε, μπορεῖ νὰ σοῦ τὴν κάμη λουκούμι. Διάβασα τίς προάλλες στὰ Τραγούδια τοῦ Σύνθαμπου τοῦ Κώστα τοῦ Ἀθανασιάδη, τὸν ἀκόλουθο στίχο:

(Δὲν τὰ πρῶτα φιλιὰ)

Στὴ γλυκειὰ ἀκρογιλιὰ

Νὰ σοῦ το καὶ τὸ πολυφλοίσβοιο θαλάσσης. Στίχο δὲν ξαίρω πιὸ ἀπαλό.

Καὶ τώρα πῶς νὰ πάσομε τὸν καθγά μας; Ὅνειρο σωστὸ ἢ εὐφω-νία. Θέλει ἀλύπητο τσάκισμα. Φαντασίε; ποὺ βάση δὲν ἔχουνε. Μὴν ξεχνᾷς κίβλας μὲ τὸ συμπάθειο, πῶς τοῦ ἀγαπητοῦ μας τοῦ Μωριᾶ σου τὸ ἀβγὴν ἀβγῆ, δὲν εἶναι σωστὸ παράδειγμα, γιὰτι τὸ ν ἔκεῖνο εἶναι.

πιά μεσιανό, αφού οι δυο λέξεις κολλήσανε με τρόπο που γίνονται μιὰ και μόνη. Θα είναι αυτό από τα καμπάλαια τὰ χρόνια που η κοινή αϊτιατική του ἐνικού βαστούσε ἀκόμη τὸ ν της. Καὶ μὴν πιστέβης πὼς στὸ "Ἐλα ν ὕγιέ μου πὼς τὸν τόπο σου οἱ γριούδες, μὴν τὸ βάλῃς μὲ τὸ νοῦ σου πὼς εἶναι ν εὐφρωνικό" ἀπὸ ἄλλου θὰ εἶναι, μὰ δὲν τὸ βλέπω ἀκόμα παστρικά.

Τὸ γράμμα μου τελειωμένο, ἐκεῖ πὼς δὲν τὸ πρόσενα. Μὰ νὰ σοῦ τὸ σταίλω; Φοβοῦμαι. Κι ὁ Παλαμάς κάπου κάπου τὰ βάζει τὰ παινέμενα σου τὰ ν. Ἄν τοῦ δείξῃς ἀπὸ τὸ σου ξεδιαλίξω, θὰ μὲ δείρῃ. Ἄς μὲ δείρῃ. Τίτσι χέρι, ἀκόμη καὶ σὰ δέρνει, ἐγὼ τὸ φιλῶ.

Φιλῶ καὶ τοὺς λαμπροὺς σου στίχους, μαζί μὲ τὸν ποιητὴ μας.

Ψυχάρης

Δὲ σοῦ εἶπα, μὰ δὲν μπορούμε ὅλα μ' ἕναν κόπο νὰ τὰ ξεφουρνίσουμε, πὼς κάποια τελικὰ ν πὼς τὰ παντοῦμε στὴ σημερινὴ μας γλώσσα εἶναι ἀπομεινάρια εἴτε τοῦ ἀρχαίου ν τῆς κλίσης ἢ τῆς συζυγίας (δῶρον, ἔλυσαν) εἴτε τοῦ περίφημου τοῦ ἐφελκυστικοῦ (λόγοισιν, πᾶσιν, εἰκοσιν, Ἀθήνησιν, πέρουσιν, βίηφιν, ἔστιν, εἶσιν, λθουσιν, ἔλυεν, ἔλυσεν, λέλυκεν)· μὰ τὸ ν ἀπὸ τὴν κοινὴ μας ἀριά καὶ πὼς φανερώνεται, τὸ ἐφελκυστικὸ μάλιστα ἴσως ποτέ του· τὸ κλιτικὸ καὶ συζυγικὸ καταστάλαξε μόνο γὰ μερικὲς νιοπολαλιές, καὶ καὶ πῆρε μορφὲς καινούργιες καὶ ἰδιαιτέρως μὲ τὸν κάθε τόπο· ἀξάρνα στὴ Σύρα καὶ ἄλλου θάκοῦτῃς τὸ δικόν του, μὲ ἄ γαλλικὸ, πᾶει νὰ πῆ τὸ δικόν του· στὴ Χιό, στὸ Πύργι, πὼς τὸν καλὰ σπουδασμένο, σοῦ λένε πὼς ὁ τάδε τὴν τάδε τὴν εἰχε φιλημένη, μὲ δυὸ φ παστρικά· παστρικά, πὼς τὸ πρῶτο εἶναι τὸ ν τὸ ἐφελκυστικὸ τοῦ εἶχεν—γιατὶ τὸ ν ἀπὸ ξάπλωσε κ' ἔμεινε ὡς καὶ μὲ τὰ σύφωνα τὰ κατοπινὰ τὸ βλέπουμε δῶ κι ἀπομοιώνεται μὲ τὸ ἀκόλουθο τὸ φ. Σ' ἄλλα μέρη πάλι, σ' ἄλλα χωριά, μπορεῖ πολὶ εὐκόλα ν ἐκούσης ἔγραψεν ἐκεῖνος. Μὰ μὲ τὴν εὐφρωνία σου τὰ τέτοια, καμὴ σχέση πιά δὲν ἔχουνε. Εἶναι καὶ ντόπια. Τὸ λοιπὸν, ὅπως εἶπαμε. Τὰ ντόπια νὰ μᾶς εἶναι βοηθητικὰ καὶ συγκριτικὰ γὰ τὸ ξεκαθίρισμα τῆς Κοινῆς. Τὸ ἔθνος μονάχο ἀντιπροσώπευε τὴν ἰδέα.

Ὁ ἴδιος

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΝΟΜΗ ΑΡΙΣΤΕΙΩΝ

Έχοντες υπ' όψιν, ότι ή συμφώνως πρὸς τὸν Νόμον 1001 άπονομή, κατ' έτος μὲν διὰ τὴν Λογοτεχνίαν, κατὰ τριετίαν δὲ διὰ τὴν Μουσικὴν, Ζωγραφικὴν καὶ Γλυπτικὴν, ἐνὸς μόνου ἐκάστοτε Ἐθνικοῦ Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τιμηθῶσι δι' αὐτοῦ ἐγκαίρως ὁποσοῦτοι πάντες οἱ ἀπὸ μακροτέρου ἤδη χρόνου καθιερωθέντες διὰ τῆς κοινῆς ἀναγνωρίσεως ἀριστεῖς τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης ἐν πάσῃ αὐτῆς ἐκδηλώσει, πρὸς μερικὴν τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος θεαταίαν τοῦ πράγματός,

Ἀποφασίζομεν:

1) Ἀπονέμεται τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν μετὰ τῶν διασήμων αὐτοῦ καὶ τοῦ διπλώματος, ἄνευ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τοῦ Νόμου 1001 χρηματικῆς χορηγίας, εἰς τοὺς:

Λογοτέχναις: Ἰωάννην Ψυχάρην, Ἄλ. Πάλλην, Ἰω. Βλαχογιάννην, Δημ. Βουτυράν, Δ. Καμπούρογλου, Μιλτ. Μαλακάσην, Στ. Μελέν, Παύλον Νιρβάναν, Γρ. Ξενοπούλον, Ζαχ. Παπαντωνίου, Λάμπρον Πορφύραν, Στ. Σκίπην, Δημ. Ταγιόπουλον, Παντελεὴν Χόρν, Ἐμ. Λυκοδόην.

Ζωγράφους: Κ. Μαλέαν.

Μουσικούς: Μάριον Βάρβογλην, Αἰμίλιον Ριάδη.

Ἡθοποιούς: Κυβέλην Θεοδορίδου, Μαρτίαν Κοτοπούλη.

2) Εἰς ἕκαστον τῶν ὡς ἄνω τιμωμένων διὰ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀριστείου, καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τὸ ποσὸν 5000 δραχμῶν πρὸς κατασκευὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, ἀναγραφομένης ἐφ' ἅπαξ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐκτίπωσιν τῶν διπλωμάτων καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν δαπάνην πιστώσεως ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδων (120,000) δραχμῶν ἐν τῷ Εἰδικῷ Προϋπολογισμῷ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς τρεχούσης χρήσεως.

3) Ἡ άπονομή τῶν διπλωμάτων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀριστείου, δύνανται νὰ γίνῃ ἐν σώματι κατὰ τινὰ τῶν προσεχῶν δημοσίων ἐορτῶν, ὀρισθησομένην ἐν καιρῷ παρ' ἡμῶν.

Ἀθῆναι τῇ 15 Νοεμβρίου 1923.

ὁ Ἀρχηγός
Ν. ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ
ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
(1803 — 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΕΤΑΙΡΙΑ “ΤΥΠΟΣ,” = ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ-ΣΤΟΛ ΡΙΞΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ { ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. 50
ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ . . . . . 100 ΤΟ ΤΥΧΟΣ ΔΡ. 6

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΝ “ΤΥΠΟΣ,”
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ ΟΤΙ ΣΧΗΤΙΚΟ ΜΗ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΗΝ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑΣ,”
ΤΑ ΧΗΜΟΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝΤΙ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1923

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΤΟ «ΑΡΙΣΤΕΙΟ τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν» δόθηκε με κάποιαν ἀπλοχεριά αὐτῇ τῇ φορᾷ—ὁ Θεὸς δηλ. ἔβρεξε ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ ποῦμε πῶς ἴσως μερικοί, δυὸ τρεῖς, νὰν τὸ πήρανε κι ἀδίκᾳ, καὶ δὲ θὰν τὸ πιστεύουν κ' οἱ ἴδιοι ἀκόμα πῶς τὸ πήρανε, παρατηροῦμε, ἔτσι γιὰ νὰ γίνεται κουβέντα, πῶς μπορούσαν νὰ λείψουνε μερικὰ ὄνόματα, καὶ νὰ μοῦνε στὴν ἀδειανὴ θέσῃ τὰ ὄνόματα τοῦ Κ. Παρορίτη, τοῦ Γκόλφη, τοῦ Ν. Καζαντζάκη, τοῦ Ν. Ποριώτη, τοῦ Πέτρου Βλαστοῦ (*Ερμονα) καὶ τοῦ Φιλήντα—γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ!—ποῦ τὸ ἔργο τους θάπερε νὰ μὴν τὸ ἀγνοήσουν ἐκεῖνοι ποὺ συντάξανε τοὺς καταλόγους τῶν ἀριστειούχων. Θὰ πῆτε: αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀργότερα. Μὰ σὰς λέμε καὶ μεῖς πῶς τὸ ἀργότερα αὐτὸ μπορούσε νὰ ἐφαρμοστῆ γιὰ μερικοὺς; «κατεσπυσμένους;» ἀριστειούχους.

ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ὁ «Νουμάς» ἔχει λόγους νὰ εἶναι ἐνθουσιασμένος ἀφοῦ μαζὶ με τὸν Ἰδρυτὴ του τιμηθῆκανε με τὸ «Ἀριστεῖο» καὶ δυὸ ἀπὸ τοῦς πολυτιμώτερους συναργάτες του, ὁ Ψυχάρης κι ὁ Πάλλη. Μὲ τὸν Ψυχάρη λοιπὸν, τὸν Πάλλη καὶ τὸν Ταγκόπουλο, εἶναι σὰ νὰ δόθηκε τὸ «Ἀριστεῖο» αὐτοῦσιο στὸ «Νουμά».

ΔΙΑΦΩΝΟΥΝ, ἀναφορικὰ με τὸν Ψυχάρη, ὁ Σκόκος καὶ ἡ «Ἐστία». Ἡ «Ἐστία» φρονεῖ πῶς δὲν ἔπερε νὰν τοῦ δοθεῖ τὸ

«Αριστέιο» γιατί... δὲν εἶναι Ἕλληνας ὑπήκοος, καὶ ὁ Σκόκος γιατί... δὲν ξαίρει, λέει, Ἑλληνικά—μάτια μου! Τὸν τελευταῖο τὸν περιποιήθηκε «δεόντως» ὁ κ. *Ιερεμίας* τοῦ Ἔθνους σὲ μὴν *Ἰερεμιάδα* του, ἀφαιρωμένη στους Μερακλήδες τῶν γραμμάτων». Ἐνας γέρο-Μερακλής, φουστανελλοφόρος τῶν γραμμάτων, εἶναι καὶ ὁ κ. Σκόκος—ἀλίμονο!

ΚΑΙ μὲ τὸ σημερινὸ σημεῖωμα τοῦ κ. Μιχ. Πετρίδη γιὰ τὴ *Νέα μας Ποίηση* συμφωνοῦμε ἀπόλυτα. Τὴ γνώμη μας ἄλλοστε, τίμια κ' ἐλλικρινά, τὴν εἴπαμε ἀπὸ τίς στίλβες τοῦ «Ἐλεύθερου Λόγου» μετὰ τὴ συνέντευξη τοῦ Παλαμά, πού ἔθιγε κάπως τὸ ζήτημα τοῦτο. Εἴμαστε ὁπαδοί—καὶ τὸ δηλώνουμε—μιάς καθάριας νεοκλασσικῆς Ποίησης, ὅπως αὐτὴ διαμορφώνεται σύμφωνα μὲ τὸ περιβάλλον καὶ τὴν ἐποχὴ πού ζοῦμε,—τὴ σύγχρονη ἐποχὴ μὲς στὸ Νεοελληνικὸ περίγυρο καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ξάστερο οὐρανὸ μας, πού τόσο δυνατὰ ζουγράφησε τὴν ἐπίδρασή του στὴν τέχνη ὁ Ψυχάρης στὸ κριτικὸ του ἄρθρο «Πρὸς τὸ Φῶς». Περ' ἀπ' αὐτά, ὅλες τίς ἄλλες κούφιες τεχντροπίες, πού μᾶ, ἔρχονται ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ὄχι μόνο δὲν τίς ἀνεχόμαστε μὰ καὶ τίς πολεμοῦμε, ὅσο μπορούμε, μὰ καὶ δὲ βρίσκονται σὲ καμιάν ἀνταπόκριση μὲ τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ. Μιὰ διαύγεια σκέψης σ' ἓνα στίχο κανονικὸ, ἀψογο, σὲ μορφῇ, ὅσο τὸ δυνατό, πὺδ τέλεια, νά, τί ζητᾶμε ἀπὸ τοὺς νέους τεχνίτες, πού θαλασσαδέρονται οἱ περισσότεροί ποτε σὲ θέματα ξωτικά, πού νὰ φαντάζονται, καὶ ποτε μὲς στους Ἀλεξανδρινούς Καβαφισμοὺς τῶν παράνομων ἡδονῶν, πού θέλγουνε τόσο—ἀλίμονο!—κάποιους νεαροὺς ποετᾶστρους. Ἀκόμα ζητᾶμε ξεκαθάρισμα τῶν νεοκλασσικῶν ἀπόψεων, ἀπὸ κείνους, πού ἐνῶ βροντοφωνάζουνε πὸς εἶναι ὁπαδοί τῆς ἀπλῆς μὰ κι αὐστηρῆς στὰ καθέκαστα Ποιητικῆς τέχνης, ὡστόσο λανσάρουνε τὰ εἶδη πού τοὺς ἔρχονται ἀπ' ἔξω,—*τσίφ* Πειραιᾶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, ὅπως λέγαμε καὶ στὸ ἄρθρο μας στὸν «Ἐλεύθερο Λόγο». Ἡ μελέτη τοῦ κ. Πετρίδη ἄς γίνῃ ἀφορμὴ γιὰ μιὰ πλατύτερη συζήτηση πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ὁ «Νουμάς» ἀνοίγει τίς σελίδες του σ' ὅποιον ἔχει νὰ πεῖ κάτι,—μὲς στὰ ὄρια, ἐννοεῖται, τῆς κριτικῆς κ' ἔξω ἀπὸ τὰ αἰώνια Ρωμαϊκά προσωπικά.

ΥΣΤΕΡ' ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Νικολαΐδη γιὰ τὸν Τέννyson καὶ τὴ μετάφραση τοῦ «Ἡρώα-Ποιητῆ» τοῦ Κάρλατλ, δίνουμε στους ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» μιὰ σημαντικὴ μελέτη τοῦ νέου λογοτέχνη καὶ κριτικῆ κ. Στρατηγόπουλου γιὰ τὸν Ποιητὴ Σέλλεϋ, ἕναν ἀπὸ τοὺς

μεγαλύτερους λυρικούς της Ἀγγλίας. Στὴ μελέτη αὐτὴ ἐξετάζεται πλα-
ταῖα κι ἀναλυτικὰ ἡ ζωὴ κ' ἡ ψυχολογία τοῦ μεγαλόπνοου Ποιητῆ
τῆς «Ἑλλάδας», ἡ παραδειγματικὴ φιλία του μὲ τὸν Μπαίρον, τὸ ἔργο
του σὲ πολλὰ σημεῖα, διαφωτιστικά, κι ὁποιο δρόμο πῆρε τὸ ἀνήσυχο
πνεῦμα του ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, πὺν ἔφυγε αὐτεξόριστος ὁ Σέλλεϋ ἀπὸ τὴν
Ἀγγλία ὡς τὴ μοιραία στιγμή πὺν ἡ θάλασσα ξέβρασε τὸ πτώμα του
στὴν ἀχτὴ τοῦ κόλπου τῆς Σπέτσιας. Ὁ «Νουμάς», μὲ τὴν ἀξιόλογη
αὐτὴ μελέτη τοῦ κ. Στρατηγόπουλου, καθὼς και μ' ὄσα δημοσίευσε
ἀπὸ τὴν Ἑγγλέζικη Φιλολογία, δίνει ἕνα σημαντικὸ βοήθημα σὲ
κείνους, πὺν θέλουνε νὰ γνωρίσουνε τίς γνησιότερες ποιητικὲς φυσιο-
γνωμίες, πὺν μᾶ; παρουσίασε ὡς τώρα ἡ Παγκόσμια λογοτεχνία, και
πὺν τέτοιες εἶναι, οἱ ἀδρότερες, τῶν Ἑγγλέζων Ποιητῶν ἀπὸ τὴ Σαιξ-
πηρικὴ ἐποχὴ ὡς τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰώνα.

ΝΕΒΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Γρ. Ξενόπουλου: «ΙΣΑΒΕΛΛΑ» Μυθιστόρημα.

(Ἐκδότης Ἀγγ. Κασσιόνης — Ἀλεξάνδρεια, 1923)

Ἡ Ἰσαβέλλα εἶναι μιὰ πλούσια μοναχοκόρη, πὺν ὁ πατέρας τῆς
τηνὲ φυλάει κρυμμένη ἀπὸ τὸν κόσμον, γιὰ νὰ μὴν τύχει και μάθει πὺς
αὐτὸς σκότωσε τὴν ἀπιστὴ μητέρα τῆς και τὸν ἐραστὴ τῆς. Μὰ μιὰ
φορὰ ξεφύγει μὲ τὴ βγάγια τῆς και πάει μασκαρεμένη σ' ἕνα δημόσιο
χορὸ, ὅπου πρὶν καλὰ-καλὰ νὰ γνωριστῆ μὲ κάποιον νέο βρίσκεται
κι ὄλας σ' ἕνα ἰδιότερο μαζὶ του, και τὰ λοιπὰ. Ὁ νέος αὐτὸς τυ-
χαίνει νὰναι φυσικὰ ὁ γιὸς τῆς μητέρας τῆς κ' ἡ ἀποκάλυψη αὐτὴ
τοῦς κάνει στὸ τέλος ν' αὐτοχτονοῦνε μὲ τὸ ἴδιο πιστόλι, πὺν ἄλλοτε
ὁ πατέρας σκότωσε τὴ μάνα τους και τὸν ἐραστὴ τῆς.

Τὸ ἔργο ἐκτυλίγεται σ' ἕνα εἰκοσιτετράωρον. Ἀξιοπαρατήρητος εἶ-
ναι ὁ ῥόλος πὺν παίζει ὁ ἥλιος στὶς πρὶν τραγικὲς σκηνές, ἰδιότερα
στὸ κεφάλαιο πὺν ὁ πατέρας ξηγιέται μὲ τὴν κόρη. Ὁ ἥλιος κρύ-
βεται και φανερώνεται ἀνάλογα μὲ τὰ συναισθήματα πὺν διέπουν τίς
σκηνές αὐτές.

Α. γ. Σελίδα 68:

«Ὁ κόντες ἐκάθησε ἀντικρὺ τῆς ἀποφασισμένος. Ἀνοιξιάντος ἥλιος εἶχε
βγῆ, μὰ κάποιον σύννεφο μεγάλο, μαυρο, ἀλωμένο στὴν Ἀνατολὴ και κινού-
μενο ἀδιάκοπα μιὰ τὸν ἐκρυβε και μιὰ τὸν ἐσοκέπαζε».

Σελίδα 71:

«Και μὲ τὸ πιστόλι, πὺν κρατοῦσε πάντα, τὴν ἐκυροβόλησε. Ἐδῶ ἔγινε πάλι
μιὰ ἐπώδυνη σκηνή. Ὁ ἥλιος ἦταν κρυμμένος...»

Σελίδα 75:

«.....σκέπασε τὸ πρόσωπό της μὲ τὰ χέρια, ἔπεσε στὴν πολυθρόνα καὶ ἐξέπασε σὲ ἄγμιους. Ὁ ἥλιος εἶχε πάλι κρυφθῆ....»

Σελίδα 76:

«.....Ὁ πατέρας της διαμαρτυρήθηκε μ' ἐκρηξὴ ἀληθινή. Καὶ ἐνῶ ὁ ἥλιος ξασυπεριζόταν πάλι καὶ πλημμύριζε τὴ σάλα μὲ χρυσὸ φῶς, οὐρλιασε:»

Σελίδα 80:

«.....Ἄγε!.. Καὶ σὺ καίτινο;.. Ἄγε!.. Ὁ ἥλιος εἶχε ξανακρυφθῆ. Καὶ πρὶν ἄπαντίση ἡ Ἰσαβέλλα, μὴ δοτραπῆ τοῦ; θάμπωσε τὰ μάτια καὶ μὴ βροντῆ σὸν κανονικὰ τράνταξε ὄλον τὸν πύργο».

Κι ὁ ἥλιος δὲν ξαναφαίνεται πιά ὅ' ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιο.

Τὸ ρομάντζο αὐτὸ τοῦ κ. Ξενόπουλου δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ καλλίτερά του.

Γεωργίου Δροσίνης: «Η ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ»

(Ἐκδότης: I. N. Σιδέρης, Ἀθήναι, 1923)

Ποιῶς εἶναι τάχα ὁ τύπος τῆς πεντάμορφης, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ; Τὸ θέμα τοῦτο ξετυλίγει ὁ ποιητὴς κ. Δροσίνης στὸ νέο του βιβλίον. Καὶ φυσικὰ, ἐπειδὴ ἄλλη λαϊκὴ τέχνη δὲν ἔχουμε, παρὰ μόνον τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὰ μεσαιωνικὰ ποιήματα, ἀπὸ ἐκεῖ ζήτησε ν' ἀνασύρει τὸ πρότυπο τῆς πεντάμορφης γυναίκας.

Ὅμορφ' εἶσαι καὶ καλ' εἶσαι
μὰ πεντάμορφη δὲν εἶσαι.

Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ παραμυθιοῦ, φανερῶναι, πῶς πάνου ἀπὸ τίς κοινῆς ὁμορφίης καὶ τίς καλοσύνης, στέκει ἕνας τύπος ἀνώτερος, ὁ τύπος τῆς πανώριας, τῆς Πεντάμορφης. Τὸ ὕλικόν του μᾶς παρουσιάζει ὁ κ. Δροσίνης εἶναι πολὺ πλούσιον, καὶ μὲ μεγάλη μαστοριά διαλεγμένο. Ἡ κατάταξις τῆς ὕλης τοῦ βιβλίου του μὲ πολλὴ τέχνη καὶ μεθοδικότητα βαλμένη, καὶ ἡ παρατήρησις του, ἡ ἐξηγήσις του, ἡ κάθε του ἀνάλυσις μ' ἐξήγησι, μὲ χάρι καὶ σοφία φερμένες, κάνουν ἕνα σύνολον μᾶς ἀξιόλογης μελέτης γιὰ τὴν πρωτοτυπία της. Ἐργασία ἀξία νὰ τιμηθῆ τὸν ποιητὴ, καὶ νὰ ὠφελῆσιν τοὺς νεώτερον λογοτέχνας, γιὰ τὸ γλωσσικὸν καὶ ποιητικὸν πλοῦτον, πὺν συγκεντρῶναι, καὶ γιὰ τὰ θέματα πὺν ἀνοίγει γιὰ ἔρευνα καὶ συζήτησι.

Δημ. Π. Ταγκόπουλου: «ΘΕΜΗΣ ΒΡΑΝΑΣ», Ρομάντζο.
(Ἐκδότης Μιχ. Ζηκάκης, Ἀθήναι 1923).

Εἰρήνης Δευτερινοῦ: «ΕΞΑΓΝΙΣΜΟΣ», Διήγημα.
(Ἐκδότης Στέφανος Πάργας, Ἀλεξάνδρεια, 1923).

Ο "ΕΝΔΥΜΙΩΝ., ΤΟΥ ΚΗΤΣ

(Ἐπεισόδιο τῆς γιορτῆς τοῦ Πανός. Μετάφραση Σωτήρη Σκίπη. Σελ. 16. Ἔκδοση περιοδικοῦ "Ὀρθρος. Δελ. 3)

Στὰ 1821, τὸ «Κουάρτερλυ Ριβιού», τοῦ Λονδίνου φανερώθηκε μὲ ἐνάντια κριτικογραφήματα γιὰ τὸν «Ἐνδυμίωνα», γιὰ νὰ σκοτώσει ἀπὸ τῆ λύπη τὸν ἀθάνατο συνθέτη του· στὰ 1928, δὲ «Ὀρθρος» τῆς Ἀθήνας λίγο εἰλεψε ν' ἀποταλειώσει τὸ ἔργο τοῦ ξένου περιοδικοῦ μὲ τὴν ἐκδοσὴ ἑνὸς κομματιοῦ τοῦ ποιήματος, ποὺ μετάφρασε—ἀπὸ γαλλικὴ μετάφραση ἀλίμονο!—δὲ κ. Σκίπη, ὅπως δὲν ἔπρεπε, φυσικά, νὰ κάμει.

Ὁ σκοπὸς μας εἶναι νὰ δώσουμε ἐξήγηση τῶν προλογικῶν μας αὐτῶν γραμμῶν,—ὄχι μὲ τὸν τρόπο τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς (ἀπαράλλαχτης μὲ τῶν διαφορῶν Μίλμαν τῆς Ἀγγλίας ποὺ σκότωσαν τὸν Κήτς) ἀλλὰ μέσα στὸν αὐστηρὸ χῶρο τῆς ἀπόδειξης καὶ μόνο.

Εἶναι γνώριμη καὶ ἀναγκαία ἡ παραλλαγή ποὺ παθαίνει ἕνα πρόσωπο ἢ ἕνα πρᾶμα, ὅταν φαίνεται μὲς ἀπὸ δύο, τρεῖς, τέσσερες καθρέφτες: ἀλαργεύει, χλωμιάζει, χάνει κάθε του φυσικὴ ἔκφραση, καὶ δὲν εἶναι πιὰ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς παρουσιάζουν ἀμέσως τὰ ἴδια μας τὰ μάτια. Μᾶς φαίνεται ὀλότελ' ἀλλόκοτο, κάτι τι ξένο, σὲ μορφή καὶ σὲ ψυχὴ, ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ πλάσμα τοῦ δημιουργοῦ. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων τεχνιτῶν ἢ μεγαλόπνευστων βάρδων, ὅταν ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ τάντιγράψει ἢ ἐρμηνέψει δὲ βρίσκεται ἀμέσως μπροστὰ τους, ἢ δὲν ξέρει τῆ γλώσσα ποὺ σ'αὐτῆ γραφτήκανε, γιὰ ν'ἀντιληφθεῖ ἀμέσως τῆ φύση τους μὲ κάθε λεπτομέρεια. Γιατί, τί θὰ μπορούσε νὰ παρουσιάσει ὁ καλλιτέχνης ἐκεῖνος, ποὺ ἀντὶ ν' ἀντιγράψει ἕνα δημιουργήματα τοῦ Τιντορέττο, ἀντιγράψει ἀντίγραφο τοῦ δημιουργήματος αὐτοῦ; Τί θὰ μπορούσε νὰ παρουσιάσει ὁ ποιητής, ὅση καὶ ἂν ἔχει διαισθητικὴ καὶ καλαισθητικὴ δύναμη, ποὺ μὴ γνωρίζοντας, γιὰ παράδειγμα, γερμανικά, παίρνει καὶ μεταφράζει Γκαίτε ἢ Σίλλερ, ἢ Κλόπστοκ ἢ Χάινε, ἀπὸ ἰταλικὰ ἢ γαλλικὰ ἢ ἄλλα μεταφράσματα; Καὶ τί παρουσιάζει ὁ κ. Σκίπη, μὲ ὅλη τῆ γνωστὴ του καλαισθησία, ἀφοῦ, μὴ γνωρίζοντας τῆ γλώσσα, δηλαδὴ τὴν ψυχὴ τοῦ Κήτς, μετάφρασε ἀπὸ γαλλικὴ μετάφραση τὸ κλασικὸ ὑπέροχο στὸ πρωτότυπο κομμάτι τοῦ «Ἐνδυμίωνα» (τὴν ἱερὴ πομπὴ τοῦ Πανός); Οἱ μεγάλοι δημιουργοὶ ἀπαιτοῦν νὰ ξέρεις τῆ γλώσσα ποὺ γραφῶν γιὰ νὰ σοῦ γεμίσουν τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ὁμορφιά τους τὴν ἀληθινή· καὶ ἂν καὶ σὲ μετάφραση (ἀμέσως ἀπ' τῆ γλώσσα τους) χάνουν πολὺ, ἀνγκαστικά, τὴν ὁμορφιά τους αὐτῆ, μπορεῖ νὰ φανταστῆ κανεὶς τί γίνεται ὅταν μεταφράζονται ἀπὸ μετάφραση!

Γιὰ τοῦτο, ἡ μετάφραση τοῦ κ. Σιλίτη, ἔχει ἀναγκαστικά τρία κακά: ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τοῦ πρωτότυπου, παρανόηση σὲ ἀρκετὰ τοῦ σημεῖα, καὶ παράλειψη ἢ πλεονασμὸν ἢ ἐλάττωσι' ἀκόμη ὁμως, ἔχει καὶ ἀπροσεξίες, ποῦ, βέβαια, δὲν ἔπρεπε νὰ γίνουιν αὐτές.

Ἐο «Eudymion» τοῦ Τζὸν (κι ὄχι Ζὸν) Κήτης εἶναι μεγάλο ἐπικολυρικὸ ποίημα (99 σελίδων, ἔκδοσις Ἐρνεστ Ρής) κινδ ὁ ποιητῆς τοῦ τὸ χωρῖζει σὲ Τέσσερα Βιβλία (Books) σύμφωνα μὲ τὸ σύστημα τοῦ Μίλτον. Τὸ κομμάτι τῆς ἔκδοσις τοῦ «Ὁρθρου» εἶναι ἀπὸ τὸ Πρῶτο Βιβλίο. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἕβδομη παράγραφο καὶ τελειώνει στὴ δέκατη τέταρτη.

Τὸ μέτρο κι ὁ ρυθμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ποιήματος εἶναι δεκασύλλαδος στίχος μὲ τέσσερες πόδες, ἢ, καλλίτερα, δύο πεντασύλλαβοι μαζί: τὸ πλέξιμο τῆς ῥίμας εἶναι κατὰ διστίχα. Ὁ στίχος τῆς ἑλληνικῆς μετάφρασις εἶναι δεκαπεντασύλλαδος πολιτικὸς μὲ τέσσερες πόδες.

Ἐο Ἄγγλος ποιητῆς ἔγραψ' ἔτσι:

Leading the way, young damsels danced along,
Bearing the burden of a shepherd's song.

Κι ὁ Ἑλληνας μεταφραστῆς ἔτσι:

Μπροστὰ προβαίιναν συνοδιῆς ὀδόδροσες παρθένων,
Τῶν λιβαδιῶν τοὺς ἔπωδοὺς καὶ πάλι τραγουδώντας.

Καίνο τὸ «τῶν λιβαδιῶν τοὺς ἔπωδοὺς καὶ πάλι κλπ.» ὄχι μόνον δὲν εἶναι ὁ Κήτης, ποῦ λέει «κρατώντας τὴν ἔπωδὴ τραγουδιοῦ τσοπάνικου», (bearing the burden κλπ.) μὰ εἶναι καὶ πλεονασμὸς μὲ τὸ «καὶ πάλι» ποῦ δὲ θγαίνει καθόλου ἀπ' τὸ νόημα τοῦ πρωτότυπου γινὰ νὰ δικαιολογηθεῖ. Ἀκόμη, εἶναι κ' ἔκφραση ὄχι ἀληθινή: γινὰτι τὸ ποιμενικὸ τραγούδι τοῦ πρωτότυπου δὲν εἶν' ἔπωδὴ τῶν λιβαδιῶν μὰ καὶ τῶν παραγγιῶν, τῶν διάσελων καὶ τῶν βραχερῶν κορφῶν. Γιὰ τοῦτα ἔλα, τὸ διστίχο θῆπρεπε νὰ μεταφραστεῖ ἔτσι πάνω κάτω, γινὰ νὰ βρεθεῖ κοντὰ στὸν Ἄγγλο ποιητῆ:

Τὸ δρόμο ἀνοιώντας, κορασιῆς χορείαν
Πρὸς τὸν ἀχὸ τσοπάνικου σκοποῦ.

Κι ἄλλοσ ὁ Κήτης γράφει:

And some kept up a shrilly mellow sound
with ebon-tipped flutes:

Ὁ μεταφραστής :

"Άλλοι σ' αὐλοὺς ἐβένιους ἐκάμαν ν' ἀντηχῆσουν
Μύριοι σκοποὶ μονότονοι

Ἐνῶ θάπρεπε ἔτσι :

"Άλλοι βαστοῦσαν λιγρό, μεθυστικὸ
Σκοπὸ, ο' ἐβενοσκέπαστους αὐλοὺς.

Γιατὶ οἱ τρεῖς ἀγγλικὲς λέξεις τοῦ πρώτου στίχου (Kept up, shrilly, mellow) θὰ ποῦν : ἡ μιά, βαστοῦσαν-παράτειναν, ἡ ἄλλη : λιγρόφωνος κ' ἡ ἄλλη : μεθυστικὴς. Στὸ δεύτερο στίχο, τὸ ebou-tipped θὰ πει ἐβενοσκέπαστος, καὶ μάλιστα στὴν ἀκρῆ. Ἀκόμη δέ, ἡ ἀπόδοσὶς τοῦ ἐνικου sound (ἀχός, σκοπός) μὲ πληθυντικὸ : σκοποὶ, καὶ μύριοι, μάλιστα, δηλαδὴ ποικιλία σκοπῶν, ἀπάνω σὲ πολλοὺς ἀδλοὺς, εἶναι ὀλίγοτελα πράγμα ἐχθρικό τῆς αἰσθητικῆς ἐντόπωσης, ποὺ πιτυχαίνει ὁ ποιητὴς μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐνός ἀπάνω στὰ πολλὰ. Ἔχουμε, λοιπὸν ἐδῶ, καταστροφή τῆς λέξης καὶ τῆς αἰσθητικότητος εἰκόνας τοῦ ποιητῆ.

Καὶ παρακάτω : Στὸ μέρος ποὺ ὁ σεβάσμιος ἱερέας βγαίνει ἀπ' τὸ δάσος, ταλαντεύοντας, κουνώντας, κι ὄχι κρατώντας, τὸ ἄσπρο κέπελλο μὲ τὸ κρασί, ὄχι τὸ ἀρωματικὸ, ποῦ, μὰζι, ἐμοσκοβόλα (τὸ ἀρωματικὸ βέβαια καὶ μοσκοβολᾷ-πλεονασμὸς ποὺ δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ ὑπάρχει στὸ πρωτότυπο), ἀλλὰ τὸ κρασί τὸ μιστὸ, ποὺ διάχυνε ὄξω ἀπ' τὸ δοχεῖο ἓνα σπιθόβολο πλούσιο φῶς.

Μετάφραση :

Στὸ δεξιὸ χέρι κίπελλο κρατοῦσε ἄσπρο σὰ γάλα,
Γεμάτο ἀπὸ ἀρωματικὸ κρασί ποὺ ἐμοσκοβόλα.

Πρωτότυπο :

From his right hand there swung a base, milk - white,
Of wined wine, out - sparkling generous light.

"Άσπρο σὰ γάλα, στὸ δεξιὸ του, κούνας βάζο,
Μιστοῦ κρασιοῦ, ποὺ σπιθόβολαι πλούσιο φῶς.

Ἐδῶ, φαίνεται καθαρὰ, πῶς ὑπάρχει καταστροφή καὶ νοήματος καὶ εἰκόνας καὶ λέξης (ἡ λέξη στὴ μετάφραση μπορεῖ ν' ἀλλαχτεῖ, μὰ ὄχι καὶ τὸ νόημά της) : ὑπάρχει σβόσμο τῆς θεοκρατικῆς ὁμορφίαις, τῆς μεγαλόπρεπης φανέρωσης τοῦ ἱερέα τοῦ Πάνα.

Τὸ ἴδιο καὶ κάτι περισσότερο γίνεται καὶ μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ Ἐνδυμίωνα πάνου στὸ ἄρμα του :

Μετάφραση :

Ὁ πλουμιστὸς χιτῶνα, του ἔργου ἀρχόντου μοιάζει.
 Μαλαματένιο κέρατο στοῦ στήθους του τὴ μέση
 Ἀστράφτει, καὶ διπλώνεται στὰ γόνατά του ἔπάνω
 Τὸ δόρυ του, ποῦ ἀγριόχοιρους πολλοὺς ἔχει σκοτώσει.

Πρωτότυπο :

And, for those simple times, his garments were
 A chieftain king's : beneath his breast, half bare,
 Was hung a silver bugle, and between
 His nervy knees there lay a boar-spear keen.

Καὶ γιὰ τὰ χρόνια ἐκείν' ἀπλά, τὸ φόρεμά του
 Ἄρχοντα φόρεμα εἶταν βασιλιά'
 Μπρός του στὸ στήθος, τὸ μασόγγυμο, κρημύταν
 Βούκινο ἀσήμι, κι ἀνάμεσα ἀπ' τ' ἀντριωμένα
 Τὰ γόνατά του ἔγερνε δόρυ κειροφόνο.

Ὁ μεταφραστής, ἐδῶ, καὶ προσθέτει καὶ πετάει νοήματα, μὰ καὶ δὲν προσέχει σὲ μερικά ἄλλα οὐσιαστικώτατα, καθὼς καὶ σὲ λέξεις δημοτικές. Βάνει τὸ «πλουμιστὸς», ἐνῶ δὲν τῶχει ὁ Κῆτης, βάνει τὸ «εὐγενος» ἐνῶ δὲν τῶχει ἡ δημοτικὴ (ἔχοντας τὸ εὐγενικός, ἀρχοντικός), βάνει τὸ μαλαματένιο ποῦ δὲ θὰ καὶ ἀσημένιο (ὅπως ἔχει τὸ πρωτότυπο silver) ἀλλὰ χρυσό· τὸ σπουδαιότερο ὅμως εἶναι αὐτὸ ποῦ λείπει γιὰ τὸ δόρατο πῶς; «διπλώνεται στὰ γόνατά του πάνω» (!) ἐνῶ ὄχι μόνο τὸ δόρατο (ἀπὸ ἔ,τι κι ἂν εἶναι φτιασμένο) δὲ διπλώνεται ὅπως τὸ πανί, μὰ καὶ ὁ Κῆτης γράφει πῶς τὸ «δόρατο ἀνάμεσα στὰ θυανά του γόνατα κοίτοταν, ἔγερνε». Τοῦτα εἶναι σοβαρὰ λάθη, ποῦ καὶ σὲ μετάφραση μετάφρασης δὲ συχωριόσνται, γιὰτ' εἶναι δεμένα μὲ τὸ γλωσσικὸ αἰσθημα. καὶ μὲ τὴ λογικὴ.

Κ' ὑπάρχουν κι ἄλλα ἀκόμη· Δίστιχα δάκρυα ἔχουν πεταχτεῖ, ὅπως τὸ «mothers and wives! κλπ.», τὸ «Are not our lowing heifers κλπ.» καὶ τὸ «or to delight thee κλπ.»· λέξεις ἔχουν περαλλαχτεῖ σὲ νόημα ὅπως τὸ reeds (καλάμια) ποῦ μεταφράζεται «πράσινα κλαριά» καὶ στὸ τελευταῖο δίστιχο ὑπάρχει παράλειψη, πλεονασμὸς καὶ μυθολογικὴ ἀνακρίβεια ἀκόμη γιὰ τὸ θουνὸ τὸ Λύκαιο, ποῦ δὲν κατοικοῦσαν ἄλλοι θεοί, ἀλλὰ μονάχος ὁ Πᾶν :

Γράφει ὁ μεταφραστής:

Ἄκου μας καὶ δέξου τὴ δέσῃ μας

Ἄπ' τὸ θουνὸ μὲ τοὺς θεοὺς ποῦ κατοικεῖς ἀντάμα.

Τὸ κείμενο λέει:

Conjure the to receive our humble Paean,
Upon thy mount Lycean!

Ποῦ θὰ πᾶι κατὰ νόημα καὶ λέξη:

Τὸν Παιάνα τὸν ἀπλό μας σὲ ξερκᾶμε
Δέξου στὸ Λύκαιο τὸ Βουνό σου!

Ὁ κ. Σκέπηθ θὰ προρροσε νὰ μᾶς δώσει μίαν ἀξιόλογη μετάφραση τῶσων γαλλικῶν ἔργων, ἀγνωστῶν στοὺς περισσότερους στὴν Ἑλλάδα· γιατί θὰ μετάφραζε ἀμέσως στὴ γνῶριμὴ του γαλλικὴ γλῶσσα. Ἡ ἀγάπη του ἔμως στὸν ἀγγλο Κήτης τὸν παράσυρε ὡς τὸ σημεῖο τῆς μετάφρασης αὐτῆς—μετάφρασης, ξαναλέμε, ἀπὸ γαλλικὴ μετάφραση, πού, ἔδδαια, δὲν εἶταν κι αὐτὴ περίφημη. Ἄλλοιμο, πόσες φορές ἡ ἀγάπη δὲ σκοτώνει ὁμοια μὲ τὸ μῖσος!

A. M. ΣΤΡΑΤ.

ΣΕΝΕ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ Δαντολογία ξετυλίχθηκε πιά σὲ δλάκρη ἐπιστήμη στὴν πατρίδα τοῦ ποιητῆ τῆς «Θείας Κωμωδίας». Οἱ Ἴταλοι, πού καμαρώνουν γιὰ τὸ Δάντη, τὸν θεωροῦν ἀνώτερο ἀπὸ τὸν Ὅμηρο καὶ προσκαθοῦν νὰ τὸ ἀποδείξουν μὲ κάθε τρόπο, ἐξετάζοντας τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του. Ἀγάλματα τοῦ Ποιητῆ στήνονται ὀλοένα, ὄχι πιά σὺς μεγαλύτερες πόλεις, μὰ καὶ σὲ δευτερεύουσες. Οἱ Δαντολόγοι πληθαίνουν· καὶ τὰ σχετικὰ βιβλία βγαίνουν ἰῶνα ἀπάνω στᾶλλο. Τὸ σημαντικώτερο εἶναι κείνο πὸν ἔβγαλε τώρα τελευταῖα ἡ περίφημη «Ἀκαδημία τῶν Λυγκέων». Ἐχει τὸν τίτλο «Ἀναγνώριση τῶν ὄστων τοῦ Δάντη» καὶ γράφτηκε μὲ συνεργασία τῶν Φρασσέτι, Μουρατόρι, Σέρτζι καὶ Ρίτσι, τῆς ἐπιτροπῆς δηλαδὴ γιὰ τὴν ἐργασία πού δείχνεται ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ βιβλίου. Τὰ λείψανα τοῦ Ποιητῆ, σκορπισμένα ἔδῳ κ' ἐκεῖ, σὲ μοναστήρια κ' ἐκκλησιᾶς ἀπὸ παλιὰ χρόνιά, μαζεύτηκαν κ' ἐξετάστηκαν μὲ κάθε ἱστορικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ ἀκρίβεια. Δημοσιεύονται πολλὲς φωτογραφίες τῶν λειψάνων. Τὸ παραμικρότερο κόκκαλο τοῦ Δάντη μετρήθηκε καὶ φωτογραφήθηκε προσεχτικά. Ἡ εἰκόνα τοῦ κρανίου, σὲ φυσικὸ μέγεθος, κάνει μιὰ ξεχωριστὴ ἐντύπωση. Παράξενο, φοβερό, ἐπιβλητικὸ, εἶναι τὸ κρανίον αὐτό. Στὸ φυσικὸ, τὸ χρῶμα του εἶναι σκούρο, ὄκως καὶ ὄλος ὁ ἄλλος σκελετός, σχεδὸν ἔχει τὸ χρῶμα τῆς σοκολάτας ἢ τοῦ παλιοῦ καρυδιοῦ. Τοῦ λείπει ἢ μιὰ μασσέλα. Τὸ βάρος

του είναι 766 γραμμάρια. Σὲ πολλά μέρη ἔχει σπασίματα, χαραμίδες. Δόντι δὲν ἔχει κανένα. Τὸ σχῆμα τοῦ κρανίου εἶναι μακρουλό, «δολιχόμορφο» πού λέν οἱ ἀνθρωπολόγοι. Οἱ ὅποιοι ἐλογάριασαν καὶ πόσο μυαλό θὰ χωροῦσε: 1479 γραμμάρια . . .

Μὰ ἄς σταματήσουμε ἐδῶ. Ἄς πιστεύουν ὅσο θέλουν οἱ Ἴταλοὶ πὼς ὁ ποιητὴς τῆς «Θείας Κωμωδίας» εἶναι πιδ μέγας ἀπὸ τὸν Ποιητὴ τῆς «Ἰλιάδας» καὶ τῆς «Ὀδύσσειας»: τὸ βέβαιο πὼς οὔτε μετὰ τὸ θάνατο του στάθηκε τυχερότερος. Ἡ ψυχὴ του, εἴτε στὴν Κόλαση βρίσκεται, εἴτε στὸν Παράδεισο, εἴτε καὶ στὸ Καθατήριο στέκεται μετέωρη, θὰ λυπᾶται σίγουρα γιὰ τὰ βράσινα πού τραβοῦν τὰ κόκκαλά του στὸν ἀπάνου κόσμο . . .

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιδ σημαντικὰ γεγονότα τῆς τελευταίας φιλολογικῆς ἐξαμηνίας εἶναι τὰ πενηντάχρονα τοῦ Ἀλέξανδρου Μαζζόνι, τῆς μεγάλης αὐτῆς μορφῆς στὰ Ἰταλικά γράμματα. Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ φιλολογικοῦ μνημόσυνου φρόντισε νὰ βγάλει σ' ἓναν πολυτελέστατο τόμο τὰ «Ἄπαντα» του. Ὁ συγγραφέας τῶν «Ἀρραβωνιασμένων» τιμήθηκε πλούσια ἀπὸ τὴν πνευματικὴ Ἰταλία.

Καὶ τώρα ἄς ἐρθοῦμε στοὺς ζωντανούς:

Ἡ Ἄντα Νέγκρι, ἡ ἔακουσμένη ποιήτρια (γνωστὴ στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν κοσμολόγητὴ «Νεκροψία» τῆς, πού δὲν ἔμεινε μαθήτρια τοῦ Σιγάλα νὰ μὴ τὴν ἀπαγγελεῖ) γράφει, τώρα πρῶτα. Ἐνα ρομάντζο τῆς πού βγήκε πέρσι, «Τὸ Πρωῖνὸ Ἄστρο», εἶχε ἐπιτυχία. Μὰ τὸ τελευταῖο τῆς, «Ψηλὰ παράθυρα», χτυπήθηκε ἀπὸ τὴν κριτικὴ. Τῆς εἶπαν πὼς ὅλο τὰ ἴδια λέει: «Κι αὐτὸ εἶναι περίεργο, γιὰτὶ στὰ ποιήματα τῆς Ἡ Ἄντα Νέγκρι φανερώθηκε μὲ ποικιλία θεμάτων».

Ὁ δυνατὸς ἠθογράφος Μικέλε Σαπονάρο μᾶς δίνει νέο ρομάντζο του. «Ἡ Ἄλλη Ἀδερφή» ἔχει γιὰ ὑπόθεση ἓναν αἰμομίχτικον ἔρωτα, πού ξετυλίγεται σὲ κεφάλαια ζωντανοῦ, ἀλήθεια, ρεαλισμοῦ, μπολιασμένου μὲ λίγο αἴστημα.

Ὁ Ρόσσο ντὲ Σάν Σερόντο μὲ τὸ κοσμικὸ ρομάντζο του «Ἡ γυναίκα πού μπορεῖ νὰ καταλάβει, καταλαβαίνει» στερεώνει τὴ φήμη του ὡς στυλίστα. Ἡ Τοσκάνικη γλώσσα τρέχει κάτω ἀπὸ τὸ κοντύλι του . . .

Ὁ περίφημος Γκουίντο ντὰ Βερῶνα, ὁ μοῦσμ αὐτὸς Μιλανέζος συγγραφέας μὲ τὴν πολυθόρυβη ζωὴ (κούρσες, μονομαχίες, ἡ Ρωσίδα πριγκηπέσσα πού ἀλληλοδέρονται μαζί τῆς κλπ.) συνεχίζει τὴν ἀτέλειωτὴ σειρὰ τῶν βιβλίων του. Μὰ τὸ τελευταῖο ρομάντζο του, ἡ «Ἰβελίτσα», εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀριστούργημα του «Ἡ ζωὴ ἀρχίζει αὔριο». Κάποια κούραση ἀρχίζει νὰ φανερώγεται στὸ τωρινὸ γράψιμο τοῦ Γκου-

ίντο ντὰ Βερώνα. Μ' ὄλα τοῦτα διαβάζεται πολὺ στὴν Ἰταλία. Εἶναι πάντα ὁ συγγραφέας τῶν σαλονιῶν.

Ἐπισημαστέον ὅτι ὁ Βιργίνιος Μπρόκι ἐβγαλε καινούριο ρομάντζο του «Τὸ πεπερωμένο στὴ φύχια». Οἱ κριτικοὶ βρίσκουν πὼς εἶναι μίγμα ἀπὸ λιγάκι Φογγατζάρο, λίγο ντὲ Ἀμίτση καὶ λίγο Ὅριάνι.

«Οἱ ζωντανοὶ καὶ οἱ πεθαμένοι» τοῦ Μποργκέζε θεωρεῖται ἀποτυχία. Ὁ ἥρωας τοῦ ρομάντζου αὐτοῦ οὔτε ζωντανὸς εἶναι οὔτε πεθαμένος. Εἶναι ἓνα φιλολογικὸ φάντασμα. Ἡ κακία αὐτῆ ἀνήκει στὸν κριτικὸ Τζερόλαμο Λατζάρι.

Στὰ λογοτεχνικὰ φυλλάδια τῆς «Ποεσίας» δημοσιεύονται ἔργα καινούρια -- πρὸ πάντων νέων. Μιὰ σειρά ποιημάτων τοῦ Πάολο Τζιάστι, «Τὰ Ταξίδια καὶ οἱ Γυρισμοί», βρῆκαν πολλοὺς ἐπαίνους. Μερικοὶ δὲμως τοῦγραψαν πὼς εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς Γάλλους λυρικοὺς, ἀπὸ τὸ Βεραλίν, Μωρεάς, κλπ.

Στὸ μεταξὺ, ἡ Φασιστικὴ φιλολογία τραβάει τὸ δρόμο της. Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μουσσολίνι ἐξετάζονται ἀπ' ὄλες τὶς πλευρὰς. Τὰ σημαντικώτερα καινούρια βιβλία τοῦ εἶδους αὐτοῦ εἶναι «Ἡ Φασιστικὴ Ἐπανάσταση» τοῦ Πιέτρο Γκοργκολίνι, «Ὁ Φασισμὸς δὲως τὸν βλέπει ἓνας ἐρημίτης» τοῦ Μάρια Βιντσιγονέροα, καὶ «Ἀπὸ τὸ Μπολοσεβιμισμὸ στὸ Φασισμὸ» τοῦ Γκομπέτι.

IAMBOS

Ο ΜΠΟΥΡΖΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ.

Παρίσι 12 XI 23

Φίλε Κύριε Π. Ταγκόπουλε,

Σὰς παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλετε, ὅσο τὸ δυνατὸ πιδ γλήγορα, ἀκόμη ἓνα ἀντίτυπο τοῦ «Νουμά» πὸν εἶχε τὸ ἄρθρο μου, γιὰ νὰ τὸ δώσω στὸ Μπουρζέ. Τὴ μετάφραση τοῦ ἄρθρου τὴ δαχτυλογράφησα καὶ τοῦ τὴν ἔδωκα ἀλλὰ μοῦ γύρηψε νὰ τοῦ δώσω καὶ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο, νὰ τὸ ἔχει στὰ ἀρχεῖα του.

Μιὰν ἀπὸ αὐτὲς τὶς μέρες, θὰ πάω νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μοῦ μιλήσει ἐκτενῶς γιὰ τὸ ἔργο του, γιὰ τὴ μέθοδό του. Τὸ ἐντερεσιῶν αὐτὸ θὰ τὸ καταστρώσω σὲ ἄρθρο καὶ θὰ τὸ στείλω στὸ «Νουμά».

Διὰς σας

Θρ. Α. Καστανάκης

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μετά τὸν Κρυστάλλη, Καμπύση, Πασαγιάννη καὶ Καρκαβίτσα, ἕνας ἐπλεχτὸς ἀκόμα, ὁ Ἰωσήφ Ραφτόπουλος, πάει ἀπὸ τὴν ἴδια βαρεϊὰν ἀρρώστεια, πὸν λὲς καὶ παραμυθεύει τὶς ζωὲς τῶν διανοητικῶν ἀνθρώπων. Πέθανε τὶς στερνὲς μέρες τοῦ Νοῆβρη σ' ἕνα ἐξοχικὸ προάστειο τῆς Ἀθήνας, στὸ Μαρούσι. Ἔϊτανε τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ βαστάξει περισσότερο. Ἀπὸ τὴ Δημόσια ὑπηρεσία εἶχε πεταχτεῖ σὰν τὸ σκυλλ στοὺς δρόμους γιὰ νὰ βρεῖ τὴν τύχη πὸν τὸν περιέμενε. Κι ἀναγκάστηκε, τὸ παιδί αὐτὸ πὸν χαροπάλευε, νὰ ρηχτεῖ στὴ σκληρότερη βιοπάλη (διορθωτῆς σὲ φημερίδες) γιὰ νὰ πάρει ἕνα ψευδοδίπλωμα ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, πὸν θὰν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ συρθεῖ γιὰ λίγο ἀκόμα στὴ ζωὴ. Ἔτσι κατόρθωσε νὰ διοριστεῖ τελευταῖα Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων στοὺς Δελφοὺς. Ἀλλὰ γιὰ γιὰ πόσο; Ἡ πνοή του σβησιμένη, τὰ σπλάχνα του σκαμένα σὰν τὸν κορμὸ τοῦ γέρικου πεύκου. Τὶ ρεσιῖνι μποροῦσε νὰ βγάλει, τῶρα πὸν μὲς στὶς φλοῦδες του. σκάλιζε τὸ μυρμήγκι γιὰ νὰ βρεῖ τροφή; Ποιὸ τραγοῦδι ν' ἀναδώσουνε τὰ μαραμένα χεῖλη; Καὶ πάει ὁ Ραφτόπουλος τόσο νέος, —εἶτανε καὶ δὲν εἶτανε τριάντα χρονῶν— μὸλις τοῦ λαμπροφώτιζε τὴ ζωὴ ἕνα δειλὸ μὰ ἐλπιδοφόρο κοντοχάραμα, μιὰ ροδαυγή!

Ὁ φίλος, πὸν τόσο πρόωρα χάθηκε, καταγότανε ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη. Ἀπὸ τοὺς ὑπόδουλους Ἑλληνας κι αὐτός. Ἀπὸ τ' ἀξέτιμητα μαργαριτάρια τῆς Ρωμιοσύνης. Ὡς ποιητῆς πρωτοφάνηκε στὰ 1912 στὴν Πόλη, ὅπου σπούδαζε στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῆ. Ἐκεῖ τύπωσε καὶ τὸ πρῶτο βιβλιαράκι του (Γαλατῆς, 1913) μὲ εἴκοσι ὄλα-ὄλα ποιήματα γραμμένα στὸ μοτίβο τῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ μὲ τὸν τίτλο: «Ζωὴ κι Ἀγάπη». Στὰ 1914 ἤρθε στὴν Ἀθήνα κ' ἔβγαλε δῶ πέρα πέντε ἀκόμα βιβλία, ὄχι μεγαλεῖτερα ἀπὸ ἕνα ἐνάμισυ τυπογραφικὸ φύλλο τὸ καθένα, μὲ τὸν ἴδιο τίτλο τοῦ πρῶτου. Ἀπὸ τὸ Δ' βιβλίον «Ζωὴ κι Ἀγάπη» (Ἀθήνα 1916) ἡ ποίησή του λυτρώνεται ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, καὶ τραβάει σὲ μονοπάτια συνθετικώτερα, σὲ ὀρίζοντες ἀνοιχτότερους, στὴν πηγὴ μιᾶς συγχρονισμένης ποιητικῆς ἀνάβρας. Στὸ πλευρὸ τῶν Δημοτικιστῶν, φανατικὸς ὀπαδὸς τῆς Ἰδέας, δημοσιεύει ποιήματα του στὸ «Νουμὰ» ἀπὸ τὰ 1914 ὡς τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1923, πὸν μᾶς ἔστειλε τὰ τελευταῖα του ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς. Ὅλα αὐτά, καθὼς καὶ ὄσα ὑπάρχουνε στὸ περιοδικὸ

«Νέα Τέχνη», σκόπευε νάν τὰ συγκλητρῶσει σὲ δύο τόμους, μὲ τίτλους :
«Ἡ Ὁραία Ζωή» καὶ «Carmina».

Τὸ ἔργο τοῦ Ραφτόπουλου, σημαντικό σὲ ὄγκο, συγκλητικὸ σὲ λεπτομέρειες, δείχνει πῶς ὁ νέος ποιητὴς ἐκλείνει βαθειὰ του τῆ θεία φωτιά τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐγραφε ὄχι γιὰ θορυβήσει, ν' ἀκουστῆ μὲ γιὰ ἀνάβρυσε τὸ τραγούδι μὲς ἀπ' τὴν ψυχὴ του—καθάρια νεροφλέβα ποὺ τρυπάει τὸ βράχο νὰ ξεχυθεῖ. Ἀπὸ τοὺς καλοὺς νέους Ποιητὴς μας, δὲ χάθηκε ποτὲ σ' ἀκροβατικὰ γυμνάσματα. Ἡ ἔμπνευση τοῦ ἄδολη κι ἀγνή, Ζωὴ κι ἀγάπη τὰ θέματά του. Ὁ στίχος του ὑποταγμένος στὴν παράδοση, Κανονικός. Κι ἀνῆλπιε μιὰ τραχύτητα ποὺ τὸνε σκληραίνει στὰ πρῶτα του φανερώματα, κ' ἔνα παραφόρωμα ἀπὸ κακόφογγες συνίψεις στὰ τελευταῖα, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε πῶς στὰ ἴσθηκε ὁμοία στὴν ἐκδήλωση τοῦ εὐτυχισμένου, —στίχος παναρμόνιος, πλαστικός.

Ὅμως τὰ τραγούδια τοῦ Ραφτόπουλου—καὶ τὰ πιὸ εὐτυχισμένα καὶ τὰ πιὸ κακότυχα—τὰ σημαδεύει μιὰ ἐλλικρινεῖα ἔμπνευσης, τρυφερότητα ψυχῆς ποιητικῆς, καλοσύνη, μελαγχολία. Εἶναι σὰ νὰ κυλᾶνε δάκρυα στὴ μοναξιά, δάκρυα τὰ τραγούδια στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας.

Tears! tears! tears!
In the night, in solitude tears,

ποὺ λείει κι ὁ Ποιητὴς τῶν «Φύλλων τῆς Χλόης».

Κι ἀκόμη ὅπως σημειώνει ὁ Παλαμᾶς γιὰ τὸ «Ἔργο βιβλίο» («Νουμάς» 1920, ἀριθ. 704) μοιάζουν «σὰν παιδάκια, ποὺ κοιτάζουν μονάχα μὲ δλιανοιγμένα μάτια» στοχαστικὰ ἢ ἀστοχαστα; ποιὸς ξαίρει;»

Τὰ θέματα του, ὅπως εἶπα, εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπλά τῆς ζωῆς. Τόνε συγκινοῦνε τὰ λουλούδια ποὺ μαραίνονται, τὰ χρώματα τοῦ δειλινοῦ ποὺ λιγοθυμᾶνε, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τὰ φεγγαρόλουστα βράδια, μιὰ Χαρὰ Διονυσιακὴ ποὺ φαίνεται νὰ πηγάζει μὲς ἀπ' τὸν ἄκρατο πόνου —πικρὴ νοσταλγία, κ' οἱ Ἀγάπες οἱ πανέμορφες, οἱ ἀπάρθενες, οἱ ξανθὲς παιδοῦλες μὲ τ' ἀπονήρευτα ἐκστατικὰ μάτια, ἡ Ἀννούλα, ἡ Ἀνθοῦλα, ἡ Μαργαρίτα. Ὑμῶντας τες μὲ πολλὴ χάρη καὶ φινέτσα νταντελένια ὁ Ραφτόπουλος, μοῦ θυμίζει τὰ τρυφερὰ εἰδυλιακὰ ποιήματα τοῦ Burns, ὅσα ἔγραψε γιὰ τὴν πανέμορστη Ἄννα (Bonnie Ann) τὴν Ἐλιζα, τὴ Lesley καὶ περισσότερο ἐκεῖνα γιὰ τὴ Μαίρη Μόρρισον, τὴν ἀγαπημένη, στὴ σειρά «Ποιήματα καὶ Μπαλλάντες» (Songs and Ballads).*

* Robert Burns : «Poetical Works»—Oxford Edition. New-York, 1921

Ἡ Ἀγάπη, ἓνα τριαντάφυλλο κατακόκκινο γιὰ τὸ Σκωτσέζο ποιητῆ, τοῦ Θεριστῆ νιόλουβο τριαντάφυλλο, σκορπάζει μιὰν ἴδια χρωματωσιὰ στὰ ποιήματα τοῦ νέου ποιητῆ, ἓναν τόνο ἰσάξια μελωδικό. Τὸ θέμα ποῦ ἀγγίζεται εἶναι τὸ ἴδιο. Ἡ ἀπλή, τρυφερή, ἑκατατική, μπορῶ νὰ πῶ, Ἀγάπη. Ἀδιάφορο ἂν ἡ Τεχνικὴ τοῦ ἑνὸς ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Ἀδιάφορο ἂν ἡ ἑκφραστικὴ ἐντέλεια τοῦ Burns ξεπερνᾷ καὶ πολὺ ἀνώτερες προσπάθειες ἀπὸ τοῦ δικοῦ μας τραγουδιστῆ. Ἡ Ἀγάπη, μιὰ κι ἀθάνατη, καὶ μ' ὅλα τὰ πολύμορφα γυρίσματα της, παρουσιάζεται στὰ ποιήματα ποῦ ἀνάφερα, μὲ τὴν ἴδια Θεοκριτικὴ ὁμορφιά, τρυφεράδα κι ἀπλότητα.

Αὐτὸ τετραστίχα, μὲ συγγενικὸ περιεχόμενον, βεβαιώνουνε τὶς παραπάνω γραμμές.

Τοῦ Burns :

My love is like a red-red rose
that's newly sprung in June.
My love is like a melodie
that's sweetly play'd in tune. *

Καὶ τοῦ Ραφτόπουλου :

Ἄπ' τὴ βροχοῦλα κ' ὕστερα τὰ βράδια ἀναγαλλιᾷζου.
Τέτοια βραδάκια τὴ γλυκεῖαν Ἀγάπην ποῦχο μοιάζου.
Ἵστερ' ἀπὸ τὸ κλάψιμο εἰρηνεῖσι κ' ἤσυχάζει
μὲ τὴν κορδέλλα στὰ μαλλιά ποῦ οὐράνιο τόξο μοιάζει.

Ἡ σκληρὴ Μοῖρα, ποῦ παραμόνευε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ νέου μας Ποιητῆ, ἡ Μοῖρα τοῦ Ἀρχαίου Τραγικοῦ ποῦ ἀνασηκῶνε μαῦρον ἄμμο ἀπ' τὸ σκοτεινὸ τῆς θάλασσας βυθὸ καὶ ξεσπάζει μ' ἀντίχτυπο στὸ ἀκρογιάλι· δὲν τὸν ἀφήνει ν' ἀποσώσει τὸ ἀνέφελο τρυφερὸ τραγουδάκι, τὰ πρῶτα κελαιδίσματα τῆς ἐρωτιάτικης ζωῆς. Τόνη ρήγει κατάδικο ἐπιζῶντη στὸ ὑγρὸ κελλὶ μιᾶς ἀνήλιαγης φυλακῆς. Στὸ νεκρόσπιτο μέσα, ποῦ φέρνει—γιὰ εἰρωνία!—τ' ὄνομα «Φθισιατρεῖο ἢ Σωτηρία», ἡ ψυχὴ του ἀγγίζει ἄλλους οὐρανοῦς, ζοφεροῦς, καὶ σὺδένεται πονετικά μὲ τὴν ἀδερφὴ ψυχὴ μιᾶς ἄρρωστης καλοκάγαθης κοπέλλας, τῆς I. X., ποῦ τόσες φορὲς ἀναφέρεται τ' ὄνομά της στὰ τελευταῖα τοῦ

* Μετάφραση :

Εἶν' ἡ Ἀγάπη μου τριαντάφυλλο δλοκόκκινο,
Νέο τοῦ Θεριστῆ βλαστάρη.
Εἶν' ἄχος μελωδικὸς-γλυκὸς ἡ Ἀγάπη μου
Ἀπὸ ρυθμικὸ δοξάρι.

ποιήματα. Τὸ ἐρωτικὸ τραγούδι, σπαραχτικὴ ἔλεγεια, σαρκώνεται τώρα σ' ἓνα σύμβολο, σὲ μιὰ μορφή, παίρνει βᾶθος, ἔκταση, πλατωσιά, γίνεται στὸν ὑποκειμενισμό του ἀντικειμενικώτερο, συγκινεῖ.

Ὡ! Ἴτσα, Ἴτσα ἀγάπη μου, κλαίοντας, ἄχ μαζί μου
Κλαίτε τὰ δέντρα, τὰ πουλιά, τὰ λούλουδα, τ' ἀγέρι.
Γλυκύτατη, ὠραιότατη παιδοῦλα, στὴ ζωὴ μου
Πάντα σὰν ἄστρο στάθηκες, μακριά μου σὰν ἄστéρι.

Ἐσύ 'σαι ἡ Ἄννα κ' ἡ Ἀνθή, κι ὅλα ὅσα τραγουδάω
Κορίτσια, γιατί τώρα δὲ ἔχω μάθει τ' ὄνομά σου.
Τώρα πού μὲ τὸ θάνατο παλαιότητας ποθάω.
Γιὰ νὰ ξαναύρω τὴ ζωὴ κι ἄχι τὴ γλυκεῖα ματιὰ σου...

Εἶναι ἀδύνατο, ἀλήθεια, νὰ διαβάσει κανεὶς τὴ σειρά αὐτῆ τῶν τραγουδιῶν τοῦ Ραφτόπουλου (τὴν καλλήτερη, τὴν ὠριμότερη, τὴν πιὸ τεχνικὴ, κατὰ τὴ γνώμη μου) καὶ νὰ μὴν αἰστανθεῖ τὸ δάκρι νὰ ὑγραίνει τὰ βλέφαρά του. Ὁ πόνος ἐδῶ εἶναι γενικώτερος. Εἶναι ὁ «Ἀρχάγγελος πόνος πού φέρνει μας πρὸς τὰ Μεγάλα». Στὸ περᾶσμά του ἀγγίζεται τὸ δράμα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς.

Ὡ ἐρημιὰ μου, ὦ μοναξιὰ, ὦ δίχως προσδοκία
Ζωὴ θλιμμένη, συντριμμένοι λογισμοὶ πικροί.
Πῶς μὲ χτυπάει μιὰ ζοφερὴ κατάκαρδα ἀγωνία,
Ὡ! ναυαγίου ναυάγια ἐμπρὸς μου ὠρατοὶ νεκροί.

Γλυκεῖες ἀγάπες, μυστικά μου ὄνειρατα, σβησμένα.
Μιὰ θαλασσόδεσπη κ' ἐγὼ βάρκα, χωρὶς κουκιά,
Ὡ νὰ ἡ αἰώνια ἡ θάλασσα σὲ λίγο μανιασμένα
Σ' ἓναν πλατύ, σ' ἓνα βαθὺ τάφο μᾶς φέρνει πιά.

Ὡστόσο,

Ἦχοι, ρυθμοί, τόνοι ἀπαλοί, ἁρμονικὰ μεθῆσι,

πλημμυρᾶνε, παρ' ὅλη τὴ δυστυχία, τὴν ψυχὴ τοῦ συντριμμένου ποιητῆ.
Ὁ Ἔρωτας, «λουλούδι ἁρινό», «κόκκινο τριαντάφυλλο», «οὐράνια ὀπτασία», λάμπει κι ὠραῖα φεγγοβολεῖ στὰ ξαναμένα βλέμματά του.
Ἡ ψυχὴ στολιζεται «νυφοῦλα ἀμυγδαλιά», καὶ σκιρτώντας ὀδεύει στὸ δρόμο τῆς Ὁραίας Ζωῆς, —κι ἄς εἶναι ἡ ζωὴ ἐφήμερη, διαβατικὴ, κι ὁ δρόμος, ἀτέλειωτη κορδέλλα μαρτυρίου.

Ὅμως ἡ «Μοίρα τῶν Πανώριων» φανερώνεται ἀδυσώπητη γιὰ τὸν ἔρρημο τραγουδιστῆ. Τὸ στενὸ περίγυρο τῶν κοντόθωρων ἀντιλήψεων, ταρᾶζεται ἀπὸ τὸ Εἰδύλλιο πού κλώθεται κάτου ἀπ' τὰ ξεφτυ-

σμένα δεντρᾶκια τοῦ Νοσοκομείου. Οἱ Ἀρμόδιαι ὀρθώνουνε γιγαν-
τένιο τὸ Κράτος τοῦ Νόμου ἐνάντια σ' ἓνα συντρίμι και διώχεται
ὁ Ραφτόπουλος, γιὰ δευτέρη φορά, (κ' ἐτούτη πάλι ἀπὸ κείνους ποῦ
ξοίρουνε τὴν τέχνη «νά ξεσπερμεύουνε Λαοὺς και νά ξεθεμελιώνουνε
Πατρίδες») νά βρεῖ τελειωτικά πιά τὴν τύχη του γυρνώντας, σκιά ὀλο-
ζώντανη, μπροστὰ στοῦ χάρου τὸν ἀνοιχτὸ πυλῶνα, ποῦ τὸν προσμένει.

Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, ἀγρυπνα, ἐξακολουθοῦνε, ὥστόσο, νά βλέ-
πουνε πρὸς τὴν «οὐράνια ὀπτασία», ποῦ δὲ λέει νά σβῆσει.

«Ὡ νῆα τοὺς χειμῶνες ποῦ μέ κυκλώνουν, Ἴτσα.

Μὰ ὁ βαρὺς χειμῶνας τότε καταβάλλει στὸ τέλος και ξοίροντας
πιά πῶς δὲ μέλλεται γι' αὐτὸν νά ξαναξημερώσει, στέλνει τὴν ὕστερη
κραυγὴ του, φτερο ἀνεμόδαρτο, «στ' ὀλίγο φῶς και μακρυνὸ» ποῦ
ἔρμιο πλανιέται στὸ «μέγα σκότος».

Ἴτσα ποῦ νᾶσαι, Ἀγάπη μου, ποῦ νᾶσαι ὀίμένα, ὀίμένα.

Ἴτσα, μονάχα μιὰ στιγμοῦλα γόρισ' ἀπ' τὰ ξένα.

Ἔτσι μονάχα μιὰ στιγμή κ' ὕστερα φύγε πάλι,
Κ' ὕστερα φύγε, κ' ἄλλη πιά φορά μὴν ἐρχεσαι ἄλλη.

Μὰ γρήγορα σὰν τὸ πουλάκι σχίσε τὸν αἰθέρα.

Κι ὀπου και νᾶσαι πρόφτασε προτοῦ βραδιάσει ἡ μέρα.

Ἄου και νᾶσαι, ὀπου και νᾶσαι ἔχ' ἔλα πρὶν νυχτώσει.

Γιατὶ γιὰ μένα, ἀγάπη μου, πιά δὲ θὰ ξημερώσει.

Ἐξὸν ἀπ' τὰ παραπάνω ποιήματα, ποῦ σκηματίζουνε, καθὼς εἶπα,
ἓναν κύκλο ἀπὸ τοὺς δραματικώτερους, ὁ Ραφτόπουλος μᾶς ἀφῆσε και
μερικὲς μπαλλάντες, πολὺ ἐπιτυχημένες, ποῦ ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ξεχωρί-
ζουνε τὸ «Συμπόσιο», «Στὸν κάμπο ἀλάργα», «Ἐξὸ ἀπ' τὴν Πολιτεία»,
«Τ' ὄνειροπάλατο» κ. ἄ. Δύο τρία ὀχτάστιχα και σοννέτα σὲ πολιτικά
πρόσωπα και λογογράφους (Ἴδας, Βενιζέλος, Πάλλης, Πάνος Ταγκό-
πουλος) κ' ἓνα δῆγημά του ἀνέκδοτο, ἀρκετὰ μεγάλο, εἰδυλλιακοῦ
χαρακτήρα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς, σὲ κάθε του φανέρωμα, στάθηκε εἰλικρινῆς
και τίμιος ἐργάτης, ποῦ δὲ ζήτησε ποτὲ νά μᾶς ξαφνίσει μὲ τυμπανο-
κρουσίες και ξελαρυγγιάσματα. Και γι' αὐτὸ σήμερα,—ποῦ βοῦτζει ὁ
τόπος μας ἀπόνα παράταιρο ποιητικὸ μελισσολόγι, σήμερα ποῦ οἱ Νέοι
πάφανε νά ἐμπνέονται ἀπὸ τὴ γύρω ζωὴ και καρβαλλικεύουνε τὸν Πήγασο
τραβώντας—ποῖος ξοίρει!—σὲ ποιὲς ὀμιχλιασμένες γκρίζες πολιτείες,—
μᾶς πονεῖ ξεχωριστὰ ὁ χαμὸς τοῦ Ραφτόπουλου, ἔνδς ἀγνοῦ τραγουδι-
στῆ, ποῦ ἔξαιρε νά σέβεται και τὸν ἑαυτὸ του και τὴν Τέχνη.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΦΟΥΤΡΙΔΗΣ ΩΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

(Από μία πολυσέλιδη μελέτη για τη ζωή και το έργο του Φουτριδῆ που δημοσιεύτηκε στον «Εθνικό Κήρυκα» της Νέας Υόρκης (Τεύχος Οκτωβρίου 1998.)

Ψυχή ποιητική και φιλοσοφική, ψυχή ώραιοπαθής, ὁ Ἀριστείδης Φουτριδῆς, δὲν ἦτο δυνατόν, παρά νά ὑποστή βαθυτάτην τὴν ἐπήρειαν τοῦ μεγάλου μα; ποιητοῦ Κωστοῦ Παλαμά. Χωρὶς νά παραμελῇ τὴν Νεοελληνικὴν Λαϊκὴν Μοῦσάν, τὴν ἀστείρευτον αὐτὴν πηγὴν τῶν Νεοελληνικῶν ἐμπνεύσεων, χωρὶς νά παραμελῇ τοὺς ἄλλους λογογράφους μας, τοὺς ὁποίους; ἠρμήνευεν ἐνώπιον τῶν διανοουμένων Ἀμερικανῶν, ὡς ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ ἐρμηνευτικοῦ ἔργου του, ὁ Φουτριδῆς ἔθεσε τὸν Παλαμᾶν. Τὸ πρόγραμμά του ἦτο νά ἐμφανίσῃ εἰς τὴν Ἀμερικανὴν ὁλόκληρον τὸν Παλαμᾶν. Ἡδὴ εἶχε μεταφράσῃ τὴν «Ἀσάλευτη Ζωή», τίς «Ἐκατὸ Φωνές», τὴν «Τρισεύγενη», τῆς ὁποίας ἡ δημοσίευσίς συνέπεσε μὲ τὸν αἰφνιδιὸν τοῦ θάνατον, ποῦ τόσοσ ἀπότομα διέκοψε τὸ ἔργον του.

Ὅσοι κατέγιναν μὲ μεταφράσεις μεγάλων συγγραφέων, ἀπὸ μιὰ γλώσσα σ' ἄλλη, γνωρίζουν πόσο δύσκολο εἶναι τὸ ἔργο αὐτό. Μιὰ εὐσυνείδητος καὶ ἐπιτυχημένη μετάφρασις ἐνὸς μεγάλου ἔργου ἀπαιτεῖ ἴσως τριπλασίαν νοομηχανικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ ὅσην κατέβαλεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρωτοτύπου. Ὅταν μάλιστα ὁ συγγραφεὺς τοῦ πρωτοτύπου εἶναι ποιητής, τὸ ἔργον ἀπαιτεῖ ὑπερανθρώπους προσπάθειάς.

Ὁ ποιητὴς εἶναι κατ' ἐξοχὴν φυλετικὸς τύπος εἰς κάθε φιλολογίαν. Ὁ μέγας ποιητὴς ἐνσαρκώνει ἀκριβῶς τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα μιᾶς φυλῆς, ποῦ τὴν ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς. Ὁ μέγας ἐπιστήμων, ὁ ἀνθρωπολόγος, ὁ μαθηματικὸς, ὁ φυσιοδίφης, εἶναι καθολικοὶ τύποι. Αὐτοὶ ἐνώνουν τὰς φυλάς. Ἐχουν τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ ὅλων τῶν φυλῶν, χαρακτηριστικὰ κατ' ἐξοχὴν διανοητικά. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ἐνσαρκώνει ἐνστικτα καὶ ψυχικὰς ὁρμάς τῆς φυλῆς του. Εἶναι δυσκολομετάφραστος, διότι ἔχει χρωματισμὸς καὶ ρυθμοὺς καὶ ψυγὴν καὶ πνοήν, ποῦ μόνῃ ἡ γλώσσα τοῦ ἔθνους του ἠμπορεῖ νά ἐξωτερικεύσῃ.

Ὁ Παλαμάς, μολονότι παρουσιάζει πολλὰ σημεῖα ἐπαφῆς μὲ τὸ Εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα, εὐκολομετάφραστα αὐτά, ἐν τούτοις εἰς τὸ σύνολόν του εἶναι πάρα πολὺ Ἕλλην. Καὶ ἡ γλώσσα του καὶ ἡ διατύπωσις του ἔχουν κατὰ τὸ πολὺ ἔξωφο. Τὸ πολὺ Ἑλληνικόν. Ἐπόμενον δὲ εἶναι νά χάνῃ πολὺ τὸ πρωτότυκον στὴ μετάφρασι. Ἐχρησιάζετο, ἀλήθεια,

Ένας φιλόλογος τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιμονῆς τοῦ Φουτρίδου, διὰ τὰ καταπιασθῆ μετὸν Παλαμᾶ, ἔχρειάζεται ἀκόμα πολὺ περισσότερο ἢ ψυχικὴ συγγένεια ποιητοῦ καὶ μεταφραστοῦ, διὰ τὰ φθάση ἢ μεταφρασίς ὅλην τὴν δυνατὴν ἐπιτιχίαν. Ἐχρειάζεται ἀκόμη ἢ τελεία αἰσθητικὴ μόρφωσις τοῦ Φουτρίδου εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, διὰ τὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὴν ὄχι μοναχὰ τὴν δυσκολομετάφραστη Νεοελληνικὴ λέξι τοῦ Παλαμᾶ, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς διαβαθμίσεις τῶν φτερουγισμάτων τῆς φαντασίας του, ὅλας τὰς ρυθμικὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τῆς διανοίας του. Ἐὰν ὑπάρχουν ψεγάδια εἰς τὴν μετάφρασιν, τὰ ψεγάδια αὐτὰ εἶναι ἀναπόφευκτα. Προέρχονται ἀπὸ τὰς ἀθεραπέυτους διαφορὰς τῆς αἰσθητικῆς τῶν δύο γλωσσῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιότυπον τεχνοτροπίαν τοῦ ποιητοῦ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

L' EUROPA ORIENTALE.— Λάβαμε τὸ 9, 10 καὶ 11 τεῦχος τῶν μηνῶν Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου 1923 τοῦ περιοδικοῦ «L' Europa Orientale», ποὺ ἐκδίδεται στὴ Ρώμη, καὶ τοῦ ὁποῦ οἱ ὑπερ-τριακόσιες σελίδες εἶναι ὅλες σχεδὸν ἀφιερωμένες στὴν πολιτικὴν, ἱστορικὴν, οικονομικὴν, λογοτεχνικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ζωὴν τῆς Ρουμανίας. Δίγες σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἀφιερῶνται γιὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ γαλλικοῦ κειμένου τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συμφωνίας γιὰ τὴν ἐλεύθερον ζωὴν τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ἀπὸ τὰ ποικίλα ἄρθρα καὶ μελέτες, ποὺ δημοσιεύονται ἰσὺ αὐτοῦ, γραμμένες εἴτε ἀπὸ Ἰταλοῦς, εἴτε ἀπὸ Ρουμάνους, μαθαίνουμε πολλὰ ἐνδιαφέροντα ζητήματα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα, κυριώτατα, τίς ἐθνολογικὰς ἀντίληψεις τῶν Ρουμάνων, ποὺ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν τοῦ φυλετικῶς συγγενικό πρὸς τὴν Ἰταλίαν, τὴν ἀντιπάθεια τοῦ πρὸς τὴ Φαναριώτικη διοίκησιν τῆς Μολδαβίας καὶ Βλαχίας, τὴν προσπάθειαν τοῦ νὰ προσαρμόσουν τὴ γλῶσσαν τοῦ πρὸς τὴ νεολατινικὴν κατεύθυνσιν, καὶ ἀκόμη πῶς ἡ Ρουμανία ἔχει τὴν Ἀκαδημία της ἀπὸ τὸ 1866, ἴσως γιὰ τὸ βρέθημε ἐκεῖ κανένας Σίνας γιὰ ν' ἀφήσῃ κληροδότημα νὰ γίνῃ μεγαλόπρεπον χτίριον, ποὺ νὰ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς διάφορους Κυβερνήτες ἀρμόδιο γιὰ ὑπερφυσικὰς δυνάμεις, καὶ ὄχι γιὰ γνωστούς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν εἶναι ὡστόσο κ' ἑκατομμυριοῦχοι.

Ἡ ἐκδοσὴ τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, φαίνεται καθαρὰ σκοποῦ προπαγανδιστικοῦ, μᾶς φέρει στὸ νοῦ τίς ἐνέργειες τῶν ἄλλων ἐθνῶν, καὶ κυρίως τῶν Βαλκανικῶν, ποὺ προσπαθοῦν νὰ γνωρίσουν τὸν ἄλλο κόσμον τὸν ἑαυτοῦ τοῦς, ἀντίθετ' ἀπὸ μᾶς, ποὺ, ὄχι μόνον δὲν κάνουμε τὴν παραμικρὴν προσπάθειαν γιὰ ἕναν τέτοιον σκοπὸν, ἔξω ἀπὸ τὸ στενὸ κομματικὸν ἐπίπεδον, μὰ καὶ προσπαθοῦμε νὰ συντρίψουμε καὶ νὰ ξετελίσουμε καὶ κάθε ἐξὴν αὐθόρμητην προσπάθειαν, πάλιν ἀπὸ κομματικὸν λόγον παρασερνόμενοι. Σημειώ-
νουμε τὸ πρᾶμα μὲ πικρὰ, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ περιμένουμε καμιά βελτίωσιν.

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΓΙΑ Τ' ΑΡΙΣΤΕΙΟ

[Με ξεχωριστή συγκίνηση δημοσιεύουμε τὸ γράμμα πού ἔστειλε ὁ συνεργάτης μας Κώστας Παρορίτης στὸν Ἰδρυτὴ τοῦ «Νουμά» Δ. Π. Ταγκόπουλο, ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ «Ἀριστείου». Τὸ γράμμα αὐτό, ὅσο κι ἂ φαίνεται προσωπικό, ἔχει γενικότερο χαραχτήρα. Δείχνει πῶς σκέφτονται οἱ τίμιοι ἔργατες πού ἀφιερώνουνε τὴ ζωὴ τους καὶ τὸ ἔργο τους σ' ἕναν ἀγῶνα ἰδεολογικό, ἔξω ἀπὸ τὰ συνειθισμένα τεχνίγια τῆς μικροπολιτικῆς καὶ τοῦ ὑμυβισμοῦ, πού ἐνῶ παραγωγίζεῖ τις ἀληθινὲς ἀξίες ἐπιβραβεῖ τις περισσότερες φορές ὁ,τι θεωρεῖται καὶ κωδίζει —βατράχι σὲ λιμνογεριές. Ὁ Παρορίτης, μὲ τὸ παρακάτω γράμμα του, ἀντιπροσωπεύει τις γνώμες ὅλων τῶν Νουμαδικῶν γιὰ τὴν ἐπιβράβεψη τοῦ ἔργου τοῦ πατέρα Ταγκόπουλου, πού εἶναι καὶ σὰν ἐπιβράβεψη τοῦ ἔργου τοῦ «Νουμά», μιὰ καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ὄντοματα ἔχουνε κοινὰ γνωρίσματα κ' εἶναι στενά συδεμένα μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Δημοτικιστικοῦ Ἀγῶνα καὶ τὴν Ἀναγέννηση τῆς Φιλολογίας μας.]

Παρασκευὴ 23 Νοέβρη 1923

Ἀγαπητέ μου Ταγκόπουλε,

Σήμερα μόλις τυχαίως ἐπληροφορήθηκα ὅτι διαμαρτυρήθηκες, στὸ «Ἔθνος» γιατί δὲ μοῦ δώσανε καὶ μένα τὸ «Ἀριστείο». Σὲ φχαριστῶ πάρα πολὺ γιὰ τὴν καλὴ ἰδέα πού ἔχεις γιὰ μένα. Μὰ γιατί νὰ παραπονεῖσαι; Τὸ πῆρα κ' ἐγὼ τὸ «Ἀριστείο». Τὸ πῆρα κι ἂς μὴ μοῦ τὸ δώσανε. Μιὰ πού τὸ πῆρες ἐσύ, εἶναι τὸ ἴδιο, σὰ νὰ τὸ πῆρα κ' ἐγὼ. Ἡ δικὴ σου τιμὴ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀντανανκῆ καὶ σὲ μᾶς τοὺς καλιούς σου συναγωνιστές. Ἔτσι, θέλοντας καὶ μὴ, ἀναγκαστήκανε νὰ ἀναγνωρίσουνε τὸ ἔργο Σου. Τὴ μέρα αὐτὴ πού ἐπιβραβεύονται εἶσι ἐπίσημα οἱ ἱστορικοὶ σου ἀγῶνες, ἐγὼ, τὸ πιδ ἀγαπημένο σου πνευματικὸ παιδί, νιώθω μιὰ περηφάνεια καὶ μιὰ βαθιὰ συγκίνηση πού μοῦ γιομίζει τὴν καρδιά. Μιὰ ζωὴ δόξαρη ἀγῶνων καὶ θυσιῶν! Κ' ὕστερα ἡ νίκη! Χαλάλι σου. Ὅσο τώρα γιὰ μένα, ἐννοεῖς πολὺ καλὰ ὅτι δὲν εἶτανε οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ πάρω τὸ «Ἀριστείο». Μὰ αὐτὸ δὲν ἔχει καὶ μεγάλη σημασία. Ὅταν ἔχει κανεὶς τὸ νου του καρφωμένο σὲ μιὰν ἰδέα καὶ δουλεύει γι' αὐτὴν, δὲν ἔχει ὄρεξη νὰ σκοτίζεται γιὰ τέτοια μικροπράματα.

Σὲ φιλεῶ

Κ. Παρορίτης

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΔΟΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΥΣ ΜΑΣ

Ἐνα γράμμα τοῦ κ. Horvath.

Ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν βιβλίων ποὺ κάθε τόσο μοῦ στέλνον-
ται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, δὲν μπορῶ τὸν κάθε ἀποστολέα ξεχωριστὰ νὰ εὐχαρι-
στήσω, ἀλλὰ ἔτσι συνολικὰ τοὺς ἐκφράζω τὴ μεγάλη μου χαρὰ, γιατί μ' αὐτὸ
τὸν τρόπο μοῦ κάνουν δυνατὸ νὰ γνωστοποιήσω ὅ,τι εἶναι ἀξιο καὶ καλὸ στὴν
Ἑλληνικὴ φιλολογία καὶ σὲ μᾶς, πρῶτα—πρῶτα στὶς παραδόσεις μου στὸ
πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης, καὶ μ' εὐκαιρίᾳ στὰ περιοδικὰ μας. Χωρὶς
αὐτὴ τὴν προθυμία τίποτε δὲ θὰ μπορούσα νὰ κάνω γιὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νεο-
ελληνικῆς ιδέας καὶ γλώσσας στὸν τόπο μας. Παρακαλῶ λοιπὸν τοὺς ἀξιότι-
μους Ἑλληνας φιλόλογους νὰ μοῦ στέλνουν τὰ βιβλία τους καὶ στὸ μέλλον.
Ἄφου μάλιστα πρόκειται ὄχι γιὰ ἀτομικὴ, ἀλλὰ μπορῶ νὰ πῶ γιὰ ἑλληνο-
συγγρικὴ ἐπέθεσιν,—γιὰ γνωστοποίησιν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας στὴ χώρα
μας—δὲ διστάζω νὰ παρακαλέσω ὄλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν περιττὰ ἀντίτυπα
ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα βιβλία νὰ μοῦ τὰ στέλνουν (ἂν τοὺς εἶναι εὐκόλο), γιατί
τὰ χρειάζομαι πολὺ στὴν ἐργασία μου.

Τέτοια βιβλία εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Βαλαωρίτη, (Σολωμὸ ἔχω), Μαρκοῦ,
Κάλβου, Μαβίλη, Κρυστάλλη, Καμπύση, Παπαδιαμάντη, Ροῦθη, Ψυχᾶρη,
Παλαμᾶ, Ἐφραλιώτη, Βλαχογιάννη, Βλαστοῦ, Ξενοπούλου, Τραπεζοῦλων,
Ρήγα Γκόλφη κλπ. Γενικὰ ἀπ' ὄλους τοὺς συγχορότους τὰ χαρακτηριστικὰ ἔργα.
Χρειάζομαι τίς φιλολογικὰς μελέτες, κριτικὰς, διαλέξεις τῶν τελευταίων
χρόνων, τὴ Γραμματικὴν τοῦ Μ. Φιλήντα (τὴ μεγάλη ἐκδοσὴν τοῦ 1909—1910),
τὴν Ἐκλογὴν ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τοῦ Πολίτη κλπ, τίς
Παροιμίας τοῦ Κυριακίδη (στὴν Κίπρον), Ἀρθολογίας (μιά ἔχω μόνον, τὴν
ἐκδοσὴν τοῦ «Πολιτισμοῦ»). Ὅποιος μοῦ ἔστειλε ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία κανένα
ἀντίτυπον θὰ μὲ ὑποχρέωνε πολὺ καὶ προσωπικὰ, ἀλλὰ θὰ μὲ βοηθοῦσε
καὶ ὄλας στὴν ἐπέθεσιν ἑνὸς ἔργου ποὺ δὲ θὰ εἶχε μόνον ἀτομικὴ, ἀλλὰ καὶ
ἐθνικὴ σημασίαν γιὰ τὴν προσέγγισιν δυὸ λαῶν, ποὺ ἔχουν τόσους λόγους νὰ
γνωριστοῦν.

Περιττὸ νὰ σημειώσω πῶς στὶς σημερινὰς συνθήκας, ἐξ αἰτίας τῆς νομισμα-
τικῆς διαφορᾶς, θὰ μοῦ εἶταν ἀπόλυτα ἀδύνατον τὰ βιβλία ἐκεῖνα νὰ τὰ προμη-
θευτῶ μόνος μου.

Dr Andreas Horvath

Lector τῆς Νεοελληνικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βουδαπέστης

(Κατοικία : Budapest, II. Lőndház u. 16 β I 16 a)

Σημ. τοῦ «Νουμά». Γιὰ τὸ ἴδιον ζήτημα, ποὺ μιλήσαμε κ' ἔμεις σχετικὰ
στὸ τεῦχος τοῦ Μάρτη 1923, σελ. 238, μᾶς γράφει καὶ ὁ κ. Κάρλ Ντίντριχ
ἀπὸ τὴ Λειψία παρακαλῶντας τοὺς Ἑλληνας λογογράφους νὰ μὴν ἀμελοῦνε
τὴν τοῦ στέλνοντε ὅσα βιβλία ἐπιδίδουτε. «Μοῦ χρειάζονται, λέει, τὰ και-

νούρια βιβλία γὰ τὶς λογοτεχνικὰς μου compte—rendus, πού δημοσιεύω στὸ «Litter. Echo». Ἐπίσης στὸ γράμμα τοῦ ὁ κ. Ντίντριχ παραθέτει κ' ἕνα κατάλογο ἀπὸ τριανταπέντε βιβλία, πού δὲν τοῦ σταλθῆκανε ἀπὸ τοὺς ἀξιότιμους κ. κ. ἐκδότες Χρ. Γανιάρη, Γ. Κολλάρο (Ἐστίας), Μιχ. Ζημάκη, Ι. Σιδέρη, Λαδίκα καὶ Σια, Ἄγκυρα, Πάρασσιδα, κ.τ.λ. Ἄς ἐλπίσουμε πὼς οἱ τελευταῖοι, πού φυσικὰ δὲν ἀσκαλοῦνται μὲ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου μόνο γὰ θησαυρισμὸ, πὼς θὰν τ' ἀποφασίσουνε νὰ στείλουνε στοὺς παραπάνω καλόγνωμους μελετητὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου, τὰ στοιχεῖα πού τοὺς χρειάζονται.

Ἡ Δ/ση τοῦ κ. Ντίντριχ εἶναι :

Dr Karl Dieterich

Leipzig

Ferd Rhodestr. 33

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Ἀναγγέλλεται κάθε βιβλίον πού θὰ σταλθεῖ σ' ἕν' ἀντίτυπον. Κρίνεται ἅμα στέλλεται διπλό).

Ἄ Ο φιλόσοφος Συντίπας ἢ οἱ πανουργίαι τῶν γυναικῶν (Σελ. 190. Ἐκδοσὴ Γανιάρη καὶ Σια).

Ἐνα βιβλίον γεμάτον ἱστορίας, ἄλλου εὐχάριστος ἄλλου ἀνιαρὸς, πού μεγάλη ἔχουσι σχέση μὲ τὰ Παραμύθια τῆς Χαλιμάς. Ἴσως τὸ καλῆτερον μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι ὁ τρόπος πού μεταχειρίζεται ὁ Συντίπας γὰ νὰ μορφώσει τὸ νέο πρίγκιπα, ζωγραφίζοντας, στοὺς τοίχους τοῦ παλατιοῦ, ὅλα τὰ θέματα, πού εἶχε νὰ τοῦ διδάξει, ὥστε νὰ κινεῖται ἢ περιέρχεται τοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὶς ζωγραφικὰς. Μὰ γενικὰ τὸ βιβλίον δὲ μᾶς δείχνει τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὸ κοινὸ λαϊκὸ πνεῦμα μὲ τὶς πανουργίας του, τὶς στρεψοδικίας του καὶ τὶς σοφιστικὰς του. Ὁ κ. Τρικογλίδης καταγίνεται μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν καὶ μᾶς παρουσιάζει τέτοιον εἶδους μετάφρασας, γραμμῆς σ' ἕνα ἕφος ἀφηγηματικὸ, πού ἀρκετὰ τοὺς ταιριάζει, μὰ πού δὲ μᾶς δίνουν δυστυχῶς τίποτα περισσότερο ἀπ' ὅ,τι μᾶς ἔδωσαν οἱ 1001 νύχτες καὶ ἡ Χώρα τῶν ἡδονῶν. Κ' ἔτσι κοντέβουμε νὰ πιστέψουμε πὼς δὲν ὑπάρχει τίποτα πρὸ ἀξιοδιάβαστο στὴν ἀραβικὴ φιλολογία. Ἡ μήπως οἱ μετάφρασας αὐτὰς γινῆκανε μόνο καὶ μόνο χάριν στοὺς γαργαλιστικὸς τίτλους πού ἔχουν : *Χώρα ἡδονῶν ! Πανουργίαι γυναικῶν !*—καὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἐξασφαλίζουσι τὴν πούλησιν ;

Knut Hamson : «Μυστήρια». Τόμοι Δύο. Μετάφραση Β. Δασκαλάκη. Ἐκδοσὴ Γανιάρη καὶ Σια.

Διαβάζοντας καινὰς τὸ μυστηριώδικον αὐτὸ βιβλίον δὲν μπορεῖ νὰ μὴ φανταστῆ στὸν τύπον τοῦ Νάγκελ τῶν ἰδίων τῶν Χάμσον, μὲ τὴν περιφρόνησιν τοῦ στίς κοινωνικὰς συνθήκας, μὲ τὶς ἀνεξήγητες παραξενιὰς του καὶ γευρώσεις του,

άνθρωπο, που περιπλανώμενος άπάνω στην ύδρόγειο πέρασε απ' όλες τις κακομοιρίες τής ζωής, κ' έβρισκε όλες τις δουλιές για να κερδίσει το ψωμί του, που δέν μπορούσε νάν του τό δώσει ή καλλιτεχνική του αξία. Οι λεπτές ψυχολογίες, οι περιεργότατες περιγραφές του, οι παράξενες σκηνές του, σάν εκείνη που δ Νάγκελ φαρμακώνεται φανταστικά πίνοντας τό νερό άπό τό μπουκαλάκι με τό δηλητήριο, που έφερε πάντα στην τσέπη του γιλέκου του, δίνουν μια ιδιόρρυθμη όμορφιά στό έργο αυτό, και τό κάνουν να διαβάζεται εύχάριστα παρ' όλο τό μάκρος του. Τά πιο κοινότυπα πράγματα είναι με τέτοιον τρόπο γραμμένα, που να κατανοούν πολλές φορές παραδοξολογίες, ένά στό βάθος τους κρύβεται ή άναντίρρητη αλήθεια, που μάς παρουσιάζεται, μ' αυτό τον τρόπο. αυτή ή πλάση σάν παραδοξολογία.

Ή μετάφραση βιασμένη, σέ πολλές μεριές κουραστική, περιλαβαίνει φράσεις που δέ φαίνονται έλληνικές· σάν κ' εκείνη έξιμνα, που λέει δ Νάγκελ στην καμαριέρα : «Θεέ μου, τί όραιο λαμό που έχετε, *άνθρωπε μου!* » Με λίγο περισσότερη φροντίδα δά μπορούσαμε νάχουμε μια πρώτης γραμμής μετάφραση του όραιού αυτού έργου.

ΤΣΕΧΩΦ : *Οι άναποδιές τής ζωής.* Μετάφρ. Στ. Κανονίδη. Έκδοση Γανιάρη και Σια.

Εικοσιπέντε χιουμοριστικές ιστορίες ή σκίτσα γραμμένα μ' όλη τή χάρη του άμύμητου ράσου συγγραφέα. Όλα με κάποια φιλοσοφικότητα στό βάθος τους κι άβυστα μεταφρασμένα, ώστε να διαβάζονται εύχάριστα. Πολλά άπό τά διηγηματάκια αυτά μπορούν να διαβαστούν δυό και τρεις φορές, όπως τό «Έργον τέχνης», «ό Γρίσιος», «Ή μαγειρίσσα παντρεύεται» κ τ λ.

IBSEN : *Ή κυρά τής θάλασσας.* Μετάφραση Πέτρου Άτρείδη. Έκδοση Γανιάρη και Σια.

Τό έργο αυτό κλείνει τον κύκλο των έργων εκείνων του Ίψεν, που άρχίζουν με τή Νόρα και πραγματεύονται τή γυναίκα και τό γάμο. Είναι γιομάτο άπό τις άνάμνησες του καλοκαιριού του 1885, όταν δ Ίψεν, ύστερ' άπό χρόνια, ξαναβλέπει τήν πατρίδα του και τήν πολυαγαπημένη του θάλασσα, που βαρεία έφερε τό χωρισμό της κάτω, στη Γερμανία, τή θάλασσα, τό σύμβολο κάθε προβληματικού κι όραιού πράγματος, κάθε έλκυστικού κι άνήσυχου πόθου, κάθε δινωτιστικής δύναμης. Τή συμβολική της αυτή επίδραση υφίσταται ή Έλλάδα, ένας άπό τους άρρωστους εκείνους τύπους του Ίψεν, που βρίσκονται μεταξυ σωφροσύνης και τρέλλας, έως ότου δ άντρας της, δίνοντάς της άπόλυτη έλευθερία έκλογής για τή ζωή της, τήν κάνει να ένωθεί πιά για πάντα μαζί του σέ μίαν άληθινή ένωση.

Ή μετάφραση, καμωμένη άπό τό γερμανικό, δέ φαίνεται νάχει τήν άπαιτούμενη έλευθερία, που δίνει τή ζωντάνια στη φράση και τήν άβυστή φυσικότητα στό διάλογο.

Άλήθεια πολύ πρόχειρες, πολύ άπρόσεχτες όλες οι μετάφρασές μας. Και κούμα, που χρόνια τώρα, καταγινόμαστε άποκλειστικά σκεδόν μαυτιές.

Τι όφείλει στην Έλλάδα ή Ίταλία. (Σελ. 54, έκδ. Γανιάρη).

Ό κ. Καιροφύλας μάς δίνει μια περίληψη του όγκώδικου έργου του—καθώς δ υίος στον πρόλογο γράφει—που κυκλοφόρησε Ίταλικά προ τέσσάρων

χρόνων στη Ρώμη, με πρόλογο του ύπουργού της παιδείας, γερουσιαστή Ρουφίνη. Το βιβλίο αυτό μάς θυμίζει τις αδερφικές σχέσεις των Ιταλών και των Ελλήνων κατά την εποχή του Γαριβάλδη και των αγώνων της Ιταλίας για την ανεξαρτησία της. Από τότε άλλα συμφέροντα άλλαξαν τα αισθήματα του λαού αυτού. Και πολύ άμφιβάλουμε, αν ποτέ «θα ξεκινήση μια σεμνή Πομπή από το Καπιτώλιον, για ν'άνεβη στον Παρθενώνα, κομίζουσα εξηλαστήρια ἀναθήματα . . .» όσο τουλάχιστο δίπλα σ' αυτό τον καλιό Παρθενώνα δε στέκει ένας λαμπρότερος, καινούριος.

Ἡλία Π. Βουτιερίδη : «Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας». Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ'. Αἰῶνος μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Τεύχος Α'. (Ἐκδότης Μιχ. Ζηράκης. Ἀθήναι. Τιμὴ τοῦ κάθε τεύχους δρ. 10).

Ὁ κ. Ἡλίας Βουτιερίδης πῆρε μιὰ δουλειὰ βαρειά ἐπάνω του. Νὰ μᾶς δώσει τὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, ἓνα βιβλίο πὸν μᾶς εἴλατε, βιβλίο ἀπαραίτητο, χρησιμώτατο, πὸν δὲν τ' ἀποφάσιζε κανένας ὡς τώρα λογοτέχνης μας νὰν τὸ καταπιστεῖ, ξαίροντας πὸς γιὰ νὰ γραφτεῖ ἓνα τέτοιο βιβλίο χρειάζεται νὰ δώσει κανεὶς μιὰ ζωὴ δόλακερὴ σ' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ὁ κ. Βουτιερίδης, ἀπὸ τοὺς καλλιότερους συνεργάτες τοῦ «Νουμά», μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ἀδίσταχτα πὸς ἔχει δώσει δόλακερὴ τὴ ζωὴ του στὴ μελέτῃ καὶ στὴν ἔρευνα τῆς Λογοτεχνίας μας, κ' εἴταν, κατὰ τὴ γνώμη μας, ὁ κατ'ἐλλήλοτερος νὰ γράψῃ τὴν Ἱστορία της. Ἀπὸ τὸ πρῶτο τεύχος πὸν βγήκε καὶ περιέχε τὴν εἰσαγωγή περὶ τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μείναμε ἀρκετὰ ἰκανοποιημένου Περιμένουμε τώρα καὶ τ' ἄλλα τέσσερα τεύχη γιὰ νὰ κρίνουμε πλατεῖα δλο τὸ ἔργο συμπληρωμένο.

Ἀθ. Β. Δασκαλάκη : «Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ Ἀυτοκρατορία.— Ἀθήναι 1923. Τιμᾶται δρ. 30.

Ὁ κ. Ἀπ. Β. Δασκαλάκης μᾶς ἔδωσε μὲ τὸν παραπάνω τίτλο, μιὰ μελέτη, ὄχι ξερὰ ἱστορικὴ, μὰ λογοτεχνικὴ, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, γιὰ τὴ Μάνη κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας (1453-1821). Στὴ μελέτῃ αὐτῇ, πὸν ὁ κ. Δασκαλάκης τὴ στηρίζῃ πάνω σὲ ἱστορικὰ δοκουμενὰ, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν πλουσιώτατη βιβλιογραφία, πὸν δημοσιεύει στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, ὑπάρχει καὶ ἀρκετὴ λαογραφικὴ ὕλη, πὸν τῆς δίνει περισσότερὴ ἀξία κ' ενδιαφέρον.

«Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος». 1924 (Ἰδρυτῆς-Διευθυντῆς Γεώργιος Δροσίνης. Ἐκδότης Ι. Σιδέρης. Ἀθήναι, Τυπογραφεῖον «Ἐστία». Τιμὴ δρ. 20) Καλλιτεχνικὰ τυπωμένο, σ' ἐκλεχτὸ χαρτί, πολυσέλιδο (464 σελίδες), μὲ ὅλη διαλεκτὴ, μὲ εἰκόνες καλλιτεχνικῆς, βγήκε καὶ φέτος τὸ λαμπρὸ αὐτὸ ἡμερολόγιο, πὸν τὸ διευθύνει ὁ κ. Δροσίνης καὶ τὸ ἐκδίδει ὁ κ. Ι. Σιδέρης. Ὅστε κάποιος φειδωλεύθηκε ὁ πρῶτος, οὕτε ἔξοδα ὁ δευτερός, γιὰ νὰ βγάλουνε ἓνα τέτοιο βιβλίο, πὸν τιμᾶει ἀληθινὰ τὸν τόπο μας. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα του, πὸν εἶναι ἓνα κ' ἓνα, ξεχωρίζουμε στὴν τελευταία σελίδα ἓνα τραγοῦδι : «*Ἐδὲι πὸν δὲν εἶπε ὁ Δάστης*», γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Δροσίνη μ' ἀληθινὴ λυρικὴ συγκίνηση.

«Φιλολογικὲς Σπίθες.» Ποιητικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἀνθολογία τῶν νέων

τῆς Φιλολογικῆς Ὁργάνωσης «ἡ Σπίθα.» Μὲ πρόλογο Χρ. Ίερογιάννη. Πειραιεύς. 1923. Τιμὴ Δραχ. 7.50.

Κι ἄλλο ἡμερολόγιο, σὲ μικρότερο σχῆμα, σελίδες 100, γεμάτο ποιήματα καὶ διηγηματικά Νέων, ἀγνωστων στὰ Γράμματα, ποὺ ἀνήκουνε στὴ Φιλολογικὴ ὀργάνωση ἢ «Σπίθα». Ἡ ἐμφάνισή του γενικά συμπαθητικὴ μὰ τὸ περιεχόμενον ὄχι καὶ τόσο φροντισμένο, διαλεχτό. Ὑπάρχουνε ἀπειρες σελίδες, ἴδιως στὸ Β' μέρος (σελ. 49-95), ποὺ θὰ μπορούσανε νὰ λείπουνε χωρὶς νὰ ζημιωθοῦνε καθόλου μ' αὐτὸ οὔτε οἱ νεοσύλλετοι τῶν Γραμμάτων, οὔτε κ' ἡ ἄμοιρη ἢ Τέχνη, ποὺ τόσα διατρέπονται εἰς βάρος τῆς τελευταία. Ὑστερα κι ὁ πρόλογος, γραμμένος σὲ μεξοβάμβαρη δημοτικῇ, χαντακῶναι ἀντὶ νὰ δικαιολογῇ τοὺς πρωτόβγαλτους Νέους μὴ κ' Ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔγραψε, γιὰ νὰ λάμει τὴν ἀλήθεια, δὲ μᾶς ἔχει παρουσιάσει ὡς τώρα τίποτε καλῆτερο ἐπὶ τὰ πρωτόλεια τῶν κ. κ. Τσιρογιάννη καὶ Γεννάδη, — ὅσο κι ἂν «ἡ ἀδελφοῦλα του προσεύχεται» γιὰ τὴν καλλιτέρευση τῆς Τέχνης τοῦ νεαροῦ, ἐστὲ.

Στὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ—ἀνθολογία καθὼς τιλοφορεῖται — ὑπάρχουνε καὶ «Ἐπισιέξῃ στεναγμοί» τοῦ κ. Ν. Δασκαλιώτη, «λίγο πικρὸν δύση τὸ λειψὸ καὶ θανάσιμον φεγγάρι μὲς στὸν ἀβυσσαλεὸ τὸν οὐρανὸ». Τὸ ἴδιο κομμάτι, κατὰ περίεργη σύμπτωση, τὸ ξανάδαμε δημοσιευμένο στὴ φιλολογικῇ στήλῃ τῆς φημεριδίας «Ἐθνος» (20 Δ)βρίου. 1923, σελ. 1, στ. 6) ὡς ἔργο κάποιου Μοντιφόου κι ὡς μετάφραση τοῦ κ. Ν. Α. (;)

Τὰ περισσότερα ποιήματα τῆς Ἀνθολογίας εἶναι ἀπὸ τὰ λεγόμενα *μοντέρνα*, τῆς Γκιρζας Σχολῆς. Σ' αὐτὰ παίζουνε σπουδαῖο ρόλο «αἱ λεπταισθήσεις», «παραισθήσεις», «διαθήσεις» καὶ «συναισθήσεις», ποὺ ἀναφέρονται στὸν πρόλογο. «*Ἀνάμεσα στὰ Γκιρζα ἐπιπλά*» τοῦ κ. Ἰσαντροῦ Ἄρη, καὶ στὴν «*Ἠδονὴ τῆς Μηχανῆς*» τοῦ κ. Γιουφύλλη, ὑπάρχουνε σωρὸ στίχοι ἀθάνατοι, ἀμίμητοι—τεφρὲς ὀπίρες καὶ φεγγερὲς νυκτωδίες, ποὺ μαγεύουνε. Σεχωριστῇ ἐντύπωση προξενεὶ καὶ τὸ «*Γκιρζο Τραγοῦδι*», γνωστοῦ νεοκλασσικοῦ Ποιητῆ, καθὼς τ' ἄρξει ν' αὐτοτιλοφορεῖται. Ὅριστι μερικοὶ στίχοι—ἀληθινὴ αἰσθητικὴ ἀπόλαυση! —ποὺ θὰ μπορούσανε νὰ στολίσουνε καὶ τὸ καλῆτερο Γαλλικὸ Περιοδικό, (ἀπὸ τὰ *μοντέρνα* ἐννοεῖται).

Στὴν Πολιτεία θὰ κάμει ποὺ τὸ σούρουπο
τὸ αἰώνιο ἀπὸ παντοῦ τὴν τριγυρίζει.

Ποὺ *δμυχλιὰ* καὶ *γκιρζα* εἶναι τὰ σπῆτια τῆς
κ' εἶναι κ' οἱ κάτοικοι τῆς ὅλοι *γκιρζοί* (;)

Καὶ στὸ ἴδιο κοίτημα, τέταρτο τετράστιχο :

Ἀκούγοντας σὸν τὸν κικνὸ νὰ ὑψώνεται
ἢ *γκιρζα* ἢ *μελωδία* μας . . . (sic)

Κρίμα ποὺ δὲν ἔχομε τόπο νὰ μεταφέρουμε κι ἄλλες τέτοιες *γκιρζες μελωδίες*! Συσταίνουμε ὅμως στοὺς ἀναγνώστες μας νὰ διαβάσουνε τὸ συμπαθητικὸ αὐτὸ βιβλιαράκι τῶν *Νέων* τῆς «Σπίθας». Θὰν τοὺς χαρίσει στιγμῆς εὐχάριστες, διασκεδάστικῆς . . .

Παύλου Νιρβάνου : «Ἡ Ἐδύμη Ζωή». — «Γύρω ἀπὸ τὸν ἔρωτα» β'. ἐκδοσης. (Ἐκδότης Μιχ. Ζημάκης, Ἀθήναι 1923).

Δημοσθ. Βουτυρά. «Ο θρήνος τῶν Βωδιῶν κι ἄλλα διηγήματα» (ἐκδότης Στέφανος Πάργας, Γράμματα, Ἀλεξάνδρεια 1923, Δρ. 10).—«Διωγμένη Ἀγάπη και ἄλλα διηγήματα» (Ἐκδότης Γ. Ι. Βασιλείου, Ἀθήναι 1923 Δρχ. 10)—«Ο «Νέος Μωϋσῆς και ἄλλα διηγήματα» (Ἐκδότης Γ. Ι. Βασιλείου, Ἀθήναι 1923).—«Ο «Λαγκᾶς» Γ'. ἔκδοση. (Ἐκδότης Ι. Ν. Σιδέρης Ἀθήναι 1923).

Γερασ. Σπαταλά : «Ἡ Ποίηση στὴ ζωὴ μας και ἡ Ἐργατικότητα, ἡ Ἄγνοια και ἡ Ἀκρισία τοῦ κ. Γ. Ἀποστολάκη».—Μελέτη. (Ἐκδότης Γ. Ι. Βασιλείου, Ἀθήναι 1923).

Ἡβοῦ Δελφῶ : Ποιήματα. Ἀθήναι 1923.

Γ. Βρῆσιμιτζάκη : «Τὸ Ἔργο τοῦ Κ. Π. Καβάφη» (Β'. Ἐκδοση), «Ο Ἀντάρτης»—λόγια ἐνὸς Ἀπελευθερωμένου (Β'. ἔκδοση, διορθωμένη) Τυπογραφεῖο Ν. Μητσάκη. Ἀλεξάνδρεια, 1923.

Ἐργίσιον Χαίτη : Τραγούδια. Μετάφρ. ἡ γγελου Δόξα. (Ἐκδότης Μιχ. Ζηκάκης, Ἀθήναι 1923. Τιμὴ Δρχ. 6).

Αἰμ. Ζολά : «Πιστὴ καρδιά» Μυθιστόρημα. Μετάφρ. Στέφ. Δάφνη. (Ἐκδότης Μιχ. Ζηκάκης. Ἀθήναι 1923. Δρχ. 12).

Ὀρίδιον : «Ἐρωτικὲς ἐπιστολές»—Ἡρωίδες. Μετάφρ. Κ. Π. (Ἐκδότης Μιχ. Ζηκάκης. Ἀθήναι 1923 Δρχ. 7).

Αἰμ. Ἀνδρικοπούλου : «Ἐκφυλος». Διήγημα, Πάτρα 1923. Δρχ. 4.

Χρήστου Δεβάντα : «Στὸ μεθύσι τοῦ Πόνου». Διηγήματα, Ἀθήνα 1923.

Βασ. Ἡλιάδης : «Χελῶνες». Δράμα μονόπρακτο. Πρωτοπαίχτηκε στὸν «Ἀπόλλωνα» ἀπὸ ἐρασιτέχνες. Ἀθήνα 1923.

Παναγῆ Ξένου : «Ἀλγεινὲς ὁμορφιές» Δραματικὴ κωμωδία σὲ πράξεις τρεῖς. Ἀλεξάνδρεια, 1923. Τιμὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρ. 7.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

—«Ψάπφα» εἶναι ὁ τίτλος τοῦ νέου βιβλίου ποὺ τυκῶναι ὁ φιλόκαλος ἐκδότης κ. Ι. Σιδέρης. Ἡ «Ψάπφα» (ἀρχαία Λαοβιακὴ προφορὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Σαπφῶς) εἶναι συλλογὴ ποιημάτων, πρωτότυπων και μεταφρασμένων ἀπὸ τὰρχαία, τοῦ καλοῦ συνεργάτη τοῦ «Νουμά» Δήμου Βερενίκη, ποὺ τῶρα στὸ βιβλίο του θὰ παρουσιαστῆ μετὰ τὸ ἀληθινὸ του τῶνομα Δημ. Γρ. Βεργαροδάκης.

—Ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀρχοντικῶν» κ. Φῶτος Γιοφύλλης κυκλοφοροῦσέ τις «Ἀνησυχίες», νέα ποιητικὴ του συλλογὴ. Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς, ἂν και φέρουνε τίτλους : «ὡς κόκκινον συνάπτας», «Συνάλλαγμα ἐπὶ Λονδίνου» κ.τ.λ., δὲν εἶναι σατυρικά.

—Ἐνα λάθος, ἀρκετὰ σοβαρό, ποὺ ἔφυγε στὴ σελιδοποίηση τοῦ περασμένου φύλλου, παρακαλοῦμε νὰ διορθωθεῖ. Ὁ 26ος στίχος τῆς μελέτης γιὰ τὸν Thomas Mann (σελ. 594) πρέπει νὰ μεταφερθεῖ στὸ τέλος τῆς 595 σελίδας γιὰ νὰρθεῖ σωστὰ τὸ κείμενο, ποὺ ἀλλοιωτικά παθαίνει μιὰν ἀκατανόητη παραλλαγὴ.

Ο «ΝΟΥΜΑΣ»,

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΤΟΥ

Ἐκ τῶν ἄλλο μῆνα τὴν ἐκδοσὴ τοῦ «Νουμά» τῆ συνε-
χίσει ὁ Ἰδρυτὴς καὶ ἰδιοκτήτης του μὲ διευθυντὴ τὸν κ.
Πάνο Δ. Ταγκόπουλο, ποῦδωσε στὸ περιοδικὸ (διευθύνοντάς
το μὲ ἀγάπη καὶ μ' ἐπιμέλεια τούτῃ τῆ χρονιά, ποῦ κλείνει μὲ
τὸ σημερινὸ διπλὸ τεῦχος), τὴν καθαρῶς λογοτεχνικὴ μορφή του.

Ὁ «Νουμάς» θὰ βγαίνει ταχτικά κάθε δυὸ μῆνες στὸ
σημερινὸ του σχῆμα σὲ πέντε—ἕξη τυπογραφικὰ φύλλα
(σελ. 80—96) μὲ ὕλη διαλεχτή, ὅπως πάντοτε, καὶ μὲ πίστῃ
παρακολούθησιν τῆς παγκόσμιας λογοτεχνικῆς κίνησιν.

Ἡ χρονιάτικη συνδρομὴ του μένει ἡ ἴδια, Δρχ. 50 γιὰ τὸ
Ἑσωτερικὸ καὶ Δρχ. 100 γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ. Προπληρώνεται
πάντοτε καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ πρῶτο τεῦχος τῆς χρονιάς.

Τὸ πρῶτο τεῦχος θὰ βγῆ τέλος τοῦ ἐρχόμενου Φλεβάρη
καὶ θὰ περιέχει συνειρησία τοῦ Ψυχάρη, Παλαμᾶ, Ἡλ. Βου-
τιερῖδη, Κ. Παρορίτη, Ν. Πετιμεζᾶ, Μ. Φιλίντα κ.ἄ. Θὰ σταλ-
θεῖ σ' ἐκείνους ποῦ θᾶχουν προπληρώσει ἴσαμε τότε τὴ συνδρομὴ
τους. Ὅσοι πληρώσουν ἀργότερα, θὰν τὰ πάρουν ὅλα τὰ περα-
σμένα τεύχη μαζί. Τὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμά» θὰναι προσω-
ρινὰ στὸ Βιβλιοπωλεῖο Ζηγάκη, ὅπου θὰ μᾶς βρεῖται κανεὶς
τ' ἀπογεῖματα 5—6.

Ἐκ τῶν περασμένο Ἰούλιο ἔπαψε νὰ στέλνεται ὁ
«Νουμάς» σ' ἐκείνους ποῦ δὲν εἶχαν πληρώσει τὴ συνδρομὴ
τοῦ 1923. Ἄμα τὴν πληρώσουν, θὰν τοὺς σταλθοῦν ὅλα τὰ
τεύχη ποῦ τοὺς καθυστεροῦνται.

Οἱ συνδρομῆς γιὰ τὴν ἐρχόμενη χρονιά στέλνονται
στὸν κ. Δ. Π. Ταγκόπουλο—Poste restante Ἐξωτερικὸ
Ἀθήνα. Οἱ καθυστερούμενες τοῦ 1923 στέλνονται στὴν
Ἐκδοτικὴ Ἐταιρία «Τύπος», Ἐνταῦθα.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ἰδρυτὴς-ἐκδότης τοῦ «Νουμά»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΓ' ΤΟΜΟΥ

(ΧΡΟΝΙΑ Κ-1923 Β' ΕΞΑΜΗΝΟ)

ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

- Νίκος Βεργωτής, Μουσικά σημειώματα—Σταύρος Ξηρέλλης, σελ. 617.
Δημοσθένης Ν. Βουτυράς, Ἡ Προαίσθηση, σελ. 582.—Πιό Ὑπερήφανος, σελ. 635.
- Ρήγας Γκόλφης, Βαλαωρίτης σελ. 491.—Μακαρισμένη, σελ. 563.—«Στὸ γόρισμα τῆς ρίμας»: Σὰ βραδιάζει, σελ. 629, Κορμί και ψυχή, σελ. 630, Ἰστορία, σελ. 631, Πυρετός σελ. 632, Νέος ἔρωτας.—Μενεξὲ τοῦ Γενάρου σελ. 633, Κονταυγή, σελ. 634.
- Α. Γερανός, «Γράμματα στὴ γυναίκα μου», σελ. 566.
Ἀντώνης Γιαλούρης, «Momenta Obscura», σ. 580.—Κατινούλα σ. 637.
- Ι. Γρυπάρης, Ἐνα γράμμα, σελ. 649.
Στέφανος Δάφνης, Ἐνα ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Σολωμοῦ, σελ. 626
- Δραγ.—Πάλι θὰ γόρη ὁ ἥλιος, σελ. 484.
Μαρία Ζάμπα, Τετράστιχα, σελ. 522.
Ἄλκης Θρούλος, Τὸ Σπίτι, σελ. 584.
Αἰλὴ Πατρικίου—Ἰακωβίδη, Ἡ Θλίψη, σελ. 487.
- Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Οἱ φτερουγάνθρωποι, σελ. 487.
- Γ. Καραντζᾶς, Ὁ «Μπρουσός», σελ. 553.
- Κ. Καρθαῖος, Ἐβλογημένη, σελ. 470, Διάβασ' τὰ μάτια μου,—Ὅλα ἄνθια κ' εὐωδία, σελ. 471.—Τώρα σπαίρνουν ὄλα, σελ. 651.
- Κ. Γ. Καρυωτάκης, Σύμβολα, σελ. 564.
- Θρ. Α. Καστανάκης «La Gedle», τοῦ Μπουρζὲ και τὰ καλά τῆς συνθεσης, σελ. 507.
- Φ. Κόντογλου, Σαστισμένα λόγια, 564.
Λέων Κουκούλας, Τὰ ἄνθια δεσμά, σελ. 486.
- Νίκος Λαῖδης, Τραγουδάκι, σελ. 606.
- Ἄπ. Ν. Μαγγανάρης, Γερμανικά Γράμματα.—Klabund, σελ. 542.
Γερμανικὴ Ποίηση, σελ. 504, 683.
- Γρηγόριος Εξνόπουλος, Μαριτάνα, σελ. 474.
- Ι. Οἰκονομίδης, Ὁ νέος προφήτης, σελ. 472, Τὰ μονοπάτια τῆς Ἀττικῆς, 473.—Σύγχρονοι Γερμανοὶ Λογοτέχνες—Thomas Mann, σελ. 594.
- Σπύρος Παναγιωτόπουλος, De Profundis, σελ. 689.
- Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας, Ἀπὸ τὴν «Παλιὰ Ἀθήνα»: Στὴν Πεντέλη, σελ. 468, Ἐνα σκιτάκι—Τ' Ἀη-Γιαννίου τοῦ Ριζικάρη, 469, Μιά αἰλή, 470.—Λαογραφικὰς σελίδες, 552.
- Μιχ. Γ. Πετρίδης, Διπλὸς Χαμός, σελ. 479.—Συμπλήρωμα γιὰ τὴ «Νέα μας Ποίηση», σελ. 689.
- Louis Rousset, «Ἀπλὰ Λόγια»—«Ἐγκόλπια», σελ. 546.
Σωτῆρης Σίπης, Καίρινὸ σκίτσο, σελ. 483.—«Ἀττικὰ τραγούδια»: Νοσταλγικά—Ἡ ὀργὴ τοῦ Τηλεμάχου, 561, Γωνιές, σελ. 562
- Πέπη Στεφάνου, Σημειώματα τῆς Ἑπταλοῦς, σελ. 519.—Στὸν Ἑφταλιώτη, σελ. 606.
- Α. Μιλάνος Στρατηγόπουλος Ὁ «Κουρσάρος» τοῦ Μπαίρον, σελ. 528.—Ὁ Σάλλετ, σελ. 656.—Ὁ Ἐνδυμίων τοῦ Κῆτος, σελ. 705
- Δ. Π. Ταγκόπουλος, «Φιλολογικά Πορτραῖτα»—Νέινος Θεοτόκης, 490.
Πάρος Δ. Ταγκόπουλος, Παρίκατος, σελ. 473.—«Ἀμαρτωλά», σ. 525—Ἐκκλησιαὶ ρημαμένη, σ. 578.—Ἀπὸ τὰ «Γυρίσματα στὸ Ἄερωτο»: Ἀπο-

- ζαιρετισμός, σελ. 652, Ταξίδι—Χαλασμένα παλάτια, σελ. 653, 'Ανατολή—'Ολόγραμμα στους τάφους—Φωτομαργαριτάρια, σελ. 654, Τò σύννεφο μαυρίζει...—Δειλινές ζωγραφιές, σελ. 655.—'Εκείνοι που φεύγουν': 'Ιωσήφ Ραφτόπουλος, σελ. 712
- 'Αθηνά Ν. Ταρσούλη, 'Ο Γάμος τής Καλογριάς, σελ. 679.
- Μ. Φιλήγγας, Γλωσσολογικά—Νόμος Κρέτσεμ, σελ. 549.
- 'Ελένη Χαλκούση, Τò ξένο θέατρο στο Παρίσι, σελ. 534.
- Πέτρος Χάρης, Μιά 'Εγγραφή, σελ. 686.
- Ψυχάρης, 'Ο 'Αργύρης 'Εφταλιώτης, σελ. 465.—Τò τριαντάχρονο τής Μυρτιάνας, σελ. 650.—Τὰ «Μαϊστράλια», σελ. 693.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑΤΑ

- Lord Byron, 'Ολα για τήν 'Αγάπη (Μετάφρ. Νικολαΐδη) σελ. 506.
- Thomas Mann, Τò θαυματουγό παιδί (μετ. Ι. Οικονομίδη) σελ. 597.
- 'Οράτιου Φλάκκου, Στό Γρόσφο, (μετ. Γεράσιμου Σπαταλά) σελ. 502.
- Βίκτωρ Ούγκώ, Δίγη μουσική, (μετ. Σωτήρη Σκίπη) σελ. 591.
- W. Shakespeare, Μάκβεθ, (μετ. Κ. Καρθαίου) σελ. 589.
- Σέι Σεναγόν, 'Από τὰ «'Δόγια του Προσκεφαλιού» (μετ. Κ. Τριχογλίδη) σελ. 515.
- Sir J. Suckling, Συμβουλές σ' έρωτημένο (μετ. Νικολαΐδη) σελ. 506.
- R. Tagore, 'Από τόν «Κηπουρό» (μετ. Κ. Καρθαίου) σελ. 513.
- Ερ. Χάινε, Τὰ δυο άδέρφια, (μετ. Λέοντα Κουκούλα) σελ. 593.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

- Φαινόμενα και Πράγματα, σελ. 523, 607, 701.
- Νεοελληνική Φιλολογία, σελ. 524, 609, 703.
- Σένη Φιλολογία, σελ. 531, 614, 709.
- 'Η γνώμη τών Ξένων για τή Φιλολογία μας, σελ. 546.
- Βιβλία και Περιοδικά, σελ. 555, 622, 718, 721.
- Φιλικά Γράμματα: 'Ο Μπουζέ από τις σελίδες του Νουμά (Θρ. Καστανάκης) σελ. 711.—Γιά τ' 'Αριστείο (Κ. Παρορίτης) σελ. 719.—Για τούς 'Εκδότες και τούς Λογογράφους μας (Andreas Horvath) σ. 720.
- Πικραγκάθης, «Περί συγχρόνου έν 'Ελλάδι Ποιήσεως», σελ. 558.—'Επιγράμματα, σελ. 685.
- 'Εκείνοι που φεύγουν, 'Ιωσήφ Ραφτόπουλος, σελ. 712.—'Ο Φουτρίδης ως μεταφραστής του Παλαμά, σελ. 717.—Κ. Θεοτόκης, σελ. 623.
- 'Ο, τι θέλεις. Σελ. 559, 624, 725.

ΕΙΚΟΝΕΣ

- Σταύρος Ξηρέλης (Φωτογραφία) σελ. 619.
- Πέτρος Χάρης (Σκίτσο Δ. Γιολλάση) σελ. 687.
- Σπύρος Παναγιωτόπουλος (Σκίτσο Μαυριλάκου Noir) σελ. 695.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΤΑ "ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟ ΞΕΦΩΤΟ,"

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ κ. ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

('Εκδοση: Ι. Ν. Σιδέρη)

ΚΑΙ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΤΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "ΤΥΠΟΣ,"

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ-ΣΤΟΑ ΡΑΖΗ 5-7

ΒΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

Τ' ΑΚΟΛΟΥΘΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ

ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ :

1—ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ἀνεκδοτον μεγάλον ιστορικόν μυθιστόρημα τοῦ ΑΛΕΞ. ΠΑ-
ΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ, εἰκονογράφημενον ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ.
Πάτρου Ροῦμπου, δεμένον . . . . . Δρ. 25.—

2—ΣΠΑΡΤΗ-ΜΥΣΤΡΑΣ

γοητευτικὴν βιβλίον τοῦ ποιητοῦ ΚΩΣΤΑ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ
μὲ περιγραφὰς τῆς Σπάρτης, τοῦ Ταγέτου, τοῦ Μισσοῦ, τοῦ
Εὐρώτα κτλ. καὶ μὲ εἰκασίαν περίου φωτογραφίας, ἐξ ὧν αἱ
πρῶτες εἰκασίαι τοῦ γνωστοῦ Ἑλβετοῦ φωτογράφου Boissonas,
δεμένον . . . . . Δρ. 12.50

3—Η ΜΗΤΕΡΑ

τὸ τρίκρακτον κοινωνικὸν δράμα τοῦ κ. Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥ-
ΔΟΥ καὶ ἐπαίχθη τὸ πρῶτον καὶ ἐπὶ εἰς τὸ «Ἀθηναίων»,
μὲ ἐκτὸ φωτογραφίαις ἀναπαριστάσας τὰς πλέον χαρακτηριστι-
κὰς σκηνὰς τοῦ, δεμένον . . . . . Δρ. 12.50

4—ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΡΑΜΠΑΓΑ

τὰ εὐλαϊκότερα πολιτικά, δημοκρατικά, κοινωνικά, σατυρικά κτλ.
(Μεταφράσεις Βερανζέρου, Δερουλέδ κτλ.) ποιήματα τοῦ ΚΛΕ-
ΑΝΘΗ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ἱδρυτοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ
«ΡΑΜΠΑΓΑ», μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ, δεμένον Δρ. 12.50.